

## Barbara Vine \_ Asta'nın Günlüğü

Birinci bölüm  
26 haziran 1905

Ídag til Formiddag dajeg gik i Byen var der en Kone, som spurgte mig om der gik Isbjfme paa Gaderne i Kfbenhavn.

Bu sabah dışarı çıktığımda, komşularımızdan biri bana "Kopenhag sokaklarında kutup ayısı var mı?" diye sordu. Sokaktan geçenleri yakalayıp dedikodu yapabilmek için bütün gün bahçe kapısının arkasında bekleyen kadın, İngiliz olmadığım, iyi İngilizce konuşmadığım ve bazı sözcükleri söylemekte zorlandığım için hem yabanî hem de yarı kaçık olduğumu düşünmüş olmalı.

Buradakilerin çoğu bizi böyle görüyor. Burada yabancı (bizi yabancı sayıyorlar) bulunmadığından değil, çevrede Avrupa'nın her köşesinden gelmiş insan var, ama hiçbirimizi sevmiyorlar. Bizim hayvanlar gibi yaşadığımızı ve ellerinden işlerini aldığımızı söylüyorlar. Zavallı küçük Mogens, kim bilir okulda nelerle karşılaşılıyor? Bana hiçbir şey söylemiyor; hoş ben de sormuyorum, çünkü bilmek istemiyorum. Artık kötü şeyler duymak istemiyorum. Güzel şeyler duymak istiyorum, ama onları bulmak bu uzun ve gri sokaklarda bir çiçeğe rastlamak gibi. Gözlerimi kapayıp Hortensiavej'i, kayın ağaçlarını ve çilekleri düşünüyorum.

Bu sabah, güneşin ve sıcaklığın altında -güneş ışığı bir kentte hiç de güzel değildi- Richmond Caddesi'nin köşesindeki kırtasiyeye gidip bu defteri satın aldım. Ne söyleyeceğimi, hangi sözcükleri kullanacağımı uzun uzun düşündüm. Yanlışlık yapmamış olmalıyım ki, dükkân sahibi sırtıp bir elini kulağına atarak bana doğru eğileceği yerde başını sallamakla yetindi ve bana iki değişik defter gösterdi. Biri kalın siyah kapaklı, altı penilik bir şeydi, diğeri ise kâğıt kapaklı, çizgili ve daha ucuz bir defter. Bu gibi şeylere para harcamaya hakkım olmadığı için ucuz olanını seçmek zorunda kaldım. Rasmus döndüğünde, para harcama konusunda dünyanın en kötüsü olmasına rağmen, harcadığım her peninin hesabını soracaktır.

Genç bir kızken günlük tutmuş olduğum halde, evlendiğimden beri elime neredeyse kalem almadım. En son kelimeleri düğünümden iki gün önce yazdım, sonra bir karar verdim ve her şeyi yaktım. Hayatımda bundan sonra yazmaya yer olmayacağını düşünmüştüm. "İyi bir eş tüm zamanını kocasına ve kocasının evine ayırmalı." Herkes böyle diyordu, ben de böyle olması gerektiğine inanmıştım. Böyle yapmaktan bir çeşit keyif alacağımı da düşünmüştüm. Sadece on yedi yaşındaydım, belki de tek hafifletici nedenim bu.

Aradan geçen sekiz yılda çoğu konuda fikrim değişti. Ağlamanın bir yararı yok, hoş ağlasam da kimse beni duymayacak; hayatta önemsenecek pek fazla şey de yok, o nedenle bütün yakınmalarımı bu kâğıtlara yazacağım. İşin ilginç yanı, bu defteri alır almaz kendimi daha iyi hissettim. Hiç sebepsiz yere umudum arttı. Hâlâ Lavender Grove'da tek başınaydım. Hansine'den başka konuşacak -eğer buna konuşma denebilirse- kimsem yok; iki küçük çocuğu, bebekken ölmüş üçüncüsü ve yolda olan bir dördüncüsünü düşünmek zorundayım. Değişen bir şey yok. Kocamı beş aydır göremediğim, son iki ay boyunca ondan haber de almadığım doğru. Elimdeki defter karnımda taşıdığım, bir un çuvalı gibi önümde giden çocuğun ağırlığını hafifletmeyecek. Değiştireceği tek şey yalnızlığım, bu korkunç yabancı ülkede dayanılması en güç duygu olan yalnızlığım. Sanki defter tuhaf bir biçimde yalnızlığımı torpilledi. "Bu akşam Mogens ve Knud uyuduktan sonra yapacak bir şeyim olacak" diye

düşündüm. Konuşacak birisini bulacağım. Rasmus'u kara kara düşünmek, birinden bu denli nefret ettiğim, istemediğim halde neden kıskandığımı düşünmek, oğlanların nasıl büyüyeceğine, içimdeki bebeğe neler olabileceğine endişe duymak yerine yeniden yazabileceğim. Hepsini yazabileceğim.

İşte şimdi yaptığım da bu. Hansine biraz önce gelirken gazeteyi de getirdi. Ona mektup yazdığımı, gazı her zamanki gibi tasarruf etmek için söndürmemesini söyledim. Akşam onda Kopenhag hâlâ aydınlıktır, ama burası yarım saat önceden kararıyor. Hansine bunu yaz dönümünden beri üç kez tekrarladı, bir köylü inatçılığıyla durup dinlenmeden günlerin kısaldığını anlatıyor. Mr. Westerby'den haber alıp almadığımı sordu. Postacının sokaktaki bütün evlere uğramasına rağmen kapımızı hiç çalmadığını bildiği halde bunu hep sorar. Ona ne ki? Sanki buna benden fazla üzülüyor gibi. Belki de buraya dönmezse, üçümüzün düşkünler evine gitmek zorunda kalacağını, kendisinin de işini kaybedeceğini düşünüyor.

İkinci kez geldiğinde bana çay yapmak istedi ama yatmasını söyledim. Yakında para gelmezse, hepimiz daha az yemek yemek zorunda kalacağız; Hansine de belki zayıflamayı becerecek. Zavallı, o kadar şişman ki, üstelik durmadan da şişmanlıyor. Belki de beyaz ekmektendir. İngiltere'ye gelmeden önce hiçbirimiz beyaz ekmeğe bayılmıştı; o kadar çok yediler ki, sonunda mideleri bozuldu. Sonra Frederikke Teyze'nin düğün hediyesi olarak verdiği çavdar ekmeği dilimleyicisini dolaba kaldırdık, bir daha kullanacağımı sanmıyorum. Dün dolabı açıp baktım, benim için eski hayatımın bir simgesi gibiydi, gözlerim doldu. Ağlamayacağım. En son Mads öldüğünde ağlamıştım, bir daha ağlamayacağım.

Eğer yemek odasıyla aradaki kapıları açmasaydım, içinde bulunduğum bu oda, "oturma odası" küçücük olurdu. Ev sahibinin bütün eşyaları çok çirkin, biraz daha az çirkin olan ayna dışında. Maun çerçeve içindeki oval aynanın tepesinde yine maundan yapılmış çiçekler ve yapraklar var. Üzerinde oyulmuş yapraklar bulunan bir dal, aynanın üzerinden geçiyor, bence oymacı bunu çok iyi düşünmüş. Aynaya baktığımda kendimi mermer kaplı, demir ayaklı masada otururken görebiliyorum. Meyhanelerin önünden geçerken, açık kapıdan baktığımda gördüğüm masalara benziyor. Oturduğum koltuğun üzeri, kenarından kıtıkların fırladığı yamaları saklamak için kahverengi-kırmızı bir örtüyle kaplı.

Perdeler kapalı değil. Bazen yoldan bir at arabası ya da bu kasvetli yere daha uygun kağnı gibi bir araba geçiyor, atın bozuk yolda tökezlediğini duyabiliyorum. Sağa doğru baktığımda pencerenin ötesindeki bahçeyi, yaz kış koyu yeşil yapraklı çalılarla kaplı o küçücük boşluğu görüyorum. Ev çok küçük, ama sanki gerçek bir evmiş gibi bir sürü odaya sahip. Burası aşınmış, yıpranmış, ama hâlâ iddialı; beni kızdıran da bu.

Gazın soluk ışığında, aynada vücudumun üst yanını görüyorum. Zayıf yüzümü, firketelerinden kurtulup şakaklarımdan aşağı sarkan kızılımsı saçımı. Rasmus gözlerimin, hayatında gördüğü en mavi gözler olduğunu söylüyor, bunu evlenmeden, ben 5 000 kron konusunu öğrenmeden önce söyledi. Belki de iltifat değildi. Her mavi gözün güzel olması şart değil, benimkilerin de güzel olmadığını biliyorum. Gözlerim çok mavi, çok parlak, sanki "Bu gözler bir tavus kuşuna ya da yalıçapkınına daha çok yakışırdı" diye düşünüyorum. Aslında Frederikke Teyze'nin on altıncı yaş günümde verdiği broştaki kelebeğin kanatlarının rengine tipatıp benziyor.

Gözlerimin ne renk olduğu artık önemli değil. Kimse yaşlı bir kadının gözlerine bakmıyor, ben de daha yirmi beş olmamama rağmen, kendimi yaşlı bir kadın gibi hissediyorum. İyi ki

hatırladım, yarın broşu takmalıyım. Onu takmaktan hoşlanıyorum, güzel olduğu için değil - zaten güzel değil- yakıştığı için -yakışmıyor da- belki de Rasmus'un huysuzluk ya da kararsızlık diye adlandırdığı alışkanlığımdan. Broşu insanlara "Bu kadın taktığı broşun aynı gözlerinin renginde olduğunu bitiyor mu?" diye düşündürmek için ve "Kadıncağız çirkin gözlerinin rengini göstermeyecek bir şey takmalıydı" dedirtmek için takıyorum. Böylesi hoşuma gidiyor. Başkalarının benim hakkımda neler düşüneceklerini tahmin etmek beni eğlendiriyor.

Dayanılmaz güneş yarım saat önce battı, hava karardı, artık dışarısı karanlık ve çok sessiz. Sokak lambaları yandı, ama etraf hâlâ sıcak. Günlüğümü aldıktan sonraki ilk günüm hakkında pek bir şey yazmadım, bir şeyler karalamam gerek sanıyorum, onun için bir Danimarka okul gemisinin geçirdiği korkunç kaza hakkında gazetede okuduğumu yazacağım. Haberi, "Georg Stage" bir Danimarka gemisi olduğu, kaza da Kopenhag açıklarında geçtiği için okudum. Bir İngiliz gemisi karanlıkta okul gemisine çarpmış, gemideki yirmi iki çocuk boğulmuş. Hepsisi de çok gençmiş, 14-16 arası. Yine de onları ya da ailelerini tanıdığımı sanmıyorum.

28 haziran 1905

Bebeğim 31 temmuzda doğacak. Artık ne gün doğarsa doğsun, 31 temmuz günü, onun doğması beklenen gün olarak yazıldı. Kız olacağını sanıyorum. Hansine bunun Tanrı'nın buyruğuna karşı çıkmak olduğunu söylüyor. Allah'tan okuma yazması yok. Alışverişe gittiğinde rastladığı herkesle dedikodu yapıyor, İngilizce'si akıcı ama felaket, kendini gülünç duruma sokmaktan korkmuyor. Oysa ben insanların bana güleceklerinden korkuyorum, belki de ilerlememin bu kadar yavaş olmasının nedeni de bu. Hansine hiçbir dilde okuyamıyor. Eğer okusaydı, Danca yazmaya cesaret edemezdim, bu da hiçbir şey yazamayacağım demektir, çünkü İngilizce tek bir satır yazmaktan bile acizim. Kız olsun istiyorum. Burada bunu söyleyebileceğim hiç kimse yok; olsa da söyleyeceğim kimsenin ilgisini çekmezdi. Böyle bir şeyi bana kutup ayılarını soran kadına söylediğimi bir düşünün!

Geçen sefer de kız istemiştım, "Çocuğum olacaksa, kız olsun" diye düşünmüştüm, oysa kız yerine zavallı Mads doğdu. Bir ay sonra öldü. İşte buraya bunu da yazmış oldum. Bu bebeği istiyorum, üstelik de artık kızımı istiyorum. Rasmus bir daha geri gelmese, başımıza olabileceklerin en kötüsü de gelse, Korsor'e gidip Frederikke Teyze ve Farbror Holger'e sığınmamız da gerekse, artık kızımı istiyorum.

Keşke hareket etse. Bebeklerin doğmadan birkaç hafta önce öyle fazla hareket etmediklerini biliyorum. Tabii bilirim, üç tane doğurdum. Yine de Mads'ın neler yaptığını bilseydim. Sonuna kadar hareket etmiş miydi? Ya ötekiler? Belki de kızlar değişiktir, bunun da fazla hareket etmiyor olması, kız olduğu anlamına gelir mi? Gelecek sefer, bir gelecek sefer olduğunu biliyorum, çünkü kadının kaderi bu, bileceğim. Hatırlamam gerekmeyecek, günlüğüm yanımda olacak. Bütün bunları yazabiliyor olmak beni rahatlatıyor.

2 temmuz 1905

Her gün yazmıyorum. Bu biraz Hansine'ye bir şey belli etmemek için -neler yaptığımı tahmin etmeye çalışacak, en olmadık şeyleri düşünecek, belki de sevgilime mektup yazdığımı

sanacak, düşünün bir!- biraz da sadece yaptıklarımı değil, düşündüklerimi de yazdığım için. insanlardan da söz ediyorum. Öyküler de var, öyküleri hep sevdim, kendime : hep gerçek ya da uydurma masallar anlattım, şimdi de oğullarıma anlatıyorum. Kendime masalları uykuya dalabilmek için anlatıyorum, gündüzleri de hiç de hoş olmayan gerçeklerden kaçabilmek için.

Küçük bir kızken günlüğüm vardı ve oraya öyküler yazardım. Yazdıklarına dikkat etmem gerekirdi, ya defteri annem yâ da babam okursa... bir şeyi saklayacak, başkalarının bulamayacağından emin olabileceğin bir yer yoktur. Ama yabancı bir dil bir şifre gibi olduğundan daha güvenli. Danca'ya yabancı dil demek biraz tuhaf, ama burada herkes için Danca yabancı bir dil. Burada başka Danimarkalılar da olmalı, büyükelçimiz, konsolos ya da buna benzer birileri, belki de Oxford'da Danimarkalı profesörler de vardır, üstelik kraliçe de Danimarkalı, zaman zaman gazetelerde Danimarka'yla ilgili haberler okuyorum.

Mesela, Danimarka prensimiz galiba Norveç kralı oluyor. Georg Stage hakkında da yeni haberler var. Kopenhag'da bir soruşturma açılmış ama mahkeme başkanının önyargılı olduğunu ve tarafsız davranmadığını yazıyorlar. İngiliz gemisinin kaptanı sinir krizleri geçiriyormuş, yine de o yirmi üç (arada bir tanesi daha öldü) çocuğun ölümünden sorumlu olmadığını iddia ediyor. Kral Edward üzüntülerini bildirmiş!

Çok daha önemli bir haber de Kniaz Potemkin adlı bir Rus gemisiyle ilgili. Keşke daha iyi anlayabilsem ama gazetede ki kelimeler o kadar uzun ki... Odessa halkı, bir sebeple geminin karaya yanaşıp erzak almasına izin vermemiş ya da benim anladığım bu, gemi de toplarını kente çevirip ateşlemiş. Bu Ruslar Almanlardan da vahşi!

Cook's'ta bir Danimarka seyahati ilanı gördüm. Keşke katılabilsen! Burada Danimarka'dan gelme domuz pastırması alıyoruz, bir başka Danimarka firması da ekmek üzerine sürülecek butterine adlı bir şey yapıyor. Adı Monsted. Bu adı duymak bile memleketime özlem duymama yeterli, o kadar Danimarkalı, o kadar tanıdık ki... Ama bu eve bir Danimarkalının gelmesi imkânsız. Hansine okuyamıyor, Mogens ve Knud henüz okumayı öğrenmedi, Rasmus'un nerede olduğunu bile bilmiyorum. Deftere uygunsuz hikâyeler bile yazabilirim, ama hiç böyle hikâye bilmiyorum ki.

Eğer sadece yaptıklarımı yazsam, bu günlük bir dizi tekrardan öteye gitmez. Günlerim hep aynı. Erken kalkıyorum, çünkü erkenden uyanıyorum, eğer yatakta yatmaya devam edersem sadece beni endişelendirecek şeyler düşünüyorum, karnımdaki bebek de sanki midemde oturuyor. Kalktığımda oğlanlar uyanmış oluyor, ellerini ve yüzlerini yıkıyorum, daha sonra Hansine'nin hazırladığı kahvaltıya iniyoruz. Kahve ve tabî fırıncı Mr. Spenner'in getirdiği, oğlanların bayıldığı beyaz ekmek. Bir Danimarkalının yiyecekte çok kahveye ihtiyacı var, ben de üç fincan içiyorum. Herhangi bir konuda tasarruf edebilirim, ama tek bir fincan kahveden bile vazgeçmem mümkün değil.

Hansine oğlanlarla İngilizce konuşmaya başladı. Mogens ondan daha iyi konuşuyor, onun yaşında çocuklar yabancı bir dili çabuk öğreniyor, Hansine'nin yanlışlarına gülüyor, bu Hansine'nin umurunda değil, onunla birlikte gülüp komiklik yapıyor. Sonra Knud da İngilizce konuşmaya çalışıyor, hepsi de saçmalıyor, ama dünyanın en komik şeylerini anlattıklarını sanıyorlar. Onlara katılmadığım için nefret ediyorum. Kıskanıyorum, doğrusu bu. Onun bir kadın, benimkilerin de erkek olmasından dolayı kıskanıyorum. Bir kızım olsa benimle birlikte, yanımda olacağından neredeyse eminim.

5 temmuz 1905

Hansine'ye evde İngilizce konuşmayı yasaklamayı düşündüm, sözümü dinleyeceğini sanıyorum. Beni sayıyor, Rasmus'tan korktuğu kadar değilse de benden biraz çekiniyor. Ama Mogens ve Knud için elimden geleni yapmam gerektiğini bildiğimden, İngilizce konuşmasını yasaklamayacağım. Oğlanların İngilizce öğrenmeleri gerek, belki de hayatlarının sonuna kadar burada yaşayacaklar.

Hansine, Mogens'i iki sokak ötede, Gayhurst Caddesi'ndeki okula götürüyor. Mogens yalnız gitmek istiyor, yakında izin vereceğim ama henüz değil. Hansine evde bir konuğu varken midesinde kasılmalar duyduğundan belli belirsiz homurdanıyor. Ben Knud'la evde kalıyorum, onu kucağıma alıp masal anlatıyorum. Eskiden oğlanlara Hans Christian Andersen anlatırdım, ama Danimarka'dan ayrılırken Andersen'i de geride bıraktım. Birden bazı öykülerinin ne kadar acımasız olduğunu fark ettim. Ekmekle Yürüyen Kız, yeni ayakkabılarıyla gururlandığı için ömrünü Bogwife'ın yer altındaki mutfağında geçiren küçük Inge'nin öyküsü; bu annemin en sevdiği masaldı, ama ben nefret ederdim. Kibritçi Kız da korkunçtu, o zaman oğlanlara kendi uydurduğum masalları anlatmaya başladım. Şimdi her şeyi yapabilen sihirli bir arkadaşı olan Jeppe adında bir çocuğu anlatıyorum. Bu sabah sihirli arkadaşın bir gece Kopenhag'daki bütün bakır çatıları temizlediği, Jeppe'nin uyandığında her şeyin altın gibi parladığını görüp şaşıracağı yere geldik.

Hansine dönünce çıkıyorum. Şapkamı, koca karnımı gizleyen önlüğümü giyiyorum, üzerine de pelerinimi alıyorum, insanların hamile olduğumu görmeyeceklerini umuyorum ama anlayacaklardır. Sonra yürüyorum. Sadece yürüyorum. Lavender Grove'dan aşağı Wilman Grove'a ve London Fields'a yürüyorum, oradan da Victoria Parkı'na ya da Hackney Downs'a, bazen de Beauvoir Town'a, adlarını söylemeyi beceremediğim bütün o yerlere yürüyorum. Genellikle sokak boyunca yürüyorum, evlere, kiliselere, büyük binalara bakıyorum ama bazen de çayırlarda ya da kanal kıyısında dolaşıyorum. Hava pelerin giymek için çok sıcak, ama giymesem karnımdan sokağa çıkamayacak kadar utanıyorum.

Hansine öğle yemeği için smerrebred yapıyor da, çavdar ekmeği olmaksızın pek aynı şey değil. Aslında içimden yemek yemek gelmiyor, ama onun için, yani bebek için kendimi zorluyorum. Öğleden sonra tekrar çıkıp yürümezsem, ki bazen gitmiyorum, oturma odasındaki geniş pencerenin yanına yerleşiyorum. Lavender Grove'daki evimiz, bitişik nizam dokuz evden biri. Çok güzel değil, hatta şimdiye kadar gördüğüm evler içinde en çirkini, hiç de gerektiği gibi yüksek yapılmamış, gri tuğladan duvarları, beceriksiz taş işçiliği, kötü pencereleri var. Giriş kapısının üzerinde başında taç olan komik taş bir yüz var, üst kat pencerelerinin üzerinde yine iki farklı yüz. Başlarında taçları olan bu kadın yüzlerinin kimlere ait olduğunu, kimleri temsil etmek için yapıldıklarını merak ediyorum. Yine de evin geniş bir ön penceresi, önünde de etrafı çitle çevrili küçük bir bahçesi var. Hansine ne derse desin, tül perde takmayacağım, çünkü takarsam burada oturup dikiş dikerken dışarıyı göremem.

Annem okula gitmeden çok önce dikiş dikmeyi öğretti, ama dikmekten nefret ediyorum. Yüksük kullanmayı hiç sevemedim -özellikle yaş günü hediyesi olarak bir yüksük verdiklerini hiç unutamam!- ama parmağıma batan iğneden daha da nefret ediyorum. Yine de dikiş bildiğime memnunum. Bu konuda Hansine'den çok daha iyiyim, özenli teğellerime ve oğlanların elbiselerine yaptığım güzel yamalara şaşkınlıkla bakıyor.

Mogens'i okuldan bazen o alıyor, bazen de ben. Hansine bugün bana Mare Sokağı'ndaki

manifaturacıdan iplik almaya gitti, dönüşte okulun oradan geçmiş. Mogens'le birlikte İngilizce konuşarak dönmüşler. Anlatacak çok şeyi vardı. Başından bir macera geçmiş. London Fields'ta yürürken, biraz ilerideki meyhaneden çıkan ve kaldırım boyunca yalpalayarak ilerleyen yaşlı bir adam görmüş. Hansine için önemli olan, adamın mümkün olduğunca uzağından geçmekmiş, ama kaldırımın kenarından yürürken adamın duvara çarparak yere yıkıldığını görmüş.

Hansine çok şaşırılmış, yine de adamın yanına diz çöküp ölüp ölmediğini anlamak için nabzını tutmuş, o sırada da çevresinde bir kalabalık toplanmaya başlamış. Tabii bir polis ya da doktor bulamamışlar; zaten aradığınız zaman bulunmazlar ki... Hansine adamın öldüğünden eminmiş. O sırada genç bir kadın yaklaşmış, adamı görünce uzun bir çığlık atmış. Adamın kiracı olarak oturduğu evin hizmetçisi olduğunu söylemiş. Herkes çok heyecanlanmış, bazıları havaların fazla sıcak olduğunu söylemiş, ama genç kadın bunun havayla ilgisi olmadığını, adamın içtiği için yıkıldığını anlatmış. Hansine yardım gelene kadar kadının yanından ayrılmayacağını söylemiş, öyle de yapmış, bu yüzden okula geç gitmiş.

"Umarım bundan küçük Mogens'e bahsetmemişsindir" dedim, "Sokakta devrilen yaşlı sarhoşlardan." "Tabii söylemedim" dedi, "Hiç söyler miyim?" Yine de ona inanmıyorum. Onun durumundaki bir kadın için bu gördüğü dünyanın en ilginç ve en heyecan verici olayı, bunu kendisine saklaması da imkânsız.

Düşen adamla ilgili başka bir şey duymak istemediğimi söyledim, ama ben sanki hiçbir şey dememişim gibi devam etti. Oğlanların yanında bütün ayrıntıları anlatmaya koyuldu. "Bu kadarı yeter" dedim, ellerimle kulaklarımı kapattım. "Yarın gazetede okursunuz" diyerek kulağıma bağırdı. "Bu senin işine yaramaz" dedim, "Hatta gazete Danca yazılmış olsa bile." Kıp kırmızı oldu, ellerini neredeyse benimki kadar şiş karnının üzerinde kenetledi; okuma yazma bilmediğinin söylenmesinden hiç hoşlanmıyor; aldırmadım. Artık benim için kendimden başka hiç kimse önemli değil, bir de tabii doğacak kızım.

6 temmuz 1905

Doğum günüm. Bugün yirmi beş yaşındayım. Kimsenin bildiğini sanmıyorum. Bir hizmetçiden doğum gününüzü bilmesini bekleyemezsiniz. Oğlanlar da daha çok küçük, ama itiraf etmeliyim ki kocamın hatırlamasını isterdim. Onu artık tanıyor olmam gerekirdi, ama ne yapayım, tanıyamadım işte. Umut korkunç bir şey. Kilisedekilerin umuttan bir erdem olarak bahsetmelerini anlayamıyorum, o kadar düş kırıklığı yaşıyorsunuz ki, sonunda umut korkunç bir şey oluyor. Yaşlandığımızda doğum gününüzün unutulmasını isteyeceğinizden eminim, ama yirmi beşinde olmak farklı.

Bütün gün hayal kurup çeyrek asırlık ömrümü nasıl kutlamak isteyeceğimi düşündüm. Bana hediye verecek, bir kürk ya da tektaş alacak bir kocanın hayalini kurdum, akşam olunca görkemli bir yemek düşledim. Her zamanki gibi gerçek, düşümden oldukça farklıydı. Akşam yemeğinde yine frikadeller. Köfte ve patates her günkü yemeğimiz oldu. Bazen sirke ve şekerle yapılan mdkaal yediğimiz de olur, ama Hansine pazarda karalahana bulmakta zorlanıyor. Canım en çok rullepelse çekiyor, ama burada uygun sığır eti yok, iyi balıksa hiç yok. Sosisin kilosu sadece 9 peni, sosis yiyeceğiz. Oğlanlar için litresi 2 peniye süt var, veremden çekinmem gereksiz. Stonor Sütçüsü müşterilerini ineklerin nasıl yaşadığını görmeye davet ediyor, Mogens ve Knud da gitmeye can atıyor, ama daha vakit bulamadım.

Hansine oğlanları yatırınca, yukarıya çıkıp Jeppe ve sihirli arkadaşından biraz daha söz ediyorum. Mogens "İngiliz çocuklar hiç de Jeppe'ye benzemiyor" dedi. Ona "Sen İngiliz değilsin" den başka söyleyecek bir şey bulamadım. O zaman burada oturmaya devam edersek İngiliz olacağımı söyledi ve başka bir ad kullanıp kullanamayacağımı sordu. "Nasıl başka bir ad?" dedim. "Bütün çocuklar adımla alay ediyor" dedi, "İsmim Jack olsun istiyorum."

Güldüm. Ya da güler gibi yaptım. Aslında ağlamak istiyordum, o kadar korkmuştum, ama asla ağlamam. Herkesin İngiliz olmasından, elimden kayıp gitmesinden, İngiltere'deki tek Danimarkalı olarak yalnız kalmaktan korktum. Bu akşam Danimarka'yı, Kopenhag'dan ayrılalı beri hiç özlemediğim kadar özledim. Azalan ışıktaki masanın başında oturuyordum, ne odanın içini ne de pencereden dışarısını görebiliyordum, sadece geçmişten resimler vardı. Şehrimin yeşil damları, Frelsers Kilisesi'nin burgulu kubbesi, Sjoland'ın kayın ormanları, Frederikke Teyze'nin bahçesinde içtiğimiz çay. Neden İngilizler yemeklerini dışarıda, bahçede yemezler? Burada hava bizimkinden iyi, biraz daha iyi, yine de biz güneş ışığında ve açık havada olmak için her fırsattan yararlanırken, onlar içeriye kapanıyorlar.

Bu gece, Rasmus'a söylediklerimde haksız olabileceğimi düşündüm. Ama o kadar çok dolaştık ki, hep ailem için bir şeyler yapmaya, ona bir öncelik yaratmaya, işi için destek olmaya çalıştım. Kopenhag'dan Stockholm'e gittik, Knud orada doğdu. Stockholm'den Kopenhag'a, benim için en güzel yere, Hortensiavej'deki küçük beyaz evime. Ama oradan ayrılmak ve buraya gelmek zorundaydım, gidilecek yer Londra'ydı, Londra dünyanın merkeziydi; buraya geleli bir ay, sadece bir ay olmamıştı ki, yeniden gitmeyi düşündüğünü, bu kez şansını Amerika'da denemek istediğini söyledi. Bu kez "hayır" dedim, ayak diredim. "Artık işler değişti" dedim, "beni son kez evimden çıkardın."

Oysa o kadar da bencil değilimdir, elimden geldiğince ona destek olmaya çalıştım, elimde ne varsa vermek istedim. Çocukların dışında, tabii. O beni çocuklarımla cezalandırabilir de, ben pek aynı şeyi yapamam, değil mi? Amerika'ya gitmek istiyorsa yalnız gideceğini söyledim, ben eve dönüyorum, isterse oğlanları alabilirdi. Oysa eve dönen o oldu, "önemli bir iş için" dedi, bense burada tek başıma kaldım. O zaman yeniden hamile kaldığımı anladım.

Pek eğlenceli bir doğum günü değil!

12 Temmuz 1905

Buradan nefret ediyorum, ama bir şekilde buranın kaderim olduğunu biliyorum. Kızım doğunca daha iyi olacak. Artık çok beklemek gerekmiyor, belki de en çok iki hafta. Bu gece belli belirsiz bir hareket hissettim, fazla değil ama beni rahatlatacak kadar; ancak hâlâ karnımın üst bölümünde, üstelik de başı hâlâ aşağıda değil. Benden kaçışını, onu geri itmeye çalışan büyük dalgalara karşı yüzmesini gözümün önüne getiriyorum. Sonunda da işte böyle çıkıyorlar, gelgite karşı yüzerek, kıyıya vardıklarında da rahatlayıp bir çılgılık atmak için ciğerlerini şişirerek.

Dayanmalıyım, ne olursa olsun, güçlü olmalıyım. Bazen babamın evin yolunu tek başına bulması için Kopenhag sokaklarında bıraktığı Karoline'yi düşünüyorum. Olanları bana Karoline anlattı, anneme kalsa hiç öğrenemezdim, benim duymayacağım kadar uygunsuz bir hikâyeydi, babamın hemen her şeyi unuttuğundan da eminim. Ama Karoline hiç unutmadı,

başından geçenler hep kafasında kaldı, bazen de rüyasına girdi.

Babam Kopenhag'a Jutland'ın kuzeyindeki Aarhus diye bir kentten geldi. Yarı İsveçli olan annemle evlendi, işleri iyi gitti, ev aldı, mobilya ticaretine girişti, bir süre sonra da annemin artık ev işlerinde yardım edecek bir hizmetçisi olması gerektiğine karar verdi ve yeğenlerinden birini getirtmek için çiftliğe haber gönderdi. Çiftliktekiler o kadar yoksuldu, doyurmaları gereken o kadar çok karın vardı ki, birinden kurtulduklarına sevindiklerinden eminim. Karoline geldi. On beş yaşındaydı, gemiyle Store Baelt ve Lille Baelt'ten geçip trene binmesi, bütün bunları da tek başına becermesi gerekiyordu. Daha önce çiftlikten hiç çıkmamıştı, okuma yazması da yoktu. Bir hayvan gibiydi, çiftlik hayvanı.

Babam onu tren istasyonunda karşıladı. Eve giden yol çok uzundu, yedi mil kadar, zavallı kızı bir hayvan gibi yürüttü. Sıkıştığında, köyde yaptıklarını tekrarladı, yolun kenarına geçti, bu kez hendeğe eteklerini kaldırıp çömeldi ve yolun kenarını suladı. Babam o kadar şaşırıp öfkelenmişti ki arkasını dönüp kaçtı. Geldiği yerde kendisinin de böyle yaptığını unutmuştu ya da kendini unutmaya zorladı, artık neredeyse bir beyefendi olmuştu, arkasına bile bakmadan dar sokaklardan eve koştu.

Karoline eve varmak için elinden geleni yaptı. Kimseyi tanımıyordu. Çoğu kişinin anlayamadığı kaba bir lehçe konuşuyordu, adres bilmiyordu, sadece adının Kastrop olduğunu hatırlayabilirdi, daha önce çiftlikten hiç çıkmamış, Aarhus'a bile gitmemişti. Yine de evi buldu, başka çaresi yoktu. Nasıl bulunduğunu hiç anlayamadım. "Yüz kişiye sordum" dedi bana, "Önüme çıkan herkese sordum." Sonunda eve vardığında, babam onu kovmadı.

Yıllarca yanımızda hizmetçi olarak kaldı. On altı yaşına girdiğimde ve annem öldüğünde, Karoline de sırtındaki korkunç kanserden öldü. Otuz iki, çok çok otuz üç yaşında olmalıydı. Bana bu öyküyü anlattığında hastaydı, hikâyesi çok umutsuz olduğum sıralarda bana cesaret verir oldu. Karoline başardı, ben de başarırım. Ben de yola çıkar ve öteki uca ulaşıırım.

14 temmuz 1905

Rasmus'tan haber aldım, para da gönderdi. Hansine'nin yüzü gülücükler saçıyordu, bu sabah mektubu getirdiğinde sevinçten uçuyordu adeta. Okuması yok ama Rasmus'un el yazısını tanıyor, zarftaki pulun Danimarka pulu olduğunu görebiliyor.

"Sevgili Asta" diye başlıyor, daha sonra da "Sevgili karım". Oysa size benimle böyle konuşmadığımı söyleyebilirim (Ne demek "size"? Günlükle konuşmaya mı başladım?) Neyse. Tam da frikadeiler imkânımızın dışında diye düşünmeye başlamışken, kırık bisküvi ve Butterine yemeyi düşünürken, para.

700 kronluk bir çek, bu da aşağı yukarı 40 pound ediyor, bundan fazlasını göndermeye izin yok. Çeki Lansdowne Caddesi'ndeki postaneye götürüp paraya çevirdim, zorluk çıkarmadılar, soru sormadılar, konuşmama bile gülmediler.

Sonunda bebek elbisesi dikebilmek için malzeme alabileceğim, zaten dikmeye başladım bile, Mare Sokağı'nda Matthew Rose'un mağazasından beyaz keten, ebe maskesi ve beyaz örgü yünü aldım. Bebek doğarken gerekirse doktor çağırabileceğim artık. Gerek kalmayacağını umuyorum. Ötekiler, özellikle de zavallı küçük Mads çabucak doğmuştu, çok sancı çektim



ama zorluk çıkarmadılar. Sorun çıkarsa doktoru çağıracağız, ama Hansine bana yardım etmek için yanımda olacak, aynı Mads'ın doğumunda olduğu gibi. Kesenin çıkarılmasını ve göbek bağının kesilmesini biliyor. (Danca yazabilmek iyi bir şey. Bu yazdıklarımı birinin okuduğunu bir düşünün!)

Rasmus Aarhus'ta, bana mektup gönderebileceğim bir adres vermiş, ancak orada uzun süre kalacağını sanmıyor. Ne yaptığını doğrusu tahmin bile edemiyorum. O bir mühendis, onu başka nasıl adlandıracağımı bilemiyorum. Gerçek şu ki, aslında ne iş yaptığını da bilmiyorum. Bir zamanlar nalbanttı, at nallamayı bilir, hayvanlarla istediğini yapabilir. En vahşi köpeğin bile onun yanında sakinleştiğini söyleyip övünür, işin ilginç yanı, söyledikleri doğrudur. Hayvanlara kendini sevdireyor. Karısına da bu kadar iyi davranmaması ne yazık.

Başka bir marifeti de tahta işçiliği. İstese mobilyacı olarak iyi para kazanırdı, ama istemiyor. Böyle işleri küçük görür. Onun hoşlandığı şeyler motorlar. Bir keresinde bana -bana hemen hemen hiçbir şey anlatmaz, benimle neredeyse hiç konuşmaz ama o kez farklıydı- İngiltere'ye "motorlu arabalar" getirmek istediğinden bahsetmişti. Burada zaten motorlu araba bulunduğunu sanıyordum, araya gördüğüm de oldu, burada motorlu arabaya sıkça rastlanmaz, ama o herkesin bir motorlu arabası olması gerektiğinden bahsediyor. "Her erkeğin kendi motorlu arabası olduğunu bir düşün!" "Peki ya atlara ne olacak? diye sordum "Ya da trenlere ve atlı tramvaylara?" Cevap vermedi. Sorularına hiç cevap vermez ki.

Kesin olarak bildiğim bir şey de Aarhus'ta tek bir motorlu araba bile olmadığı. Acaba oraya borç para bulmak için mi gitti? Dünyanın öteki ucunda, Hjørring'de zengin bir amcası var, ama o amcanın varlığına pek inanmıyorum. Rasmus'un Müslüman olmadığına şükretmem gerek galiba, yoksa orada 5 000 krona evlenecek başka bir kadın bulurdu.

18 temmuz 1905

Akşam Hansine oturma odasına geldi, önlüğünü parmaklarının arasında çekiştirerek öyle durdu. Kendimi iyi ya da eskisinden daha iyi hissetmemi sağlayan cebimdeki para olsa gerek, Hansine'ye oturmasını ve aklından geçenleri anlatmasını söyledim. Çocukken, İngilizce'den Danca'ya çevrilmiş, ıssız bir adaya düşen bir adamla ilgili bir kitap okumuştum, kitabın adını hatırlayamıyorum. Ancak adam çok yalnız ve çok mutsuzdu, sonunda yanına bir adam gelince çok mutlu oldu, nihayet vahşi bir zenci olsa da konuşabileceği birini bulmuştu. Hansine'nin karşısında buna benzer bir şeyler hissettim. Yedi yaşında bir oğlan ile beş yaşında başka bir oğlandan başka konuşacak kimsem yok; bazen cahil bir hizmetçinin konuşması bile çocukların saçmalıklarından ve sonu gelmez sorularından daha çekici olabiliyor.

Hansine'nin bana bir şeyler söylemek istediğini anladım. Kekeledi, gözlerini gözlerimden kaçırmak için başını sağa sola çevirip durdu. Bizim Karoline de aptal ve cahildi, ama bununla karşılaştınca dâhi olduğunu düşünüyorum. Sonunda "Yeter artık" dedim, "Ne söyleyeceksen, söyle." Bir şeyler kırdığından şüphelenmeye başladım, oysa kırılacak değerli bir şeyimiz yok ya da Kopenhag'da bıraktığı sevgilisi de olabilirdi, ama hayır, sokakta düşen yaşlı adamdan bahsetti.

Bu arada adamın kiraladığı evdeki hizmetçiyle -ona "Miss Fisher" diyor- arkadaş olmuş. Anlaşılan, önce evi bulmuş, London Fields'ın kuzeyinde, Navarino Caddesi'ndeymiş, oraya gitmiş, ve -şimdi sıkı durun- "zavallı beyefendinin nasıl olduğunu" öğrenmek istemiş. Adam

Alman Hastanesi'ne götürülürken yolda ölmüş. Adam da yabancı olduğu için Hansine'nin ilgisini çektiğini düşünüyorum, "Bizim gibi biri" dedi, sadece Polonyalıymış, adı da Dzerjinski'ymiş. Yine de oraya sadece meraktan gittiğine inanmak daha kolay.

"Miss Fisher"ın yanında çalıştığı insanlar bir adam, karısı ve iki çocukları, bir de yaşlı kayınvalideymiş, Dzerjinski öldükten sonra da başka kiracıları yokmuş. Fisher, evin beyinin işine son verdiğini, ama karısının, Mrs. Hyde'ın "yapılacak çok iş olduğunu söyleyerek, bu kararı geri aldığımı" anlatmış; çocuğa bakmak, evi temizlemek ve yemek yapmak gerekiyormuş.

Bütün bunların nereye varacağını merak etmeye başladım, sonunda tek istediğinin izinli olduğu bir öğleden sonra Miss Fisher'ı buraya, mutfakta çaya çağırarak olduğu anlaşıldı. Ben kimse bulamazken onun bir arkadaş edinmekle ne kadar talihli olduğunu düşündüm, işini ihmal etmedikçe arkadaşımı davet etmesinde bir sakınca görmediğimi söyledim.

Başka bir dil bilmeyen bir arkadaş Hansine'nin İngilizcesine de yardımcı olacakmış. Yüzü yeniden kızardı, salak salak sırttı ve "yakında sizden çok daha iyi konuşabileceğim, Madam" dedi.

Hansine'yi odasına gönderdim, bütün bunları yazdım. Bebek hâlâ yukarıda, hareket etmiyor, içimde, mutlaka saçma ama garip bir duygu var, kafasının kaburgalarımaya sıkıştığını düşünüyorum. Artık baş aşağı dönmesi gerek. Ne de olsa gelecek hafta ya da daha sonraki hafta, kaçmaya başladığında neler olacağını biliyorum. Mogens'e hamileyken hiçbir şey bilmiyordum. Bir kere, göbek deliğimden çıkacağını sanıyordum. Doğum sonrasını ve bebeğin içime nasıl girdiğini anlamadığımdan, göbek deliğinin bir işe yaraması gerektiğini düşünüyordum; açılıp bebeğin çıkmasını sağlamaktan başka neye yarayabilirdi ki? Size söyleyebilirim, Mogens hareket edip, bambaşka bir yere doğru yöneldiğinde şaşkınlıktan ağzım açık kalmıştı. Annem bana Âdem'in göbek deliği olmadığını, daha da önemlisi, Havva'nın da göbeğinin dümdüz olduğunu söyledi. Onlar doğmamıştı, Tanrı tarafından yaratılmıştı. İlginç olanı, arada nasıl bir bağ var, hâlâ anlamamıştım.

Yorulduğum, yatmaya gidiyorum.

21 temmuz 1905

Hava dayanılmaz derecede sıcak, aldığım gazetelere göre (İngilizcemi ilerletmek için kendimi her gün gazete okumaya zorluyorum) bütün Avrupa'da ve Amerika'da da durum aynı. New York'ta güneş çarpmasına uğrayan insanlar yere düşüp ölüyorlar, burada da, burası çok önemli, dondurmadan zehirlenen çocuklar var. Hansine'ye bundan sonra oğlanlara dondurma almamasını tembihledim.

İngiltere, Almanya, Danimarka ve İsveç arasında büyük çekişme var, bütün konu kimin Norveç kralı olacağı, Danimarka Prensi Karl mı, yoksa Bernadotte mu? Ya da benim anladığım bu; gazeteler Danca olsa daha iyi takip edebilirdim. Beklediği gibi İmparator William da konuyla ilgileniyor.

Kocama uzun bir mektup yazdığım için üç gündür günlüğümle ilgilenemedim. Rasmus'a sayfalar ve sayfalar dolusu "ev gerçekleri" dendiğini sandığım şeyleri yazdım, iç karartıcı bir

sokakta yaşamanın ne kadar güç olduğunu, salakça sorularıyla insanların ne kadar düşmanca davrandıklarını, mesela kutup ayısı meraklısı Mrs. Gibbons'ı, aşırı sıcağı ve savaş korkumu anlattım. Danimarka'yla bir savaş çıkarsa, İsveç de bu savaşa katılsa burada yaşayan yabancıların durumu daha da kötüleşirdi. Bizi yabancı bir ülkede nasıl aylar boyu yalnız bırakabilir ki?

Rasmus'a gazetede okuduğum bir haberden de söz ettim, Galler prensesinin 13 temmuzda bir oğlu olduğunu anlattım. Ben o kadar talihli değilim. Ona her an doğabilecek bir bebek beklediğimi unutup unutmadığımı sordum. Çocuğu burada yalnız mı doğuracağım? Ya ölürsem? Her gün yüzlerce kadın çocuk doğururken ölüyor, Galler prensesinin dışında tabî. Hansine, Mogens'i okuldan getirdi ve bu sabah ikiz doğurduktan sonra ölen kadını anlattı. Haberi başka bir arkadaşından, Weels Sokağı'ndaki barakalardan birinde oturan aşığı tabakadan birinden almış. Kadının hepsi de yedi yaşından küçük beş çocuğu daha varmış, kocası da hasta ve işsizmiş. Susmasını söyledim, bağırp bana böyle şeyler anlatmamasını söyledim; deli mi, yoksa duygusuz mu? Yine de duyduklarımı Rasmus'a yazdığım mektupta tekrarladım. O bilsin. Neden yalnız doğurayım? Bu onun da çocuğu, doğmasında onun da kabahati var.

Tabî ki mektubun eline ulaşacağını hiç sanmıyorum. Para, borç ya da motorlu arabalarla ilgili herhangi bir şeyin peşinde kimbilir nereye gitmiştir. Yine de ona "sevgili kocam" ya da buna benzer bir şey demedim. Dürüstlüğe inanıyorum. Mektubun başına "Sevgili Rasmus" diye yazdım, sonunda da sadece terbiyeli olmak için "Senin Asta'n" diye bitirdim.

26 temmuz 1905

Bugün uzun uzun yürüdüm. Yavaş yavaş yürüdüm, önümdeki yükü taşıdım, millerce gidip Ritson Caddesi ve Dalston'dan döndüm. İskandinav değil, Alman olmasına rağmen Luther Kilisesi'ni görmek istiyordum, sonra da Hansine'nin arkadaşının yaşadığı evi bulmak için yolu uzattım.

Keşke Rasmus da bizim için böyle bir ev tutmuş olsaydı! Fazla görkemli değil, Londra'nın bu bölümünde görkemli ev olmaz, ama büyük, dört katlı, eskiden daha da bakımlı olduğu belli. Ön kapıya çıkan birkaç basamak ve kapının üzerindeki çıkıntıyı taşıyan iki sütun, öndeki bahçede güzel bir çit var, bahçe de ağaç dolu. Navarino Caddesi Lavender Grove kadar geniş değil, ama dar ve gölgeli, bu da sokağın daha güzel görünmesini sağlıyor.

Orada durup eve bakarak, buranın yılda Rasmus'un Lavender Grove'daki bizim ev için ödediği 36 pound'dan en çok 10 pound fazla olacağını düşünürken, yanında küçük bir kızla bir kadın çıktı. Fazla gösterişli giyinmişti, başında tüylü büyük bir şapka vardı, ama gözüm bebekten başkasını görmüyordu. Yürümeyi becerse de kız benim için bebekten başka bir şey değildi. O kadar güzel, parlak ve iç açıcıydı ki, bir periye benziyordu. Bunları düşünürken karnımdaki bebeğin hareket ettiğine, elini kaldırıp dışarıdaki öteki bebeği selamladığına yemin ederim.

Saçmalık, biliyorum. Ama keyfimi yerine getirdi, iri ve hantal bir gemi gibi, yalpalaya sendeleye limana dönmemi ağıladı. Mogens ile Knud kaldırımda, cömert babalarının gönderdiği parayla satın aldığım çemberlerle oynuyordu. Eğer kızımı doğururken doktor çağırılmama gerek kalmazsa, kalan parayla küçük Knud'a bir topaç alacağım. Komşu çocuğun

topacı var da neden benim oğlumun olmasın?

Eve girerken şiddetli bir acı duyup, olduğum yerde kıvrandım. Bir süre için "Tamam" dedim, "işte başlıyor". Hansine'nin telaşlanmasını, su kaynatıp yatak odası kapısına çarşafı asmasını istemedim. Yukarı çıkıp şapkamı çıkardım, odama girdim, oturmadan, yatak direğine tutunarak ayakta durdum. İkinci sancı birincisinden daha hafifti, orada oğlanları seyrederek durdum. Gelecek eylülde Knud'un da okula başlayacağını, "Bundan memnun olacak mıyım?" diye düşündüm.

O zaman, Knud okula başlarken yanımda kızımın olacağını hatırladım. Bir aydan biraz büyük olacaktı ve oğlanların ayak altında olmamalarına sevinecektim. "Belki de bu gece doğar" diye düşündüm. Orada durmama, sonunda ellerimi karnımdaki şişkinliğe bastırıp oturmama rağmen, başka sancı girmede; Mads'a hamileyken de buna benzer sancılar çektiğimi hatırladım. Bunlar bir hamilenin gerçek doğum başlamadan birkaç saat ya da birkaç gün önce çektiği sahte sancılardır. Bu sancıların bilimsel bir adı vardır muhakkak, ama ben bilmiyorum. Aynı sahte sancıları geçen yıl şubat, bir çarşamba günü çekmiştim, Mads da cuma günü doğmuştu. Zavallı çocuk, aslında onu hiç istememiştim, ama ölene kadar onu ne kadar sevdiğimi hiç anlamadım.

Varsayalım ki kızım da... Hayır hayır, bunu yazmak istemiyorum. Düşünmek bile istemiyorum. Belki de bunu yazmak bir çeşit sigorta gibidir, olmasını önler. Böyle şeylere inanmıyorum. Batıl inançlarım yok, Tanrı'ya da inanmıyorum. Bana kalsa Tanrı'nın adını büyük harfle yazmazdım, Şimdi büyük harfi sileceğim, varlığına inanmadığın bir şeye saygı duymak gülünç. O sadece tanrı, var olmadığını bildiğim bir tanrı. Öyle sanıyorum ki, ilk çocuğum yanlış taraftan çıkıp beni neredeyse iki parçaya böldüğünde bunu biliyordum. Luther Kilisesi'ne gitmeyeceğim, ister Alman, ister Danimarkalı, isterse de başka bir şey olsun. Sanki çocuk yapmak pis bir şeymiş gibi, doğumdan sonra da kiliseye gitmeyeceğim.

Çok gerekmedikçe doktoru çağırılmayacağım. Hansine yeterince yardımcı olur. Eğer işler karışır, bir koşu gidip doktoru getirebilir. Keşke kadın doktor da olsaydı! Odama iyi dikilmiş siyah elbiseli, boynundan gerdanlık gibi sarkan stetoskobuyla bir kadın doktor girse, hiç aldırılmazdım. Ama odama bir erkeğin gireceğini düşünmekten bile iğreniyorum. Beni öylesine savunmasız, öylesine çıplak ve çirkin görecekti ki. Doktor olsun olmasın, erkeklerin bundan eğlendiğini düşünüyorum. Yüzlerinde avuçlarının içiyle gizlemeye çalıştıkları o yarım tebessümü görür gibiyim. Onlara göre kadınlar o kadar salak ki, kendilerine böyle bir şey yapılmasına izin verdikleri için o denli güçsüz ve aptal ki! Ne kadar da çirkin ve aptal görünüyorlar!

Sonunda aşağıya indim. Hansine oğlanları akşam yemeği için içeri çağırıyordu. İştahım kalmamıştı, bir lokma bile yiyemedim. Öteki çocuklarda da aynı şey olmuştu. Doğumdan birkaç gün önce yememeye başlamıştım. Oğlanlar yine isim konusuna girdiler. Mogens'in okulda arkadaş olduğu bir çocuk Knud adının gerçekte deniz kıyısında oturup dalgaları durduran, gelgiti başka bir şeye çeviren Canute adlı bir kraldan geldiğini söylemiş. Bundan sonra Knud'u Canute diye çağıracağımı, diğer bütün çocukların da sokakta "Canute, Canute, pabucu yarım" diye bağırabileceklerini söylemiş. Sanki Mogens'in Jack olmak istemesi yetmezmiş gibi, şimdi de Knud adını değiştirip Kenneth olmak istiyor. Anlaşılan Mogens'in sınıfında dört Kenneth var. Babalarına sormak gerektiğini söyledim, böylece konuyu hiç olmazsa birkaç ay geciktirdiğimden eminim.

## İkinci bölüm

1988. Geniş ailenin hızla kaybolduğu toplumumuzda artık insan kuzenlerini genellikle sadece cenaze törenlerinde görüyor, gördüğünde de tanıyamıyor. Kilisede yanıma oturan adamı, birinci sıraya oturduğu için tanıyabildim. Ön sıraya sadece ölen kadının yeğenlerinden biri oturabileceğine göre bu adam John Westerby olmalı. Ya da kardeşi Charles?

Her ikisini de en son yirmi yıl kadar önce, kendi annemin cenazesinde görmüştüm, o da çok kısa bir süre için. İkisinin de önemli işleri vardı, hemen gitmeleri gerekiyordu. Bu adam hatırladığımdan da küçük. Üstelik benim Morfar dediğim Rasmus Westerby'ye de çok benziyor. Kulağıma fısıldayarak beni aydınlattı: "Bak işte, John geliyor." Demek ki yanımdaki Charles.

Öteki kuzenim -sadece iki kuzenim var- bütün aile efradıyla gelmiş. Ön sıra her birimizi alacak kadar uzundu. Charles, John, John'un eşi, oğlu, kızı, damadı, öteki de torunu olabilir mi? Bir süre kızının ve oğlunun adlarını hatırlamaya çalışıp hiçbir sonuca varamamışken ayın başladı, Swanny'nin tabutunu taşıyan altı adam yavaş yavaş ilerledi.

Kilisede yaklaşık yüz kişi vardı. Hepsi ilahileri iyi biliyordu, eşlik ettiler. Bana gelince hangi ilahiyi okumak isteyeceğime bir türlü karar veremedim, bildiğim kadarıyla Swanny'nin de öyle tercih ettiği bir ilahi yoktu, ama Mrs. Elkins bizim için bir ilahi seçti, Swanny'nin "kendisi olmadığı öteki insan olmaya başladığı" o korkunç son aylarda "Bana İtaat Et" ilahisini mırıldandığını anlattı. Tüm gücümüzle bu ilahiyi söyledik, müzik teypten geliyordu; bugünlerde artık orgcu bulmak son derecede güç.

İlk ben çıktım. Böyle yerlerde uygulanan belirli bir protokol vardır, John'un oğlu da, bütün bunları bildiğini belli etti, benimle birlikte yürümek için ailesinin yanından ayrıldı. Çok nazik olduğunu söyledim, başını fazla resmî bir biçimde eğdi. Bir işe yaramadı, adını hatırlayamadım, hele ne iş yaptığını, nerede oturduğunu, hiç.

Dökemediğim gözyaşlarım gözlerimde kurumuş gibiydi. Gırtlığımın kurduğunu hissettim. O evde şarkı mırıldanıp söylenerek dolaştığını hatırlamaya başlarsam, bağıra bağıra ağlayacağımdan korktum. Mezarın başında toplanıp, tabutun toprağa indirilmesini izlediğimizde, kendimi, eğer on yıl önce ölmüş olsaydı nelerin değişebileceğini düşünmeye zorladım. O zaman yetmişlerindeydi, yani on yıl önce ölmesi pek de düşünülmeyecek bir şey değildi.

Günlükler olmasa, buradakilerin hiçbiri gelmeyecekti. Swanny Kjær (medya adını bir türlü doğru söyleyemedi) karanlıkta yaşayıp karanlıkta ölecekti. O kadın yaşaması gereken hayatı

yaşasaydı, cenazesine kim gelirdi ki? Herhalde ben, John ya da Charles (ikisi birlikte değil), avukatı Mr. Webber, bir de Willow Caddesi'nden bir iki komşu. Harry Duke'ün kızı, bir de belki kendi kızı. Hepsi bu. Oysa şimdi, hem medya hem de basın burada. Yine de bir fark var. Medya temsilcileri kendilerini Swanny'nin dostu olarak tanıtacaklardır; kimbilir, belki de öyledir, o yayıncı editörleri ve yayıncıların halkla ilişkiler görevlileri, BBC'den kalabalık bir grup, bir yapımcı, diziyi gerçekleştiren bağımsız televizyonun program müdürü. Basın her şeyi kâğıda dökebilmek için kayıt cihazları ve fotoğraf makineleriyle gelmiş.

Ya onu son günlerinde görmüş olsalardı? Hikâye içinde ne hikâye olurdu ama... Bilinmedik bir akıl hastalığıyla ikiye bölündüğünü görmek, "öteki" güçlendikçe kendi kişiliğinden giderek uzaklaştığını izlemek. Gençlerden bazıları onu annesiyle karıştırmaya başlamıştı. Onlar için 1905 de tıpkı 1880 gibi uzak ve belirsiz bir geçmişti. Onlar için o, günlüklerin yayıncısından çok yazarı gibiydi.

Islak çimenleri çiğneyip mezara yaklaştığımızda solgun özellihsiz yüzleri sıkıntıdan buruştu. Tabut toprağa indirildiğinde, taa Roskilde'den gelen Danimarkalı kuzenlerden biri mezara bir avuç toprak attı. Onu izleyen kadının Margaret Hammond'un kızı olduğunu anladım, ama zarif eldivenlerini Londra'nın ıslak kiliyle kirleten diğerlerini çıkaramadım. Kadınlardan çoğu bir cenazeden çok, düğüne uygun giyinmişti. Yüksek ve sivri topukları ıslak çimlere battı. Mezardan ayrılırken, yağmur şapkalarını ıslatmaya başlamıştı.

Mr. Webber'i Willow Caddesi'ne arabamla götürdüm, ötekiler de arkamızdaydı, yani davet ettiklerimiz. Temsilcisini, yayıncısını ve yapımcısını çağırdım, ama o halkla ilişkiler uzmanı ve sekreter kalabalığına şarap ve sandviç ikram etmeyi doğrusu göze alamadım; oysa hepsi de Swanny Kjær'in yaşamış olduğu evin içini görmeye can atıyordu.

Güzel bir evdir, zaten her zaman hoşlandım, ancak Torben evin otuzlu yıllar Londra mimarisinin en güzel örneklerinden biri olarak bilindiğini söyleyene kadar pek dikkate değer bulmamıştım. Bu eve daha yeniye, benim doğumumdan birkaç yıl önce taşınmışlardı. Şimdi, kilidi açıp eşikten atlarken, gözüm Mr. Webber'e takıldı. Daha doğrusu, gözlerini yakalamaya çalıştım, o bakışlarını kaçırdı. Yüzü her zamankinden de ciddiye. Düşündüm, avukatlar vasiyetnameleri gerçekten de cenaze töreninden sonra mı okurlar, yoksa bu sadece dedektif romanlarında mı görülür?

Mrs. Elkins yiyecek hazırlamıştı, Swanny'nin sekreterliğini yapan Sandra da bir yerlerden çıkıp içkileri dağıtmaya girişti. Füme som balığı, beyaz şarap ve maden suyu; nereye giderseniz gidin, hep aynı şey. İki hastabakıcıyı, Carol ve Clare'i gördüm, o sırada adını hiçbir zaman hatırlayamadığım akraba yanımda bitiverdi, Swanny'yi kendi büyükbabasının cenazesinde gördüğünü, güzelliği ve boyu karşısında hayranlık duyduğunu anlattı.

- Onun bir büyük teyze olduğuna inanmamıştım. O zaman daha on iki yaşındaydım ama ne kadar zarif olduğunu, başka kadınlardan ne kadar daha şık giyindiğini anlayabilmişim.

- Ailenin diğer üyelerinden çok farklıydı.

- Birçok bakımdan, dedi.

O zaman bilmediğini anladım. Babası ona anlatmamıştı çünkü onun da babası ona anlatmamıştı. Hatırlıyorum, Ken bu hikâyenin tek bir kelimesine bile inanmamıştı. Bir gün aniden bana:

- Asta ve Rasmus'un bu kadar çok çocuğu olmasından sonra, bir sürü akrabamız olacağını sanırdın, değil mi? demişti, Ama sadece sen ve ben varız. İsmi devam ettirmek için sadece ben varım. Swanny Teyze'nin hiç çocuğu olmadı, Charles'ın da yok, senin de; yoksa senin var mı?

- Hiç evlenmedim.

- Özür dilerim. Kıpırmızı olmuştu.

Bütün bunlar bana ne kadar küçük göründüğünü, öldüğünde on iki yaşında olduğunu hatırlattı. Küçük görünüyordu, tabii öyle görünecekti, ama çocuk elbisesi giymiyordu.! Bugüne kadar, ellisinin altında olup da kolalı yaka, koyu ceket ve yelek giyen kimseye rastlamadım. Saçları ortadan özenle ayrılmıştı, ensesi ve şakakları kısa kesilmişti. Yüzü yarım dakika boyunca kızardı, tekrar solmaya yüz tuttuğunda Mr. Webber yanımda yerini almıştı. Anlaşılan kendini benim koruyucu meleğim olarak ilan etti.

Herkes gidene kadar kaldı. Ötekilerin gitmiş olduğunun, onun geride kaldığının farkına bile varmamıştım. Büyük siyah şapkalı bir kadın kapıdan çıkarken başka günlük olup olmadığını, varsa yayınlatıp yayınlatmayacağını sordu, bilgisi daha kıt ve gri kürk şapkalı bir başkası da (iltifat etmek için olacak) Swanny'nin torunu olup olmadığını öğrenmek istedi.

Sonunda Swanny'nin eşyaları arasında Mr. Webber'le yalnız kaldık. Her zamanki zarafeti ve duyarlılığıyla "Ünlü biri öldüğünde insanlar geride kalanların, aynı durumda, fazla tanınmayan birinin yakınları kadar acı çekeceklerini düşünemiyorlar" dedi.

Düşündüklerini güzel ifade ettiğini söyledim.

- Onlara göre, dünya sahnesini aydınlatan ışıklar üzüntüyü de parçalara ayırıyor, diye devam etti.

Belli belirsiz gülümsedim; çoğu insanın tersine, Swanny'yi hiç dediği gibi düşünmemiştim. Sonra oturduk, o çantasından kağıtlar çıkardı ve her şeyin bana kaldığını açıkladı.

Vasiyetnamenin onaylanması gerekmesine rağmen, istersem bu evde kalabilirdim. Kim itiraz edecekti ki? Yine de, gittim. Duyduklarımdan sonra orada kalmak beni aşardı, sakın olmanın imkânsız olacağı krizlerden birine girecek, odadan odaya dolaşacak, ellerimi kavuşturup, duyduklarımı anlatacak birini arayacak, o kimsenin kim olacağına bir türlü karar veremeyecektim.

Ev daha iyiydi. Sakince oturdum. Kendi kendime bunu neden daha önce düşünmediğimi sordum. Doğru, vasiyetnameden küçük bir şeyler bekliyordum, ama gerisi Roskilde'ye akrabalara gitmeliydi. Vasiyette Swanny'den bana bir mesaj vardı, Mr. Webber okudu: "(...) Asta Westerby'nin kızı tarafından hayatta kalan tek torunu olduğu için yeğenim Ann Eastbrook'a." Ne Mr. Webber ne de ben bu konuyu tartışmadık. Tek anladığım Swanny'nin annesini sevdiğiydi, bunu zaten biliyordum, John ve çocukları da Ken Dayı tarafından geldikleri için vasiyet dışı kalmıştı.

Zengindim. Bir yazarın araştırmacısı -benim işim budur- ilginç bir yaşam sürer, ama zengin olamaz. İsteseydim, Willow Caddesi'ne gidip orada yaşayabilirdim, isteseydim çalışmamaya

da karar verebilirdim, ama böyle bir karar almayı hiç düşünmedim. Yarım milyona yakın bir param ve hisse senedim olacaktı. Daha sonraki yıllarda telif de gelecekti. Bundan da ötesi Pauline Bonaparte'a ait olan {belki de değildi} dört direkli yatak, meşe yaprağı kazılmış büyük siyah meşe masa, Bir Kız Başı, altın kaplı duvar saati, her biri diğerinden değişik ve 1899'dan 1986'ya kadar her yılın tarihini taşıyan ama 1898 orijinalinin eksik olduğu Bing ve Grfdahl duvar tabakları benim olacaktı.

Gerçekte bunlar zaten benimdi. Swanny'nin ölümünden beri benimdi. X. Christian'ın tahta çıkması nedeniyle kısıtlı sayıda üretilmiş, Torben'in annesine düğün armağanı olarak verilmiş, Danimarka kraliyet arması taşıyan, değişik biçimdeki üç beyaz vazunun üçü de benimdi. Flora Danica tabak takımı ve Swanny'nin yemek odası duvarına asılmış, kayın ağaçları altında çay içen Cari Larsson resminin de sahibi bendim. '

Yayımlanmış ve yayımlanmamış günlükler de bana aitti, elyazması olsun, çevirisi yapılmamış olsun. Eminim ki benim durumumdakilerin çoğu önce bu günlükleri düşünür. Eğer Swanny'nin evinde kalsaydım, İlk olarak onlara bakmak isteyeceğimi biliyordum. Swanny'nin orijinaleri nerede sakladığını bilmediğimden, onları aramak ve şimdiye kadar hiç yapmadığım bir şeyi yapmak, günlüklere tek başıma bakmak ve onlara dokunmak zorunda kalacaktım.

Tabii, bütün bunları Mormor ölünce ya da on beş yıl önce yapmış olsaydım, şimdi bunun bir anlamı olmazdı. O zaman bana sadece yaşlı bir kadının yazısı olarak görüneceklerdi, öykü anlatmanın ötesinde hiç de yazarlık iddiasında olmayan yaşlı bir kadının. O zamandan sonra bir değişime uğradılar, sadece içerik olarak değil, defterlerin üretildiği malzeme açısından da değiştiler. Günlükleri düşünmek, bende onları görme isteği uyandırdı. Ondan bir sonraki şeyi yaptım ve bebek evini görmeye gittim.

Oturduğum evde, daireden bağımsız bir dış oda vardı. Dairem ile bağımsız oda arasında iki merdiven ve bir sahanlık bulunuyordu, odanın kapısında da sağlam bir Banham kilit göze çarpıyordu. Dairenin bir önceki sahibi büyük bir açık sözlülükle tek odanın pek bir işe yaramadığını söylemişti. Odada misafir yatıramazdınız, çünkü konuklar tuvalete gitmek için sabahlık ve terlik giymek zorunda kalacaklar, bir kapıdan çıkıp merdivenleri tırmanacaklar, başka bir kapının önüne varacaklardı. Odayı kullanabilmek için bir yol bulabileceğimi söyledim. Bebek odası için iyi bir yer olacaktı.

Pencereler ve kepenkler kapalı olduğundan içerisi havasızdı. Pencere pervazlarında biraz toz birikmişti, ama bebek evinde toz falan yoktu. Swanny'yi, Morfar bebek evini yapmaya başladığında henüz on yaşında olan o küçük kıızı düşündüm. Annem yatmaya gittikten sonra da Morfar'ın çalışmasını izleyen kızın neler düşündüğünü merak ettim. Kaygılanıyor muydu? Kendini terk edilmiş mi hissediyordu? Ya da kendisinin böyle bir oyuncak için fazla büyük olduğunu düşünüp kız kardeşine daha uygun olacağına mı karar vermişti?

İlk günlüğün ilk sayfası on yıl kadar önce başlamıştı, ama günlük yazma işi bir daha hiç durmadı. Bu yüzden Morfar kapıları oyar, küçük taş şömineler yapar ve halı yerine yere küçük kadife parçaları koyarken, Mormor her şeyi defterine yazmış olmalıydı. Bebek evinin arkasını açtım ve eldeki tek günlüklerin durduğunu bildiğim okuma odasına baktım, cama benzer mika kapaklı raflardaki kitaplar sadece bir karton parçasına çizilmiş resimlerdi, ama konsolun üzerinde gerçek bir kitap vardı, bir posta pulunun yarısı büyüklüğünde de olsa, gerçek sayfaları ve deri cildiyle gerçek bir defter. Çok ustaca yapılmıştı, ama dikkatlice bakınca nasıl yaptığını, bir defterden -Mormor'un defterlerinden biri mi?- nasıl bir santimlik



bir kare kestiğini ve bir çocuk eldiveninden alınma şeride nasıl zamkladığını görürdünüz. Belki eldiven de onundu. İkisini de tanıdığımdan, kocasını azarlamasını gözümün önüne getirmek zor olmadı. Onun bebek evine falan ayıracak zamanı yoktu.

Bütün bunlardan dolayı günlüklerin, bir, iki ya da beş numaralı defterin o masanın üzerinde olması gerekirdi. Masanın üzerindeki minik defterin sayfaları bomboştu. Morfar pek eğitilmiş birisi olmamıştı. Orada durmuş Swanny'nin bu el ustalığını nasıl izlediğini düşünür, bebek evi için günlüklerin çok küçültülmüş birer örneğini bulup bulamayacağıma kafa yorarken, üst kattaki dairede telefon çaldı.

Telesekreter çalışıyordu, yine de yukarı çıktım. Salonun kapısını kapayınca, ışıkları söndürüp kapıyı ardımdan kilitleyinceye kadar zil susmuştu, telefona cevap veremeyeceğimi söyleyen kendi sesimi, daha sonra da tanımadığım bir kadının konuşmasını duydum.

Her kimse, hiç zaman kaybetmiyordu, adını bile hayal meyal hatırladığım bir derginin yayıncılarından biriydi. Artık Swanny Kjær öldüğüne göre, günlüklerin akibetiyle ilgileniyordu. Daha tercüme edilmemiş günlüklerin yanı sıra, daha önce yayımlanan günlüklerin açıklanmamış bölümleri de olduğunu duymuş, belgelerin yeni sahibi olarak bunları yayımlatıp yayımlatmayacağımla öğrenmek istiyordu. Beni ertesi gün tekrar arayacaktı.

Telesekreterin düğmesini kapadım, telefon o sırada yeniden çalmaya koyuldu. Arayan Mrs. Elkins'ti. Cenazeye gelmişti, ama iki kelime edecek zaman bile bulamamıştık. Willow Caddesi'ndeki evi temizlemeye devam etmesini ister miydim? "Evet, lütfen" dedim, panik içinde "Lütfen, beni bırakma!" diye bağırılmak için kendimi zor tuttum. Hemşireler herhalde artık hizmetlerine gerek kalmadığını göreceklerdi, bir süre sonra da korkunç bir faturayla karşılaşacaktım. onları düşünürken gözlerimin önüne Swanny'nin ölüm yatağındaki görüntüsü geldi, yatakta büzülüp "Hiç kimse, hiç kimse" diye ağladığını unutmak için daha ne kadar zaman geçecekti?

Bir süreliğine bunu kafamdan çıkardım ve kitabesi için plan yapmaya başladım, resim yeteneğim olmamasına rağmen oturup bir mezar taşı çizdim, üzerine Eften "Son yok, ekleme var" yazdım, tarihlerini ekledim, 1905-1988, ve adını, Swanny Kjær'i konurdum. Bütün adını belki de Torben dışında kimse kullanmazdı. O adın ne olduğunu öğrenmeden de büyümüşüm.

Çalan telefon düşüncelerimi böldü. Bir süre için kulaklıktaki tatsız sesi tanıyamadım, Gordon adı da bir anlam ifade etmedi. Bir iki saat önce konuştuğumuzu söyleyince onun siyah pardösülü, yüzü kırmızı genç olduğunu anladım. Adını duyar duymaz da kız kardeşini hatırladım: Gail. Bunlar Gordon ve Gail'di.

- İkinci dereceden kuzenim, dedim.

Hiç hoşlanmadı. Sanki çok önemli bir şeyden bahsedermiş gibi ciddi ciddi konuştu.

- Hayır hayır, birinci dereceden birinci kuşak. Babam senin birinci dereceden kuzenindi.
- Tamam. Senin çocuğun olunca da birinci dereceden ikinci kuşak kuzenim olacak.
- Yoo, çocuğum olacağımı sanmıyorum. Ben homoseksüelim.

Bu kadar kolay kızaran birisi için homoseksüel olduğunu, "İngiliz'im ya da kriket oyuncusuyum" der gibi kolaylıkla söylemişti. Peki, eğer yeni yöntem buysa, benim için bir sakıncası yok.

- Benden ne istiyorsun, Gordon?
- Soyağacı uzmanıyım. Yani, amatör olarak demek istiyorum. Yoksa işim bankacılık. Bu arada belirtiyim, yaptığım işe jenealoji deniyor, jeneoloji değil. Bunu hep söylemek zorundayım, yoksa insanlar kolaylıkla karıştırıyor. Başkalarının soyağacını çıkarmaya çalışıyorum. Her bir soyağacı için bin pound alıyorum.

Alçak bir sesle, soyağacına falan ihtiyacım olmadığını söyledim.

- Hayır hayır, olmadığını biliyorum. Ben kendi soyağacımı yapıyorum. Babamın tarafını, erkek tarafını. Bana yardım edebileceğini düşündüm. Fazla zamanım almam, söz veriyorum. Yaz tatilinde Danimarka'ya gidip atalarımızı araştıracağım, ama daha önce bazı bilgilere ihtiyacım var, (tereddüt etti) bilen birinin vereceği bilgilere. Belki de günlüklere bir göz atmama izin verirsin, diye düşündüm.
- Üçü yayımlandı bile, 1934'e kadar olanlar yayımlandı.
- Orijinaller demek istedim, kaynaktan araştırmaya inanırım.
- Günlükler Danca.
- Elimde iyi bir sözlük var. Belki bir gün gelip bir göz atabilirim?
- Tabii, ilerde bir gün.

Daha fazla soruyla karşılaşmamak için telesekreteri yeniden devreye almak yerine telefonu fişten çektim. Birdenbire aklıma en saçma düşüncelerden biri geldi. Bu gece Willow Caddesi'ndeki eve gizlice girip günlükleri çalacak geceydi. Swanny hayattayken hiç böyle bir şey düşünmemiştim. Günlükleri çalmak isteyecek biri hiçbir güçlükle karşılaşmazdı. Swanny ve gece hemşiresi evde yalnızdı ve hırsız durdurmaları mümkün değildi. Swanny öldükten sonra günlükler başıma dert olmaya başladı. Gözüme hem korkunç derecede değerli hem de korkunç derecede savunmasız görünüyorlardı. "Keşke Willow Caddesi'nde kalıp gözlerimi onlardan ayırmasaydım" diye düşündüm. Yatağıma yatıp uyumak konusunda tereddüde düştüm.

Sonra, kendimi hiçbir zaman olmadığım kadar sinirli hissederek, giriş kattaki ışıkları açık bıraktığımı hatırladım. Hem ışıkları açık bırakmış hem de kapıyı kilitlememiştim. Tabii aşağı indiğimde kapının kilitli olduğunu gördüm. Işığı kapatıp kapatmadığımı anlamak için kapıyı açmam gerekiyordu. Padanaram, bebek evi, bütün odanın sahibi, çoktan kaybolmuş bir ustalığa, modası geçmiş bir saldırganlığa tanıklık eder gibi duruyordu.

Bir gün, bebek evini verebilecek birini bulmalıydım. Merdivenleri tırmanırken, Ken'in torununun kızı olan o küçük çocuğun böyle bir bebek evine sahip olmayı isteyip istemeyeceğini düşündüm.

Gazeteci ertesi gün yeniden aradı. Ona günlüklerden hiç bir bölümünün atlanmadığını söyledim. Günlükler hakkında henüz bir karar almamıştım, beni bir yıl sonra yeniden aramasını önerdim. Bu kadarı ona yeterli olmalıydı, ama pek memnun kalmadığını hissedebiliyordum.

Telefon öğleye kadar iki kere çaldı, bunlardan biri ev dekorasyonu konusunda uzmanlaşmış bir dergiydi, Willow Road'daki evin içiyle ilgili bir yazı hazırlamak istiyorlardı. Diğer telefon bir gazetenin pazar ilavesinden geldi, ünlü dede ve nineleri olan kişilerle yapılan bir dizi röportaja konuk olmamı istediler. Telefon numaramı kolayca bulmuşlardı. Yaptığım iş nedeniyle telefon numaramı ve verdiğim hizmetleri The Author da ilan etmiştim.

Her iki isteği de reddettim ve bir dizi tarihî dedektif romanı yazan bir müşterim adına 1890 dönemi Kensington'ı hakkında araştırma yapmak üzere gazete kütüphanesine doğru yola koyuldum. Tabii ki telesekreteri açık bıraktım. Bırakmak zorundayım. Bu işe ihtiyacım var; ya da yok mu? Otobüste dönerken, bu soruyu kafamda evirip çevirdim. Swanny'nin evi ve Swanny'nin parası bana kaldıktan sonra, daha fazlasına ihtiyacım var mıydı?

Ne var ki, hiç olmazsa o gün için, böylesi düşüncelere pek yer yoktu. Hem The Hampstead and Highgate Express hem de Cary Oliver mesaj bırakmıştı.

- Ben Cary, Cary Oliver. Telefonu kapatma, telesekreteri de devreden çıkarma. Sana karşı korkunç davrandığımı biliyorum, ama geçmişte olanları geçmişte bırakamaz mıyız? Ne istediğimi açıklayacağım -tabii ki bir şey istiyorum- sana telefon edeceğim. Tahmin ettiğin gibi, günlüklerle ilgili. Cesaretimi toplayınca sana telefon edeceğim. Ama en beklenmezi yapar da beni aramak istersen diye telefon numaramı veriyorum.

Numarasını bıraktı, bir kez daha yineledi, ama yazmadım.

Üçüncü bölüm

Annem bebek evini bana verdiğinde yedi yaşındaydım. Bebek evi hem doğum günü armağanıydı hem de değildi. Bebek evi hep bizimle birlikteydi, evimizin boş odalarından birini işgal ediyordu. Ona alışmıştım, gidip bakmaya iznim vardı, ama onunla oynamam yasaktı. Oynamak için aklımın başıma geldiği yaş beklemem gerekecekti.

Bebek evinin doğum günümde benim olacağını, evle birlikte onunla istediğim kadar oynayabilme iznine de sahip olacağımı biliyordum. Yine de eğer annemden alacağım tek hediye buysa, düş kırıklığına uğrayacağımın bilincindeydim. Gerçekten en çok istediğim, özlemini çektiğim hediye bir çift buz pateniydi. Ertelenmiş umut önce insanın yüreğini sıkıştırır, daha sonra da sadece can sıkıntısına yol açar. Bebek evi benim olduğunda, onu

bekleyerek geçen zaman beni bıktırmıştı.

Keyif arkadan geldi. Hele kaynaklarını araştırmak istemişse çok sonra. O zamanlar tek bildiğim bebek evinin büyükbabam tarafından yapılmış olduğuydu, onu yakından tanımış olanlar elinden gelmeyecek hiçbir şey olmadığını söylerlerdi. Bebek evi kendi evinin, daha doğrusu, evlerinden en büyüğü ve en iyisinin kopyasıydı, içinde en çok yaşadığı evin. Bebek evine Padanaram adını vermişti, bebek evinden söz ederken bu adı kullanırdık. Gerçekten de bizimkini ararken "bizim ev" ya da "Far'ın evi" sözlerini kullanır, diğer bebek evlerine hep Padanaram derdik. Uzunca bir süre bunun Danca bir isim olduğunu sanmıştım, büyükannem ve büyükbabamın terk ettikleri ülkelerinde çok sevdikleri bir yeri hatırlatması için bebek evine verdikleri bir ad. Bana beş yıl kadar sonra işin gerçeğini anlatan Swanny Teyze oldu, ona ve anneme Padanaram'ın anlamını sormuştum.

- Peki, neden Danca olduğunu düşünmüştün?
- Büyükbaba ile büyükanne Danimarkalı değil miydi? dedim, bunun da öyle olduğunu sanmıştım. Yoksa İngilizce mi?

Swanny ve annem uzun süre güldüler, Padanaram'ı Danca telaffuz etmeyi denerken "d"yi "s" olarak okudular, vurguyu son heceye koydular.

- İyi de, anlamı ne? diye sordum.

Bilmiyorlardı. Bir anlamı olmak zorunda mıydı?

- Far evi aldığı anda adı böyleydi, dedi Swanny, evi ona satanlar bu adı takmışlardı.

Hiçbiri de Padanaram'ın anlamını araştırmaya gerek duymamıştı. Bir gün bambaşka bir nedenle coğrafya sözlüğünü karıştırırken, Padanaram'a rastladım, İskoçya'da bir köy. Bu ad Kutsal Kitap'taki Tekvin'den geliyor ve "Suriye Ovası" anlamını taşıyor. Orada bulunan Ayrılıkçı Anglikan Kilisesi'nden mi alınmıştı? Benim işim böyle şeyleri araştırmaktı, bu nedenle de bulduklarımı teyzeme anlatırken büyük keyif aldım. Oysa Swanny hiç de heyecanlanmadı.

Tek söylediği "Evin ilk sahipleri İskoçyalı olmalı" oldu.

Onların adlarını hatırlamaya çalıştı ama bulamadı.

Benim Padanaramım benden önce annemin olmuştu, annem için yapılmıştı, tablası ayaklarının kapladığı alandan biraz daha geniş olan küçük bir yemek masası büyüklüğündeydi. Orijinali Highgate'te, Archway Caddesi'nin sonunda bir yerdeydi, önünden yürür ya da otobüsle geçerken görmüştüm, ama içine hiç bakmamıştım. Swanny ve anneme göre Padanaram evin tam bir kopyasıydı. Evin dışının tuğlaları ve kabartmalarıyla, çatı oymaları ve kafesli pencereleriyle, Hollanda etkisinde kalmış kemerli kubbesinin altındaki ana kapısıyla Padanaram'a benzediği açıktı. 1900'lü yıllarda varlıklı burjuvalar için İngiliz kentlerinin dışında buna benzer binlerce ev yapılmıştı.

Morfar bebek evinin duvarlarını, orijinaline benzetmek için boyadığı kağıtlarla kaplamıştı. Swanny'ye göre basamakları gerçek meşeden yapılmış ve Fransız cilası sürmüştü. Hâlâ onu bağdaş kurmuş, cilaya batırdığı pamuk parçalarını tahtaya sürerken, saatler boyu sekizler

çizerek parlatırken gözünün önüne getiriyordu. Yerdeki halıları da döşemelik kumaşlardan kestiği parçalardan yapmıştı. Dıştaki tuğlaları kızıl kökboyası ve Çin beyazıyla boyamış, içerdeki ve dışardaki buzlu camlar için de Venedik camı kullanmıştı.

- Mor'un on iki bardaklık bir Alman şarap takımı vardı, dedi Swanny, bunlardan biri kırılmıştı. Galiba kıran da Hansine'ydi.

- Hansine hep bir şeyler kırardı, Mor yanlışlıkla bir şey kırarsa, hemen Hansine'yi suçlardı, çünkü Far aşırı kuralcı ve disiplinliydi.

- Ona sorduğumda, unuttuğunu söyledi. Nasıl biri olduğunu hatırlarsın, Marie. Neyse, suçlu her kimse bardaklardan biri kırılmıştı ve Mor takımın bozulduğunu söylüyordu. Bence değildi ya. Hepsi de Alman şarabı içecek ondan fazla konuğu nereden bulacaklardı ki? Ancak takımın gerçekten de bozulmuş olduğuna inanmış olmalıydı ki, Far Padanaram'a buzlu cam yapmak için bardaklardan üçünü bilerek kırdığında, fazla mesele yapmadı.

- Buzlu cam yapmak için şarap bardaklarını mı kırdı? diye sordum.

- Bana sorma, hatırlamıyorum, dedi annem.

- Senin bakmana izin yoktu, Marie. Bebek evi büyük bir sırды. Onu sen yatağa götürüldükten sonra yapardı.

- Biliyorum, iki yıl boyunca erken yatmam gerekti.

- Evet, evin yapılması iki yıl sürdü. Mor eşyaları, perdeleri yaptı, evi yaptı. Her şeyden önce Far planını çizdi. Mor, Far'ın Leonardo gibi çizdiğini söylerdi, onun hakkında pek iyi konuşmadığından bunu duymak oldukça şaşırtıcı olmuştu. Evi tam ölçeğiyle yapmak niyetindeydi, ama sonunda vazgeçmek zorunda kaldı. Hem çok zordu hem de şart değildi. İhtiyacı olan şeylerin peşinde günler geçirdi, mesela o döşemeler. Hiç utanmadan Mor'un kutularına el koydu. Bir keresinde hatırlarım, Mor'un çok düşkün olduğu bir gerdanlığı vardı, sahteydi ama elmas gibi parlardı, belki de çok iyi bir taklitti. Gerdanlığı parçalayıp avize yaptı. Üstelik Mor ile hiç de ilgilenmemişti. Bebek evi konusunda büyük kavgalar olurdu. Nasıl kavga ettiklerini hatırlar mısın, Marie?

- Nefretle, dedi annem.

- Sarı bir şarap bardağı kırmak niyetiyle önce kırmızı bir bardak, sonra da yeşil bir bardak kırdı. Mor o kadar öfkelenmişti ki, sarı bardağı kafasına fırlattı, bardak öyle kırıldı. Mor, beş yaşındaki bir çocuğu şımartmak için bebek evi yapmanın gülünç olduğunu söylüyordu. Bebek evini "prens sarayı" olarak adlandırmıştı, eski bir kutunun da aynı işi göreceğini düşünürdü.

Bu konuşmalar olduğunda on iki yaşındaydım, üç ya da dört yıl boyunca en önemli oyuncağım olan Padanaram da son günlerde bir müze ya da hayatımın sergisi haline gelmişti. Bir süre içine bebekler sokup çıkarmaktan vazgeçtim, onların odalarda birbirleriyle karşılaştırma, uyandırma, yatırma, eğlendirme oyunlarına ara verdim. Orada karşılaştıkları ve küçük aklımın ürünü olan maceralar giderek azaldı, çekiciliklerini yitirdi. Artık Padanaram'ı pırıl pırıl tutuyordum, dört yıllık dikkatsiz oyunların hasarlarını onardıktan, döşemeleri ve perdeleri kuru temizleme ilaçlarıyla temizledikten sonra, ilgilenen arkadaşlarımı bebek evinin bulunduğu odaya götürüp açık ön kapılardan içeri bakmalarına izin veriyordum, ama eve

dokunmak yasaktı.

Sanırım soruyu bu dönemlerde, bu aşamada sordum. Soruyu sorarken de nasıl olup daha önce sormayı düşünmediğimi merak etmeye başladım. Padanaram'a bunca süre sonra sahip olmama karşın, nasıl olur da bu soruyu sormazdım? Okuldan bir arkadaşımı eve çaya davet etmiştim, Padanaram karşısındaki şaşkınlığı, neredeyse saygılı hayranlığı beni tatmin etmişti. Arkadaşımı aşağıdaki bahçe kapısına kadar geçirdim, dönüşte oturma odamıza uğradım, annem her çarşamba bizi ziyarete gelen Swanny'yle birlikteydi.

Danca konuşuyorlardı. Birlikteyken ya da Mormor'la hep Danca konuşurlardı, bazen de Ken Dayıyla. Oysa Ken Dayı'nın aksine, her ikisi de Danimarka'da değil, burada doğmuştu; annem Padanaram'dan önceki evde, Swanny ise Hackney'de, Lavender Grove'da. Yine de Danca asıl dilleriydi, gerçekten de annelerinin dizinin dibinde Öğrenmişlerdi.

Odaya girdiğimde Swanny her zamanki gibi konuşmasının ortasında İngilizce'ye döndü, gırtlaktan gelme, tekdüze harf yutmak cümle birdenbire zarif ve beş vurgulu bir şiir gibi bitti.

- Neden Morfar, Padanaram'ı senin için değil de annem için yaptı? diye sordum.

Bunu söylerken, son heceleri telaffuz ederken, birdenbire bir yanlışlık yaptığımı, hatalı adım attığımı hissettim. Sormamam gerekirdi. Soru rahatsızlık yaratacaktı. Rahatsız olacaktı. Yanılmışım. Kısa sürede yanlış bir şey yapmadığımı, kimsenin duygularıyla oynamadığımı anladım. İkisinin arasında bir ürperme ya da bir şeyin söylenmemesi gerektiğini anlatır bir bakış olmadı. Annem omuzlarını silkip gülümsedi. Swanny'ye neredeyse eğleniyor gibiydi. Açıklama yapmaya hazırdı. Her zaman açık sözlü ve dürüsttü.

Açık açık, neredeyse neşeyle konuştu.

- Beni sevmezdi. Annem hemen itiraz etti:

- Bak şimdi, bu doğru değil, Swan!

- Yani doğru olmasını istemiyorsun.

- Tabî istemiyorum, ama önemli olan bu değil ki. Sen küçükken Far ve Mor bir bebek evine örnek olarak seçilecek bir yerde oturuyorlardı ki. Stanford Hill'de oturuyorlardı. Ben de orada doğdum. Kimse o evi taklit ederek, Ravensdale Caddesi'ndeki evlere benzer bir bebek evi yapamazdı.

- Ne zamandan beri, diye sordu Swanny, bir bebek evinin yapımcısının evine benzemesi gerekiyor? Başka birinin evini de örnek alabilir ya da kendi kafasından bir şeyler yapabilirdi, öyle değil mi? Bunu ben kabul ediyorum da sen niye itiraz ediyorsun? Beni hiç sevmedi, varlığımın farkına bile varmadı. Sen onun beklediği kızyydın.

Anneme uzun uzun, içtenlikle, sevecen baktı.

- Unutma ki Mor beni senden çok severdi, hâlâ seviyor, hep sevecek. Gülmeye başladı.

- Tanrı'ya şükür, dedi annem.

İskandinavlar büyükanne ve büyükbabalarını nasıl adlandıracakları sorununu çoktan çözmüşlerdir. Kadınlardan hangisinin büyükanne, hangisinin aneane ya da nine olacağı, erkeklerden kimin büyükbaba, hangisinin dede olarak çağrılacağı gibi güçlüklerle karşılaşmazlar ya da "büyükbaba Smith" veya "Jones Dede" gibi saçmalıklarla da uğraşmazlar. Annenin annesi mormor, annenin babası da morfar'dır. Aynı, biçimde, babanın annesi farmor, babası da farfar olarak adlandırılır. Daha başlangıçtan beri annemin annesine "mormor" dedim. Bunu sorgulamak, okula başlayıp da başka çocukların alaycı gülüşlerini duyuncaya kadar aklıma gelmedi.

Bundan sonra "büyükannem"den ve Padanaram konusunda da "büyükbabam"dan bahsetmeyi öğrendim. Eski isimler sadece aile içinde kullanılıyordu, Mormor'un durumundaysa ona hitap etmeye yarıyordu. Bu kitapta Mormor ve Morfar'dan söz ederken arada bir adlarını, Asta ve Rasmus'u da kullanacağım. Ne de olsa bu benim hikâyem, olanları izleyip not eden, öncelikli seyirci benim. Bu öyküde Mormor ve Morfar benim anneannem ve dedem olarak değil, kendi kişilikleriyle rol alacaklar, Asta ve Rasmus adında iki Danimarkalı göçmen olarak en olmayacak zamanda kendini dış dünyadan soyutlamış, yabancı düşmanı bir ülkeye yerleşmeye çalışan bebek evi yapıcısı ve karısı, günlük yazarı ve kocası olarak görünecekler.

İkisinin rolü çok önemli olmakla birlikte, bu onların hikâyesi değil. Bebek evinin ilk sahibesi annemin hikâyesi de değil. Öykünün Mogens ve Knud olarak doğan, daha sonra Jack ve Ken olan erkekler ya da Hansine'nin çocuklarına ait olduğunu da düşünmeyin. Bu hikâye büyükannemin en: büyük kızı Swanny'nin, doğuştan soyadı Westerby olan Swanhild Asta Vibeke Kjær'in hikâyesi.

Annem ile babamın evlenmeleri gerekiyordu. Bu 1940'lı yıllarda oldukça ayıp bir yöntemdi, ama o dönemde diğer çareler çok daha beterd. Annem bunu hiçbir zaman saklamadı ve hikâyeyi bana tipik Westerby dürüstlüğüyle anlattı, Ağustosta evlenmişti, aralıkta da ben doğdum. O arada, annemden sekiz yaş küçük bir savaş pilotu olan babam Kent üzerinde tutuşan bir Spitfire içinde yanarak ölmüştü. İngiltere Savaşı'nın son günlerinden biriydi. Zaman zaman Mormor ve Swanny de bana bu acele evliliğin öyküsünü anlattı. Bir tek öfkelenen, iğrenen, derinden sarsılan (bunlar kendi kelimeleri) Morfar'dı, en sevdiği çocuğunu reddetti. Saçma sapan bir şey yaptı ve bebek evini geri alacağı tehdidini savurdu. Onun için yaptığı, ondan başka kimsenin sahip olmadığı çocuğunun tek varlığı Padanaram'ı geri alacaktı.

Toplumun seçme insanlarından olan babam Marie Wesby'yle evlenerek bir ya da iki basamak aşağı kaymıştı. Kendi babası Somerset'li toprak sahibi küçük bir soylu, annesi ise saygın bir ailenin çocuğuydu. Ne var ki bu zayıf, kibar ve sıcak çift oğullarının dul eşini subay kantinindeki garson kız olarak değil, sanki komşu çiftlik sahibinin kızımıymış gibi kabul etti. Yılda bir kez Taunton yakınlarındaki malikâneye gidip onlarla bir hafta geçirirdik. Onlardan ayrıldıktan sonra sadece alçak seslerini, aşırı yumuşaklıklarını ve dalgınlıklarını hatırlardım. Özellikle de Büyükbaba Eastbrook'un dalgınlığını; bir keresinde anneme büyükbabamın uykuda konuştuğunu söylemiştim.

Yakınlarda oturan büyüklerse çok farklıydı. Daha 1905'te Doğu Londra'ya yerleşmişler, onlar için bir anlamı olamayacak bir deyimle "yukarıya doğru hareket" göstererek kuzeye

taşınmışlar, daha büyük ve daha güzel bir eve yerleşmişlerdi. Asıl Padanaram, ev alıp satma alanındaki yukarıya doğru hareketin en tepesi oldu. 1930'lu yılların başındaki ekonomik kriz sırasında Morfar'ın işi de kötü gitti. Crouch Hill yakınlarında iki sokağa cephesi bulunan yıkık dökük bir eve taşınmak zorunda kaldılar. Bu ev aile içinde sadece sokak numarasıyla tanınır oldu, ondan söz ederken, sadece "98" dendi.

Sonradan düşünerek mi bu karara vardım bilmiyorum, ama onları hep birazcık itibarsız olarak görüyorum. Yaşlanmış hippiler gibiydiler, 1950'li yıllarda çevrede tek bir hippie olamayacağına göre bu karara sonradan varmış olmalıyım. Ailem Eastbrook'ların aksine, sapına kadar güvenilir, cesur insanlar değillerdi, son günlerine çocuksu, biraz da nazlı bir taraf taşıdılar. Morfar şiddet dolu bir yaşlıydı, fazla bir bilgeliği olduğu söylenemezdi, sürekli olarak geriye bakar ve kaçırdığı fırsatlara yanar, kaçan fırsatlar yüzünden de kendisinden başka herkesi suçlardı.

Uzun boylu ve yakışıklıydı, hep sakalı vardı (karısına göre küçük çenesini gizlemek için), düzenli olarak pazar öğleden sonraları evimize gelir ve annemin "nişanlısı"yla çene çalardı. Annemin bir dizi böyle "nişanlısı" vardı, hiçbiriyle evlenmedi, öyle sanıyorum ki hiçbiriyle evlenmeyi de düşünmedi. Kuşkusuz "nişanlılar" annemin âşıklarıydı, yine de annem onların yanındayken hep dikkatli davrandı, hiçbiri de gece yatacısına kalmadı. Morfar aralarından bir tanesini çok sevdi, sevdiği ilk nişanlı mıydı, yoksa ikincisi mi, şimdi hatırlayamıyorum, o pazar öğleden sonra iki saat boyunca genç adama hayatını anlattı.

İngilizcesi hiçbir zaman iyi olmamıştı. Akıcıydı tabii, ama dilbilgisi bakımından korkunçtu, her cümle yanlışlarla doluydu. Söylediği her on kelimeden dokuzunu yanlış telaffuz ediyordu. Özellikle "d", "w" ve katlederek "v"ye dönüştürdüğü "b"lerde sıkıntı çekerti. Yazdıklarımı okurken, çok acımasız olduğumu, yaşlı bir insanın beceriksizliği karşısında ne denli hoşgörüsüz davrandığımı düşünüyorum, ama Morfar'ı tanıyan kim olursa olsun, onu sadece bu açıdan görürdü. Kendine o kadar güvenir, başkalarından üstün olduğuna o denli inanırdı. Dil konusundaki yeteneğinden o kadar emindi ki, ara sıra böbürlenip Almanca'yı, hatta Danca'yı da bu kadar akıcı konuştuğunu söylediği olurdu, bu sırada da duraklayıp hangi dilde konuştuğunu düşünmeye başlardı.

Oturma odamızda, şekerli çay içerek annemin nişanlısını bir hüznü ve isyankâr anılar seline tutar, bazen de heyecanlanarak boğum boğum yumruğunu küçük masamızın üzerine vururdu. Anlaşılan iş hayatı boyunca karşılaştığı herkes ona kazık atmıştı; bu sözcük onun dilinde anlaşılabilir bir hal alırdı.

Rahat elbise onun tanımadığı bir kavramdı, o dönemin resmî rahat elbiseleri, spor ceketler ve flanel pantolonlar da bu sınıfa dahildi. Her zaman kolalı beyaz yakalı bir gömlek ve takım elbise giyer, koyu renk kravat takardı. Kışın başında gri bir fötr, yazın da hasır bir şapka olurdu. Her seferinde de o antika arabalarından biriyle, Morris 10 ya da dev ve biçimsiz Fiat'la yalnız başına gelirdi.

O ve Mormor'un birlikte bir yere gittikleri pek nadirdi. Günlükleri okumadan önce, evlilik hayatlarının neye benzediği konusunda yarım yamalak bir bilgim vardı. Aynı evde yaşıyorlardı, ama birbirlerine hiç uymayan çoğu insan da aynı evde yaşardı. Mormor bazen acı acı gülerken "kocasından uzaklaşabilmek için" büyük bir evde yaşamak zorunda olduğunu söylerdi. Benimle konuşurken bile ondan "kocam" diye söz eder, hiçbir zaman "Morfar", "büyükbaban" ya da "Rasmus" gibi adlar kullanmazdı. "Doksansekiz" dört yatak odasına karşın ona bu özgürlüğü tanıyamayacak kadar küçüktü. Düşündükçe Morfar'ın ölümüne kadar



aynı odayı ve aynı yatağı paylaşmış olmalarına şaşıyorum.

Mormor sokağa yalnız çıkardı. Bize geldiği zaman hep yalnız olurdu. Özenle taranmış beyaz saçlı, ufak tefek, zayıf bir kadındı, bu nedenle hiç de yürüyüşten hoşlanacak birine benzemezdi. Yürürdü, hep yürümüştü, evinin çevresindeki sokaklarda amaçsızca yürümüş, evlere bakmak, bahçe çitlerinin üzerinden içeriyi gözetlemek için duraklasa, yol kenarlarındaki banklara çöküp homurdansa da sonunda hep yürümüştü. Doksan üç yaşında ölene kadar 1920'li yılların modasına uygun giyinirdi; o yıllar onun en keyifli, en zengin olduğu dönemdi. O dönemde, çekilmiş fotoğraflarda Chantal yapımı tüvit bir pardösü, Lelong'dan bir elbise, Schiaparelli'den alınmış yağmurluk ve pilot kasketiyle görülür. Morfar bir süre Cadillac satarak iyi para kazanmıştı, henüz tefecilerin eline düşmemişti.

Ama Mormor'u genellikle lacivert ya da siyah, V yakası işlemeli bol elbise, çift bantlı yüksek topuklu ayakkabıyla hatırlıyorum. Uzun yürüyüşleri o yüksek topuklu ayakkabılarıyla yapar, ayakkabıların topuklarını aşındırırdı. Gece çıkmak ya da cenaze törenlerine katılmak için tek bir düğmeyle iliklediği siyah satenden kruvaze bir pardösüsü vardı, bunun üzerine de yine siyah satenden krep biçiminde bir şapka kondururdu. Şapkayı ilk kez gördüğümde, onu Morfar'ın ölümünden sonra evimizde verilen bir aile toplantısı için giymişti.

Her zamanki gibi kelimelerden sakınmadı, doğrudan konuya girdi.

- Şimdi üçünüzden hangisiyle birlikte oturacağıma karar vermem gerek.

Bu karar sanki sadece ona bağlıymış gibi konuşuyordu. Lear'dan beri hangi dul ana baba konuyu bu kadar açık ortaya koymuştu? Mormor iyi bir kitap okuyucusuydu, ama Çoğunlukla Dickens okurdu, Shakespeare değil. Lear gibi onun da üç çocuğundan hangisinin yanında istiyorsa orada oturma imkânı vardı, çocuklardan birinin erkek olması da hiçbir şey değiştirmezdi. John, Charles ve ben önemli bir toplantıya katıldığımızı anlamış, sesimizi çıkarmaya bile cesaret edemiyorduk.

Ne Swanny ne de annem Goneril ya da Regan değildir; yine de kimse ağzını açmadı. Mormor oğlunu ve en küçük kızını neşeyle karışık hafif alaycı, en belirgin özelliği olan o çarpık tebessümüyle izliyordu. Ken'in Baker Sokağı yakınındaki karanlık dairesine taşınmayı ciddiyetle düşündüğünden kuşkuluyum. Ken'in tombul ve sıkıcı karısının ona eşlik edemeyeceğini biliyor olmalıydı. Yine de birkaç dakikalığına da olsa kedi-fare oyununu sürdürdü. Maureen'in boşa giden sıcak ve anlayışlı olma çabalarının keyfini çıkardı, daha sonra bakışlarını anneme çevirdi.

- Fazla yer işgal etmem, Marie.

Herkesin annemin adını Anglikanlaştırarak Mari ya da Galleştirerek Maree'ye çevirdiğini bilmesine rağmen hem Mormor hem de Swanny ona hâlâ Danca adıyla hitap ediyordu, "r"yi girtlağında yuvarlayarak Maria gibi bir şey söylüyordu. Mormor konuşurken, "r"leri her zamankinden de çok yutmaya başladı.

Annem, fazla güçlü olmasa da pek yerimiz olmadığını söyledi, gerçekten de oturduğumuz ev çok küçüktü. Ama yine de üç odamız vardı, Padanaram'a bir yer bulunabilse, üçüncü odanın Mormor'a ayrılması mümkün olurdu. Annem ve ben babamdan kalan maaş ve onun anneannesinden gelen mirasla geçiniyorduk. Buna ek olarak büyükbaba . Eastbrook da anneme oldukça yüklü bir harçlık veriyordu. Bu para onun ölümünden sonra da devam etti.

Kısacası, durumumuz iyiydi.

Bugünkü inanın tam tersine, o dönemde hem annem hem de Swanny evli ya da dul bir kadının çalışmasının küçük düşürücü bir davranış olduğunu düşünürlerdi. Annemin çalışmaya başlamaktan söz ettiğini hiç duymadım. Kadın dergileri ve hafif romanlar okumak dışında herhangi bir merakı, belirgin bir ilgi konusu yoktu. Evi temiz tutar, harika yemek yapardı. Bildiğim kadarıyla mutluymuştu. Öyle de görünüyordu. Dengeli, yumuşak, güzel ve iyiydi. Hiç ağladığını görmedim. Zamanının önemli bir bölümünü elbiselerini düzenlemek, kendine bakmakla geçirirdi. Alışverişe çıkmaktan ve kuaföre gitmekten zevk alırdı. Ben okuldan dönünce hemen elbiselerini değiştirir, saçını tarar, yüzüne o dönemin odası olan ağır makyajı yapar, nişanlılarından biri gelince, hep birlikte çıkar, genellikle de sinemaya giderdik. Yıllarca haftada iki kez sinemaya gittik.

Nişanlısıyla birlikte ne yapardı? Bildiğim kadarıyla konuşurlardı, bazen de pikaba bir plak koyup dans ederlerdi. Dans dışında birbirlerine dokunduklarını ya da öpüştüklerini görmedim. Nişanlılarından ikisinin otomobili vardı, bizi gezmeye götürürlerdi. Uzun cumartesi ya da pazar gezilerine mutlaka katılırdım, ama haftada bir kez. Tek başıma evde kalacak yaşa gelinceye kadar, annem nişanlısıyla çıktığında Swanny benimle oturmaya gelirdi. O zamandan beri annemin yalnız olma fırsatından yararlanarak nişanlısıyla yattığını düşünürüm, ama yanılıyor da olabilirim.

Annem bu keyifli ve masum yaşamının Mormor'un gelişyle bozulmasını istemiyordu. Bebek evi hakkında sorular sorduğum gün, Swanny'nin Mormor'un onu daha çok sevdiğini söylediğini hatırladım. Belki de hepimiz, kalacağı yer seçimine başladığı dakikalarda, Mormor'un ölene kadar oturmak için Swanny'nin evinde karar kılacağını anlamıştık.

Yine de geri kalanların üzerindeki yükü hafifletme niyetinde değildi. Kızlarından birine ya da bana sevgi göstermek istediğinde, adlarımızın önüne lille sıfatını takardı. Danca'da bu kelime "küçük" anlamına gelir, ancak İngilizce'den çok daha güçlü bir anlam taşır, biraz "sevgili'yi çağırır, sevgi ve muhabbet belirtir. Bu sıfattan en çok Swanny yararlanırdı: "lille Swanny." Şimdi sıra annemdeydi, bu hiç de sık rastlanacak şeylerden değildi.

- Misafir odanızda kalabilirim, lille Marie. O eski bebek evini garajına koyabilirsiniz.
- Bunun için Ann'a sormak gerekecek; unutma, bebek evi onun.
- On dört yaşında bir kızın bebek oyuncağıyla ne işi var? dedi Mormor dudak bükerek. Parlak mavi gözlerinde o ünlü parıltı yanıp söndü. Herkesi şaşırtmakta ustaydı, yine öyle yaptı: Kocam öldü. Gittiği yerde bebek evine ne olduğunu bilemez.

Bir ay sonra Swanny ve Torben'in yanına taşındı. Ancak daha önce "98"i satışa çıkardı, birkaç gün içinde de alıcı buldu. Eğer fırsat bulsaydı, Morfar'dan çok daha iyi bir tüccar olacağı kesindi. Kimse ona kazık atamazdı. Kıran kırana pazarlık etti, yapılan teklifleri geri çevirdi, ev için istediği 5 000 pound'da ısrar etti. Bugün aynı ev bunun kırk misli etse de 5 000 pound 1954 için çok iyi paraydı.

Pauline Bonaparte'a ait olduğu sanılan dört direkli yatak Hampstead'e götürdüğü iki parçadan biriydi. Mormor'un babası Kopenhag'da sayısız mülk sahibi olduğundan ve kiracıları ödemeleri geciktirdiğinde, onlardan para yerine masa ve iskemle aldığından, Mormor'un evinde çok değerli mobilyalar vardı. Ama her şey satıldı, yatağın, oymalı büyük siyah

masanın ve terzi elinden çıkma eski elbiselerinin dışında Mormor sadece fotoğraf albümlerini, Dickens'ın Danca'ya çevrilmiş tüm eserlerini ve o dönemde sayıları kırk dokuza ulaşan, genç kızlığından beri tuttuğu günlüklerini aldı.

Günlüklerin yayımlanmasından, Asta ve dizilerinin en çok satanlar listelerinin başında yer almasından, kitapların ne kadar güzel ya da ne kadar saçma olduğunu söylemenin moda olmasından sonra, içimizden kimsenin Mormor'un ne yazdığını merak etmediğini, daha da ötesi, bir şeyler yazdığının farkına dahi varmadığını şaşkınlıkla karşılıyorum.

Yaşlı kadınlardan çoğunun gizli tutmaya çalıştığı konuların hemen hepsinde açık sözlüken, sakladığı tek bir şey vardı. Yazdığı sırada odaya birisi girdiğinde, hızla defteri ortadan kaldırırdı. Öyle sanıyorum ki, bazen üzerine bile oturuyordu. Mormor'un Swanny'nin yanına taşındığında, yatağın, masanın, Dickens'ın tüm eserleri ve albümlerin yanında defterler de geldi derken, önümüzde geçit yaptılar demek istemiyorum. Sadece geldiklerini biliyorum, çünkü yirmi yıl sonra Mormor öldüğünde, Swanny defterleri evde buldu.

1950'li yıllarda "nine öyküleri" modası daha başlamamıştı. Swanny'nin evi büyüktü, içine bir ayrı daire sığdıracak kadar genişti, ama Mormor burada kızı ve damadıyla birlikte bir aile hayatı yaşadı. Swanny'nin çocuğu yoktu, Mormor sanki onların çocuğuymuş gibi davrandı. Yani, kendi istediğinde onlarla birlikte oldu. Tüm yemeklerini onlarla yedi, akşamları onlarla oturdu, onlar eğlenirken yanlarında olmaya özen gösterdi. Ama hiçbir zaman Swanny'yle birlikte sokağa çıkmadı, Swanny bize geldiğinde ona eşlik etmedi. Sokağa genellikle yalnız ya da Harry Amcayla çıkar, saatlerce geri gelmezdi, aynı şekilde üst katta uzun saatler yalnız kalmaktan hoşlanırdı.

O dönemde Mormor artık çok yaşlı bir kadındı, söylediklerini sık sık tekrarlaması kaçınılmaz oldu. İlginç olanı, kendi hayat hikâyesini anlatırken çok az tekrar etmesiydi. Öykülerinden bazılarının aile mitolojisine geçmiş olması doğaldır, özellikle kendi anne ve babası, Jutland'lı hizmetçi Karoline, sarhoşluğuna rağmen ahlak değerlerine düşkün amca, hani Morfar'ın kardeşinin boşanmasını kabul etmeyen ve Nyhavn'da bir barda kafasına şişe fırlatan. Yine de sık sık yeni öyküler çıkarmakta ustaydı. Bizi hep şaşırtırdı.

Annemle birlikte Swanny'nin evine gittiğimizde, daha önce hiçbirimizin bilmediği bir hikâye anlattı. Mormor birkaç yıldan beri Swanny'nin yanındaydı, yetmiş beşinci doğum-gününe de az bir süre vardı. Dancamın iyi olmadığını bildiğinden bana karşı düşünceli davrandı ve İngilizce konuştu; Morfar'ınkinden kat kat üstün olmasına karşın ağır aksanlı, tutuk bir İngilizce.

- Kocam benimle çeyizim için evlendi. Evet evet. Pek dürüstçe değil, değil mi? Ben alıştım, bunu bilerek yaşamayı öğrendim.

Bu düşünceye fazla üzölmüşe benzemiyordu. Her zamanki gibi uyanık, hesaplı, kendinden memnundu.

- Bunu ilk kez duyuyorum, dedi Swanny.

- Hayır, tabii size her şeyi anlatmadım ki. Bazı şeyleri sakladım. Bana bakıp o sert tebessümlerinden birini gösterdi. Yaşlılık yüzünü sarkıtmamış, tam tersine kemiklerinin

üzerindeki etleri eriterek derisini germiştii, sonunda görünen ortasından derin mavi gözlerin baktığı, çizik çizik bir deriyle kaplı kemiklerdi.

- Yaşlı birinin söyleyecek yeni bir şeyi olması güzeldir. Yoksa zavallı çocukları için çok sıkıcı olurlar.

Annem çeyizin ne olduğunu sordu.

- Beş bin kron, dedi Mormor, sesinde bana göre bir zafer titreşimiyle:

- Çok fazla bir şey değil. 250 pound kadardı.

- Belki senin için değil, lille Swanny, senin, zengin kocan ve güzel evin yanında değil. Ama onun için çok fazlaydı. Kopenhag'a gelip yaşlı Kastrup'un kızıyla evlendiğinde 5 000 kronu olacağını duyunca ilk işi bizim eve gelip lille Asta'ya tatlı bakışlar fırlatmak oldu.

Ibsen romanı gibi bir şey. Mormor'un söyledikleri genellikle böyle olurdu. Üstelik neredeyse imkânsız şeyler anlatırdı. Yüzlerinden, ne annemin ne de Swanny'nin duyduklarının bir kelimesine bile inanmadıklarını anladım. Mormor omuzlarını silkti, o çok bilindik mavi bakışlarını tek tek hepimizin gözlerine dikti.

- Nereden bilebilirdim? Uzun boyluydu, yakışıklıydı. Çenesi küçüktü, ama gizlemek için kahverengi bir sakal bırakmıştı. Hatırladığı bir şey onu güldürdü, haşin kahkahalar attı. Becerikli bir mühendisti, herkes öyle diyordu, her şeyi yapabiliirdi. Aptal bir kızı kendine âşık etti. Kısa bir süre.

Çok önemli bir itiraf değildi. Büyük bölümünü uydurduğunu sanıyorum. Bir adamın 250 pound için evlenmesi bana pek de inanılır gözükmedi. "Bu öyküyü daha önce anlattığı, şimdi de tekrar etmeye başladığı hikâyeyle birlikte değerlendirmek lazım" diye düşündüm; ilk kez hamile kaldığı, bebeğin göbek deliğinden çıkmasını beklediği hikâyeyle.

- Normal yoldan doğunca ne kadar şaşırdığımı tahmin edemezsiniz.

Bütün bunlar günlüklerde tabii ki, ancak o dönemde bizim bundan haberimiz bile yoktu. Bazen annemin hiçbir şey bilmediğine, günlüklerin bulunmasından önce ölmüş olmasına üzülürüm. Asta'nın öykülerinden bazıları yalanlandı. Örneğin Hansine'nin yemek masasını toplarken "Bizler soylu muyuz, yoksa avam mıyız?" sorusunun 1920'li yılların Punch dergisinden alındığını çok sonraları öğrendim. Mormor'un Mogens'in doğumuna şaşırması da aile mitolojimizde yer alan öykülerden biridir. Öykülerden çoğu eğlenceliydi, bazıları şaşırtıcı, kimileri de korkunç. Şeytanca bir niyeti olmasa geçmişinin büyük bir bölümünü anlatmayacak olabilirdi, anlattığında da kendini hep savunmada göstermeyi becerdi.

Mormor'un da söylediği gibi: "Yaşlı insanların anlatacak yeni bir şeyleri olması iyidir, yoksa zavallı çocukları için çok sıkıcı olurlar."

Dördüncü bölüm

30 ağustos 1905

İgaar var der Solformfrkelse. Vi havde fortalt Drengene at det vilde blive mfrkt -Lcererne giver dem ikke altid de rigtige Oplysninger- saa de var meget skuffede over at det var bare Tusmfrke og at det ikke varede længe.

Dün güneş tutuldu. Çocuklara havanın kararacağı söylenmişti -bu öğretmenler de her zaman doğru bilgi vermiyorlar- hava biraz gölgelenip tutulma da kısa sürünce düş kırıklığına uğradılar.

Rusya'da işler daha da karışıyor, şimdi de Yahudilere karşı ayaklanmalar başlamış. Berlin'de kolera var. Para gönderdiğinden beri kocamdan haber alamadım, parayı da Swanhild'in doğumundan önce göndermişti. Önemli değil. Oğlanlar, bebek, Hansine ve ben kendi başımıza iyiyiz. Aslında paranın dışında, o olmadığı zaman daha da iyiyiz; yakında paraya ihtiyacımız olacak, ama kocamın hiç dönmemesini tercih ederdim.

İlk olarak, bebeğin adını beğenmeyecek. Bunun bir Norveç adı olduğunu söyleyecektir; evet doğru, Norveç adı, ne fark eder? Sadece Norveçlilere karşı bir sürü aptalca önyargısı ve düşüncesi olduğu için. Yaşlı ve çirkin anasının adını vermek, kıza Vibeke adı takmak isteyeceğinden eminim. Kızı Vibeke ya da Dagmar olarak vaftiz ettirmeye zorlasa da ben ona hep Swanhild diyeceğim. Onu sevip okşadığımda, meme verdiğimde, Swanhild diyeceğim. Kimse kimseyi bir başkasının istediği isimle çağırarak durumunda değildir.

Küçük bir kızken Volsunga Saga'yı okuduğumdan beri bu ismi sevdim. Swanhild, Gudrun ve Sigurd Fafnersbane'nin kızıydı. Gudrun ikinci kocası Atle'yi öldürdüğünde boğularak ölmeye çalıştı, ama dalgalar onu Kral Jonakr'ın hüküm sürdüğü ülkeye sürükledi. Gudrun kralla evlendi. Swanhild kralın sarayında büyüdü, daha sonra da güçlü Kral Jormunrek'in hayranlığını kazandı.

Oğlu Randver'i göndererek Swanhild'in kendisiyle evlenmesini istedi, kız kabul etti ve kralın ülkesine gitmek üzere kralın gemisine bindi. Ne var ki kötü uşak Bikke, Swanhild'i kandırmaya, kralın yerine oğluyla evlenmesi konusunda razı etmeye çalıştı. Swanhild durumun farkına varınca da Jormunrek'e nişanlısının kendisine sadık kalmadığını söyledi.

Jormunrek oğlunu astı, Swanhild'i de atların ayakları altında ölmeye mahkûm etti, ancak atlar kızın güzel gözlerine baktıkça ayaklarını kaldırmayı reddetti. Bikke kızın gözlerini bağladığında artık hiçbir güç atları durduramadı. Daha sonra korkunç intikamlar alındı, efsanenin bir yerinde de ortaya Wotan çıktı. Gençken romantik biriydim, yabanî adamları uysallaştıran güzel kızlara bayılırdım. Bütün bunlar o kadar eski ki, Holger Amca'nın sık sık

tekrarlamaktan hoşlandığı cümlesiyle, "eski çağların sisleri arasında kaybolmuş."

1 eylül 1905

Bu sabah Hansine ile birlikte Swanhild'i mutfak terazisinde tarttık. Terazi bu evin sahibine ait, burada kiloyla değil, pound ve onsla tartıyorlar. Dokuz pound, iki ons bana değişik geliyor, hiçbir anlam da ifade etmiyor, yine de iyi olmalı, çünkü bir ay önce eczanede tarttırdığımızdan çok daha fazla görünüyor. Onunla gurur duyuyorum. Onu seviyorum. Bunu gerçekten yazmak istiyorum, çünkü bundan bir kaç hafta önce kesinlikle dürüst olmamı isteyip sorsalardı, bu dünyada hiç kimseyi sevmediğimi söylerdim.

Sadece yirmi beş yaşındayım ve dürüstçe hiç kimseyi sevmediğimi söyleyebilirdim. Evlendiğim gün, kocamı sevdiğimi sanıyordum ama bu sevgi beş dakika bile sürmedi. Gerçekte sevgi, canımı çok acıttığı, beni öldürmek isteyen bir el olduğunu düşündüğüm o ilk gece sona erdi. Oğlanlar sokakta kaybolur ya da hastalanırsa endişeleniyorum, ama onlarla birlikte olmaya can atmıyorum. Aslında, canımı sıkıyorlar. Buna sevgi denemez. Babama ve Frederikke Teyze'ye gelince, onlar, evlenip ayaklarının altından çekildiğimden rahatlayıp içlerini çeken yaşlı insanlar.

Okuldaki arkadaşlarımla hepsini kaybettim. Evet, onlar da evlendi. Kadınlar evlenince, arkadaşlık etmeye zaman bulamaz. Bu ülkeye gelmeden önce konuştuğum bir kadın bana en iyi dostunun kocası olduğunu söylemişti. Sorarım size! Sonunda hiç kimseyi sevmediğim sonucuna vardım, bu da beni biraz korkuttu. Böyle bir duygusuzluk bana doğru değil gibi görünüyor, ama yapabileceğim bir şey yok. Bu benim yaptığım bir şey değil, olan bir şey.

Bu son kelimeyi yazdığımda, Swanhild üst katta ağlamaya başladı. Hep doğru zamanda, memelerim süt dolup da beni rahatsız etmeye başladığında ağlıyor. Geliyorum!

15 ekim 1905

Navarino Caddesi'nde karısını öldüren adamın duruşması başladı. Hansine bütün hikâyeyi büyülenmiş gibi izliyor. Hackney and Kingsland Gazette'de yazanları okumam için yalvardı, ama tabii ki okumayacağım. O insanları tanımadım, onlar hakkında bir şeyler okumaya da niyetim yok. Biraz sonra onu Mogens'e bir şeyler okuması için yalvarırken yakaladım. Her şeyi, hem İngilizce hem de Danca okuyabiliyor, parlak bir çocuk olacağından eminim. Gazeteyi okumasını yasakladım, Hansine'ye de bu evde o insanlardan ve duruşmadan söz etmemesini söyledim. O kadar öfkeliydim ki, sanırım benden korktu. Her neyse, sesini çıkarmadı.

Rasmus hakkımdaki her şeyi, yüreğimden geçenleri bilse beni öldürebilir. Çünkü orası benim özgür olduğum, kendim olabildiğim, istediğimi yaptığım, istediğimi düşünüp rol oynamadığım tek yer. Orada gürültücü okul çocukları ya da ağlayan bebekler -Swanny'den yakındığımı sanmayın, o benim hayatımdaki en güzel şey- yok, kalın kafalı dedikoducu hizmetçiler ya da nerede olduğu bilinmeyen kocalar da yok.

Rasmus'un sağlıkta olduğunu biliyorum. Yine para gönderdi, bir 500 kron daha, artık

güvendedeyiz, kirayı ödeyip istediğimiz kadar güzel yemekler yiyebiliriz. Noel için semiz bir kaz ve kransekage yapacağız. Parayı elime alır almaz Matthew Rose'un dükkânına gittim, Swanny'ye elbise dikebilmek için gerekli malzemeyi aradım. Dikiş diktiğim için günlerdir bu deftere yazmadım, uzun geceliklerini işliyorum.

Bugün öğleden sonra Mrs. Gibbons ziyaretime geldi. Öyle sanıyorum ki buraya sadece gerçekten bir kocam olup olmadığını görmeye geliyor, onu sormaktan hiç vazgeçmedi. Önce Swanny'nin ne zaman vaftiz edileceğini öğrenmek istedi. Çok dindar (İngilizceme gülmekten hiç vazgeçmedi) ve St. Philip'teki papazlarla arası çok iyi. Hiçbir zaman tanrıya inanmadığımı (görüyorsunuz, küçük "t" ile yazıyorum), bu yüzden vaftiz ettirmeyeceğimi söyledim. "Tanrı'ya inanmıyorum" dedim, "Bütün bunlara inanmıyorum; hepsi de papazların ve rahiplerin uydurması."

- Olamaz, dedi, beni şaşırtıyorsunuz, gerçekten şaşırtıyorsunuz.

Şaşırmıştan çok, açgözlü bir meraklıya benziyordu, istediğini verdim.

- Sizler tanrının sevgi dolu bir baba olduğunu söylersiniz, dedim, oysa kötü bir baba bile kızının bebeklerini öldürmez.

Kucağımda Swanny olduğundan yüzüme şaşkınlıkla baktı. Sağ elim bebeğin başının altındaydı, sol elimi de hafifçe göğsünün üzerinde tutuyordum, Mrs. Gibbons'ın elime bakmaya başladığını gördüm. O kadar düz ki, içinden kahkahalarla gülmek gelir. Bir kere çok tombul, giydiği korse belinden üstünü yukarıya, belinden aşağısını da öylesine aşağı itiyor ki, kalın bir iple ortasından çok sıkılmış bir pakete benziyor. En kötüsü de elbisesi paket kâğıdı gibi, kahverengi ve buruşuk.

Gözlerini kaldırdı, sonra ısrarla elime bakmaya başladı.

- Parmağınızda nikâh yüzüğü göremiyorum, Mrs. Westerby.

Adımı telaffuz ediş biçiminden nefret ediyorum, ama burda herkes böyle söylüyor, sanırım buna alışmam gerekecek. Sonra elimi Swanny'nin yumuşak saçlarının altından çektim ve elimi sanki bir erkeğe öptürmek istermiş gibi ileri götürdüm. Elimini öpecek bir erkek tanıdığımı da yok ya.

- Sağ elinizde, dedi, parmağınızdaki yüzük annenizin mi?

- Danimarka'da nikâh yüzüğümüzü sağ elimize takarız, dedim soğuk bir sesle.

Yenilgiyi kabul etmedi, etmesini de beklemiyordum zaten.

- Sizin yerinizde olsam, değiştirirdim. Eğer insanların arkanızdan konuşmalarını istemiyorsanız, dedi.

Yüzük sol parmak için çok bol. İnsanın sağ eli soldan hep biraz daha büyük oluyor. Her neyse, parmağımda yukarı aşağı kayşa da yüzüğü sol elime taktım. Konu sadece ben olsam aldırmazdım, ama çocuklarımı da düşünmem gerek, insanların saygıdeğer olmadığını sanmalarının çocuklarıma bir yararı olmaz.

Yazdıklarımı okuyunca, burada bulunmaması gereken bir satır gördüm. Peki ama, kim okuyacak ki? Her şey Danca, buradakiler için de Danca'nın Hoisan'dan farkı yok.

23 ekim 1905

Sonbahar gelince, yapraklar renk değiştirmeye başladı. Beş parmaklı altın sarısı yaprakları olan, dikenli elmaya benzer meyve taşıyan ağaçlara bayılıyorum, ama kayınları çok özledim. İngiltere'ye geleli beri tek bir kayın ağacı görmedim.

Mrs. Gibbons'tan çok daha meraklı, çok daha yersiz sorularla dolu yeni bir ziyaret. Danimarkalı olduğumuza göre, nasıl oluyor da İngiliz adına sahibiz?

- İngilizce değil, dedim, Vest-er-bew diye okunuyor.

Bana inanmadığını belirtmek için küçük bir kahkaha attı. Aynı harflerin bu kadar değişik biçimde söylenebilmesi gülünç. Buraya geldiğim günlerde kendime Hootha Park'a gitmek istediğimi söyledim, oranın adının Hyde Park olduğunu öğrenince şaşkınlıktan ağızım açık kaldı! Yabancıların yanında Hootha demediğim için şanslıyım.

Gökyüzü dün çok soluk bir maviydi, ama sis bu sabah geri döndü. Burada sis çok yoğun ve sarı, insanların onu bezelye çorbası diye adlandırmaları hiç de şaşırtıcı değil. Yine de sis bana bezelye çorbasını hatırlattı, hani İsveç'te oturduğumuz sırada domuz kemiği ve sarı bezelyeden yaptığımız. Hansine'yi çarşıya gönderip malzeme aldırardım, akşam yemeğinde hepimiz bezelye çorbası içtik. Hepimiz değil tam, Swanny hâlâ anne sütü alıyor.

25 ekim 1905

Dün Frederikke Teyze'den mektup geldi, iki aydan beri ilk defa. Thorvaldsen'ler Oluf adına bir anma töreni düzenlemiş, onunla aynı fikirdeyim, on beş yaşında bir çocuğun kaybı dayanılmaz bir şey. Denizde cesedini bulamadılar. Georg Stage'dekilerin çoğunun cesedi bulunamadı. Böyle bir durumda, bir gün çocuğun olduğunu düşünüp, ertesi gün kaybettiğinde, geriye bir ceset bile kalmadığında neler hissedeceğimi düşünemiyorum. Çok az kişi benim gibi düşünüyordur, ama çocukları denizde savaş için eğitmek, 14-15 yaşındakilere deniz askeri olmayı öğretmek bana göre doğru değil. Bu, on altı yaşındaki kızları ev kadını olmak için eğitmekten de kötü.

Bir rüya görmek istemiyorsan, uykuya yatmadan önce o konuyu çok fazla düşünmenin işe yaradığını öğrendim. Aslında böyle yaparak düşündüğüm şeyin rüyama gireceğine inanırdım, ama tersinin doğru olduğunu gördüm. Swanny'nin yanımdan kaçırıldığını, bir yere saklanıp bana gösterilmediğini, bir fotoğraf bile gönderilmediğini düşündüm. Böyle bir şey olamaz, hiç olmayacak, ama ağlamaktan yastığım ıslandı. İşe yaradı, rüyamda Rasmus'un geri dönüp hep birlikte Avustralya'ya gideceğimizi söylediğini, benim de uysal bir kuzu gibi söyleneni yaptığımı gördüm. Anlaşılan rüyaların gerçekte fazla bir ilgisi yok.

Kömür yakılmaya başlandı. Bu kadar çok kömür ateşinden çıkacak dumanın sisi daha da artıracığı doğru, ama akşam olduğunda oturma odamdaki şöminedeki kızıl korları çok



seviyorum. Hava daha soğumadı, Stockholm'deki kadar soğuk değil. Çok kar yağdığı gecelerde kurtların dağlardan indiğini söylesem, Mrs. Gibbons ne yapardı acaba? Açlıktan ulurlardı, bir gece ipe serdiğim çamaşırlarımı yediler. Bana inanmayacaktır, inansa da kurtların yanında kutup ayılarının da gelip gelmediğini soracaktır.

2 kasım 1905

Bu satırları üst katta, oğlanların odasında yazıyorum, kapıyı kilitledim. Hava çok soğuk, ellerimde eldiven, ayaklarımda da Frederikke Teyze'nin neredeyse yüz yıl önce benim için yaptığı ısıtıcı var. Hansine'den şömineyi yakmasını isteyebilirim, ama hemen oturma odasındaki ateşin ne güzel yandığından, odanın taze ekmek kadar sıcak olduğundan başlayacaktır.

"Gizlilik şimdi başlamak" diye düşünüyorum. Aslında biliyorum. Diğer kadınların yasak bir ilişkiyi sakladıkları gibi, en güzel ve en çok sevdiğim faaliyeti gizlemem gerektiğini düşündükçe keyifleniyorum. Benim gizli ilişkim sadece bir defterle! Başka bir kadının birlikte olduğu adamdan kocasının haberdar olmamasını istediği gibi, ben de kocamın defterim hakkında mümkün olduğu kadar az şey bilmesini istiyorum. Başka bir erkek öteki kadınların tutkusu, benim tutkumsa bu defter. Hepimiz aynı olamayız, değil mi?

Swanny şallara sarılmış kucağımda yatıyor, üşümeme rağmen vücudumun sıcaklığı onu ısıtıyor. Pırlıl pırlıl, tertemiz, tok ve derin uykuda. Saçları nikâh yüzüğümün altını gibi. İnsanlar bebek yanağının gül yaprağına benzediğini söylerler, ama buna inandıklarını sanmıyorum, bu kitaplardan okudukları bir şey. Bebek yanağı erik gibi, meyve kadar diri, aynı zamanda hem sert hem de yumuşak, meyve kadar pürüzsüz ve serin.

Dün akşam oturma odasındaydım, günlük yazmıyordum, Knud'un denizci elbisesini yamıyordum. Pantolon cepleri sigara kartonu dolu, her ikisi de büyük bir tutkuyla sigara kartonu topluyor. "Şuraya bak, Knud" dedim, "bütün bunların pazartesi günü Mrs. Clegg tarafından yıkanmak için çamaşır teknesine atıldığını bir düşün." Cevap vermedi, gözlerini bile çevirmedi. Ona Ken demedikçe cevap vermiyor. Bana cevap vermezsen, ömrün boyu unutamayacağın bir tokat yiyeceksin" dedim, ondan beri kavgalı gibiyiz. Ben Ken demedikçe Knud benimle konuşmuyor, bense böyle bir ad kullanmayı kesinlikle reddediyorum.

Baba disiplinine ihtiyacı var. Bunu düşünürken -bir de tabî Rasmus'un oğullarının sigara kartonu koleksiyonuna yapacağı katkıyı- ön kapı iki kere vuruldu. Hansine kapıyı açmaya gitti, birazdan tiz çılgılığını duydum. Ne kadar zarif bir teşrifatçı olurdu! Her neyse, oturma odasının kapısı yıkılırcasına açıldı ve içeriye kocam girdi.

Ayağa kalktığımda elimdeki dikiş yere düştü. Ne herhangi bir haber ne haftalardır bir satır, bir gece böyle geliyor işte.

- İşte, geldim, dedi.

- Sonunda, dedim.

- Beni gördüğüne fazla memnun olmamış gibisin. Yukarıdan aşağı süzdü. Hiç olmazsa adama bir öpücük verebilirdin.

Başımı kaldırdım, beni öptü, ben de onu. O durumda başka ne yapabiliirdim ki? Gerçekten de yakışıklı. Bunu neredeyse unutmuştum. İçimdeki küçük ürpermeyi unutmuştum. Bu aşk değil, daha çok açlık gibi bir şey ama nasıl adlandıracağımı bilemiyorum.

- Gel de bak, neler getirdim, dedi.

Öyle aptalım ki, hiçbir zaman da öğrenmeyeceğim, bir an için bize hediye getirdiğini, Mogens ve Knud için oyuncak aldığını düşündüm. Kürk manto özlemim de hiç bitmeyecek, hiç kürküm olmayacağını bilsem de... Dürüstçe söylüyorum, o an bana bir kürk getirdiğini düşündüm.

Onunla beraber hole çıktık, görünürde hiçbir şey yoktu. Ön kapıyı ardına kadar açtı, parmağıyla sokağı gösterdi. Evin tam önünde sokak lambası var, o yüzden her şeyi gördüm. Kaldı ki at arabalarının çarpmamaları için köşeye de bir de gaz lambası yerleştirmişti.

Motorlu bir araba. Tekerleklerinde bisiklet gibi çubuklar olan büyük bir araba.

- Hammel, dedi, Danimarka malı. Harika bir şey, değil mi?

Dışarısı buz gibiydi, içeri girdim, paltosunu bile çıkarmadan motor gibi anlatmaya başladı. Asıl istediği Amerikan malı olan birine, Oldsmobile mi ne, ona sahip olmak. Geçen yıl beş bin tane yapmışlar, söyledikleri o kadar saçma ki, güldüm. "Beş bin araba" dedim, "yolun kenarında bile gidemezsin". "Otomobil" dedi, Amerika'da öyle diyorlarmış, bir sürü başka isimden de bahsetti, bu arada "oleo lokomotif", "motor" ve "dlamote" falan dedi; yüzünde bana karşı hiç göstermediği bir hayranlık vardı.

Bir süre eski aynı nakarata dönmesini, toparlanıp hep birlikte Amerika'ya, üç beygirlik otomobillerin ülkesine gideceğimizi söylemesini bekledim. Bütün bu saçmalıkları, Dur-Biraderler ve James Ward Packard adında bir adam hakkındaki gereksiz laf kalabalığını sonuna kadar dinledikten sonra kızını görmek isteyip istemediğini sordum.

- Sanırım görsem iyi olacak, dedi. Ne sevimli!

Uyuyordu, içeri girdiğimizi duyup uyandı, babasına koyu mavi kusursuz gözleriyle baktı.

- Çok güzel, dedi ve, bu açık renk saçları da kimden almış? diye ekledi.

- Bütün Danimarkalılar açık renklidir, dedim.

- Sen ve ben hariç, dedi tuhaf tuhaf gülererek.

Bir şey söylemek istediğini ya da "şaka" yaptığı zamanı iyi bilirim. O sırada şaka yapıyordu, anlatmak istediği ciddi bir şey yoktu.

-Adım Swanhild koydum, dedim ismi İngilizce telaffuz etmeye çalışarak; her şeyin İngiliz olanını sever.

- Bana sormadan karar verdiğin için teşekkür ederim, dedi.

Fikrini sorabilmem için burada olması gerektiğini söyledim, her zamanki gibi münakaşa ettik. Ama kızın bize benzemediği konusunda başka bir şey söylemedi. Benim onu tanıdığım kadar o da beni tanır, ona ihanet etmeyeceğimi, böyle bir şeyi bir kadının işleyebileceği en büyük suç olarak gördüğümü bilir. Biz kadınların erkekler gibi cesur, güçlü olması, para kazanması gerekmez, cesur ve güçlü olup para kazanmamızın da bir önemi yoktur. Lekesiz olmamız gerekir. Düşündüğümü en iyi belirten kelime bu. Bizim onurumuz burada, lekesiz, saf, kocalarımıza sadık olmakta. "İnsanın sevgi dolu, iyi bir kocası olsa, daha iyi olurdu" diye düşünüyorum, ama ne yapalım, hayat bu.

6 kasım 1905

Bu günlüğü yazmaya başladığımda, kendi kendime sadece gerçekleri yazma sözü verdim. Şimdi bunun imkânsız olduğunu anlıyorum. Bu sadece benim için değil, herkes için imkânsız. Tek yapabileceğim, duygularım konusunda dürüst davranmak; bunu yapabilirim; duygularım ve inandıklarım konusunda dürüst olabilirim.

Dün Guy Fawkes Günü'ydü. Burada kısaca "Ateş Günü" de diyorlar, bunu duyduğumda, bir ay daha olmasına rağmen, Saint Nicholas Yortusu'nu kutladıklarımızı sandım. İngilizler her şeyi başkalarından değişik yapmaya meraklıdır. 5 kasımın İngiltere kralını havaya uçurmak isteyip de asılan biriyle ilgili olduğunu -papazdan- duyduğumda hiç şaşırmadım. Şimdi, gariptir, büyük bir bebek yapıp yakıyorlar. Niye asmıyorlar ki? Galiba yakmak daha heyecan verici.

Rasmus oğlanlara havaî fişekler getirdi, ateş yaktık ama bir Guy Fawkes'umuz olmadı. Gelecek yıl onlara bir Guy Fawkes yapmaya söz verdim. Rasmus'un yanından ayrılmıyorlar, sigara kartonları, otomobili nedeniyle ona âşık. Rasmus onlar için her şey, zavallı Mor'un adı bile söylenmiyor.

Hurraa! Danimarka Prensi Karl, Norveç kralı seçildi.

İki gün boyunca hamile olduğumu sandım, ama yanlış alarmmış, şükürler olsun. Saatten saate, sonra dakikadan dakikaya beklemenin, umutlanmanın, umudu kırılmanın, sonunda da kendini keyifsiz hissedip rahatlamanın ne olduğunu hiçbir erkek anlayamaz. Sadece biraz gecikti. Sanırım kadının hissettikleri içinde buna benzer başka bir şey daha yok. Bir çocuğu olacağını bilmek bazı kadınlar için dünyada olabileceklerin en kötüsü, bazıları için de en güzeli olabilir; inanılmaz bir sevinç ya da büyük bir darbe, bunun ortası yok. Çocuğu olacağı için biraz sevindiğini ya da biraz üzüldüğünü söyleyen bir kadına rastlamadım. Hayır, ya sevinç ya da felaket, genellikle de felaket.

Yarın Rasmus'un doğum günü. Başlangıçta unutmuş görünmeyi düşündüm, ama şimdi her şeyin düzelmesi nedeniyle ona bir armağan alacağım. Bir kocaya seni hamile bırakmadığı için hediye almak da ilginç.

Beşinci bölüm

Mormor'un en sevdiği öykülerden biri de Swanny'nin flörtüydü. Romans dediği bu ilişkiden büyük bir gururla söz ederdi, kızlarının her ikisi de, onun deyimiyle "iyi evlilikler" yapmış olsa da babam genç yaşta ölümler annemin evliliğinin tadını kaçırmıştı.

Danca'yı ana dilleri gibi akıcı konuşmalarına rağmen ne Swanny ne de annem yetişkin oluncaya dek Danimarka'ya gitmemişti. On dokuz yaşındaki Swanny en sevdiği ağabeyinin Birinci Dünya Savaşı'nda ölmesinin etkisinden kurtulamamıştı. Mormor kızını biraz açılması için Kopenhag'a, Frederikke Teyze'nin oğlu ve gelini Holbech'lerin yanına göndermişti. O dönem, görkemli yaşadıkları ve para harcayabildikleri Padanaram dönemiydi.

Torben Rjaer tıpkı şarkıda olduğu gibi, kalabalık odanın öte ucunda bir yabancı gördü. Genç bir diplomattı, Güney Amerika'da ikinci kâtiplik yaptığı büyükelçilikten izinli dönmüştü. Swanny, Dorte adlı bir kızın düğününde nedime, Torben de konuklardan biriydi. Anlaşılan Swanny'yi görür görmez âşık olmuştu. İki gün sonra evlenme teklif etti, kendisiyle birlikte Güney Amerika'ya, Quito'ya mı yoksa Asun-Clon mu, her neresiyse oraya gelmesini istedi.

Mormor bu hikâyeyi çevresinde dinlemeye hazır herkese anlatmaya bayılırdı. Kendi öykülerini Swanny ve artık Danimarka Büyükelçiliği'nin kır saçlı soylu görünüşlü atası olan Torben'e bile anlattığı oldu. Torben duygularını göstermemeye alışmıştı, Mormor'un anlattıkları karşısında tepkisiz kaldı. Yıllar önce, yirmi iki yaşındaki mavi gözlü bu genç Ecuador ya da her neresiyse yalnız gitmek zorunda kalmıştı, çünkü evlenme teklifi karşısında şaşkına düşen Swanny bunu ciddiye bile almamıştı, üstelik Güney Amerika'ya gitmek aklının ucundan bile geçmiyordu.

- Ama kızım Swanhild'i hiç unutmadı, derdi Mormor, Yıllarca ona o birbirinden güzel aşk mektuplarını yazdı; mektupları görmesem de güzel olduklarını biliyorum. Kimse böyle mektupları annesine göstermez. Buraya tayin olduğunda evlendiler. Düşünün bir kere, aradan on sene geçmişti, Torben'e bir gün gibi gelmiş. Ne romans!

Swanny ve Torben'i görenler, bu romansa inanmakta güçlük çekerdi. Her ikisi de o kadar kibar, o kadar sakin, o kadar iyi giyimli ve o kadar orta yaşlıydı ki. Annem altı yaş daha küçük olmasına rağmen, ağırbaşlı Swanny'nin yanında çocuk gibi dururdu. Aralarında hiçbir benzerlik yoktu. Zaten Swanny, Ken Dayı ve Mormor da birbirlerine benzemiyordu. Annem hemen hemen aynı vücut yapısına sahip olmalarına karşın, annesinden çok daha güzeldi. Ken eski fotoğraflardaki amcalarından birine benzer, onun gibi kısa ve tıknaz olmasına karşın yakışıklıydı, oğluysa babasını andırıyordu, ondan çok daha uzundu. Hepsinin kızıl ya da koyu kahverengi saçları, kedi yeşilinden açık maviye varan gözleri vardı, çilli olmak ve güneşten kızarmak eğilimindeydiler.

Ama Swanny... Swanny kusursuz bir Danimarkalıydı. Ya da belki tipik kuzeyli demem daha doğru olur. Hepsinden, Morfar'dan bile daha uzun ve göz kamaştırıcı bir sarışındı. Güneşte kaldığında kızarmaz, kahverengiye dönerdi. Gözleri koyu deniz mavisiydi. Özellikle sözünü

ettiğim o günlerde, Willow Caddesi'nin en şaşaalı döneminde, 1960'ların Hampstead'inde Swanny ellilerinin sonundaydı, buna rağmen altın yerine gümüş saçlı, eski bir sikkenin üzerindeki imparatoriçe kabartması gibiydi ya da Wagner'in ilahelerini andırırdı.

Swanny ve Torben bir sürü davet verirdi. Bu davetleri diplomat olduğu için mi vermek zorundaydı, yoksa parti vermeyi sever miydi, doğrusu hâlâ bilmiyorum. Sanırım, her ikisi de doğru. O partilere ya da bazılarına giderdim, hemen yolun üzerindeki üniversitede okuyordum, üstelik Torben'in yardımcılarında olup içki dağıtımında ve konuşulacak konu bulmada imdadıma yetişen, hoşlandığım biri de vardı Daha sonraları o da benden hoşlanmaya başladı, ama bu bambaşka bir öyküdür.

Mormor o partilere bayılırdı. Zaman zaman davetlere o günlerdeki nişanlısıyla katılan annem bir keresinde bana Swanny ve Torben'in partilerine Mormor'un katılmamasını tercih edeceklerini, odasında kalmasını ya da hiç olmazsa erken ayrılmasını istediklerini, bunu onu incitmeden nasıl söyleyeceklerini bilemediklerini anlatmıştı. "Onu incitmeme"yi ben "onu öfkelenmemek" olarak aldım, çünkü Mormor'un korunmasız ya da duygusal olduğunu hiç görmedim. Ne de olsa köşelerinde oturup yakalayabildikleri herkese hastalıklarından bahseden sarsak ve geveze büyükannelerden değildi. "Eğer akıllı olsalar, ki öyleydiler, onu farklı biri, bir yıldız olarak görürlerdi" diye düşünüyorum. O insanlardan bazıları partilere orada Swanny'nin annesini göreceklelerini bilerek gelirlerdi, Swanny'nin annesi de eğlenceliydi.

O zamandan beri o insanların da geriye baktıklarını, Willow Caddesi'nde tanıştıktan, bütün o öyküleri anlatan kadının Asta'daki Asta Westerby olduğunu sonradan anladıklarını, çok sonraları hikâyelerden büyük bir bölümünü günlüklerde okuduklarını düşünürüm. Eğer bilmiş olsalardı, daha dikkatli olur, daha terbiyeli, daha saygılı davranırlar mıydı? Belki de hayır. Mormor'un ihmal edilebileceğini hiç sanmıyorum. Her zaman en heyecanlı grubun içindeydi, bence grubu yöneten de oydu.

Neden seksenindeki hanımefendilerden beklendiği gibi yorulmazdı? Neden akşam dokuz olduğunda uyuması gerektiğini hiç söylemedi? Hiç yorgunluktan bahsetmedi, hiç yorgunluk belirtisi göstermedi. Muazzam bir enerjisi vardı. Ufacıktı, vücudu büyük kafasına küçük geliyordu. Sanırım başı olduğu gibi kalmış, vücudu yaşlandıkça çekmişti. Artık saçından biraz daha az beyaz olan yüzünde pudra dışında makyaj yoktu. Elbiseleri sanki parfüme batırılmış gibi Coty'nin L'Aimant'ı kokardı. O ünlü broşlarından birini, genellikle de mika ve altına monte edilmiş mavi bir kelebek kanadını takarak çevrecilerin kaşlarını çatmalarına neden olurdu. Broş aynı maviden olan gözlerinin rengini ortaya çıkarırdı da, bence onun buna ihtiyacı yoktu. Yeterince akıllı ve zekiymi, broş ve gözlerin uyumu ona yakışmaktan çok karşısındakini rahatsız eder gibiydi.

Onu en ilginç kılan şeylerden biri de hiç oturmamasıydı. Tabii hayatı boyunca oturduğu olmuştur, eğer istersem onu belli bir koltukta oturur gördüğüm sahneleri de gözümün önüne getiriyorum, ama bende bıraktığı görüntü hep ayakta ya da Madam Recamier gibi boylu boyunca uzanırkendi. O partilerde bütün gece boyunca ayakta durduğu kesin. İnsanlar ona bir iskemle getirmemeyi öğrenmişlerdi.

- Neden? Ayakta durup benimle konuşmaktan yoruldu mu? derdi onu daha yeni tanıyan genç adama.

Davetliler arasındaki Danimarkalılarla Danca konuşurdu. Onlardan biri bana Dancasının da tıpkı İngilizcesi gibi çok ağır ve çok aksanlı olduğunu söylemişti. Vurgularını anlattığı

öykülere uydururdu, hiç değilse benim kulağıma öyle geliyordu. Hikâyelerinden çoğunu daha sonra günlüklerinden okumuş olsam da, gerçekte Mormor'un kendini pek seyrek tekrarladığını söylemem gerekir. Karoline'nin, sokakta işeyen o kızın hikâyesini okumadan önce sadece bir kere dinlemiştim; 1920lerde Kopenhag'da katıldıkları büyük bir ziyafetteki boşanmamış tek çift olduklarını da daha önce bir kez anlatmıştı.

Willow Caddesi'ndeki partilerden birinde, sevgilisine yanlışlıkla zehirli mantar yedirip öldüren kuzininden ve Odense'deki yetimhaneye giderek evlat edinmek üzere kimsesiz çocuk arayan bir akrabasından söz etmişti. Bu hikâye daha sonra olacakları değerlendirmek bakımından önemlidir. Söylemem gereken, o hikâyelerden ne kadarının gerçek, ne kadarının abartılı ya da uydurma olduğunu bilmediğimdi Daha önce de belirttiğim gibi Mormor gerçek bir romancıydı sadece romanlarını altmış yıllık bir dönemi kapsayan günlüklere yazmıştı. Kesinlikle emin değilim, ama umutsuz karmaşaları başsız sonsuz dramlarıyla ıslak bir mürekkepbalığına benzeyen gerçeğin onu tatmin etmediğine inanıyorum. Mormor gerçeğe bir başlangıç, bir gelişme ve bir de son kattı. Mormor'la gerçek hep heyecan verici oldu. Mormor'un kardeşi yoktu. Evlat edinme öyküsünün de varlıklı bir kuzininin başından geçmiş olması gerekir. Kadının mutlu bir evliliği vardı ama çocuğu olmuyordu, sonunda kocasıyla birlikte evlat edinmeye karar verdiler. O dönemde bunu yapmak oldukça kolaydı. Mormor'a göre, evlat edinmek istediğiniz çocuğu seçer ve götürürdünüz.

Sigrid'in kocası onu Mormor'un annesinin hayranlık duyduğu Hans Andersen'in doğduğu Fyn Adası'ndaki Odense Yetimhanesi'ne götürdü. (Mormor hikâyenin burasında bir ara vererek Andersen'den ne kadar nefret ettiğini, buna rağmen onun hâlâ "dünyanın en büyük çocuk kitapları yazarı" olduğunu kabul ettiğini anlatır.) Yetimhane yöneticileri uysal Sigrid'i belirli bir çocuğa götürdü, küçük çocuğun güzelliği ve cana yakınlığı hemen Sigrid'i etkiledi. Mormor'a göre çocuk o sırada bir yaşındaydı.

- Kuzinim oğlanı görür görmez âşık oldu, derdi, onu eve götürdü, evlat edindiler, daha sonra kocası ona gerçeği açıkladı. Çocuk kendi oğluydu, Odense'ye yaptığı iş seyahatlerinden birinde tanıdığı başka bir kadından olmuştu. Burada küçümseyici bir tavırla "metresi" diye ekledi. Bu kelime Mormor için ihtişam ve günah çağrıştıran bir sözcüktü. Her şeyi ayarlamış. Yine de Sigrid onu bağışladı, oğlanı evde tuttu. Şimdilerde koca bir adam olmuştur. Mormor sözün burasında parlak mavi gözünü dinleyicilerin arasındaki erkeklerden birine dikti:

- Ben yapmazdım! Düşüncesi bile korkunç! O çocuk doğruca geldiği yere gönderilmeliydi.

Ahlak tartışması hemen alevlendi, insanlar Sigrid ve kocasının yerinde olsalar neler yapacaklarını anlattılar.

- Belki de çocuğu sevebilirdim, dedi bir kadın.

- Ben sevmezdim, dedi Mormor. Kim olduğunu, nasıl doğduğunu bilmek, sevgiyi öldürür. Daha sonra yıkıcı bir bakışla ekledi: Zaten kolay sevmem. Gözlerini insanların yüzlerinde, odanın en uzak köşesindekilerin gözlerinde gezdirdi: Bütün bu sevgi muhabbeti boş.

En sevdiği cümlelerden biriydi. Duygusallık ve iyilik, yumuşaklık ve acıma, bütün bunlar boştu. Onun sevdiği dramaydı, canlılık ve güçtü. Öykülerinden çoğu şiddetli bir ölüm içerirdi. 1929'daki ekonomik krizden sonra başka bir kuzeni, anlattığım Sigrid'in bir kardeşi, şakağına tabancasını dayayıp intihar etmiş, ardında dul bir kadın ile dört çocuğunu bırakmıştı. 1880'li yıllarda Amerika'ya göçen uzak bir akrabası, Chicago'da karısı ve çocuklarıyla yaşadığı North

Clark Sokağı'ndaki evin St. Valentine Katliamı'nın gerçekleştirildiği yerin hemen yanında olduğunu yaşlanıp da Danimarka'ya döndüğü güne kadar öğrenmemişti.

Mormor gündüzleri Hampstead ve Heath'de dolaşır. Heath Sokağı'nda yukarı aşağı yürür, "sadece bakmak için" dükkânlara girip çıkardı. İnsanlarla konuşur, onlardan duyduklarını günlüğüne yazardı; insanlarla dostluk kurmazdı. Onun yaptığı, tıpkı bir gazeteci gibi başkalarıyla ilişki kurmak, mülakat yapmaktı. Annem Mormor'un hiç kadın arkadaşı olmadığını, annesinin bir kez bile bir kadından "arkadaşım" diye söz etmediğini söylerdi. Morfar'ın uzun yıllar önceki Chelsea günlerinden iş arkadaşları vardı, Mormor da onların karılarını tanırdı. Padanaram ve "98"de de komşuları arasında bazılarıyla görüşürdü. Bütün bu insanlar arasında Mormor'a adıyla hitap eden, kendisinin de adıyla hitap ettiği tek bir kişi vardı, o da Harry Duke idi.

Mormor'la ilgili her şey gibi Harry Duke de şaşırtıcı biriydi. Onu pek seyrek görmekte birlikte doğduğum günden itibaren adını duydum, aile üyelerim gibi onu da kabul ettim. O benim için Harry Amcaydı, sadece benim için değil, annem, Swanny, hatta bilebildiğim kadarıyla Ken Dayı için de. Onun hakkında bildiklerimin çoğunu annemden duydum. 1948 yılında emekliye ayrılmadan önce Thames Su Dağıtım'da ya da o dönemdeki adıyla Belediye Su İşleri'nde memur olarak çalışmıştı. Evi Leyton'daydı. Leyton Orient'in sahasında oynadığı maçları kaçırmaz, köpek yarışlarına gitmekten hoşlanırdı, bunların yanında gerçek bir kitap kurdu ve tiyatro hayranıydı. Mormor bir züppeydi, ama Harry Amca'nın bulunduğu yerlerde asla. Mormor'un yanındayken kimse Harry Amca hakkında olumsuz bir söz söyleyemezdi.

Harry Amca, Mormor'u bir kez köpek yarışına götürdüyse de Mormor futbol maçına gitmeyi baştan reddetti. Harry Amca'nın karısı Morfar'dan birkaç yıl önce ölmüştü, o gün- sonra da Swanny ve annem ona "Mor'un erkek arkadaşı adını taktılar. Yumuşak ve iyi huyluydu, basitlikten çok komik ve espriliydi, Mormor'a adeta tapardı. Bazen Harry Amca'nın arabasıyla gezintiye çıkarlar, birlikte müzelere ya da sergilere giderler, yemek yerlerdi. Her ikisi de yemekten ve içmekten hoşlanırdı. Harry Duke zarif, uzun boylu ve yakışıklı bir adamdı, onu son gördüğümde yani Morfar'ın cenazesinde, hâlâ kendi dişleri ve saçları vardı. Onu daha da ilginç kılan, Victoria Nişanı sahibi olmasıydı. Bu nişanı Birinci Dünya Savaşı'nda, iki mevzi arasındaki boş alanda, aralarında "Jack" Westerby adlı bir erin de bulunduğu birçok yaralıyı kurtararak kazanmıştı.

Onunla karşılaştırıldığında, 1920 yılında evlenene dek ailenin her işini yapan tutsağı olarak yaşayan Hansine basit bir tanıdık olmaktan öteye gidemez. Hansine Morfar'la aynı yıl öldü, anlaşılan Mormor'un Hansine'nin kızıyla hiçbir teması yoktu. Swanny bana Torben'le birlikte Hansine ve kocası Samuel Cropper'i Mormor ve Morfar'ın 1947'de kutlanan altın evlilik yıldönümü partisine davet etmek istediklerini, ancak Mormor'un bunun sözünü bile ettirmediğini anlatmıştı. "Eğer onu çağırırsam", demiş Mormor, "bu sadece bize yardımcı olması için olur."

Swanny, Hansine yaklaşık yedi yıl sonra öldüğünde Mormor'un neredeyse mutlu olduğunu söylerdi. Bir çeşit rahatlama. Belki de zarar verebilecek birinin yoldan çekilmesi ya da bir sorunun daha ortadan kalkması gibi. Harry'yi görmediği, hatta telefonda bile konuşmadığı haftalar olurdu. Mormor neredeyse insanın kanını donduracak ölçüde kendi kendine yeterliydi. Yaşlandıkça da bu özelliğini kaybetmedi. Bir gün, Swanny'nin evindeyken bana yirmi üç yaşından bu yana ağlamadığını, son kez oğlu Mads bir aylıkken öldüğünde

ağladığını anlatmıştı. Bu da hikâyelerinden sadece biriydi, ama yabancılara anlatılacaklardan değil. Mads'in ölümü bekleniyordu, oğlu ölüirken Mormor yanındaydı, beşiğinin yanına çömelmiş, onu kollarının arasına almıştı. Bu olay, Kopenhag'da, Hortensiavej'deki evlerinde geçmişti. Merdivenlerden inip Morfar'ın bulunduğu odaya girmiş, bebeğin öldüğünü söylemiş ve ağlamaya başlamıştı. Morfar bir süre Mormor'un yüzüne bakmış, daha sonra odadan çıkmıştı. Bir gün bir daha ağlamamaya karar vermiş, ağlamamıştı hatta Mogens'in öldüğünü bildiren telgrafı aldığı gün de dahil.

Öte yandan, gülmekten hoşlanırdı, çın çın öten kaba bir kahkahası, bilgece bir gülümsemesi ya da kuru bir kıkırdaması vardı. Başkalarının beceriksizliklerine güldüğü kadar kendi yaptığı saçmalıklara da gülerdi; bu da onu insanlara çok sevdirdi. Bana Mads'in ölümü ve kendi savunmasız gözyaşlarını anlatırken bile kıkırdamaktan geri kalmamıştı Onu düşündüğümde, kendine her türlü kısıtlamayı uygulayabilecek bir ölçülülüğün ruhu, artık sırlarını başkalarıyla paylaşmak gereği duymayan, geçmişini ve duygularım çelik bir denetim altında tutan biri olarak görüyorum. Muzır olabilirdi, ama kötü, asla. Swanny'nin ona olan sevgisinden ve bencil olmamasından yararlandı, ama kızını gerçekten çok sevdi, onunla son derecede övündü.

Daha sonra gelen bir kuşağın üyesi olsaydı, onuru başka şeylerden kaynaklanacaktı. 1880'de doğduğu için oğlunun asker olarak gösterdiği cesarettten ya da meslek hayatındaki başarısından, kızının güzelliği ve toplum içindeki yerinden gururlanmak zorundaydı. Kızlarından biri Akademi üyeliğine seçilse ama evlenmese, sanırım Asta bundan pek mutlu olmazdı. Bu nedenle Swanny onun hayalini kurduğu kızıydı, hatta ondan da öteydi. Swanny'nin fotoğrafının Tatler'da basılması, Asta'nın toplumsal arzusunun tepe noktasıydı. Dergiyi Harry Amca'ya gösterdiğinde, Swanny Mormor'un koca kafası ve ince bacaklarıyla kavga arayan bir güvercine benzediğini anlatırdı.

Söz konusu fotoğraf Danimarka kraliçesinin (belki de Danimarka kralıyla eşinin) İngiltere ziyareti sırasında verilen bir yemekte, büyükelçilik mensuplarıyla birlikte poz verdikleri sırada çekilmişti. Torben beyaz papyonu ve frakının içinde çok soylu ve yakışıklıydı, Swanny ise boynundaki bir dizi inci ve soluk tuvaletiyle muhteşemdi. Resmin altında, kral ailesi, büyükelçi ve Danimarkalı bir kadın tarihinin yanı sıra onların da adı yazılıydı.

Her zamanki gibi bugün de o resmin Swanny'nin sonraki sorunlarının kaynağı olduğunu düşünüyorum. Buna ne annem ne de Swanny inanmazlardı, ama o mektubun yazar gerçeklerini açıklamak için neden o kadar süre beklesindi ki? Yoksa bir dergi Swanny'nin ilk resmini yayımladıktan bir sonra mektubun gelmesi tesadüf olabilir miydi? Ya fotoğraf mektubun yazarında ani bir kıskançlık veya pişmanlık duygusu yarattı ya da mektup yaşam boyu süren öfkenin son halkasıydı. Ben daha çok ikinci açıklamaya inanmak eğilimindeyim. Mektubu yazar kim olursa olsun, yıllar boyunca bir gözünü ve bir kulağını Swanny'ye dikmiş olmasını, hayatındaki gelişmeleri değişik kaynaklardan öğrenmesini, belki de nerede oturduğunu görmek için Willow Caddesi'ne gelmiş olmasını, evin güzel sahibesinin hareketlerini izlemesini bir türlü kabullenemedim. Tatler'daki fotoğraf "Tam zamanı, şimdi yaz" diye bir düğmeye basmış olmalı.

Sadece kadınların davet edildiği bir öğle yemeği idi. Yemek pişirmek için iki, servise yardım etmek için de bir kadın gelmişti, o nedenle Swanny'nin yapması gereken fazla bir şey yoktu, yine de sabah gelen mektupları açtığında saat epeyce ilerlemişti.



Mormor çoktan aşağıya inmiş, kahvesini içmiş, ne yemekler yapıldığını görmek için mutfağa girmişti. Yemekten her zaman hoşlanmakla birlikte büyük bir çoğunlukla Danimarka mutfağına sadıktı. Onun gözünde hiçbir yemek karalahanalı domuz etinin, kızarmış ördeğin, meyve çorbalarının ya da sildesalat ve Krustader'in yerini tutmasa da ara sıra kıymalı böbrek güveci yemekten de hoşlanırdı. Eğer Swanny on kadın misafiri için hazırladığı yemekte tütsülenmiş bir balık ya da et sunmazsa Mormor bundan rahatsız olur, bu rahatsızlığını da özellikle yemek masasında, konukların yanında belli ederdi.

O günlerde Swanny, Torben'in çalışma odasını hiç kullanmazdı. O oda kocasına aitti, kutsaldı. Mektupları alıp yatak odasına çıktı, küçük yazı masasına oturdu. Genellikle, Morttior'un meraklı bakışlarından kurtulmak için öyle yapardı. Kimden o mektup, lille Swanny? Yazısını tanıyorum. Bu bir Danimarka pulu mu?" Oysa şimdi Mormor yeterli uzaklıktaydı, tencere kapakları kaldırıp tütsülenmiş som balığı kokmuyordu. Swanny anneme ve bana en son o mektubu açtığı zamanı anlattı. Zarfın üzerine adı ve adresi daktiloyla yazılmıştı, mektubun görünüşü bile Swanny'nin hoşuna gitmemişti Para isteyen, yardım dilenen bir mektup bekliyordu. Arada sırada ona ve Torben'e böyle mektupların geldiği olurdu.

Mektubu okuduğunda tepeden tırnağa kıpkırmızı oldu Aynada koyu kırmızıya kesen yüzünü görebiliyordu. Nefessiz kalmaktan korktu. Başını açık pencereden çıkarıp derin derin nefes aldı. Sonra mektubu yeniden okudu.

Ne adres ne tarih ne de hitap vardı. "Kendini büyük ve güçlü görüyorsun, ama gerçekte bir hiç olduğundan, bütün bu havan komik görünüyor. Ne annenin ne de babanın çocuğusun. Kendi çocukları öldüğünde seni bir yerden, sanırım bir çöplükten aldılar. Artık gerçeği öğrenmenin zamanı geldi."

Mektup sekize bölünmüş mavi Basildon Bond kâğıdı üzerine dolmakalemle yazılmış, aynı cins zarfa konarak Swanny'nin kendi mahallesinden, Londra NW3'ten postaya verilmişti.

Swanny mektubu ikinci kez okuduğunda, titremeye başladı. Yazı masasının yanındaki iskemleye oturdu, tüm vücudu titriyordu. Dişleri birbirine vuruyordu. Bir süre sonra ayağa kalktı, banyoya geçerek musluktan bir bardak su doldurdu. Saat 12.15'ti, konukları on beş dakika içinde gelecekti. Kendi kendine en doğru işin mektubu yırtmak ve içeriğini unutmak olduğunu söyledi.

İşte bunu yapamadı, yani mektubu yırtmadı. Mektubu yırtamayacağını anlamıştı. Kâğıda dokunmak bile yeterince kötü bir duyguydu. Korktuğu bir şeye dokunmak zorunda kalmış biri gibi elinin titrediğini fark etti, uzatmaya çalıştığı parmağını hemen geri çekti. Kafası eğik, bakmadan elini uzattı, kâğıdı buruşturarak çantasına tıktı. Mektup yok olmuştu, biraz daha rahat nefes almaya başladı, ne var ki okudukları beynine kazınmıştı.

İlk konuklar gelmeden aşağıda, oturma odasında Mormor'la birlikte. Mormor yine o güzel siyahlı günlerinden birindedir, broşunu takmış, beyaz saçını üzeri parlak taşlarla süslü ince bir fileyle toplamış, ilk yemekle birlikte içilecek snaps'tan heyecanla söz etmektedir. Torben'in bulunduğu içkinin en gözde markalardan biri olmasından duyduğu mutluluğu anlatmaktadır. Kendi annesinin, "sizin Mormor" diye bahsettiği kendi annesinin başından geçen bir öyküyü

anlatmaya başlar, hiçbir içkiye dokunmadığını, ama hayatında snapsın özel bir yeri olduğunu söyler; Swanny'nin tek duyduğu, anneanesi olarak söylenen kadının belki de hiçbir zaman olmadığı, mektubun doğru olması durumunda, anneanesi olmasının imkânsız olduğudur.

Konuklar gelir. Oturma odasında toplanırlar, yemek öncesi içkilerini içip, sigaralarını tütürürler. Takvim 1960'ları göstermektedir, kimse alkol sınırlarını aştıktan sonra otomobil kullanıyor olmaktan ya da o dönemde kullanılan deyimle "etkisi altında olmak'tan endişelenmez. Herkes birkaç sherry ya da cin tonik içer, bol katranlı uzun sigarasının dumanını çeker. Hiç kimse Swanny'nin zarif oturma odasının duvarındaki Cari Larsson'un bir sis perdesi ardında kaybolacak kadar duman dolmasını önemsemez.

Swanny akli bambaşka bir yerde konukları arasında dolaşır, herkesle teker teker ilgilenmeye çalışır. Gözlerini annesinden ayıramamaktadır. Tıpkı bir âşığın sevgilisine bakması gibi, gözlerinin sürekli olarak annesini aradığını fark eder. Sanki annesinin büyüü altında gibidir.

Mormor bir grubun ortasında, konuşmanın merkezindedir. Yüksek "Louis" topuklarının üzerinde, eskisi gibi ufak tefek görünmez, çevresindekileri etkisi altına almış, güçlü birisidir. Herkes, hatta deniz tarihi profesörü Mrs. Jfrgensen, onur konuğu Aase Jfrgensen bile söyleyeceklerini duymak istemektedir. Mormor, Hackney'de genç bir kadınken dünyada olup bitenleri anlatmaktadır: kimin Norveç kralı olacağı tartışmaları, Amerikan hava gemisi faciası, Odessa Limanı'ndaki Poterrikin.

Biri "Potemkin Zırlıslı mı demek istiyorsunuz?" diye sorar.

Herkes filmi görmüştür, ancak filmin yapıldığından haberi bile olmayan Mormor cevap verir: "Evet evet, bir gemiydi. Bütün bunlar 1905 yılında, o sıcak yaz günlerinde oldu." Sözüünü tamamlamak ister, ne var ki Swanny omzuna dokunarak fısıldar: "Konuşabilir miyiz?"

Tam da şu sırada mı? Daha fazla bekleyemeyeceğini, endişeli olduğunu, korktuğunu anlatır. Potemkin gemisi ile ilgili anlatılanların hepsini duymuştur, odada annesinden başka kimse yok gibidir, gerçekten de ötekileri görece durumda değildir. Ne bekleyebilir ki? Bir açıklama mı? Oh, duyduklarının dikkate alınmayacak şeyler olduğunu, düşünülmesi bile gereksiz bir saçmalık olduğunu mu? Bilemez. Tek bildiği, annesini konuklardan uzaklaştırmak ve ona sormak zorunda olduğudur.

Neden? Neden konuklar gidene kadar beklemiyor? Mormor böyle düşünmektedir, kızına sabırsız bir ses tonuyla konuşmak istediği her neyse bekleyebileceğini söyler, Mrs Jfrgensen'e Odessa'nın topa tutulmasını anlatmaktadır. Yüksek sesle "Eteğimin altından kombinezonum görünmüyor değil mi?" diye sorarak kızını güç durumda bırakır, "Yoksa bana söylemek istediğin bu muydu?"

Swanny annesini konukların arasından çıkaramaz. Yemeğin on dakika içinde hazır olup olamayacağını görmek için mutfaka gider. Her şey yolundadır, yapılacak fazla bir şey yoktur. Kendisine tamamen yabancı, daha önce hiç yapmadığına yemin ettiği bir şey yapar, bir snaps şişesine sarılır, bulduğu sherry bardağını ağzına kadar doldurur, bir dikişte bitirir.

Tabii, oturma odasına geri dönmek zorundadır. Geri döndüğünde annesi odada değildir, onu bulmak için odaları dolaşır. Kendisi de dahil, sadece on bir kişi vardır. Belki de annesi pişman olmuş, peşinden hole çıkmıştır; bir adım bile atmadan hizmetçi gözüdür, yemeğin hazır olduğunu, konuklarını yemek odasına götürmesi gerektiğini bildirir. Mormor yemek odasına

gitmiştir bile. Mrs. Jfrgensen'e kısıtlı sayıda üretilmiş Royal Copenhagen porselen yemek takımını göstermekte, okul gemisi lanetli Georg Stage'de öğrencilik yapıp hayatta kalan deniz subayı Erik Holst'la evlenen bir porselen koleksiyoncusundan söz etmektedir.

O sırada annesini yalnız yakalayabilse, soracaktır. Sormayı başaracaktır. Ne var ki davet sona erip konuklar gittiğinde, içinden gelen sesi dinler ve dilini tutar. İlk snapstan sonra içtikleri onu sersemletmiştir, tek isteği yatıp uyumaktır, kurtuluşu uykuda arar, uyandığında duygularının düzelmesini umar.

Akşam olur. Torben evde yoktur. Mormor kanepeye uzanmış The Old Curiosity Shop'u okumaktadır, biraz sonra yorucu bir gün geçirdiğini, odasına çıkıp yatacağını söyler. Bunun günlüğünü yazmak için iki saat yalnız kalmak anlamına geldiğini şimdi anlıyorum. Swanny'nin başı çatacak gibi ağrıaktadır. Mektuba bir daha bakamamıştır. Mektup çantasında, çanta da yanında, oturma odasında, her zaman olması gereken yerde, koltuğunun yanında, halının üzerindedir. Gözünü çantaya diktiğini, içindekileri düşündüğünü anlatacaktır. Sanki çantasına bir torba dolusu kuskuk ya da çürümekte olan bir leş atmış gibidir, çantayı temizlemek zorunda olduğunu düşünür.

Torben'in eve dönmesinden çok önce iki aspirin alıp yatar. Torbenle aynı odada yatmalarına rağmen, yatakları ayrıdır. Ertesi sabah çok erken, beşe doğru uyanır, neredeyse yukarı kata çıkacak annesini uyandırarak "Şunu oku ve bana doğru olup olmadığını söyle. Doğru mu? Doğru olmadığını söyle. Bilmeliyim" diyecektir.

Gitmeyecektir. Hiç olmazsa o gün.

## Altıncı bölüm

Swanny'nin evimize gelip mektuptan bahsettiği gün, tesadüfen evdeydim. Her zamanki gibi bir çarşamba öğleden sonraydı. Swanny değişik bir zamanda gelmemeye özen göstermişti. Mektup cuma günü gelmiş olmasına karşın, bize anlatmak için çarşambaya kadar beklemişti. Beklemek için kendini zorlamıştı. Kendi de söylediği gibi "büyütmemeye karar vermişti". Mektubu ne Torben'e göstermiş ne de Mormor'a bahsetmişti. Daha da ötesi, anneme telefon ederek, özel bir konu hakkında konuşmak istediğini de söylememişti. Tabii ki aslında mektup hakkında konuşmamak, her şeyi unutmak istiyordu, ama becerememişti. Böyle bir şeyi kim, nasıl unutabilirdi ki?

Parlak gümüş saçlarının kesimi çok güzeldi. İlginç olanı, saçlarının doğal renginde değil, boya olduğunun sanılmasıydı. Hafifçe yanık yüzündeki koyu kırmızı dudak boyasının çarpıcı bir görünümü vardı. Torben'in sol elinin yüzük parmağına taktığı yüzük platindi, üzerinde büyük pırlantalar vardı, kulaklarına da bir keresinde Nancy Mitford'un yaşlanmakta olan bir

yüz için en uygun takı olarak nitelendirdiği pırlanta küpelerini takmıştı. O zamanlar Swanny'nin yaşına geldiğimde onun gibi görünmek istediğimi düşünürdüm; oysa şimdi o yaşa on yıl kaldı, hiç de Swanny'ye benzemiyorum. Benzeseydim şaşardım.

Mektubu parmaklarının ucuyla çantadan çıkardı. Parmakları bir maşa gibiydi, ama bu hareketi yapmacık ya da abartı değil, sadece bir iğrenme gibi göründü. Annem konuyu hafife almaya çalıştı.

- Bunları daha önce hiç görmemiştim.
- Alay etme, Marie, lütfen alay etme. Dayanamıyorum
- Swanny, dedi annem, bu saçmalıklara inandığımı söylemek istemiyorsun, değil mi?

Swanny'nin gözleri umutsuzlukla annem ile benim aramızda gidip geliyordu. Sanki dağılıp havaya uçacakmış gibi ellerini kenetledi.

- Doğru olmasa bu insan bunu neden söylesin? Her kimse böyle bir hikâyeyi uydurmuş olamaz ki.
- Tabii ki uydurur. Seni kıskanan biri olduğu belli.
- Resmini Tatler'da gören birisi, dedim.
- Herhalde değil. Üstelik nerede oturduğumu nasıl bilecek? Benim hakkımda nereden ne öğrenecek?
- Bak Swan, bana "Alay etme" diyorsun, ama kahkahadan kırılmamak için kendimi zor tutuyorum. Senden başka kimse bu mektuba bir saniye bile inanmaz. Bana gelse, yırtıp atardım.

Swanny çok sakin bir sesle konuştu, o zaman mektubu ne kadar ciddiye aldığı, okuduklarını ne kadar çok düşündüğünü anladık.

- Tabii yırtıp atardın, çünkü sen Mor'a çok benziyorsun.

O zaman annem yapmacık bir kahkaha attı.

- En doğrusu ona sormak. Eğer bunu bu kadar ciddiye alıyorsan, anneme sor.
- Biliyorum.
- Şimdiye kadar neden sormadığımı anlayamıyorum. Ben olsaydım, çoktan gidip sormuştum.
- Ben olsaydım demekten vazgeç, Marie.
- Peki. Özür dilerim. Anneme sor. Geçen cuma sorman gerekirdi, ama şimdi sor.

Swanny başıyla bir hareket yaptı, minicik bir hayır işareti. Sonra cılız bir sesle:

- Korkuyordum, dedi.
- Evet ama, sorman gerekir. Sormalısın. Bu seni gerçekten de endişelendiriyor mu?
- Ne sandın?
- O zaman tabî ki sormalısın. Şimdi. Eve döner dönmez, mektubu göster. O isimsiz insanın, o domuzun, o zırdelinin hemen başka bir şey anlatmak istediği belli olacaktır,

Swanny bir bana, bir anneme bakarak sordu:

- Ne gibi?

\_ Bilmiyorum. Nereden bilebilirim? Saçma olduğu belli. Mor'un sevgili kızısın, bunu kendin de söyledin, böyle olduğunu biliyorsun. O da hep böyle söyler, böyle demekle beni inciteceğine aldırılmaz bile. Seni evlat edinmiş olması mümkün mü? Neden evlat edinsin ki? İşe bir de böyle bak. Kendi çocuğunu doğurabilirdi, doğurduğu çocukların çokluğundan şikâyet edip bütün suçu Far'a atsa da, her an doğurabilirdi.

- Mor'a sormalısın, dedim.
- Biliyorum.
- Benim sormamı ister misin? dedi annem. Swanny omuzlarını kaldırdı, başını salladı.
- Ona sormaktan çekinmiyorum, dedi annem, istersen seninle geleyim, sorayım.

Swanny'nin bunu kabul etmeyeceği açıktı, isteseydi, annemin bunu yapacağından emindi. Eğer mektup anneme gelmiş olsaydı, annem zaman kaybetmeden Mor'a sorardı. Annemi çok seviyorum ve onu sevgiyle hatırlıyorum, benim için çok iyi bir anneydi, kendini neredeyse hiç düşünmedi, ama bütün bunlar duyarlı ve hayali geniş olduğu anlamına gelmez. Swanny duyarlıydı, çekingendi, düş gücü gelişmişti, o değişti. İlginç olanı bütün bu özelliklerin Asta'da da bulunmasıydı, o da duyarlı ve duyarsız, yumuşak ve sert, katı ve savunmasız, saldırgan ve çekingen, roman ve gerçek yazan özelliklerinin hepsine sahipti.

Annem Swanny'nin korkularını anlayamıyordu. Sadece büyük bir haksızlığın hazırlanmakta olduğunu görerek öfkeleniyor, ufuktaki büyük haksızlığı fark ediyordu. Bir gece daha geçirmeden her şeyi annesiyle tartışmak, işleri düzeltmek istiyordu.

Swanny "Soracağım" dedi. "Bana sormam gerektiğini gösterdiniz." içini çekti. Yüzünde bundan sonra sıkça göreceğimiz bir umutsuzluk vardı. "Yaşımdan konuşmak istemiyorum, daha yaşlanmadım, elli sekiz yaş fazla sayılmaz, ama bütün bunlar için çok yaşlıyım. Hep evlat edinildikleri sonradan öğrenen gençleri duyarız ama Tanrı aşkına, elli sekizliklerin değil. Bu korkunç bir şey, iğrenç." Ne sesinin tonu ne de inanmayan ifadesi değişmişti, ama söyledikleri acıklıydı. "Evlat edinilmiş olamam, değil mi Marie? Değil mi, Ann? O mektubu yazan yalan söyledi. Keşke açmasaydım!"

Swanny gittikten sonra annem ve benim bu konuyu tartışmamızı beklerdiniz, ama tartışmadık. Annem mektubu yazanın yazdıklarının doğru olduğuna inanmış olabileceğini

ama bütün hikâyenin Asta'nın uydurmalarından kaynaklandığını sandığını söyledi. Asta'nın bulunmuş çocuklar konusunda konuştuğu doğrudu, öykülerinden çoğunun konusu da buydu. Dinleyicilerinden bazıları da bunu çok ciddiye almışlardı. Bütün bunları hiç önemsemeden, halife alarak söyledi, konuyu daha fazla tartışmamızı önledi. Konuyu değiştirdik. Nişanlısı - artık sonuncu olacak- "bir gün" evleneceğini söylediği nişanlısı gelmişti, kısa bir süre sonra evden ayrıldım. Swanny hakkında bir daha konuşulmadı, sonucu çok sonraları öğrendim.

Eğer bu Asta'nın öykülerinden birisi olsaydı, çok heyecanlı bir sahneyle başlayacak, daha sonra içindekilerin ortaya dökülmesi, belki de bir çeşit itirafla sonuçlanacaktı. Ama bir öykü değildi, üzerine nakış yapmayı çok sevdiği hayatın ta kendisiydi. Swanny, anneme iki gün daha tereddüt ettikten sonra kararını verdiğini ve Asta'ya sorduğunu söyledi. Kararını verdiğinde yine titriyordu, midesi de bulanmaya başlamıştı. Bir gece önce, bunun gerçeği öğrenmeden önceki son gecesi olduğunu düşünmüş, gözüne uyku girmemişti.

Ertesi sabah, kararını neredeyse yeniden ertelemek üzereydi. Her şey bilmekten daha iyi değil miydi? Peki, bilmeden yaşamaya daha fazla dayanabilecek miydi? O gün, gündelikçi kadın gelmiyordu. Swanny gündelik işlerine daldı, ev işlerinden sevdikleriyle meşgul oldu, bazı mobilyaları cilaladı, geniş misafir salonlarından birinin görüntüsünü iyileştirmeye çalıştı, ısmarladığı çiçekleri alıp Çin vazolarına yerleştirdi. Yazın ortasında olmamıza karşın hava sıcak değildi. Çimenler parlak yeşildi, ağaçların yaprakları sıktı, bahçeler de çiçek doluydu ama gök kurşun gibi griydi, hava da serin.

Asta hâlâ yukarıda, üçüncü kattaki odasında idi. Kahve olana kadar ortalıkta görünmez, görüldüğü zaman da bir Danimarkalının kahvesiz yapamayacağıyla ilgili bir yorumda bulunurdu. Swanny'nin kafası her çeşitten fantezi yaratmıştı, Asta gitmiş ve Harry Amcayla evlenmişti. Asta orada ölmüştü. Asta orada ölmüş, yatıyordu. Onu özleyip özlememeğini değil, bir daha asla gerçeği öğrenemeyeceğini düşündü.

Saat on bire yaklaştıkça, midesi gerginlikten daha fazla bulanır oldu. Bütün bunların saçma olduğunu biliyordu. İşte orta yaşların sonuna gelmiş olgun bir kadın elinde zehirli kalem tutan birisi aslında anne babasının çocuğu olmadığını yazdığı için bir haftadır endişe çekiyordu. Mektubu tekrar tekrar okumuş, onu bir kese kustumuk ya da fare leşine benzetmekten vazgeçmiş, giderek yakından tanımış ve her satırını ezberlemişti.

Asta on bire iki kala, beyaz saçlarını file içinde toplamış, yüzü pudralı, koyu lacivert bir elbise ("koyu lacivert bir yürüyüş elbisesi") giymiş, lacivert eşarbmı kelebek kanadı broşuyla tutturmuş aşağıya indi. Kelebek kanadı gözleri öylesine parlaktı ki, bazı günler gözlerinden renkli bir ışık çıkıyor gibi olurdu.

Bu aşamada iki cümleden birini söylemiş olmalıdır: "bir Danimarkalının kahvesiz yapamayacağı" ya da "Bu duyduğum iyi kahvenin kokusu mu?"

Swanny kahve tepsisini getirdi. Asta'nın seksen üçüncü doğum günü yaklaşmıştı ve doğum gününü çikolata partisi olarak adlandırdığı bir davetle kutlamak istiyordu. Bunun anlamı, Swanny'nin annesi için bir çikolata partisi düzenleyecekti. Bir keresinde böyle bir partiye katılmış, ne kadar güzel olduğunu kendi gözlerimle görmüştüm. Artık kimse böyle bir parti vermiyordu, çünkü içecek olarak içine çırpılmış krema atılmış kakao verilir, yiyecek olarak da kransekase ya da badem ezmesinden yapılmış çok katlı bir taca benzer nefis bir pasta hazırlanırdı. Asta bunlardan konuşuyor, kimleri davet edeceğini, başka ne gibi yiyecekler sunulması gerektiğini yüksek sesle düşünüyordu. Swanny sözünü keserek sormak istediği bir

şey olduğunu söyledi, sesi o kadar alçaktı ki Asta bile bir sorun olduğunu anladı. Derdinin ne olduğunu sordu.

Swanny dilinin arkasındakileri çıkardı. Hayatta, bir kere şeye sorulacak en zor soruyu sormak zorunda olduğunu söyledi. Bunu düşünmenin bile insanı öldürebileceğini anlattı. Nabzı hızlı atıyordu, başının içinde sanki davullar çalıyordu. Kelimeler ağzından boğuk boğuk dökülüyordu.

Asta sessizce dinledi. Swanny daha sonra annesinin yüzünde yasak bir şeyi yaparken yakalanmış birinin ifadesi "ben-bundan-nasıl-kurtulacağım?" endişesi, annesinin çikolatalarını çalan bir çocuk endişesi içinde olduğunu anlatacağı. Gözleri hareketlendi, mavi bakışları önce yukarıya tavana, daha sonra sağa sola çevrildi. Swanny'ye göre şaşkın, tuzağa düşmüş görünüyordu, sonra kahkahayı patlattı.

- Lütfen gülme, diye ağladı Swanny. Lütfen. Öyle bir durumdayım ki, gecelerdir gözümeye uyku girmiyor. Eğer yalansa, gülebilirsin. Yalan mı?

Tabii Asta söyleyebileceği en kötü şeyi söyledi. Genellikle de öyle yapardı.

- Eğer öyle istiyorsan, lile Swanny. Eğer seni mutlu edecekse, yalan. Peki ama, gerçek ne?

- Moder, dedi Swanny, annesine böyle resmî biçimde hitap etmezdi, bilmek hakkım. Bilmeliyim. Lütfen mektubu oku.

Asta mektubu alıp baktı. Tabii ki gözlüğü olmadan okuması mümkün değildi, çantasından gözlüklerini aldı, kılıfından çıkardı, burnuna yerleştirdi. Mektubu okudu ve Swanny için korkunç görünecek bir şey yaptı. Swanny ona engel olamadan mektubu önce dörde, sonra sekize bölmüş, küçük parçalara ayırmıştı bile.

Swanny bir çılgın atarak kâğıt parçacıklarını kurtarmak istedi, ama Asta okul bahçesindeki alaycı ve muzip bir çocuk gibi, kâğıtları başının üzerine kaldırdı, onları tuttuğu elini, birisine el sallıyormuş gibi, ileri geri oynattı. Bir yandan da tiz bir sesle bağıırıyordu:

- Hayır, hayır, hayır, hayır!

- Neden yaptın? Lütfen bana o parçaları ver. O mektubu ver, parçaları bir araya getirmem şart.

Daha bir hareket bile yapamadan Asta kâğıt parçalarını bir sigara tablasına koyup çakmağı çaktı. Swanny'ye tehdit dolu bir bakış atarken, bir yandan da sanki kâğıtlar tozluymuş gibi ellerini ovuşturuyordu.

- Bütün bunlar çok çocukça, Swanny. Hele senin yaşında! İmzasız mektuplara ne yapman gerek, bilmiyor musun? Yakacaksın. Bunu herkes bilir.

- Neden yaktın? Nasıl yapabildin?

- Çünkü bu durumda, yakmak en iyisi.

- Nasıl yapabildin, nasıl yapabildin?

Mormor yaptıklarından hiç de pişman değildi. Öfkeli ya , üzgün de değildi. Swanny daha sonra değişik bir hisse kapıldığını, annesinin kesinlikle duygusuz olduğunu düşündüğünü söyleyecekti. Asta artık sadece yaşlı bir kadının ilgilenmesini bekleyeceğiniz konulara kafa yoruyordu: iyi vakit geçirmek, giyinmek, yiyip içmek, beraber dolaşabileceği bir erkek dostu olmak.

Kendine özgü o işaretlerden birini yaptı, başını bir yana çevirip elini diğer yana doğru sallayarak konunun onun için ne kadar önemsiz, ne kadar zaman kaybettirici olduğunu gösterdi. Swanny kahvesine dokunmamıştı, ama Asta fincanını boşalttı. Her zaman dumanı tüten çay ya da kahve içerdi, oysa en sevdiği öykülerden biri de çok sıcak kahve içerek yemek borusunu delen bir yakınıyla ilgiliydi.

- Anne, dedi Swanny, söylemen gerek. Doğru mu?

- Buna neden bu kadar takıldığını anlamıyorum. Sana gerektiği gibi annelik yapmadım mı? Seni elimden geldiğince sevmedim mi? Burada seninle birlikte değil miyim? Senin derdin ne? Neden geçmiş gitmiş bir şeyi bulup çıkarmaya çalışıyorsun?

Swanny sorusunu tekrarladı, bu kez annesinin yüzünde kurnazca bir ifade gördü. Onlar çocukken Asta'nın yalan söylediği vakit takındığı ifadenin aynı. O zaman da bilirlerdi. Akşam olup da annesi ile babası giyimli göründüklerinde

Bu akşam bir yere mi gidiyorsunuz?" "Tabî ki hayır. Nereye gidelim ki?" Ya da anne ve babaları özellikle şiddetli bir kavgaya tutuşur, suçlamalar ve hakaretler havada uçuşurken "Gerçekten de Farla evlenmemiş olmayı ister miydin?"

Bunu da nereden çıkardın? Tabî ki hayır."

- Tabî doğru değil, lille Swanny.

- Öyleyse neden? Neden biri böyle bir şey yazsın?

- Ben Tanrı mıyım? Ya da psikiyatr mı? Çılgın birinin neden çılgınlık yaptığını nereden bileyim? Burada birinin aklıselim davrandığı ve böylesi mektupları yaktığı için mutlu olman gerekir. Üzerine titreyen annenin kıymetini bil

Asta sokağa çıkmak niyetindeydi. Kahvesini içmiş, inerken şapkasını da yanında getirmişti, şimdi artık sokağa çıkmaya hazırlanmaktaydı. Nereye gittiğini, ne zaman döneceğini söylediği görülmemişti. Dışarıdayken, çikolata partisi için göndereceği kartlardan da alacaktı.

Swanny yalnız kalınca, kendi kendine inanması gerektiğini düşündü. İnanmak ve unutmak. O zamanlar günlüklerin varlığından bile habersizdi. Onlar sadece Mor'un gelirken getirdiği kitaplardı. Kitapların ne olduğunu doğrusu hiç merak etmemişti, düşünecek olsa da fotoğraf albümü deyip geçeceği açıktı. Yıllar sonra bana, günlüklerden haberi olsaydı, Asta sokaktayken hepsini teker teker okuyacağını söylemişti. Boş odada yüksek sesle "İnanmak zorundayım" dedi. Çiçeklerden ve kahve fincanlarından başka dinleyen yoktu.

Asta yaşlı kadınlar ya da kızıyla yaşayan yaşlı anneler gibi değildi. Tam tersine, sanki Swanny anne, Asta da onun itiraf etmeyi reddettiği bir suç işleyen yetişme çağındaki kızıydı.



Böyle durumlarda hep görüldüğü gibi, ipler kızın elindeydi. Swanny'nin yapabileceği hiçbir şey yoktu.

Akşam, yemek bitmesine karşın henüz masadan kalkmadıkları bir sırada Asta, Torben ve Swanny'ye bir şey anlatmak istediğini söyledi. Artık ölmek üzereydi. Çok az zamanı vardı. Zaten tabiat kurallarına göre de daha fazla yaşaması beklenemezdi, üstelik kansere yakalandığından kuşkulanıyordu.

Karıkoca endişe ve yakınlık gösterdi, bilgi almaya çalıştı. Oysa daha sonra Asta'ya uygulanan testlerin hepsi de olumsuzdu, kanser değildi, hiçbir hastalığı da yoktu. Belki de gerçekten kanserden kuşkulandı, belki de dikkat çekmek için her şeyi kendi uydurmuştu, ne de olsa dramlardan çok hoşlanırdı. Ancak o gece erkenden odasına çekildi, giderken de Swanny'den soyunduktan sonra odasına gelmesini istedi.

Bu şimdiye kadar hiç duyulmamış, alışılmamış bir istekti. Swanny odaya çıkarken annesinin Torben'in duymasını istemediği şeyler söyleyeceğini düşündü, oysa Asta'nın böylesi endişelere kapılmayacağını biliyor olması gerekirdi. Ne var ki Asta sabahki konuşma sırasında kaçamak cevaplar verdiğini itiraf etti. Ölmeden önce Swanny'ye gerçekleri anlatmak istiyordu. Vicdanında böyle bir ağırlık varken ölmek doğru olmayacaktı.

Swanny'ye göre suçluluk duymuyordu, tersine neredeyse kendinden memnun gibiydi. Yatağın içinde değildi, kenarına tünemişti, Ken Dayı'nın Noel'de hediye ettiği ve Swanny'nin daha önce hiç giydiğini görmediği ipek lacivert sabahlığa sarınmıştı. Gözleri de sanki aynı kumaşla kaplı gibiydi.

- Sonunda öğrenme zamanın geldi. Benim kızım değilsin. Yani, seni ben doğurmadım demek istiyorum. Sen daha bir kaç günlükken seni evlat edindim.

Swanny'nin söylenenleri tam anlaması için bir süre geçti. Belki de şaşkınlığı nedeniyle konuşmayı, sakince konuşmayı becerdi.

- O anlattığın hikâyedekiler gibi mi? Hani Odense'deki yetimhaneye giden o çift. Onlar sen ve Far mıydı?

Asta tereddüt bile etmedi:

-Evet.

Swanny o anda bile bu anlatılanların doğru olmadığını anladı. Tarihler tutmuyordu. Doğduğunda annesi Londra'daydı, o da burada doğmuştu, doğum kâğıdında öyle diyordu, o sırada babası Danimarka'da bir yerlerdeydi. Yine de öylesine umutsuzca inanmak istiyordu ki. Hiç olmazsa böylece, onu hiç sevmemiş de olsa Rasmus Westerby babası kalacaktı.

- Neden daha önce söylemedin?

Asta omuzlarını silkti.

- Sen benim çocuğumsun. Seni hep kendi çocuğum olarak gördüm. Seni başkasının doğurduğunu unutmuşum.

- Babam Far mıydı?
- Kocam hakkında söylenebilecek fazla iyi şey yoktu lille Swanny, ama karısını aldatmazdı. O kadar da kötü değildi. Bunu düşünemedimene şaşım.

Swanny bağırdığını söyledi. Bağırdı ve kendi elleriyle ağzını kapadı.

- Şaşırdın! Şaşırdın! Bütün bunları anlatan sen, benim söylediğime şaşırdın!

Asta soğuk ve sakindi.

- Annenle böyle konuştuğunda tabii şaşıırım.
- Annem değilsin ki. Biraz önce kendin söyledin. Doğru mu?

Yine o tuhaf bakış, Swanny'ye göre aldırılmaz bir gülümseme, yapılan muzırlıkların yarı kabulü. Asta'yı tanıyan herkesin bildiği ifade.

- Ben katil miyim, lille Swanny? Ya sen, sen polis misin?

Swanny o eski çocuk sesiyle, "Bebek evini benim için yapmadı" dedi.

- Sen hâlâ kocaman bir bebeksin. Buraya gel ve beni öp

Yanağını uzattı. Swanny o anda yaşlı kadını tutup sarsmak istediğini, gırtlığını sıkıp ağzından gerçekleri almayı düşündüğünü anlattı. Annesinin yanağını öptü, ağlamak için odadan çıktı.

Torben karısını yatak odasında ağlar buldu, teselli etmek için kollarının arasına aldı. Annesinin yakında öleceğini düşünerek ağladığını sanıyordu. Oysa Asta'nın ölmeye hiç niyeti yoktu. Daha on bir yıl yaşayacaktı.

## Yedinci bölüm

Annem ölüp de aramızdaki yakınlık iyice belirginleşince o on bir yılın nasıl geçtiğini, o dönemin özel anılarını anlattı. Tabii her şeyi değil, bilmem gerektiğini düşündüklerini.

Astayla kahve faslındaki ilk çatışmalarından, aynı gece Asta'nın odasındaki ikinci

tartışmalarından sonra olanları Torben'e hemen anlatmadı. Tek sırdaşı annemdi, o da konu hakkında Asta dahil hiç kimseyle konuşmamaya yemin etmişti. Peki ya Torben, ona neden hiçbir şey söylenmemiştir? Herkes evliliklerini örnek olarak gösterirdi, birbirlerine bağlıydılar, ayrılamaz görünürlerdi. O çok uzun süren ünlü flörtlerinin hikâyesi bilinirdi. Onlarla birlikteyken Swanny'nin kocasına gönderdiği yarı gizli bakışı yakalamak, Torben'in anlayış dolu tebessümünü görmek mümkündü. Evdeyken kendi özel dilleri, özel şifreleri olarak gördükleri Danca'yı konuşurlardı. Yine de annesinin itiraflarından kocasına söz etmedi.

Annem onunla her karşılaştığında, üzüntülü olduğunu, uykusuzluktan gözlerinin altına kara halkalar yerleştiğini görüyordu. O kadar ki, doktorundan sakinleştirici ilaçlar bile aldı. Torben bunları görmedi mi? Değişikliklerin farkına varmadı mı? Ya da karısı yalan söyleyip, bütün bunları başka bir nedene mi bağladı?

Torben öldükten, Asta da hayata veda ettikten sonra Swanny bana, kocasının gerçeği öğrendiğinde kendisine başka gözle bakmasından korktuğunu anlattı. Anlaşılan Torben'in ailesi üst sınıftandı, hatta küçük soylular arasında bile sayılabilirdi. Otuz yıllık bir evlilikten sonra, kocanın alt tabakadan geldiğini öğrendiğinde sizi küçümseyeceğinden korkmak ne demektir, bir düşünün! Bana anlattığına göre en kötüsü, kim olduğunu bilmemektir, çünkü Torben' durumunu anlattığı sırada annesi ne Rasmus'un ne de kendi çocuğu olduğunu açıkça belli etmişti. Hem yetimhane öyküsünü anlatırken, o kadının yerinde olsaydı çocuğu kabul etmeyeceğini ve onu "hemen geldiği yere geri göndereceğini» söyleyen Asta değil miydi?

Torben karısının imzasız bir mektup almasına çok kızdı Onu kızdıran, mektubun içeriğinden çok, imzasız olmasıydı. Mektubu hiç görmemiştir tabii.

- Annem yaktı.
- Bu mektup annenin hayalinin ürünü demek istiyorsun.
- Hayır, mektubu gördüm, bana gönderilmişti, okudum. Anneme okuması için verdiğimde yaktı.

Torben bütün bunların saçmalık olduğuna karar verip üzerinde durmadı. Bunu öyle yüksekten atarcasına, buyururcasına yapmadı, zaten öyle birisi değildi, hikâyeyi dikkatle dinledikten, yaşadıklarının karısını ne kadar üzdüğünü gördükten, meseleyi enine boyuna düşünüp tarttıktan sonra, sonuçta tüm hikâyenin Asta tarafından uydurulduğu kararım verdi.

- Ama mektup, Torben.
- Tabii, o harika mektup.

Karısına ciddi ciddi baktı, kurnazca gülümseyip bakışlarını hafifçe yukarı çevirdi. Swanny kocasının ne düşündüğünü söylememesine rağmen aklından geçenleri anladı. Mektubu kimin gönderdiğini düşündüğünü biliyordu. Her şey o kadar mantıklıydı ki. Asta yaşlıydı, bunaklık başlamıştı. Artık hayatının son on yılına girmiş olduğu belliydi, sıkıcı hayatına geri dönüp bakmış, hayatı hiçbir zaman yaşanmamış heyecanlarla renklendirmek istemiştir. Böylece insanlar hayatım boşa yaşadığı inancına kapılmayacaklardı, çünkü onlara ne kadar dolu bir yaşam sürdüğünü göstermiş olacaktı. Tüm arzularını geçmiş bir hayata, anlattıklarını yalanlayabileceklerin çoktan ölmüş olduğu bir hayata yansıtmak istiyordu.

Torben'e göre bundan sonraki adımda Swanny'nin Rasmus'un değil kendi kızı olduğunu, âşığından olduğunu anlatacaktı. Burada Torben'in gözden kaçırdığı, Asta'nın kuşağından evli bir kadının bir âşığı olmasının sadece ahlakdışı bir suç olarak da kabul edildiği idi. Günlükler, Asta'nın tekilde "günah işleyen" kadınlar hakkındaki düşüncelerini, bir kadının "onuru" konusunda ne düşündüğünü kesinlikle ortaya koymaktadır. Ne var ki artık Swanny'nin doğumu ile ilgili her şeyi geçmişte bırakmaya, gömmeye karar vermişti. Bundan bahsetmek bile onu sinirlendiriyordu, canını sıkıyordu, sonunda Swanny'ye konuyu son kez konuştuklarını açıkça belli etti.

Swanny'nin durmadan tekrarladığı sorular karşısında en çok verdiği cevap "Unutalım bunu, lille Swanny"ydi, çok kızdığına da "Bütün bunlar ne kadar saçma!" diye bağıyordu.

İtirafından sonra geçen yıllar boyunca bu konuyu mümkün olduğunca çabuk unutmayı başardı. Altmış yıl önce olan bir şeyin şimdi ne önemi olabilirdi ki?

- Seni seviyorum, seni seçtim, güzel bir hayatın oldu, iyi bir kocan var -Asta burada bütün bunların kendi sahip olduklarından da çok olduğunu belirtmeden geçemiyordu- rahatın yerinde, hiçbir şeye ihtiyacın yok, öyleyse kendi kendini böyle sıkıntıya sokmak için sebep ne?"

- Gerçekten kim olduğumu bilme hakkım var sanıyorum, Anne.

- Söyledim. Seni evlat edindik, baban ve ben. Marie doğana kadar sadece erkek çocuğumuz olduğu için, bu kez bir kız istedik. Seni yetimhaneden aldık; tamam mı, tatmin oldun mu? Seni bir türlü anlayamıyorum, lille Swanny, burada ağlayıp üzülmesi gereken benim, birbirinin ardından ölüp giden o bebekleri ben doğurdum. Ben şikâyet ediyor muyum? Asla! Yapılacakların en iyisini yapıyorum, yaşıyorum.

Swanny'nin artık kendini çok yalnız hissetmesini anlayışla karşılamak gerek. Çok sonraları bana kendini birçok bakımından afaroz edilmiş hissettiğini anlattı. Bütün o büyük sevgiye rağmen annesi anne olmaktan çıkmıştı, zaten hiçbir zaman da annesi olmamıştı ki. Ağabeyi ve kız kardeşi, kardeşleri değildi, sadece birlikte büyüdüğü insanlardı. Daha sonra, annesinin itirafından yaklaşık bir yıl kadar sonra, birdenbire belki de Danimarkalı olmadığını farkına vardı. Danimarkalı olmayabileceğini öğrendiği güne kadar Danimarkalılık onun için nedenini kestiremediği bir öneme sahipti. Bir süre şaşkıncu bir şey oldu ve anadili Dancayı ağzına almamaya başladı. Danca konuştuğunda kendini bir sahtekâr gibi gördü, konuşmaya hakkı olmadığı bir dile saldırdığını sandı. Hangi milletten olduğunu bilmiyordu, bu nedenle dili de yoktu. Bütün bunlar yaşı nedeniyle daha da gülünçleşiyordu. Onun başından geçenler, ne denli kötü olursa olsun, çocuklara ya da yetişmekte olanlara daha uygundu.

En kötüsü ise ona her zaman destek olan, sırtını dayayacağı bir kaya gibi gördüğü kocasının konuyu hiç ciddiye almaması, bu yüzden de onu teselliye yeltenmemesiydi. Öfkelenmiyordu ama inanmıyordu. Birçok kez karısına, bunak bir annenin söylediği her şeyi kabul etmesinin anlaşılır gibi olmadığını söylemeye çalıştı. Kendine gelince, hiç inanmıyordu, hiç kuşkulandırmıyordu, üstelik Mormor'un atalarının fotoğraflarıyla karısı arasında bir sürü benzerlik de görüyordu.

Peki, Öyleyse Mor bunu neden söyledi? "Bu hikâyeyi Dickens'tan buldu" diyordu Torben,

böylesine akıllı bir çözüm bulduğu için memnundu. Mormor'un Dickens dışında bir şey okuduğu pek görülmemişti. Dickens'ı her an okuyordu, üstelik Dickens romanlarının kahramanlarının da kim olduklarını sonradan öğrenmeleri sıkça rastlanan bir durumdu. Kitap okumak konusunda Asta'dan hiç de geri kalmayan Torben "Estella'ya bak, Esther Summerson'a bak" diyordu. Asta bunamıştı, gerçek ile düşü birbirine karıştırıyordu, fantezileri ile olayları ayırt edemiyordu. Swanny o sırada daha önce hiç farkına varmadığı bir gerçeği gördü: Torben Asta'yı sevmiyordu.

Asta'nın kanseri, işe yarar bir silah olarak kendi düşlediği ya da uydurduğu bir şeydi. Kendi yaşındaki kadınlara ki yasla son derece sağlıklı ve güçlüydü. Kanseri olan ve kanserden ölen annemdi.

Annem evlenmek üzereydi. Nişanlandığını söylemek amacıyla değildi, daha önce birçok kez nişanlanmıştı, ancak şimdiki durum biraz farklıydı. Son nişanlısı George oldukça ciddiydi, ağustos ayında Hampstead nüfus müdürlüğünde evlenmişlerdi. Annemin yakalandığı kanser, karsinomatosis adında yakaladığımı kısa zamanda eriten bir hastalıktı. Teşhisten üç hafta sonra öldü.

Cenaze töreni Golders Green'de yapıldı, Asta da geldi. Swanny gelmemesi için ikna etmeye çalışmasına rağmen geldi, cenaze üniformasını giymişti: siyah ipekli kruvaze bir pardösü, basık bir şapka. Duadan sonra, krematoryumun bahçesindeki çelenklere bakarken, Asta en yıkıcı yorumlarından birini yüksek sesle yaptı..

- Çocuklarım hep ölüyor.

Doğruydı. Önce bebek Mads, daha sonra anlaşılan Swanny'nin yerini aldığı bebek, Somme cephesinde Mogens, şimdi de kızı Marie. Swanny onun kızı olmadığına göre, hayatta kalan tek çocuğu Knud ya da Ken Dayıydı.

Swanny belli belirsiz inledi: "Oh, Mor..."

- Eskiden olduğu kadar kötü değil. Yaşlandıkça kabuk bağlıyorsun, bütün bunlar fazla bir şey ifade etmiyor. Hiç duygum kalmadı zaten. Sonra Asta herkesi şaşkınlıktan donduran bir şey yaptı, eğilip yerdeki gül demetlerinden en büyüğünü seçti, kokladı, bukete iliştirilmiş kartı çıkardı:

- Bunları eve götüreceğim, lille Swanny. Kırmızı gülü çok seviyorum. Odama koydurmayı unutma.

Gülleri gerçekten de eve götürürken çiçeklerin artık Marie'nin işine yaramayacaklarını, Peter ve Sheila'nın (onlar da her kimse) çiçekleri annemin sağlığında vermelerinin çok daha yararlı olacağını söyledi.

Swanny'nin evine George ve oğlu Daniel ile birlikte gittik. Daniel benim yaşlarımda sessiz ve yakışıldı bir psikiyatrdı. Bugün olsa, Swanny kişilik ve kayıp çocukluk konusunda rahatlıkla psikolojik yardım alabilirdi, ama 1960'ta bunu düşünmek bile imkânsızdı. Psikiyatra gitmek bile cesaret isteyen bir karardı. Yine de Willow Caddesi'ne vardığımızda konuyu Daniel'e açmayı düşündüm. Rahat bir adamdı, bütün psikiyatrların yaptığı gibi insanın her hareketini

izlemiyordu, mesafeli ya da üstün görünmek iddiasında değildi.

Cenaze sırasında bana Asta'nın kim olduğunu sormuştu, onunla değişik bir açıdan ilgilenmeye başladı. Erkekleri çok daha yakından tanımak istedikleri, genç ve güzel bir kadından bahseder gibi konuşuyordu.

- Bu kim?
- Anneannem.
- Çok ilginç biri. Burası pek yeri değil, ama sanki hayattan keyif almayı bilen birine benziyor.

Gerçekten de düşündüğümü söyledim:

- Bilmem.
- Annenize çok üzuldüm. Bunu daha önce de söylemişti belki de söylediğini unuttu.

Birisi onu Astayla tanıştırmış olacak ki, Swanny'nin oturma odasına girdiğimde, onları ciddi bir konuşmanın ortasında buldum. Daniel'e kuzenlerinden birinin İsveç'te tanıdığı, metresini öldürerek ondan olma çocuğunu karısına götüren adamın hikâyesini anlatıyordu. Swanny'nin bu hikâyeyi de kendisiyle bağdaştırıp bağdaştırmadığını düşündümse de Far'ı katil rolünde canlandırmam imkânsızdı.

Yine de Swanny'yi ne Daniel Blain'e ne de herhangi bir başka psikiyatra götürmeye çalışmadım. Annemin ölümü onu çok üzmüştü, ama hiç olmazsa kendi sorunlarından uzaklaştırmıştı. Üstelik birbirimize çok daha yaklaştık. Kız kardeşi Marie en yakın arkadaşı olmuştu, kendisi de hiç çocuk doğurmamıştı. Benim, hiç değilse onun gözlerinde, kızı gibi olmam son derecede doğaldı.

Yas tuttu. Kız kardeşinin arkasından ağladı. Bir kez daha acısını paylaşan, anlayış gösteren Torben'e yakınlığı. Annemi bir kızkardeş olarak çok sevmişti, ama kendi açısından bakıldığında, annemin ölmek için daha iyi bir zaman seçemeyeceğini düşünmekte haklı olduğunu sanıyorum. Annemin ölümü Torben'in karısını geri getirmiş, kökleri hakkındaki endişelerini de -görüldüğü kadarıyla- aklından söküp atmıştı.

Torben hiç de otuz beş ile altmış yaş arasındaki her kadını hayatın katı kurallarından ayrılmakla suçlayan, duygusuz ve kaba Ken Dayı kadar kötü olmamıştı. Swanny annem ölmeden, hatta daha hastalanmadan bile önce Ken Dayıya gitmiş, kendisi için o önemli sorunun cevabını aramıştı. Ne de olsa, Ken Dayı oradaydı, o sırada bebek değil, okul çağında, beş yaşında bir çocuktü.

Kendi beş yaşını hatırlayabiliyordu. O yılın mayıs ayında Edward'ın öldüğünü, babasının Danimarka kraliçesinin artık dul bir kadın olduğunu söylediğini de hatırlıyordu. Hatırladıkları arasında Asta'nın pek de düşkün olduğu skandal öykülerinden biri de vardı. Asta, kralın boğmaya çalıştığı Kraliçe Alexandra'nın ensesindeki izleri gizlemek için elmas tasmalar taktığını anlatırdı. Herhalde Ken de Asta'nın bir kız doğurduğunu, doğan bebeği gördüğünü, evdeki doktoru ya da hemşireyi ya da her ikisini birden hatırlayacaktı., O dönemde hayatının yarı umutlu dönemlerinden birini yaşıyor, Torben'de de söylenenlerin hiçbirine inanmama

eğilimi güçleniyordu.

Ken hatırlayamadı. Swanny'ye göre neredeyse gururlanarak, altı yaşından önce olanları hiç hatırlamadığını söylemişti. Altı buçuk yaşındayken taşındıkları Lavender Grove'u bile hayal meyal hatırlıyordu. Swanny ise hep hayatının bir parçası olmuştu.

- Yaşından, demişti Torben'e, Swanny'nin sorduklarını neredeyse aynen tekrarlarlarken, daha önce de gördüm, sanki biraz akılları gidiyor. Tekrar kendilerine gelmeleri de yedi yıl sürüyor. En azından yedi yıl.

O zamandan beri Ken'in o dönemleri hatırlamamasının nedeninin, (Daniel'in da düşünebileceği gibi) hatırlanması acı dolu çocukluk yıllarını unutmak istemesi olup olmadığını çok düşündüm. Evden eve, ülkeden ülkeye dolaşıklığı, anne ve babasının kavgalar ettiği, yeni doğmuş kardeşinin öldüğü o yıllar, İngiltere'ye yerleşip yeni bir dil öğrenme zorunluluğu, babanın sürekli uzakta olması, bütün bunlar Ken'in, hatırlanması acı verecek bir çocukluk geçirdiğini gösteriyordu. Bütün bunlar geçmişi karartmak için yeterliydi. Oysa yaşamları daha sonra düzeldi, Swanny'nin doğduğu yıl ailenin en kötü dönemiydi.

Diğer taraftan, belki de hatırlıyordu, ama içinden anlatmak gelmiyordu. Böylesi, tipik bir Ken Dayı davranışı olurdu. Kadınların kaprislerine izin verilmemeliydi, çünkü kadınlar "tuhaf hayvanlardı". Sık sık, bir kızı olmadığı için ne kadar şanslı olduğunu söylerdi. Yine de söylediklerinden fazlasını bildiğine inanmıyorum. Onun çocuk olduğu dönemde çocuk yapmak, gebelik, doğum gibi şeyler küçüklerin önünde konuşulmayan konulardı. Mor yatağa uzanmış, birisi ona bir bebek getirmişti. Günlüğünde de öyle söyler. Belki de doğruyd.

Mormor doğayı seven, hatta doğanın varlığının farkına varan kadınlardan değildi. Onun için bahçe, güneşin parlak olduğu günlerde oturlan, ağaçlarının altında yemek yenen bir yerden öte değildi. Gerçekten de Torben ve Swanny'yle yaşadığı büyük çekişmelerinden biri de dışarda, bahçede yemek yemek için yeterince çaba harcamalarıydı. Ağacın altında çevresinde iskemleler olan masa yoktu, sabah kahvaltuları ya da çay saatinde kullanılacak, her ilkbaharda çıkarılıp bahçenin uygun yerine yerleştirilecek bir şemsiye de düşünülmemişti. Sık sık bundan yakınırdı, dut ağacı altında çay içilen Padanaram'ın "kullanışlılığından" (en sevdiği sözcüklerden biri) bahsedirdi. Bunu kanıtlayacak bir fotoğraf da vardı: büyük bir gümüş çaydanlıktan fincanlara çay dolduran Asta, yanında Swanny, Morfar'ın kucağında annem, arkada oğlanlar, fotoğraf uğruna hizmetçi önlüğü ve şapkası giymiş, mutlu mutlu sırıtan Hansine. Torben açık havada yemekten hoşlanmazdı, bunu söylediğinde de Asta'nın kaşları inanmıyormuşçasına kalktı.

Sert bir tik bankın dışında oturacak yer olmadığından, Mormor Willow Caddesi'ndeki evin bahçesine çıkmazdı. Bahçedeki çiçekler onun sevdiklerinden değildi. Onun tercihi, çiçekçiden gelme gül goncaları ya da seralardan alınma kokulu ve egzotik çiçeklerdi. Swanny ve Torben haftada üç gün gelen bir bahçıvan tutmuşlardı. O dönemde, yani 1960'larda bile ateş yakmanın yasak olduğunu düşünüyorum, Londra ve çevresi dumansız bölge olarak adlandırılıyordu. Yine de bahçıvan ara sıra sonbahar yapraklarını ve kuru otları tutuşturmayı başarıyordu, Swanny'ye göre bir öğleden sonra "yaşlı hanım" bahçeye inip el arabasını aldığında çok şaşırılmıştı. Ne istediğini soruyorsa da anlaşılan Mormor, cevap vermek istemediği zaman yaptığı gibi ağır işitiyormuş numarası yaptı, yoksa kulağı benimkinden bile duyarlıydı. Elinde el arabası koşarcasına uzaklaştı, bahçıvanı arkasında şaşkın bıraktı.

Swanny saçını yaptırmaya gitmişti. Eve döndüğünde bahçıvan gitmek üzereydi. "Yaşlı hanımın el arabasını kitaplarla dolu olarak geri getirdiğini anlattı, ancak o zamana kadar ateşi söndürmüş, küllerini dağıtmıştı. Mormor gelecek hafta yine ateş yakıp yakmayacağını sormuş, bahçıvan da bir daha ancak bir yıl sonra ateş yakacağını söylemişti.

Swanny olan biteni Mormor'a sorduğunda sert bir cevap aldı:

- Özel şeylerdi, lille Swanny. Özel olmasaydı, neden senin evde olmadığın bir zamanı seçerdim sanıyorsun?
- Eğer yakmak istediğin bir şey varsa Mor, mutfaktaki ocağı kullanabilirsin.
- Fikrimi değiştirdim.

Günlük yazmaya son verdiğinden beri onda büyük bir değişiklik görülüyordu. Günlük yazmayı kestiyse, ki günlükler de bunu kanıtıyor, bunun 1967 sonbaharına denk düşmesi gerektiğini sanıyorum. Yürümeye, Swanny ve Tor-ben'in davetlerine katılmaya, hikâye anlatmaya, Dickens okumaya, bunu başkalarının yanında yaptığında da özellikle çarpıcı ve içerikli bulduğu uzun bölümleri çevresindekilerin dinlemek isteyip istemediklerine aldırmadan yüksek sesle okumaya devam etti. En sevdiği kahramanlar, kendisinin tam tersine, her gün rastlanabilecek kişilerdi: Amy Dorrit, Lizzie Hexham, Sidney Carton, Esther Summerson.

Üçüncü kattaki odasına girdiğini hiç sanmıyorum. O odayı kendisi seçmişti, değiştirmek istemiyordu, Swanny'nin merdivenlerin artık fazla geldiğini söylemesini dinlemiyordu bile. Bir keresinde Swanny, seksen yaşındaki annesine odasına gitmek için üç kat merdiven tırmandırıldığını öğrenenlerin ne diyeceklerini sorduğunda Mormor acıyla sırtıttı.

- Bu yaşa gelip de başkalarının ne düşündüğünün önemsiz olduğunu hâlâ öğrenemedin mi, lille Swanny? Biz ne yaparsak yapalım, onlar bir şeyler diyecektir. Genellikle de yanılırlar.

Dickens'ı, fotoğraflarını, elbiselerini ve eskiden günlüklerini yukarıdaki odasında tutuyordu. Swanny'ye göre diğer bütün şeyleri göz önündeydi, hatta elbiseleri bile, çünkü havanın girmesi için dolaplarının kapılarını ardına kadar açık bırakıyordu; ama günlükler görünürde değildi.

Günlükler saklanmış, bekliyordu.

Sekizinci bölüm



29 haziran 1910

Jeg voksede op med Had til Tyskeme - eller Prfjseme og Østrigerne som vi dengang kaldte dem. Krigen mellem dem og Danmark eller skulde jeg sige Besættelsen og Danmark var forbi i 1864, længe for jeg blev ffdt, men jeg skal aldrig glemme, hvåd min Fader fortalte mig, hvordan vi maatte give Afkald paa en Del afvores Faedreland, det hele afSlesvig ogHolsten, til Prfjsen.

Almanlardan -ya da onlara taktığımız adla Prusyalı ve Avusturyalılarından- nefret ederek büyüdüm. Onlarla Danimarka arasındaki savaş, Danimarka'yı işgalleri, ben doğmadan çok önce, 1864'te bitmişti, ama babamın bana ülkenin koca bir parçasını, Schleswig ve Holstein'ı Prusya'ya vermek zorunda kaldığımızı söylemesini unutamıyorum. Schleswig'de oturan bir dayısı ve yengesi vardı. Ama en korkuncu, annemin savaşa katılan ve kötü bir yara alan babası, yani benim büyükbabamdı. Ayağında sürekli çektiren bir kangren vardı, bir gün acı o kadar dayanılmaz oldu ki, yazlık evlerine gidip kendini astı. Annem onu bir putrele asılı olarak hbuldu, daha on altı yaşındaydı.

Onun için Tötonlardan nefret ederim. Hep başkalarının ülkesini ele geçirmeye çalışırlar. Geçen yıl sıra Bosna-Hersek'teydi, üzerine Avrupa barışının yazılı olduğu Berlin Antlaşması'nı yırtmakta bir sakınca görmediler. Hiç değilse Rasmus ve dostu iş ortağı Mr. Housman bu akşam öyle diyorlardı. Saatler boyu en sevmediğim konudan, savaştan ettiler. Anlaşılan otomobillerden sonra savaş onlara değişik geliyor. Onlara, savaş çıkarsa bizim karışmayacağımızı, Danimarka'nın da savaşa girmeyeceğini söyledim.

- Siz kadınlar, dedi Rasmus gülererek, ne anlarsınız ki!

Mr. Housman'ın tebessümünü saklamaya çalıştığımı gördüm. Rasmus "w" ile başlayan bir kelime söylediğinde Housman eliyle ağzını kapatıyor.

- Bak, dedi Rasmus, Avrupa savaşa hazırlanıyor. Sadece Avusturya, Macaristan değil, Fransa ile Rusya da. Bu söylediğime dikkat et.

Gülmemeliydim. İngilizcem mükemmelden çok uzak. Her üçü de İngilizce'yi bu kadar güzel konuşan çocuklara gıpta ediyorum. Gelecek yıl bir dördüncüsü olacak. Neredeyse eminim ve ömrümde ilk kez bir çocuk doğuracağım için mutluyum!

Kocamın Danimarka'dan ilk dönüşünden sonra rahmime düşen çocuğu üç ay sonra kaybettim ve çok üzüldüm. O kadar acı ve üzüntü çektim ki, bunu günlüğüme dahi yazmadım. Bazı şeyler yazılmayacak kadar derin oluyor. Sonra, nedendir bilmem -yeterince "sevgi" olduğundan, nedenini bilemiyorum- bugüne kadar bir daha gebe kalmadım. Bir kadının içinde olanlar, hiç kimsenin tam olarak anlayamayacağı bir sır olarak kalacaktır.

11 şubat 1911

Bir kız daha. Eğer çocuğum olacaksa, ki öyle gözüküyor, kız olmasını tercih ederim. Bir

oğlum olmasından o kadar korkuyordum ki, aylar boyu bu günlüğe bir şey yazmadım.

Dün sabah doğdu. Zor bir doğum değil, kısa ve keskin oldu, sonunda, beni ortadan ikiye bölen bir kılıç gibi dayanılmaz bir sancı çektim ve doğdu. Uyuyup iyi bir yemek yedikten sonra yatakta oturdum, bu doğumla bir öncekinin arasındaki farklılığı düşündüm. Anlaşılan Westerby ailesinin hayatı epey değişti.

İlk olarak oldukça güzel bir ev, "zor işlerde" Hansine'ye yardım edecek bir de kız. Hiçbir şeyin eksikliği çekilmeyecek yeterli para. Swanny doğduğunda Hansine yatağımın yanına sosis ve patates dolu koca bir tabak getirmişti. Bu sefer balıklı Krustader ve kızarmış tavuk vardı. Üzerimde beyaz ipekli bir sabahlık, parmağımda da kocamın onu bu kadar mutlu ettiğim için (bu onun sözleri) almayı uygun bulduğu bir yüzük var.

Adını Marie koyacağız. Farklı amaçlarla da olsa hiç olmazsa bir kez bir konuda anlaştık. Ben sadece isimden hoşlanıyorum, benim için Swanhild'den sonra ikinci güzel kız ismi, kulağa da hoş geliyor. Tabii Rasmus bu ismi İngilizce olabileceği için de beğendi, İngiliz olan her şeye bayılıyor, "İngilizler de söyleyebilecek" diyor, bununla sahnede gördüğü Marie Lloyd gibi "Maar-rie" diye telaffuz edeceklerini söylemek istiyor. "Fransızlar da" dedim alçak sesle, "bunun ne değeri var, bilmem" ama Rasmus o sıralarda söylediklerimi pek dinlemiyordu. Ona bir kız çocuğu doğurduğum için benden iyisi yok. Herkes bu kızın sanki Rasmus'un ilk çocuğu olduğunu sanacak!

3 mart 1911

Marie doğduğundan beri ilk kez sokağa çıktım. Ben artık bir "leydi'yim, bu yüzden kendimi iyi hissetsem de doğumdan sonraki birkaç haftayı yatakta geçirmem gerekiyor. Aşağı tabaka kadınları böyle yapamaz, neredeyse doğumdan sonraki gün ayağa kalkarlar, kalkmak zorundadırlar. Mutfağın arkasında ya da bahçedeki kulübede gizlice doğurup da aynı gün işlerinin başına dönen hizmetçiler bilirim.

Rasmus beni atsız arabasıyla gezdirmekte ısrar etmiş de olsa, sokağa çıkmak iyi oldu. O civardayken atsız araba demem yasak, ya "motor" ya da "otomobil" demem gerekiyor, Şimdiki en son Amerikan buluşu olan elektrikli bir şey. O kadar yavaş gidiyor ki, yürüyerek - doğrusunu söylemek gerekirse koşarak- yetiştirebilirsiniz.

Şansım, varmış, doğumdan birkaç gün sonra vücudum eski biçimini aldı. Giymek zorunda olmama rağmen, hiçbir zaman korseye gerçekten ihtiyacım olmadı. Rasmus modadan neredeyse otomobillerden hoşlandığı kadar hoşlanmaya başladı, ona şu "otoların" modasının geçeceği zaman (mutlaka geçecektir) kadın elbiseleri satabileceğini söyledim, çok şık giyimli olmamı istiyor. Sanırım müşterilerinin eve geldiğinde hoş bir kadınla karşılaşmalarının işi için iyi olacağını düşünüyor. Hoş olmadığımı biliyorum, ama şu günlerde iyi görüldüğümün de farkındayım.

Bugün otomobilde yeşil keten yakalı krem pardösümü ve üzerinde koca bir kuş olan şapkamı giydim. Kuşun ne için olduğunu bilmiyorum, ama siyah ve yeşil kanatları var. Yeşil bir otomobil eşarbi ile beyaz tilki bir manşonum da vardı dışarıda olduğum sürece soğuktan dondum.

Rasmus titrediğimi gördü ve duymayı hayal bile edemeyeceğim bir Şey söyledi:

- Ne yapacağımı söyleyeyim, sana bir kürk manto alacağım.

Bu sözünü ona hiç unutturmayacağım. Son zamanlarda bana Vogue adlı bir Amerikan dergisi getiriyor, içinde de tam istediğim kürkü gördüm. Aralarına beyaz tilki kürkü işlenmiş Acem koyun postu, baş döndürecek kadar güzel, tam da istediğim gibi. Bazı kadınlar gibi elbiselere fazla önem verdiğimi sanmıyorum, benim istediğim iyi giyimli olmak, insanların bana bakması, elbiselerim için kaç para harcadığımı merak etmeleri ve bu kadar göze batan bir Şey giymeye nasıl cesaret edebildiğimi düşünmeleri.

Parmağımdaki yüzük 22 ayar altın, küçük pırlantalarının arasında bir de zümrüt taşı var. Yüzüğün 500 pound'a mal olduğunu söylüyor, ama her zamanki gibi abartıyor, biliyorum. Bu yüzüğü çok seviyorum, ama Rasmus'un küçük Swanny'imi seveceğini bilsem feda etmeyi göze alırdım. Yüzüğü Lea Irmağı'na atmaya ya da Hansine'ye vermeye hazırım, ama hayatta bazı Şeyleri böyle elde edemeyeceğimin farkındayım.

Marie doğduğundan beri daha da kötüleşti ya da öyle görünüyor. Oğlanlar küçükken pek onların farkına varmazdı, oğullan var diye gururlanırdı ama hepsi buydu. Marie'yi kucağından bırakmıyor, her yere taşıyor. Bazen onu bahçeye çıkarıyor, orada duran otomobilleri gösteriyor. Kız daha üç haftalık, ama akümülatör gücünden ve çıkarılabilir silindir başlıklarından haberdar olması gerekiyor.

Kızını sevdiğine bir Şey demiyorum, sevdiği için mutluyum da- onun birini sevdiğini görmek o kadar değişik ki. Őurası bir gerçek ki beni seviyor, ama bu sevgisinin Ford motorlarından daha uzun ömürlü olacağını sanmıyorum, hatta Fordların uzun ömürlü olacağından eminim. Oğlanlara kötü davranmıyor, ama onlarla hiç futbol ya da kriket oynamadı, oysa oğlanlar bundan hoşlanırdı. Neyse, Mogens artık on üç yaşında, neredeyse babasının boyunda, çenesinde sakalları bitmeye başladı. Swanny'cik ise sadece beş yaşında, tatlı ve yumuşak bir çocuk. Bütün çocuklarımızın içinde en güzeli de o. Marie hiçbir zaman onun kadar güzel olamayacak, daha ufacık bir bebek olmasına rağmen bunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Swanny'nin görünüşünü beğenmiyor. Neden bilmem. Nedenini düşünemiyorum bile. Ona sordum, kendimi zorlayıp sordum, ilk önce bunun saçma olduğunu söyledi, bunu da nereden çıkarıyormuşum. Israr ettim. Şu küçücük güzel kız, yaşlılarından daha uzun, iyi gıdayı ve bakımı hiç gizlemiyor, teni süt kadar beyaz, saçları altın gibi parlak, gözleri deniz mavisi, benimkiler gibi sert lacivert değil, buna rağmen görünüşünü beğenmiyor! Sonunda kabul etti.

- O kadar Danimarkalı ki, dedi.

-Bunda ne var?

O sinir bozucu kahaahalarından birini attı. Her Őeyiyle (neler olduğunu hiçbir zaman açıklamadı) İngiliz olmak istediğini biliyorum. İŞin ilginç yanı, onu konuşurken duyan herkes, yabancı olduğunu hemen anlıyor. Benim de aksanım kötü, ama hiç olmazsa kelimeleri yanlış anlaşılacak gibi telaffuz etmiyorum.

Tabii kısa süre sonra bütün çocuklarını aynı derecede sevdiğini, hepsinin eşit olduğunu söylemeye başladı; bunlar söylemesi gereken Şeylerdi. Amerikalıların dediği gibi, yutmadım. Swanny'nin ona doğru yöneldiğini, küçücük elini bacağının üzerine koyup bir Şey sorduğunu,

Rasmus'un ise bir köpeği kovar gibi elini ittiğini gördüğümde, içimden onu öldürmek geliyor. Aslında evdeki Danua yavrusu Bjfrn'ün daha çok farkında.

Onda gerçekten sevmediği nedir? Böyle düşünmeye başladığımda korkuyorum, bu gibi düşünceleri kafamdan atmaya çalışıyorum.

28 temmuz 1911

Küçük Swanny'nin doğum günü. Bugün altı yaşında. Ona hediye olarak gerçek boyda ve gerçek saçlı bir bebek aldık. "Biz" diyorum ama aslında bebeği alan ve o görmeden eve saklayan benim. Rasmus bir karta adını yazmakla yetindi: "Mor ve Far'dan sevgilerle."

Uzun zamandan beri bu günlüğe Rasmus'la ilgili bir şevler yazmak niyetindeydim. Onun değişik birisi olduğunu yazmak istiyorum, ama bunu nasıl bilebilirim? Hayatım boyunca sadece bir tek erkekle birlikte oldum, bir tek erkekle evlendim, üstelik bir kız babasını bu açıdan hiç tanımaz ki. Genellikle babasının en iyi yanlarını ya da görmek istediği tarafını görür. Belki de Rasmus diğer erkeklerden pek de farklı değildir.

Bahçenin bitiminde, atölyeye çevirdiği bir kulübe var. İçine bir otomobil konacak kadar büyük, motorlarıyla burada oynuyor. O kulübede motorları parçalara ayırıp tekrar bir araya getirerek saatler geçiriyor. Eve döndüğünde, ne kadar yıkanırsa yıkansın, benzin kokuyor. Benzinin değişik bir kokusu var, biraz acı, sanki demiri eritseler nasıl kokmasını beklersen, öyle. Biraz uzun solusan, mideni bulandırıp başını döndürecek bir koku.

Atölyede bir tezgâhı, bir sürü de aleti var. Bjfrn için bunun yanında penceresi, gerçek kiremitlerle kaplı bir çatısı olan bir kulübe yaptı. Kulübeyi ne kadar beğendiğimi saklayamadım, oysa genellikle ona böyle bir davranışta bulunmamaya çalışırım, çünkü böylesi iltifatlar başını döndürebilir. Her zaman yapmak ya da imal etmek istediği şeylerden bahseder. En son isteği cam üfleme, bundan sonra heykeltıraşlık çıkarsa hiç şaşımayacağım. Bugün otomobile binip küçük Swanny'yi doğum günü gezisine çıkardığımızda, Marie kucağında kıpır kıpır oynarken, dev gibi bir duvarcının çalıştığı bir boşlukta otomobili durdurdu, bir saat boyunca adamın taşı işlemlerini izledi. Bütün bunlar çevredeki en sıkıcı yerde, South Mill Fields'ta oluyordu.

Rasmus'u evin içinde görmek kolay değildir. Sanki kadınların evin içinde, erkeklerin ise dışarda olmasını gerektiren bir kural var. Aslında ilginç, Doğu'da haremlere kapatılan kadınları duyduğumuzda öfkelenip yumruklarımızı sıkıyoruz ama burada neyin farklı olduğunu görmekte doğrusu zorlanıyorum- ben evin içinde, Rasmus ise dışında yaşıyoruz. Tabii ki evden çıkıyorum, sokağa çıkıp yürüyorum, kaçırmiyorum, ama doğrusu da bu, kaçıyorum, Rasmus da bunu böyle anlıyor, "Dışarıda çok kaldın" diyor ya da "Evde yapacak bir işin yok mu?"

Bjfrn'ün kulübesini bitirdiğinde, oğlanlar için Nuh'un gemisini yapmayı düşündü. Anladığım kadarıyla ona çekici gelen şey. bütün o hayvanları oyarak yapmaktı. Eğer onunla sabahın sekizi ile akşamın dokuzu arasında bir şey konuşmak istersem, ya iş konuşmalarından birinin ortasına dalmam ya da atölyesine kadar gitmem gerekiyor. Sonunda dün atölyeye gittim ve oğullarının kaç yaşında olduklarının farkında olup olmadığını sordum.

- Buraya böylesine saçma sorular sorarak aklımı karıştırmaya mı geldin? Benimle hep böyle sıcak konuşur.

- Bebek oyuncakları yaparak zamanını boşa harcamadan önce, dedim, gelip bir sormak istedim. Belki unutmuşundur diye söylüyorum, Mogens on üç yaşında, Knud da on bir.

Ona bir şey anlatılmasından hiç hoşlanmaz, bu kez de öyle oldu, konuyu değiştirerek oğlanlardan bahsederken neden Jack ve Ken demediğimi sordu. İngiltere'ye o denli çılgıncasına âşık ki, onun için her şeyin İngiliz olması şart.

- Eğer bir şeyler yapmak istiyorsan, dedim, neden Swanny'ye bir bebek evi yapmıyorsun?

Cevap vermedi.

- Evde yapacak bir şeyin yok mu? diye sordu.

Konuşmalarımız böyledir. Şimdi farkına vardım. İkimiz de soru soruyoruz, ama cevap vermiyoruz.

5 mart 1912

Hansine'ye kur yapan bir adam var. Hiç böyle bir şey aklıma gelmemişti, ama düşününce Kopenhag'da da bir erkek arkadaşının olduğunu hatırladım. Bu sabah benimle bir şey konuşmak istediğini söyledi, ne istediğini sorunca da bir arkadaşımı çay içmek üzere mutfağa davet etmek için izin istedi.

Tabii ki bir kadından, kendi gibi bir hizmetçiden söz ettiğini sandım. Yıllardır bu çeşit arkadaşları olmuştu. "Kadın bizim sokaktaki bir evde mi çalışıyor, Hansine?" diye sorunca şaşırıp kızardı, hep yaptığı gibi önlüğünü ellerinin arasında buruşturup çekiştirmeye başladı.

- Kadın değil, erkek, dedi.

Bu söylediği Danca ve oldukça komikti, kendimi gülmekten alamadım. Tabii onunla alay ettiğimi düşündü, belli ki bir şeye şaşırılmışım, sanki dokunsam ağlayacakmış gibi oldu.

- Hadi hadi, aptallaşma, dedim, niyetim alay etmek falan değil, sadece şaşırıldım. Tabii ki onu çaya çağırabilirsin. Adı ne?

- Sam Cropper, dedi, demiryollarında çalışıyor.

Sizin için komik görünmeyebilir, ama kulaklarıma inanmakta güçlük çektim. Gülmek için kendimi tuttum, yine de dudaklarımla oynadığını gördü. Çok acımasız olduğumu düşünüyor. Öyle düşündüğünü biliyorum, çünkü bunu daha birkaç hafta önce küçük Swanny'den duymuştum.

Bana "lille Mor" diyor ki, bu da pek hoşuma gidiyor. "Lille Mor" dedi, "Hansine dedi ki, 'Annen bazen çok acımasız olabiliyor', ben de ona bana hiç kötü davranmadığımı söyledim. Hiç kötü davranmadın, hiç, öyle değil mi?"

- Sanmıyorum, sevgilim, dedim ama için için köpürüyordum.

Önce Hansine'yi çağırıp kızıma böyle bir şey söylemeye nasıl cesaret ettiğini sormayı, evin hanımı olduğumu unutmamasını, bir daha böyle bir şey yaparsa kendisine iş arayabileceğini söylemeyi düşündüm. Ne var ki böyle davranamayacağımın farkındaydım, hele o koşullarda. Hansine ve ben birbirimizi uzun zamandır tanıyorduk, birlikte epey şey geçirmiştik. Yani benim bazen acımasız ve kötü olduğumu düşünüyorsa, belki de haklıdır. Bazen olabilirim. İnsanlar da bana hep iyi davranmadılar, genellikle aldığımı verirsin.

Yine de onu çekici bulan adamı merak etmekten kendimi alamadım. Suratı geniş ve yuvarlaktır, bana hep koyun budunun ön kısmını hatırlatır. Bir kadının sarışın ve mavi gözlü olduğunu söylediğinizde, insanlara -özellikle erkeklere- güzel olduğunu söylemiş oluyorsunuz. Hemen onunla tanışmak istiyorlar. Ama bence yüz hatları çok daha önemli. Oysa Hansine'nin ağzı kahve fincanına, burnu da çorba kaşığına benziyor. Sanki İngilizlerin deyimiyle iri ve güçlü bir köylü kadını gibi. Bunu bir kitapta okumuştum, satın aldığım da fazla hoşlanmadığım bir kitapta. Bu nedenle halk kütüphanesine üye olup, iyi kitap ödünç alacağım.

Swanny'yi okuldan alıp geldi, saat dörtte de Swanny'yi yatağa bırakırken bir fincan da çay getirdi. Küçük Marie yemek sandalyesinden güler ve kaşığı sallayarak dört bu yana yemek saçtığından yemek odasındaki eşyaların üzerine kılıflar dikmemiz gerekti. Bazen buna daha fazla dayanamıyorum, başka yerde yemek vermesi için zile basıp Emily'yi çağırıyorum. Ama bugün kızımı dışarı kendim çıkardım.

Emily görünürde yoktu. Hansine uzun boylu ve yakışıklı bir erkekle mutfak masasının yarımında oturmuş çay içiyor, yemek salonuna gönderilenlerden daha güzel görünen pastalardan yiyordu. Hansine benim verdiğim ipekli bluzlardan birini giymiş, önlüğünü de bir yerlere saklamıştı. İlginçtir, yakışıklı erkeklerin güzel kız peşinde olmaları beklenir, ama gerçekte hiç de böyle değildir. Genellikle gösterişsiz olanlardan tercih ederler, bence de yazık olur. Bu Cropper ünlü bir İngiliz hukukçusu olan Edward Marshall Hall'a benziyordu Sıradan bir işçi için fazla dik ve seçkin görünüyordu. Demiryolunda ne iş yapıyor, doğrusu merak ediyorum. Eğer hamalsa, eminim bütün kadınlar bavullarını onun taşımasını istiyordur.

Beni görünce oldukça şaşırdılar, öyle de olması gerekirdi. Hansine her zamankinden de fazla kızardı.

- Emily nerede? diye sordum İngilizce, Hansine de başparmağını geriye doğru kıvrarak gösterdi:

- Orada, Madam.

Zavallı Emily bulaşıkhaneye hapsedilmiş, eline de bir fincan çayla reçelli bir dilim ekmek tutuşturulmuştu. Küçük Marie'yi kucağına bıraktım ve tekrar mutfaktan geçtim. Kedi gibi bakıyor, sessiz tavşanlar gibi oturuyorlardı

2 haziran 1913

Bu sabah Ejnar'dan, Danimarka ordusunda subay olan kuzenimden, Frederikke Teyze'nin öldüğünü bildiren bir mektup aldım. Bana telgraf çekseydi daha iyi olurdu, yine de bütün o yolu tepip cenazeye katılmayı istemezdim. Frederikke Teyze'yi görmeyeli dokuz yıl oldu, zaman anıları soluklaştırıyor. Eğer Rasmus'a söylersem, biliyorum yas tutmamı isteyecek; oysa ben yaz günü siyahlara bürünmek niyetinde değilim, galiba ona söylemeyeceğim.

Ejnar, Frederikke Teyze'nin, Charles Dickens'ın Danca'ya çevrilmiş bütün eserleri koleksiyonunu bana bıraktığını söylüyor. Reddetmeyeceğim. İyi İngilizce okuyorum, sekiz yıldan sonra okumam da gerekir. Emily gibi çoğu İngiliz'den daha iyi okuduğumun farkındayım, yine de hiçbir zaman ana dilinde okumak gibi olmayacak. İlk defa bu evde ne kadar az kitap olduğunun farkına vardım. Benden başka kimse kitap okumuyor.

Öleni sevmedikçe yas tutmak bence yalancılık gibi bir şey. Teyzeyi sevmedim, oysa o beni çok sevdiğini, benim hiç doğurmadığı kızı olduğumu söylerdi. Birinin sürekli olarak ötekine ne yapması gerektiğini söylediği, tavsiye edip vaaz verdiği bir ilişkide sevginin ayakta kalması çok güç. Öyle sanıyorum ki teyzenin beni görüp de konuşma biçimimi, giyimimi, zevklerimi, davranışlarımı, hele hele ahlak anlayışımı eleştirmediği tek bir gün bile olmamıştır. Çok gelişmiş bir ahlak anlayışım olmamakla birlikte, ahlak kurallarının ne olduğunu biliyordum, kötülük yapacak fırsat bulamadığım ve korkaklığım yüzünden iyi göründüm.

Böyle devam edersem, kendi kendimi üzeceğim. Üstelik, teyzenin o tekdüze konuşmasıyla da söylediği gibi hep kendini düşünmenin de bir yararı yok. "Kendi içinden çık, Asta" derdi hep. Kitaplar benim olduğu için memnunum. Ona ait olup da isteyebileceğim tek şey o kitaplardı.

Onun için Hansine hakkında yazacağım. Şu anda Cropper'la birlikte dışarı çıkıyorlar. İzinli olduğu öğleden sonra sürekli olarak buluşuyorlar, Cropper'ın da buraya tahminimden daha sık geldiğini düşünüyorum. Rasmus bile, insanların ne yaptıklarını görmeyen hatta insanların varlığından bile haberi olmayan Rasmus bile Cropper'ın farkında. Yazmam gereken çok eğlenceli bir şey oldu. Başlangıçta, teyzenin öldüğünü öğrendiğim gün gülmenin doğru olmayacağını düşündüğümünden, ilk önce bunu yazmamaya karar vermiştim. Ama bu da çok aptalca olacaktı. Eğer ciddi olsaydım bunu şimdi değil iki hafta önce, teyzenin gerçekten öldüğü gün yapmam gerekirdi. Her neyse, olabildiğince komikliğe ihtiyacım var.

Rasmus, Cropper'ı evde üç kez görene kadar tek kelime etmedi. Daha sonra yüzüne, Hackney'de oturduğumuz sırada tanıdığımız Lutherci papaza benzeyen vaiz maskesini taktı.

- Arkadaşın kim, Asta? diye sordu.

- Ne arkadaşı?

- Dün bahçede karşılaştığım uzun boylu bey.

O zaman anladım. Daha doğrusu, tahmin ettim. Yine de oyuna devam ettim, ne demek istediğini anlamamış gibi, neredeyse suçlu gibi davrandım. En sonunda, sanki gözümün önünde bir ışık çakmışçasına "Tamam" dedim, "Kimi kastettiğini anladım. O bir bey değil, Rasmus, sadece Hansine'nin talibi."

Kıpkırmızı oldu. Her şeyden önce, onun gibi akıllı, dolu ve önemli bir mühendisin beni kıskanacağına inanmamı istemez. Öte yandan da, her İngiliz gibi bir işçiyi soylu bir beyden

ayırt edebilmek zorunda olduğunun da farkındadır. Doğru, Cropper, elbiseleri dışında hiç de işçiye benzemiyor. Sanırım Rasmus benim Mrs. Roper'ı taklit ettiğimi düşünüyor; oysa ondan bahsedildiğini hiç duymadı, böylesi daha iyi.

6 temmuz 1913

Yine doğum günüm. Bugün otuz üç yaşındayım, eğer babamın dediği gibi hayat yetmiş yılsa, yakında orta yaşlı olacağım.

Rasmus her zamanki gibi unuttu. Kapı komşum Mrs. Evans kocasına doğum günü ve evlenme yıldönümünü unutma fırsatı tanımadığını, birkaç gün öncesinden hatırlattığımı söylüyor. "Gelecek cuma ne var, biliyorsun değil mi, Sevgilim?" ya da "Gelecek perşembeyi unutmadın, yarını unutmadın, değil mi?" Bunu yapacak kadar alçalmayı kabul edemem. Hatırlayacak kadar sevmiyorsa, unutsun daha İyi.

Sanırım Hansine çocukları uyardı, Rasmus'a hatırlatmaya cesaret edemez. Neyse, hepsi hediye verdiler: Mogens'ten domuz derisi bir kese içinde bir makas, Knud'dan gümüş bir kutu içinde üzerlerine "A" işlenmiş iki mendil, son yüksüğümü deldiğimden Marie'den yeni bir yüksük. Swanny'nin hediyesini uzun uzun yazabilmek için sona bıraktım, çünkü bütün hediyeler içinde evde yapılan, sevgiyle hazırlanan tek hediye onunki. Kendi eliyle diktiği bir kalem bezi, ortasına kırmızı bir gül işlenmiş -en sevdiğim çiçeğin gül olduğunu biliyor, mor bir keçenin kenarlarını işlemiş- üzerine de "Mor" yazmış. Bu hediyeyi kalem uçlarını temizlemek için kullanmayacağım, hep saklayacağım.

Rasmus akşam yemeğinden biraz önce, elinde bir aletle çıkageldi. Daha önce hiç görmediğim bu aleti fotoğraflarından tanıdım, "İşte senin için" dedi. Bir telefon. "Nasıl, sevdiğin mi?"

- Bu benim doğum günü hediyem mi? diye sordum. Hızla düşündüğünü görebiliyordum:
- Tabii, dedi.
- Yani bunu kim kullanacak?
- İş için buna ihtiyacım olacak, dedi, ama sen de kullanabilirsin.

Geçen hafta sinemada izleyip kullanmaya can attığım cümleyi hatırladım. "Milyonlarca teşekkür" dedim.

Bir saat boyunca surat astı. Bu haldeyken onunla konuşmaya çalışan zavallı çocuklara acıyorum. Bir tek Marie dışında tabii, onun bir kusur işlemesi imkânsız. Bütün çocuklarımın içinde en yaramazı o, bir saniye bile rahat durmuyor, eline geçeni yırtıp oyun oynuyor. Bu öğleden sonra korkunç bir şey yaptı, Hansine'ye giderek "Mor yere düştü, gözleri kapalı ve konuşmuyor" dedi.

Harisine korku içinde merdivenleri tırmandı, beni odamda sakince oturur ve bu günlüğü yazar buldu. Aslında yazarken görmedi, çünkü defteri hemen çekmeceye attım, o yüzden beni



sakin sakin oturup pencereden dışarı bakarken buldu. Sanırım Marie bu oyunu ilgi çekmek için uydurdu. Küçük çocukların annelerinin bir şey yazmasından ya da okumasından pek hoşlanmadıklarını öğrenmiş oldum. Kendi yapamadıkları, anlayamadıkları bu davranışların onları dışarıda bıraktığına inanıyorlar.

Yine de yalan söyleyip kurtulması doğru olmaz. Şiddetli bir tokat atıp genç gözdesinin yaptıklarını Rasmus'a anlattım. Tek cevabı, iki yıl ve beş aylık bir kızın böyle bir şey yapması için ne kadar akıllı olması gerektiğini söylemek oldu. Onu çok neden onu sevdiğini merak ediyorum. O yaştaki halime tıpatıp benziyor, büyüdüğünde de tıpkı bana benzeyecek. Tavuskuşu mavisi gözlerimi, fırlak elmacık kemiklerimi ve ince dudaklarımı da almış, saçları da ıslak kum renginde. Bir doğum günü daha geçti!

20 eylül 1913

Taşınacağız.

Sevgili kocam bunu bu sabah bildirdi. Diğer evlilikler hakkında fazla bir bilgim olmasa da kol kola yürürken gördüğüm çiftlerden ya da Rasmus'un otomobil sattığı insanların evini ziyaret ettiğimde gördüklerimden, karı ve kocanın bazı şeyleri birlikte yaptığı evlilikler olduğundan eminim. Belki de o insanlar da hiçbir konuda diğerinin düşüncesini öğrenme zahmetine girmiyordur. Yine de bir erkeğin on altı yıldır evli olduğu bir kadına yeni bir ev aldığını, bir ay içinde taşınmak zorunda olduklarını söylemesini kabul edemiyorum.

Aslında, taşınmaktan hoşlandığım için, fazla dert etmiyorum. Taşınmayı, değişikliği, toparlanmayı, paket yapmayı, özellikle de yeni evdeki ilk geceyi çok seviyorum. Sanki bir macera gibi. Yine bir çocuk ya da aptal muamelesi görmemek, yaşayacağım evin seçiminde söz sahibi olmak isterdim.

- Nerede? diye sordum.

- Highgate.

Hemen West Hill çevresindeki eski köyü ve o korkunç eski evleri düşündüm. Üstelik bir mezarlığın yanında oturmak da istemiyordum. Ama hayır, sanki bu kez doğru seçim yapmıştı.

Shepherds Hill'de, Padanaram adlı büyük ve yeni bir ev.

Dokuzuncu bölüm

1960'ların sonuna doğru, Cary Oliver'ı İlk tanıdığımda, BBC'de çalışıyordu. Sevgilimi elimden alıp evlendi.

Oldukça cesur ve dramatik olduğunun farkındayım. Cary'nin bile bunu böyle kabul edeceğini düşünüyorum, bunu anlatmak için başka bir yol yok. Annemin son nişanlısının oğlu Psikiyatrist Daniel Blain'le beş yıldır birlikte yaşıyorduk. Onu sevdiğim tek erkek olarak adlandırmak abartılı olur, yine de öyle olmaya çok yaklaştı. Cary gözünü ona dikti ve aldı.

Biliyorum, bunun cevabı hazır. İstemediği sürece kimseyi başkasının elinden alamazsınız. İnsanlar kapılacak, ödünç alınacak, çalınacak ya da terk edilecek eşya değildir, insanların özgür iradeleri vardır. Eğer beni gerçekten sevmiş olsaydı... Belki de sevmedi. Evden çıkan ben oldum. Onu terk etmedim, yaptığım daha çok yapıcı firar denilen bir şeydi.

Daniel ve Cary daha sonra evlendiler, çok daha sonra da boşandılar. Daniel, Amerika'ya gidip kayboldu. Zaman zaman Gary'den bahsedildiğini duydum. Genellikle de adım televizyon dizilerinde gördüm. Oldukça başarılı bir yapımcı oldu. Ne var ki telesekreterde duyduğum sesi on beş yıldır, telefonda heyecanlı bir ifadeyle düşüncesini açıkladığı o gecedeki bu yana hiç işitmemiştim: "Ne kadar da yakışıklı!"

Telefonuna cevap vermedim. Beni arayan oydu, cesaretine hayran oldum. On beş yıl çok uzun değil, böyle alenen sadece geçen bir gece gibi. Dürüst davranıp ne istediğini merak ettiğimi söylemeliyim. Günlükler uzun zamandan beri televizyona uyarlanıp çekilmiş, "başucu kitabı" olarak da okunmuştu, son bir öneri de kitapları kasete kaydetmekten söz ediyordu. Yine de neden aradığını bilmeden de mutlu yaşayabileceğime karar verdim.

Swanny'nin iki hafta önceki ölümünden bu yana eve gelen başsağlığı mektuplarından koca bir yığın oluşmuştu. Ölümünden bir yıl öncesine kadar Swanny'nin haftada üç gün gelen bir sekreteri vardı; bu kadın Swanny'nin yazışmalarını takip ederdi; ancak Swanny'nin ilk krizinden sonra işi bıraktı. Artık Swanny bir mektupta yazılanları anlamak bu yana, imzasını bile atacak durumda değildi. Üstelik imzasını hangi adla atacaktı ki? Benimsediği o ikinci kişilikten sonra, ötekinin imzasını atmak isteyebilir miydi?

Kısacası benden başka mektupları cevaplayacak kimse yoktu, oturup işe giriştim. Swanny'nin çok tanıdığı yoktu, yani fazla arkadaşı yoktu demek istiyorum; oysa binlerce hayranı vardı; daha doğrusu annesinin binlerce hayranı vardı, Swanny de hayranları için annesini temsil ediyordu. Bir okuyucuya teşekkür etmek -genellikle hepsi de kadındı-başsağlığı dilekleri için teşekkürlerimi iletip günlüklerin yayımına devam edileceğine söz veren yüzüncü kartı yazmıştım ki, Cary telefon etti.

Hâlâ o nefes nefese ders verir sesiyle konuşuyordu.

- Mesajımı aldın ve benden nefret ediyorsun, şimdi yakalandığımı düşünüp telefonu kapatacağın ama lütfen, lütfen telefonu kapama.

Ağzım kurumuştu. Sesim bana bile fazla çatlak geldi.

- Cary, telefonu yüzüne kapatmayacağım.

- Konuşacak mısın?
- Konuşuyorum. Düşünüyordum, yakalanmakla ne demek istedi? Evin dışındaydım, telesekreteri de devre dışı bırakmıştım. Dikkatle konuştum:
- Konuşmalı çok uzun zaman oldu.

Cevap vermedi ama telefon sessiz değildi.

- Kendi prodüksiyonlarından birinde iş bulabilirsin, diye devam ettim, zor bir dönem. Oldukça başarılısın.
- Oh, Ann, beni bağışladın mı?
- Benden ne istediğini söyleyen, daha iyi olmaz mı? Önce bunu halledelim. Benden istediğin bir şey var, öyle değil mi?
- Tabii var. Söylemiştim. Bir çocuk gibiyim, bir çocuk gibi davrandığımı düşündüğünü biliyorum. Önce her şeyin iyi olduğunu söylemeni istiyorum. Bağışlanmak istiyorum. Artık nasıl derler temiz bir sayfayla başlamak istiyorum.

Düşündüm, "Daniel şimdi seni duymalıydı" diye, ama bir şey söylemedim, onun adını anmak istemiyordum.

- Peki, seni bağışladım, Cary. Tamam mı?
- Gerçekten de bağışlayabiliyor musun, Ann?
- Gerçekten. Şimdi benden ne istediğini söyle. Haydi, şaşırt beni.

Gerçekten de şaşırttı. Bağışlanmış olmanın tadına varırmışçasına bir süre bekledi. Duyduğum nefes, bir kedinin mırıltısını andırıyordu. Daha sonra konuştu:

- Önce bana yayımlanmamış günlüklere göz atmayı yasaklayıp yasaklamadığını söyle.
- Ne?
- Birinci günlükte kayıp bir bölüm var, bunu sen de biliyorsun. Bunu kimsenin görmesine izin verdin mi?
- Eksik parça mı? Bunu ilk kez duyuyorum. Farkında bile değildim.
- Değil miydin?
- Neden bahsettiğini anlamıyorum, eksik bölüm. Orada olması gerekirken olmayan bir şey mi var?
- Eğer bilmiyorsan, rahat bir nefes daha alacağını, hiç olmazsa benim de bir fırsatım olacak demek.

Ne istediğini biraz sonra belli etti; en ilginç olanı, isteğinin Swanny'nin kökeni ile ilgili olmasıydı. Ne de olsa Swanny ünlü bir kişi olmuştu, radyo programlarına çıkıyor, televizyona konuk oluyor, dergilerde mülakatları yayımlanıyordu; ne var ki hayattayken, Asta'nın gerçek kızı olup olmadığı konusunun o kadar da önemli görülmeceği açıktı. İnsanların ilgisini çeken Asta'ydı; Swanny onun aracısı, bir anlamda sözcüsü, tercümanı gibi görülüyordu. Şimdi öldüğüne göre, toplumun ilgisi ona değil, onun elinde bulunan ve henüz yayımlanmamış günlüklere dönecekti. Yine de Cary'nin bilmek istediği şeyin Swanny'nin doğumuyla ilgili olduğunu anladım. Anlaşılan kendimi farkında olmadan bu konuya fazlasıyla kaptırmıştım.

- Teyzemin bebekliğiyle ilgili olup yayımlanmamış tek bir nokta bile kalmadığından eminim.

- Teyzenin bebekliği mi? Ann, senin teyzen kim? Senin teyzenin kim olduğunu bilmiyorum bile.

- Swanny Kjær.

- Aman Tanrım, tabii. Özür dilerim, onun bir şekilde akraba olduğunu biliyordum, ama teyzen olabileceğini hiç düşünmedim. Bebekliğinde ne var? Umarım bu konuda paparazzilerin saldırısına uğramadın?

Bu konunun ne olduğunu, ne olabileceğini sordum.

- Ann, buluşabilir miyiz? Gelebilir misin? Dayanabilir misin?

Bir an düşünüp gidebileceğime karar verdim. Tabii gidebilirdim.

- Yine de bana ne konuda olduğunu anlat.

- Roper, dedi, Roper hakkında bir dizi yapmak istiyorum.

Büyük bir samimiyetle, neden söz ettiğini anlamadığımı söyledim.

- Asta'da, birinci cildin hemen başlarında, şeyin hakkında bir bölüm var, neydi adı... hani hizmetçi...

- Hansine.

- Evet, Hansine eve gelir ve komşu evde ya da arka sokaktaki evlerden birinde çalışan bir hizmetçiyle tanıştığım anlatır.

Belki de ilk kez birisi benimle konuşurken bütün günlüklerin içeriğini bildiğimi, kelime kelime, satır satır ezberlediğimi varsayıyordu. Yakında daha da çoğalacaklardı.

- Sanırım öyle.

- Sonra, Hansine'yle çay içmeye gelen kadın ve çalıştığı evdeki insanlar hakkında daha fazla bilgi verir. İşte, evinde çalıştığı insanlar Roper, karısı ve kayınvalidesidir. İşte bu! Gerçekten de bunları bilmiyor muydun?

Söylediği adlar bana hiçbir şey ifade etmiyordu. Şimdi düşündükçe nasıl olup da daha fazla bilgi istemediğime şaşırıyorum, ama aklıma gelmedi işte; sadece Cary'yle iki gün sonra buluşmak üzere sözleştik. Merak, telefonu kaparken başladı. Kendi Asta cildimi buldum, ilk sayfalarını okudum-

Roper diye birisinden bahis yoktu. Sokakta düşen yaşlı adam, Hansine'nin arkadaşı, evinde çalışan diğer insanlarla ilgili bölümleri gördüm. Bir adam, karısı ve karısının annesinden söz ediliyordu. Hizmetçi ev sahibinden bahsederken "hanımım, Mrs. Hyde" diyordu, Mrs. Roper değil. Daha sonra Asta bu insanların oturduğu sokağa gittiğini, evlerine baktığını, kucağında bir bebekle bir kadının çıktığını gördüğünü yazıyordu.

Bütün bunlar, Swanny'nin doğumundan iki gün önce, 26 temmuz 1905 günü yazılanlardı. Sonra, 30 ağustosa kadar bir şey yazılmamıştı, daha önce böyle bir boşluk görmediğim için şaşırmışım, hepsi bu. Günlüklerde boşluklar olur, Asta da defterine her gün yazmamıştı, bazen haftalar boyunca yazmadığı da oluyordu. Daha sonra, 15 ekim tarihinin altında "Navarino Caddesi'nde karısını öldüren adamla" ilgili bir bölüm okudum, ancak yine isim yoktu. Hepsi bu kadardı. Ne bir açıklama ne de ayrıntı. Anlaşılan Asta konuyla fazla ilgilenmemişti. Ben de öyle, yani o zaman.

Asıl ilgimi çeken bir sonraki mektup oldu. Paul Sellway adlı birinden geliyordu.

Bu isim bana bir şeyler söylemek istiyordu, ama ne olduğunu çıkaramadım. Mektubu okumaya başlamadan, bir süre bu adı daha önce nerede duyduğumu düşündüm. Sellway, Sellway... Maureen'in, Ken'in karısının bir akrabası bir Sellway'le evlenmemiş miydi? Daha fazla düşünmeden mektubu okumaya giriştim.

Teyzemin ölümünden sonra acımı paylaşmak istediğini belirtiyordu. Onunla küçük bir çocukken, anneannesinin ölümünden hemen sonra tanıştığımı hatırlıyordu. Mektup birkaç paragraflıktı, ama kim olduğunu anlamak için sonuncu paragrafa kadar okumak gerekiyordu. Joan (kızlık soyadı Cropper) ve Ronald Sellway'in oğullarıydı. 1943 yılında doğmuştu, yani Hansine Fink'in torunuydu. Mektubunu antetli kâğıda yazmıştı: Dr. P. G. Sellway, adresi de Londra E8'di.

Nedendir bilmem, kendimi "Asta buna ne tepki gösterir?" diye düşünürken buldum. Gerçek bir züppeydi, gerçek züppelerin büyük çoğunluğu gibi, böyle davranmasının nedenini açıklayamıyordu. Paul Sellway'in bir doktor (derin saygı duyduğu ama sevmediği bir unvan) olduğunu öğrenince inanmayacaktı. Ne yani, cahil Hansine'nin torunu, bir doktor ha? Aptal Karoline gibi bir çiftlik hayvanından farksız o köylü Fink'in torunu! Morfar'ın kendisinin de bir ağıldan (hem de birçok açıdan) gelmiş olmasının fazla bir önemi yoktu. Bütün fark, aşağı tabakadan bir değil, iki kuşaktır uzaklaşmış olmaktaydı.

Swanny çok daha değişik düşünürdü. Kendi kökleriyle ilgili araştırmasını sürdürürken, Hansine'nin kızına da gitmişti. Annemin ölümünden aşağı yukarı iki yıl sonra. Kız kardeşinin ölmüş olduğunu kabullenip alışmıştı, çarşamba günlerini başka türlü doldurmayı, günlük telefon konuşmalarını yapmamayı öğrenmişti. Tıpkı tabiatın boşluktan nefret etmesi gibi, Swanny de annemin ölümüyle doğan boşluğu kendi kökeniyle ilgili endişeleriyle doldurdu.

Asta'dan sadece birkaç ay daha büyük olmasına rağmen Harisine ellilerin başlarında ölmüştü. Swanny'nin Paul Sellway'le tanışmasının bu ölümün hemen sonrasına rastladığını düşünüyorum. Swanny'nin Hansine'nin cenaze törenine değil -ne annem ne de Asta gitmişti- cenazeden birkaç gün sonra, şimdi unuttuğum bir nedenle Hansine'nin kızını ziyarete gittiğini hayal meyal hatırlıyorum. Belki de Hansine, Joan Sellway'e Swanny'ye verilecek bir emanet bırakmıştı. Swanny Asta'nın gözdesi olduğu kadar, Hansine'nin de Westerby çocukları arasında en sevdiğiydi.

Sonra Swanny onu görmeye gitmişti, ama bu o kadar da kolay olmamıştı. Her şeyden önce Joan Sellway taşınmıştı. Swanny eski telefon numarasını aramış, karşısına Sellway'lerin şimdi nerede oturduklarından habersiz bir yabancı çıkmıştı. Swanny'nin, Joan'ı hem bulmak istediğini hem de bulmamayı tercih edeceğini anlamak gerekir. Gerçeği öğrenmek istiyor, aynı zamanda da gerçekten çekiniyordu. Yine kendi sıkıntılarını kendi yarattığı bir döneme girmişti.

Onu bulma görevi bana verildi, işimden dolayı bana özel dedektif muamelesi yapan sadece Swanny değildi. Birinin nasıl bulunacağını, yerinin nasıl belirleneceğini biliyor olmalıydım. Aslında bunu herkes yapabilirdi, hiç de güç bir şey değildi. Joan Sellway ya da kocası Ronald Sellway'in Londra telefon rehberinde bulunmamalarının nedeni, Londra bölgenin dışına taşınmış olmalarıydı. Onları Borehamwood bölgesel telefon rehberinde buldum.

Şimdi Joan Sellway hakkında söylediklerime dikkat etmem gerekiyor. Onunla daha önce hiç karşılaşmamıştım, deneyimlerimden yararlanamam, kişiliğinden söz ederken başkalarından duyduğuma dayanmak benim için, özellikle de benim için yanlış olur. Ne olursa olsun, Swanny'ye sadece soğuk davrandı, sorunu anlamıyor gözükte.

Uzun boylu, açık renk saçlı bir kadındı, iri kemikli ve sıskaydı, Swanny'nin "tam bir Danimarkalı" dediği, büyük mavi gözleri, güçlü ve becerikli elleri vardı. Swanny'ye cevabı "Neden söz ettiğinizi bilmiyorum" veya "Söylediklerinizi anlamıyorum" oldu. Sonunda, sanki çılgınlık gösterisini ciddiye almak için büyük bir çaba harcıyormuş gibi, gerçek cevabı buldu: "Neden annenize sormuyorsunuz?"

Swanny sorduğunu anlattı, ne cevap aldığını açıkladı.

- Oğlumla konuşmanız daha iyi olur, diyordu Mrs. Sellway sürekli.

Oğlu, mektuptaki Paul Sellway'di tabii. Swanny'nin bütün bunları oğluna, kocası öldükten sonra tek dayanak gördüğü oğluna anlatmasını istiyordu. Swanny o dönemde doğmamış oğlunun bütün bunları nasıl bileceğini sorunca da cevabı yine hazırды.

- Ben de yoktum.

Swanny onunla Hansine arasında hiçbir benzerlik bulamamıştı. Asta'nın her işe yarar hizmetçisi güler yüzlü, Asta'nın vermediği anne sevgisini göstermeye hazır, iyi huylu ve güvenilir bir kadındı. Ya da en azından Swanny onu öyle hatırlıyordu.

- Sadece annenizin size o dönemle ilgili bir şeyler anlatmış olabileceğini düşünmüştüm. Yani annemin yanında çalıştığı dönemle ilgili demek istiyorum.

- Anlatmadı.

İşte o zaman Swanny, Joan Sellway'in davranışlarından, gittikçe içine çekilmesinden, bastırmaya çalıştığı öfkeden, annesinin evlilik öncesi hayatı hakkında hiçbir şey duymak istemediğini, özellikle de bu konunun kocası ve oğlu önünde tartışılmasından hiç hoşlanmadığını anladı. Annesi hizmetçilik yapmıştı. Annesi, bu kadının annesinin evinde ayak işleriyle uğraşmıştı. Peki ama annesi kızının, Borehamwood'lu güzel bir evde oturan, oğlu doktor olmak üzere olan kızının kendinden hiç de daha yüksek olmayan bir kadının sorularıyla karşılaşması için ne suç işlemişti? Anlaşılan bu kadın buraya sadece onunla alay etmek, annesinin mütevazı, hatta utanılacak kökenini yüzüne vurmak için gelmişti. Swanny daha fazla ısrar etmemesi gerektiğini anlamıştı, ama aynı zamanda da Joan Sellway'in anlatacak fazla bir şeyi olmadığını, bu konuda en az kendi kadar bilgisiz olduğunu, bu bilgisizliği sona erdirmek için hiçbir çaba harcamayacağını da görmüştü.

Swanny hakarete uğramıştı. İnsanlara alay konusu olmaya başladığını görüyor ya da gördüğünü sanıyordu, ama artık durması mümkün değildi. Annemin ölümünden öncekinden bile daha kötü bir durumdaydı. Bütün o süre boyunca yakında Asta'nın da gerçeği açıklayabilecek durumdan çıkmasından korktu. Artık bir açıklama yapmak istese bile Asta hatıralarından söz edemeyecek, olayları birbirine bağlayamayacak kadar bunayacaktı. O dönemde, hiç olmazsa benim görebildiğim ölçüde, böylesi belirtiler yoktu. Asta doksanlarına girmişti, ama her zaman olduğundan farklı görünmüyordu, karpisli, inatçı, kendiyile ilgili ve şaşırtacak ölçüde çekiciydi.

Swanny'nin kafasına Asta'nın bunaklığı fikrini sokan Torben'di. Ona göre "bütün bu üzücü olaylar" olarak adlandırdıklarının tek nedeni Asta'nın bunamasıydı. Swanny, Asta'nın bunadığına inanmak istiyordu, çünkü Asta'nın bunaması "bu üzücü olayların" Torben'in de dediği gibi saçmalaktan başka bir şey olmadığını gösterecekti. İyi ama, Asta bunamışsa, kızına gerçeği anlatabilecek miydi?

Harry Amca'ya gitti. Asta'dan iki üç yaş daha küçüktü ama daha çok yıpranmıştı. Kim yıpranmamıştı ki? Hâlâ yalnız yaşıyordu, ama hepsi de evlenmiş olmalarına karşın Leyton'dan ayrılmamış kızlarının gözetimi ve bakımı altındaydı.

Asta, Harry Amca'nın Swanny'yi ne kadar sevdiğini, eve ilk geldiği gün o zaman on dört yaşında olan Swanny'ye nasıl bağlandığını anlatırdı. Oğlunun ölüm haberini vermek üzere Padanaram'a, Asta'yı ziyarete gelmişti. Aslında alışılmış bir şeydi, savaştan sağ dönenlerden bazıları ölen arkadaşlarının evine giderek oğullarının son saatlerinden bahsederek aileyi teselli eder, oğullarının cesaretinden, acı karşısındaki dayanıklılığından, muhteşem -her zaman muhtemelen- cesur ve soylu ölümünden söz ederlerdi. Kapıyı Fraily açmıştı, ama oturma odasına girdiğinde karşısında Swanny'yi bulmuş, Asta on dakika sonra inene kadar Swanny'yle sohbet etmişti.

- Ağabeyiniz" demişti Swanny'ye, harika bir kardeşi olduğunu söylemişti, ama ne kadar güzel olduğundan hiç söz etmemişti.

Swanny, Leyton'a, Essex Caddesi'ndeki evine gittiğinde onu yalnız bulmuştu. Üst katta oturan kızı yemek tepsisini kaldırmış, şömineyi yakmış sabah gazetesini de getirmişti. Gençliğinde, Paul Sellway'in büyükbabası Sam Cropper kadar uzun ve yakışıklı biri olmalıydı. Aradaki tek fark Harry'nin açık renkli olmasıydı. Ancak geçen yıllar belini bükmüş, boyunu kısaltmıştı. Yüzü soğukta kalmış bir çocuğun pembemsi beyaz rengini almıştı. Parkinson'a yakalanmıştı, elleri sürekli olarak titriyordu, ama hâlâ komik, kibar ve

neşeliydi. Swanny'nin elini tutup öptü. Hiç de İngiliz olmayan, ama Asta'nın sevgisini kazanan bu âdeti nereden aldığım kimse bilmiyordu. Asta'nın elini her defasında öperdi, Asta da buna bayılırdı. Swanny ona her şeyi anlattı. Konuşulması kolay, iyi bir dinleyiciydi. Asta'yla bunca zaman dostluk edebilmek için çok iyi bir dinleyici olmak şarttı.

Sonunda "Bundan bana bir kelime bile etmedi" dedi.

Swanny ağlamaklıydı:

- Bana da söylemiyor! Bütün bunları uydurmuş olabilir mi? Uydurabilir mi?
- Sana bir şey söyleyeceğim kızım, artık nasıl değerlendirirsin, bilmem. Bütün ömrüm boyunca akıllı bir çocuğun babasını tanıması gerektiğini işittim, ama bu safсата, öyle değil mi? Çocuklara baktığında büyükleri, anne babaya baktığında çocuğu görürsün. Bunu kendinde görmek zordur, çünkü ne görmek istediğini bilmezsin, kendini aynada olduğun gibi göremezsin. Ama diğerlerine bakınca, anne babayı ve çocukları tanıyınca, görürsün. Göremediğinde, işte o zaman sorun var demektir.
- Babamı tanırdınız, dedi Swanny. Sonra düzeltti. Rasmus Westerby'yi tanırdınız, Asta'yı tanıyorsunuz. Benim yüzüme baktığınızda, onları görebiliyor musunuz? İçlerinden herhangi birini?
- Sevgili kızım, dedi, bunu bana sorman gerekli mi?

Ona bunu sormak zorunda olduğunu, başka çaresi kalmadığını söyledi.

Harry Amca bir dakika kadar suskun kaldı. Swanny'nin elini tuttu.

- Cevabım hayır. Hayır, göremiyorum. Hiçbir zaman göremedim, bu da beni hep şaşırttı. Bu yüzden sorun beni şaşırtmadı, hem de hiç. Bak, birbirimizi iyi tanıdıktan sonra annen ve ben dost olduktan sonra, bana söylemesini bekledim. Hep bir gün gelecek, Asta kızım onun olmadığını, o güzel kızı evlat edindiğini söyleyecek diye bekledim. O gün hiç gelmedi. Sevgili anneni çok seviyorum, şimdi artık bunu söylemenin bir sakıncası yok, ama sen onun çocuğu olamayacak kadar güzeldin.

Swanny giderken onu, büyük bir sevgiyle öptü. Swanny daha bir şey söylemeden, Asta'yla konuşmaya söz verdi. Swanny, Harry Amca'nın Asta'yla ne konuştuğunu, Asta'nın ona ne anlattığını hiç öğrenemedi. Tek bildiği, Harry Amcayı sorguya çekmesinin Asta'yı çok kızdırdığıydı.

- Zavallı adam, onu böylesine sıkıştırmak, diye kızdı, ona söylediklerini bana anlatırken gözleri yaşatıyordu.
- Ona sadece beni evlat edindiğini bilip bilmediğini sordum.
- Kalbi hasta yaşlı bir adama böyle soru sorulur mu? Yaptığının tek sonucu onu da çılgın bir kadın olduğuna inandırmak oldu, lille Swanny. Sanki benim ve kocamın çocuğundan başka bir şey olabilirmişsin gibi.



- Ama değilim, Mor, olmadığımı sen söyledin.
- İyi de bunu bütün dünyanın öğrenmesini istiyorum anlamına gelmez ki. Lütfen biraz mantıklı ol. Ona neden soruyorsun? Onunla tanıştığımda sen on dört yaşındaydın. O nasıl bilsin?
- En yakın arkadaşın da, ondan.

Swanny o zaman Momor'un yüzüne dalgın ve gururlu bir ifade yerleştiğini anlattı.

- Zavallı, yalnız bir hayat sürdü. Bir daha evlenmedi. Bunu sana daha önce söyleyip söylemediğimi bilmiyorum, bana evlenme teklif etti. Oh, çok zaman önce, tabii. Swanny annesine o kadar sinirlendi ki, "Keşke Harry'nin evlenme teklifini kabul etseydi" diye düşündü. Hiç olmazsa kendi kocasıyla Leyton'da olacak, Swanny de ona bakma, onunla uğraşma sıkıntısından kurtulacaktı.
- Neden kabul etmedin? Başını bir tarafa döndürüp, elini de diğer yana sallayarak:
- Uygun olmazdı. Senin için mesele yok, iyi bir kocan, güzel bir evin var, ama ben ilk seferden hiç hoşlanmamıştım. Neden yine riske gireyim? Sana söyleyeyim, insanlar evlenince çok değişiyor. Onu bir kocadan çok, bir arkadaş olarak istedim.

Harry birkaç hafta sonra öldü. Hiçbir şey bilmiyordu, söyleyecek hiçbir şeyi yoktu.

Yıllar geçti. Swanny bana, Asta'ya gidip gerçeği öğrenmek için soru sormamaya elinden gelen gayreti gösterdiğini, ama araştırmaktan bir türlü vazgeçemediğini anlata. Doğrusunu anlatması için Asta'nın başının etini yedi, her seferinde de Asta değişik cevaplar verdi. Bunun önemli olmadığını, kimseyi ilgilendirmediğini, hiçbir şey hatırlamadığını anlattı. Swanny'ye sadece üvey annesinin kendini sevmemesi durumunda önemli olabilecek bir şeyin peşini bırakmamasını söyledi. Oysa o, Asta onu gerçekten seviyordu, her zaman çocuklarından fazla sevmişti, o zaman bu kadar aptalca davranmanın anlamı neydi?

Sonunda Asta ya son kozunu oynadı ya da başının etinin yenmesinden, sürekli oyun oynamak mecburiyetinden sıkıldı. O dönemlerde artık biraz daha uzun oturuyordu, ama koltuğun ucuna iliştiğinde, çok rahatsız olduğunu belli ediyordu. Gergin değildi, zaten hiç gergin olmamıştı. Umutsuzluğa düşen, çok sıkılan insanların yaptığı gibi başını geriye ata, gözlerini tavana dikti. Bu davranışın insanların gözlerini cennete çevirip Tanrı'dan sabır diledikleri zamandan kalma bir miras olması gerekir.

- Diyelim ki gerçek olmadığını söyledim, hepsini uydurdum?

Swanny titremeye başladı. Annesine doğumuyla ilgili sorular sorduğunda, giderek daha çok titriyordu. Bazen titremesi daha da şiddetlenir, dişleri de takırdardı. Titreyerek Asta'ya baktı, Asta da "Öyle diyelim, olmaz mı, lille Swanny? " dedi. "İnsanlarla alay etmekten hoşlanan kötü kalpli bir ihtiyarım ve bütün bunları uydurdum. Olan biten bu, şimdi artık bundan bahsetmeyelim, bunu burada bırakalım."

- Yani mektubu da sen yazdın? dedi Swanny.

Alışılmış bir omuz silkme, bir yan bakış, bir tebessüm."Eğer öyle istiyorsan, eğer seni mutlu edecekse."

O zaman Swanny cüretli ve korkunç bir şey yapmaya, daha önce yüzü kızarmadan aklına bile getiremeyeceği bir girişimde bulunmaya karar verdi. Yaptıklarını bana itiraf edebilmek için Asta'nın ölümünden sonrasını beklemek zorunda kalmıştı. Alçak sesle yaptıklarını anlatırken, gözlerini benimkilerden kaçırıyordu. Niyeti, önüne çıkan ilk fırsattan yararlanmak, Asta'nın odasına girerek arama yapmaktı.

Bu fırsat, Asta, Maureen ve Ken'e misafir gittiğinde çıktı. Bu görülmemiş bir ziyaretti. Asta Ken'i fazla sevmezdi, onun adını değiştirmesini hiçbir zaman kabul edemeyeceğini söyler dururdu. Oysa Mogens de başka bir isim almıştı, ama Asta bunu hatırlamıyor gibiydi. Bence asıl gerçek Ken'in yerine bir kız doğurmak istemesiydi. En sevdiği oğlu Mads'tı, daha bebekken ölen çocuğu. Swanny bir keresinde çok öfkelenmiş, yaşasaydı Mads'ın da mutlaka ismini değiştireceğini ileri sürerek Asta'yı kahkahalarla güldürmüştü.

Ken ve Maureen birçok kez Asta'yı evlerine kalmaya davet etmişlerdi, ama Asta her seferinde davetlerini geri çevirmişti. Ken emekliye ayrılınca Baker Sokağı'ndaki evlerinden Twickenham'e taşınmışlardı. Asta banliyölerden hoşlanmadığını söylerdi. Hampstead değişikti, Hampstead banliyö olarak gösterilemezdi, sadece Garden banliyösü olarak adlandırılan, ona göre hiç de Hampstead'e benzemeyen, Finchley'ye ait olması gereken bölüm hariç. Her zamanki araştırmacılığı ve izleyiciliğiyle Finchley'nin meydana çıkışını seyretmişti. Torben hastaneye kaldırılınca, Ken ve Maureen ısrarlarını artırdılar.

Torben bir kalp krizi geçirmiş, şaşırtıcı bir biçimde iyileşmeye başlamıştı. Swanny gününün önemli bir bölümünü hastanede, kocasının yanında geçiriyordu. Ken bunu duyunca Asta'ya kocaman evde kendini yalnız hissediyor olması gerektiğini söyledi. Swanny'ye de annesini birkaç gün Beckenham'e götürmekle Asta'nın bakımını üstlenmek, -böylelikle de kızkardeşine dinlenme fırsatı vermek istediğini anlattı. Oysa Swanny, Asta'nın bakımını falan üstlenmiş gibi değildi: bütün diğer doksanlıkların tersine Asta'nın bakıma ve özene ihtiyacı yoktu. Bağımsızdı, her uzvu ve yetisi yerindeydi.

Swanny, Asta'nın gitmesi için can atıyordu, bana öyle demişti, böylece rahatsız edilmeden odasını arayabilecekti, ağabeyinin başka bir amacının olmasından kuşkulandıysa da ne olabileceğini çıkaramadı, Asta'nın verecek fazla bir şevi, bırakacak çok bir parası yoktu. Ya da en azından "gerçek para" olarak adlandırılacak bir parası. Swanny'nin sıkıntıları ve uzun süredir içinde bulunduğu durum, onu kendi deyimiyle "kötü niyetli" yapmıştı. Belki de Ken ve Maureen sadece iyilik etmek istiyorlardı. Ne olursa olsun, onların amaçları Swanny için önemli değildi, o sadece Asta'nın gitmesini istiyordu, ama Asta'yı gitmeye teşvik etme yanlısına düşmedi. Onu şaşırtan, Kew Gardens'ı daha önce hiç görmediğini söyleyen Asta oldu. Eğer Twickenham'e, Ken'in oturduğu bölüme gitse, Kew Gardens'ı yürüyerek gezebilecekti.

Öyle doğaya fazla ilgi gösterdiği için değil. Gülleri diğer çiçeklerden ayırt edebilirdi, günlüklerinde de bazen kayın ağaçlarından söz ederdi ama aynı cümlede atkestanesini tanıyamayacağını da itiraf ediyordu. Kew ilginçti, çünkü serada yetiştirilen muzların neye benzediklerini görmek istiyordu. Asta, Ken ve Maureen'in otomobiline binip gittikten hemen sonra Swanny zaman kaybetmeden üçüncü kata, Asta'nın odasına gitti. Odaya girmesini ayyaşların yalnız kalır kalmaz şişeye sarılmalarına, bazılarının da mastürbasyona ya da

fetişlere düşkünlüğüne benzetiyordu; bunlar onun sözleriydi, benim değil. Bu zorunluluk nefes almasını güçleştiriyor, neredeyse midesini bulandırıyor. Aradığı şeyi bulmak gibi bir tiryakiliğin pençesindeydi.

Asta'nın odası genişti, aslında hiçbir zaman kapatılmayan çift kapıyla ayrılan bitişik iki odadan oluşuyordu. Kendine ait banyosu da vardı. Bütün üçüncü katı kullanıyor da denebilirdi, istese kimsenin kullanmadığı sandık odasına da yayılabilirdi. Odayı hiç görmediğimi söylemişim, orasını ilk kez Swanny'nin ölümünden de sonra görebildim. Asta kimseyi kendi alanına davet etmezdi. İnsanlarla ilgilenirdi, ama onlara ihtiyacı yoktu. O odayı sahibesinin ölümünden tam dört yıl sonra ziyaret ettim, tabii odanın fotoğraflarını dergilerde ve pazar eklerinde, bu gibi yayınları okuyanların herkes gibi ben de gördüm. Burası günlüklerin yazarının son yaşadığı yerdi ve -en azından, günlüklerden yeni bir cildin yayınlandığı dönemlerde- haberlerin başköşesindeki yerini alırdı

Swanny'nin evindeki bütün odalar gibi rahat, neredeyse lüks döşenmişti, yine de bana boş, içinde yaşanmamış görünüyordu. Oysa Swanny odada hiçbir değişiklik yapılmadığını, ne bir eşyanın eklendiğini ne de birinin çıkarıldığını anlatmıştı. Asta istifçi değildi, onun ilgilendiği yaşamın anıları değil ta kendisiydi. Odadaki eşyalar ve süsler Swanny'nindi, Asta, Willow Caddesi'ne gelmeden önce de oradaydı. Asta'ya ait olan eşyalar Napolyon tarzı yatak ile meyve ve yaprak oymalı koyu renk cilalı masa, fotoğraf albümleri, kitaplar ve başka evlerde olduğu mobilyaların üzerine yerleştirilmek yerine duvarlara asılan çerçeveli fotoğraflardı: güneşsiz bugünde çekildiği belli olan bir Padanaram sepyası, Swanny'nin birkaç resmi, annem ve babamın evlilik fotoğrafı, gençken Kopenhag'da çektiği, sağ alt köşesinde fotoğrafçının adı, solda da bir pop yıldızının imzasına benzer "Asta" yazılı bir portre.

Swanny girer girmez Asta'nın yazı masasına, daha doğrusu Asta'nın yazı masası olarak kullandığını sandığı mobilyaya yöneldi. Kullanıp kullanmadığını bilmiyordu. Çekmecelerde mektup kâğıtları ve zarflar, kullanılmamış bir defter ve şaşılacak kadar çok ucuz tükenmez kalem vardı. Tabii bana bütün bunları çok sonra anlattı, o dönemde günlüklerin varlığından bile habersizdi. En tepedeki kalın ciltli defterin en son günlük, Asta'nın üç yıldan beri açmadığı, son tarihin 9 eylül 1967 görüldüğü günlük olduğunu bilmiyordu. Üstelik çok sonraya kadar 9 eylül 1967'nin Harry Duke'un cenaze günü olduğunu da anlayamadı.

Tabii Swanny defteri açtı. Yaptıklarından dolayı çok utanıyordu ama hiçbir ayrıntıyı ihmal etmedi, eline geçen her şeye baktı. Yazı Danca'ydı, okuyabiliyordu, ne var ki 1966 ve 1967 tarihlerini görünce daha fazla devam etmedi. O günlerden birkaç yıl önce, Torben'in bir yakını kadın ölmüş ve 1913 yılında Sen-Petersburg'da yaşarken yazdığı günlüğü bırakmıştı. Kocası Great Northern Telegraph Company'de çalışıyordu, bir yıl süreyle San Petersburg'da bir otelde yaşamışlardı. Torben bunu duyunca günlükle çok ilgilendi, uzun çabalar sonucu defteri ele geçirdi, devrimden önceki yaşamdan bir fotoğraf ve her çeşit ilginç toplumsal ve siyasal yorumlar bulmayı umuyordu. Günlük gerçekten de toplumsal içerikliydi. Elindeki defterde genç bir kadının gündelik faaliyeti, gittiği davetler ve giydiği kıyafetler ve günlük hava raporlarının dışında bir şey yoktu. Swanny annesinin son günlüğünü eline aldığı anda, bunu hatırladı. Şiddetli bir fırtına ve yandaki bahçeye devrilen bir ağaçla ilgili bölümü okudu, sonra kitabı masanın üzerine bıraktı.

Elbise dolabının kapakları, hava sirkülasyonunu sağlamak için her zamanki gibi açıktı. Buraya daha önce de bakmıştı, hiçbir şey bulamamıştı. Yine de bir kez daha aramaya karar verdi. Yaptıklarından utanarak, Asta'nın yıllardır giymediği paltoların ceplerini yokladı, eski çantalara baktı. Ancak Asta hiçbir şey saklamıyordu; çoğu yaşlı kadının yaptığı gibi

pasakların birikmesine de izin vermiyordu. Özellikle titiz ya da düzenli olduğundan değil. Yaşamın anıları arasında boğulmaktan hoşlanmıyordu.

Swanny'nin asıl hedefi kilitli dolaptı. Anahtarı yoktu, anlaşılan Asta anahtarı yanında götürmüştü, belki de odada bir yere saklamıştı. Anahtarın olmaması büyük bir sorun olmadı. Evde bir sürü kilitli dolap vardı ve Swanny anahtarlardan birinin Asta'nın dolabına uyacağını düşünmekte haklıydı. Sonraları bana, yaptıklarından nefret ettiğini, yine de evde tek başına olmanın, kimse tarafından rahatsız edilmeyeceğini bilmenin keyfini çıkardığını söyledi. Sanırım en az Asta kadar Torben'e de yakalanmaktan çekiniyordu. Kocasını çok kuralcı bir adamdı, görünümündeki yumuşaklığın ardında katı bir disiplin gizliydi, karısının annesinin eşyalarını karıştırmasına, en az onu porno bir film izlerken yakalamış kadar şaşırırdı.

Ancak zavallı Torben'in Swanny'yi rahatsız etmesi mümkün değildi. Hızla iyileşmesine, yakında eve çıkacak olmasına karşın hâlâ hastanedeydi. Asta millerce ötede, Twickenham yolundaydı. Swanny dolabı açtığında içinin elbise dolu olduğunu gördü.

Görebildiği kadarıyla buradaki elbiseler biraz daha eski olmakla birlikte, açık dolaptakilerin eşiydi, fazlasıyla kâfur kokuyorlardı. Asta istifçilikten ve duygusallıktan hoşlanmadığı için, Swanny bu elbiselerin bir gün yeniden moda olacakları umuduyla saklandığına karar verdi. Gerçekten de öyle oldu, Asta'nın öldüğü yıl bileğe kadar uzun etekler yeniden giyilmeye başlandı. Elbiseler ve "kostümler" Büyük Savaş'tan kalmıştı, birkaç tane de yirmili yılların modasına uygun, boncuklu elbise vardı. Swanny umutsuzluğa düştü. Ama Asta'nın amaçlarını yanlış değerlendirmişti. Asta dolaptaki elbiseleri satmak niyetindeydi, birkaç hafta sonra da isteğini gerçekleştirdi, St. John's Wood High Street'te antika elbiselerle ilgilenen bir dükkân bulmuştu. Elbiselerini satıp oldukça iyi bir para kazandı, bir kez daha işkadını yeteneğini kanıtladı.

Swanny dolapta ne bir mektup ne bir belge hiçbir şey bulamadı. Anlattığına göre daha sonra kendi yatak odasına gitti, kendi doğum belgesini inceledi. Mektubun geldiği tarihten bu yana doğum belgesini sık sık incelemişti. Bu kez de sanki yüzüncü kez bakıyormuş gibi oldu. Yine de belgeyi yeniden inceledi, doğumunun 21 ağustos 1905 günü, Güneybatı Hackney bölgesi nüfus memurunun 55 Sandringham Caddesi, Dalston'daki bürosunda doldurulup kaydedildiğini gördü. Belgede adı Swanhild olarak görünüyordu, (Rasmus'un istediği isimler daha eklenmemişti) babası Rasmus Peter Westerby, otuz bir yaşında, mühendis, annesi de Asta Birgit Westerby (kızlık soyadı Kastrup), yirmi beş yaşında olarak yazılmıştı. Nüfus memuru belgenin altına Edward Malby adını yazıp imzalamıştı.

Bütün bunları anlayamıyordu.

Onuncu bölüm

Cary'yle buluşup günlükleri göstereceğim günden bir gün önce defterleri yalnız görmek üzere Willow Caddesi'ne gittim. Günlükleri görmeyeli on dört yıl olmuştu, son kez onları Swanny'nin elinde görmüştüm.

Evin yakınlarında otomobili bırakacak tek bir yer bulamadığım için dönüp durdum, sonunda da yarım mil ötede Pond Caddesi'nde, Hampstead'in tek boş yeri olduğuna inandığım boşluğa park etmek zorunda kaldım. Hampstead Heath İstasyonundan çıkan kalabalığın arasından Gordon Westerby'yi tanıyabileceğimi sanmam. O kadar heyecanla seslenmeseydi, ona dönüp bakmazdım bile.

Hava, Swanny'nin cenazesinde ilk kez karşılaştığımız o korkunç nisan gününden çok daha sıcaktı. Yağmur yağmamasına, yağmur beklenmemesine, bir haftadan beri de tek bir yağmur bulutu bile görünmemesine rağmen, televizyondaki polisiyelerde görülen dedektiflerin giydiğine benzer bir yağmurluk giyiyordu. Yakası cenazedeki gibi kalkıktı, ama o denli kolalı görünmüyordu, içinden görünen mavi-beyaz çizgili gömleği düz mavi kravatına uygundu. Birbirine uygun olan diğer şeyleri ise parlak siyah ayakkabıları ve evrak çantasıydı.

- Size rastlamayı umuyordum, dedi. Sanki sokakta rastlaşma dışında görüşme yolu yokmuş gibi konuşuyordu. Posta yoktu, telefon icat edilmemişti. Sizi gördüğüme çok sevindim.

- Peki ama, burada ne yapıyorsunuz? dedim, yarı şaşkınlık, yarı merakla. Yoksa o da Willow Caddesi'ne mi oturuyordu?

- Burada oturuyorum. Şaşkınlığım karşısında biraz alınır gibi oldu. Roderick Caddesi'ndeki bir dairenin yarısına sahibim. Yoksa hâlâ annem ve babamla birlikte oturduğumu mu düşünüydünüz?

Bunu hiç düşünmemiştim. Gordon Westerby'yi düşünmüş olduğumu söyleyemem. O da cevap beklemiyordu, yine de başını yaklaştırarak bir sır vermiş gibi devam etti:

- Eşcinsel olduğumu açıkladığımda, canlarının sıkıldığını biliyorum. Yapılacak en iyi şey, taşınmaktır. Yanlış anlamayın, onlarla hâlâ çok iyi anlaşıyoruz.

Yanlış anlamayacağımı söyledim, yine de bu kadar yakında oturduğuna göre neden büyükhalasını hiç ziyaret etmediğini merak etmekten kendimi alamadım.

- Size anlattığım o soyağacı, çok iyi bir şey olacağından eminim. Daha yayımlanacak günlük var, değil mi?

- Tabii, dedim. Gelecek yıl ya da daha sonra.

- Soyağacımı bitirdiğimde kullanılabilir, kitapta kullanılabilir, demek istiyorum. Eski baskıları yeniden yayımladıklarında da kullanılabilir. Ne dersiniz?

Gözlerime dürüst, yoğun ve araştırır gibi bakmaya başladı. Gözleri Asta'nınkiler gibiydi, sadece biraz daha soluk, sanki biraz daha sulandırılmış. Eğer Asta'nınkiler yağlıboyaaysa, onunkiler suluboya olmalı.

- Günlüklerin karton kapaklı baskılarını aldım. Daha önce hiç okumamıştım, anlatabiliyor

muyum? Bu kez bir hafta sonu keyfi yapacağız. Daireyi paylaştığım arkadaşımınla birbirimize yüksek sesle kitap okumaktan çok hoşlanıyoruz.

Soyağacı konusunda yardıma ihtiyacı olup olmadığını sordum. Günlüklerde Asta'nın ve Rasmus'un ataları ya da akrabalarıyla ilgili hiçbir şey yoktu, ama kendi bildiklerimle bazı boşlukları kapatabileceğimi düşündüm.

- Size güveniyordum zaten, dedi, bunu söyleyeceğinizden emindim. Babam hiçbir şey bilmiyor. Kadınların aileleriyle ne kadar ilgili olduklarını, erkeklerin ise hiç aldırmadıklarını fark ettim. Hobimle her ilgilendiğimde, bu gerçekle karşılaşıyorum. İlk kez gülümsedi, Bertie Wooster tipi iki sıra bembeyaz dişlerini gösterdi. Yine görüşeceğiz, dedi, bana rastlamaktan mutlu olduğunu tekrarladı ve hızla Gospel Oak yönünde ilerleyip gözden kayboldu.

Swanny'nin evi, -burayı hâlâ böyle adlandırıyordum- şaşılacak derecede sessiz, ama bir o kadar da sıcak ve temiz kokuluydu. Her zaman gösterdiği o parıltı hâlâ mevcuttu, insan sanki bir mücevher kutusunun içinde dolaşıyormuş duygusuna kapılıyordu. Swanny ve Torben o kadar çok gümüş ve bronz, süslerde ve avizelerde o kadar çok cama sahipti ki, odalar hâlâ küçük hareketli ışıklarla dolu gözüküyordu. O parıltı günün ve gecenin her saatinde görülüyordu, bazen bir vazunun hilal biçimi kesiminde, bir kupanın cilasında, bir prizmanın yüzündeki şimşekte, tıraşlanmış camın üzerindeki ışık oyunlarında yansıyor. Güneş ışığı olmadığından, bütün bu parıltı ve ışık kaybolmuştu. Sanki yağmurun dinmesini, karanlığın kalkmasını bekler gibi umut içindeydi.

Torben hep aşağıdaki odalardan birini çalışma odası olarak ayırırdı. Burada ne çalıştığını, ne yazıp ne okuduğunu bilmiyorum, düşündükçe elçilikte bu gibi işler için yeterince büyük bir odası olduğuna inanıyorum. Yine de onun türünde erkekler, tıpkı kadınların dikiş odası olduğu gibi, çalışma odaları olması gerektiğine inanırlardı. Torben'in ölümünden sonra çalışma odası, Swanny orayı kendi amaçları için kullanmaya başlayana kadar boş kaldı. Burayı hep kendi odası olarak adlandırır, ikinci kelimeye de hafif bir vurgu oturturdu. Sunday Times gazetesi " ...'nın Yaşamından Bir Gün" dizisi için geldiğinde, Swanny'nin fotoğrafını bu odada çekmişti.

Çalışma odasına sık sık girmiştım, Asta'nın günlüklerinin burada olmadığını biliyordum. Swanny, Torben'in oldukça mütevazı aletlerine, dolmakalemine, kurutma kâğıdına ve mürekkep hokkasına bir bilgisayar ve fotokopi makinesi eklemişti. Evde çok, yaklaşık birkaç bin kitap vardı, bunlardan çoğu da duvarları kitaptan yapılmış gibi gözükten çalışma odasındaydı. Swanny, Asta, Ölü Bir Odadaki Canlı Şey ve Parlak Genç Orta Yaş adı altında yayımlanmış üç cildi, kitapların tüm tercümeleriyle birlikte raflara dizmişti. Çevirilerin arasında en yenisi İzlandaca'ydı. Duvara, cilalı açık renk tahtadan çerçevenin içine ilk günlüğün ilk sayfasının (biraz büyütülmüş) bir fotokopisi asılmıştı.

Swanny yayıncılarla sıkı fıkı olmuş, davetlerde ünlü yazarlarla tanışmış, yayıncısının onur konuğu olmuş, tanıtma kampanyalarına katılmıştı, ama gerçek bir kitapseverin kitaplara yaklaşım tarzına erişememiş, onlarla gerçekten haşır neşir olamamış, dış görünüşlerini bir kenara bırakıp sadece içerikleriyle yaşamaya alışamamıştı. Yayımlanmış bir kitaba karşı duyduğu derin saygıyı hiç kaybetmedi. Bu yüzden Asta'nın kitabının bir hediye kutusuna konmuş ilk basımını masasının üzerine yerleştirmişti. Sınırlı sayıda ve D formatında basılıp fotoğraflarla süslenmiş bu Gyldendal baskısı masanın üzerinde biraz eğik dururken, birden itibaren numaralanmış, ciltlenmiş ama düzeltilmemiş tashih nüshaları, masanın hemen karşısındaki kitaplığın en alt rafına konulmuştu.

Defterlerin, orijinal günlüklerin orada olmadığını söylemişim. Anlatmak istediğim, defterlerin görünürde olmadıkları, hiçbir zaman ortada bulunmadıklarıydı. Yazı masasının çekmecelerine baktım, Asta'nın odasını ararken Swanny'nin duyduklarının bir kırıntısını hissederek bakılacak yerleri araştırdım. Doğru, Swanny'nin gidişi Asta'nın Twickenham'da bir akrabasını ziyaret etmesine benzemiyordu. Swanny ölmüştü. İçimi bir üzüntü kapladı, sınırlı baskılara, hediyeye nüshalarına bakmadan, onun gerçeği arayan, gerçeği bilen tek kişinin onu asla açıklamayacağını bilen araştırmacı çabalarım düşündüm.

Torben birinciden altı ay kadar sonra ikinci bir kalp krizi geçirmiş, kurtulamayıp ölmüştü. Onun ölümüyle birlikte Swanny hayatının en alt noktasına indi, çünkü, çok daha sonra akıntı tekrar onu taşımaya başladığında bana söyleyeceği gibi, Torben'in yanında kendini mutlu, korunan, aranan ve sevilen bir kadın olarak görüyordu. On bir yaşındayken ölen ağabeyi Mogens'in ölümünden bu yana, gerçek keder yaşamamıştı.

Herkesin içinde, annesinin en sevdiği çocuk olarak tanıtılmasının önemi büyüktü. Torben'in aşkı ve bitmeyen bağlılığı da Swanny'yi çok öncelikli bir yere koymuştu. Bana, gündelik hayatında kocasının kendine neredeyse taptığını bilerek yaşadığını, her akşam eve, karısına döndüğünde genç ve tecrübesiz bir âşık kadar heyecanlandığını, bir an önce eve girebilmek için son adımlarında acele ettiğini, kocasıyla birlikte insan dolu bir odada oldukları zaman Torben'in bütün diğer yüzlerin farkına bile varmadığını, sadece Swanny'ninkini gördüğünü anlatmıştı. Bütün bunları Swanny'ye Torben anlatmıştı.

Her ikisi de çocuk sahibi olmayı öyle çılgınlar gibi istememişti, çocukları olmayacağını öğrendiklerinde Torben bundan mutlu olduğunu, çocuklarını kıskanmaktan korktuğunu söylemişti. Ama Torben'in Asta'yı sevmemesinin nedeni kıskançlık değildi. Bunaklık olarak adlandırdığı, anlayamayıp reddettiği davranış ya da durum, Asta'yı yalanlan ve uydurmalarıyla Swanny'yi mutsuz kılmaya itmişti. Torben'in bu gerçeği görmezlikten gelmesi mümkün değildi.

Swanny'yi, yirmi iki yaşındayken, Kopenhag'daki o kalabalık odada gördüğü günkü açlık ve arzuyla seviyordu. Asta'nın hiç görmediği ama davetlerde gururlanarak anlattığı o mektuplardan birinde, Swanny'ye eğer onunla evlenmeyi kabul etmezse, bakir bir erkek olarak öleceğini söylüyordu. Anlaşılan daha önce bir kadınla yatmamıştı, Swanny dışında başka bir kadınla yatmamak kararındaydı, kendini Swanny için "korumuşt", onun kadar "saf" olmak istiyordu, bunlardan da şimdi bizim için gülünç gözükene, ama o dönem insanların anlattığı gibi söz ediyordu. Torben Kjær'in, uzun boyu ve Kuzeyli görünüşünün dışında bir de Wagner yanı vardı.

Swanny o mektupları çıkarır, kendi deyimiyle gözyaşlarıyla ıslatarak tekrar tekrar okurdu. Gözyaşlarının nedeni üzüntü olduğu kadar suçluluk duygusuydu da. Torben hayattayken onun değerini anlayamadığına yandığını söylemişti. Kocasını hiç Torben'in kendisini sevdiği kadar sevmemişti. Ancak böyle bir durumun, bir eşin değerini hiç eksiksiz bir tutkuyla sevdiği bütün evlilikler için geçerli olduğuna inanıyorum. Öyle görülüyor ki insan neredeyse sınırsız bir heyecan ve şevk gösterebilirken, aynı ölçüde cevap vermeyi beceremiyor. Swanny en zor günlerinde bile öteki yanağını çevirenlerden olmaktansa, öpen olmayı tercih ettiğini söylerdi. Her zaman aktiflik pasiflikten, yapan yapılandan iyi olacaktır. Bazen Torben'in aşırı tutkusundan yakındığı da olmuştu.

Oysa şimdi acı çekmekteydi. Üstelik artık Torben'in ölmesinden sonra, onu ne kadar

sevdiğini anladığını da söylüyordu. Bunu annesine anlatacak kadar da tedbirsizdi, -oysa konuşabilecek başka kimsesi kalmamıştı ki- Asta kızını alaya almaktan çekinmedi. Tabii ki kocasını sevmişti, ne yani çıldırmış mıydı yoksa? Hangi kadın bu kadar çok veren, bu kadar iyi davranan, böylesi mektuplar yazabilen, yakışıklı cömert ve yumuşak bir adamı sevmezdi? Asta kendisi böyle bir adamla karşılaşacaktı ki, vesaire, vesaire.

O dönemlerde düzenli olarak haftada bir Willow Caddesi'ne gider ve Swanny'yle birlikte akşam yemeği yerdim. Kederinin yanı sıra, dayanması gereken ve gittikçe daha çok acı veren bir artridi (merak etmek ve Asta'ya inanmamak için bir başka neden) vardı ve bir dizi acı verici altın iğnesi tedavisine başlamıştı. Artık dizkapaklarının ağrısı dinmiyor, parmak eklemlerindeki şişler kolayca görülüyordu. Kilo vermiş, sıskaya dönmüştü. İnsanlar o çarşamba ya da perşembe geceleri benim için yemek pişirmesine rağmen bir iki lokma dışında yemediğini görseler, imkânı yok seksenine varacağını tahmin edemezlerdi.

Willow Caddesi'ne düzenli olarak gitmeme rağmen, Swanny'nin hastalığına kadar ikinci kata çıkmadım. Şimdi merdivenleri çıkarırken, nereden başlamam gerektiğini düşünüyorum. Tek bildiğim, Swanny'nin odasının oturma odasının karşısındaki büyük oda olduğuydu, günlükleri burada sakladığını tahmin edemiyordum. Belki de Asta'nın odasında? Merdivenlere yönelirken, üçüncü katta bir odanın ne kadar akıllıca bir iş olduğunu yeniden düşündüm, kırk yaş daha küçük olan ben bir tırmanmada bile nefes nefese kalırken doksan yaşında bir kadının günde birkaç kez bu merdivenleri inip çıkmayı nasıl başardığını merak ettim. Anlaşılan yukarıda yalnız kalmaktan hoşlanıyordu. Çoğu yazar gibi o da aşın kalabalık sevgisinin arasında güçlü bir yalnızlığın ihtiyacını duyuyordu.

Günlükler orada da yoktu.

Bu yüzde yüz doğru değil. Son günlük, 9 eylülde biten 1967 günlüğü hâlâ oradaydı. Swanny'nin onu ilk gördüğü yerde, masanın üzerinde duruyordu. Fotoğraf albümleri de oradaydı, ilginç bir biçimde "düzenlenmişlerdi". Örneğin birer birer siyah masanın üzerine dikilmiş, Mogens ile Knud'un lüle lüle sarı saçları ve denizci üniformalarıyla görüldüğü sayfada açık bırakılmıştı. Ayaklarının altında fotoğrafçının adı yazılıydı: H. J. Barby, Gamle Kongevej 178. İngiltere'ye göçmeden kısa süre önce çekilmiş olmalı. Konsolun üzerinde, yanında kuru çiçekler dolu bir vazoda bulunan iki albüm daha vardı.

Observer dergisindeki yazıyı ve bu odanın renkli resimlerini hatırladım. Anlaşılan Swanny odayı böyle düzenleyip yerleştirmiş, gelen gazeteciler ve ünlü kişilerin ev dekorasyonu ile ilgili dergilerin yayıncıları için değiştirmeden korumuştur. Burası küçük bir mabet olabilirdi, ama geri kalan altmış iki günlüğün saklanabileceği bir yere benzemiyordu. Büyük meşe masanın çıkıntılı kenarını çektim, bir zamanlar Swanny bana burada gizli bir çekmece olduğunu söylemişti. İçeride dikiş malzemesi, iğneler, bir iğne yastığı, gümüş bir yüksükten başka bir de fermuarlı modern bir kesenin içinde, Swanny'nin annesine otuz üçüncü doğum günü için yaptığı mor-kırmızı kalem bezi vardı.

Yukarıda bir kat daha vardı. Çıkıp, içinde hiç kimsenin yaşamamış olduğu, sandıklar, bavullar ve kutularla dolu, son derecede düzenli odalar buldum. İlk odada "holland" olarak adlandırılan bir bezden yapılmış büyük bir çantanın içinde bir şapka kutusu ve deriden yapılmış bir seyahat sandığı buldum. Sandığın üzerine altın harflerle Torben'in annesinin adının baş harfleri olan M.S.K. kazılmıştı. Sandığı açtığımda hâlâ çengellere asılı cilalı askılar gördüm. Odadaki öteki sandıklar ve bavulların hepsi boştu.



Odalardan ikincisine girdiğimde, çok önemli bir şeylerin olacağını, bir şeyler keşfedeceğimi, belki de öğreneceğimden rahatsız olacağımı hissettim. Ancak Swanny'nin, nasıl biri olduğunu unutmuştum. Onun heyecandan hoşlanmadığını, sakın ve dikkatli kişiliğini unutmuştum. Altmışına yaklaştığı bir sırada anne ve babasının çocuğu olmadığını öğrendiğinde heyecanlı ve romantik bir kadının çekeceği acıdan çok daha fazlasıyla karşılaşmıştı. Bütün bunları unutmuş gibi, burada, Swanny'nin hayatının ve evinin sonunda son ve şaşırtıcı bir şey bekliyordum.

Odadaki karton kutular kitap doluydu ve kitaplar birbirine, sırtları okunabilecek biçimde bağlanmıştı. Çoğu İsveççe'ydi, Bonniers ve Hugo Geber tarafından basılmış, beyaz renkli şömiz içinde satılan karton kapaklı kitaplardı. Aralarında, üzerinde Torben'in elyazısıyla yazılmış bir etiket bulunan, uzak akrabası ya da kuzeninin 1913 yılında Sen-Petersburg'da tuttuğu günlük de vardı. Günlüğü elime aldım ve 1920'den önce bütün Avrupalıların elyazısının ne kadar birbirine benzediğini, öne eğik yuvarlak harflerin göze güzel görünmekle birlikte zor okunduğunu düşündüm. Defterdeki satırlardan hiçbirini okuyamadım, günlüğü aldığım yere geri koydum.

Geriye bir tek oda kalmıştı. Görünürde hiçbir değişiklik olmamasına rağmen, kendi yarattığım dramı yaşamaya başladım. Etrafta mobilyalar, yan yana ya da üst üste konulmuş iskemleler, aşağıdaki salona uymayacak art deco ya da çağdaş stilde yapılmış bir masa ve iskemleleri vardı. Çift kapılı maun dolap bu evde günlüklerin saklanabileceği son yerdi, günlükler oradaydı.

Günlükleri dünyanın öteki ucunda bulmuşum hissine kapıldım. Oysa topu topu üç saattir arıyordum. Ancak hemen, dolabın aslında ne kadar iyi düşünülmüş bir yer olduğunu anladım. Burası evin en sıcak yeriydi, temizlikçilerin bakışlarından uzakta, öteki sevilen ama pek seyrek kullanılan eşyanın ortasındaydı, evin günlük yaşam bölümünün dışında, merakını tatmine gelecek bir ziyaretçinin ya da fazla heyecanlı bir gazetecinin menziline ötesindeydi.

Her cilt naylon bir torbaya konmuştu, onluk torbalar da lastik bantlarla bir araya getirilip daha büyük torbalara yerleştirilmişti. Çifte lastiğin arasından her cildin hangi yıla ait olduğu, hangi tarihleri kapsadığı görülebiliyordu. Defterlerden bazılarının tercüme edildiğini, düzenlenip yayımlandığını gösterecek tek bir belirti yoktu.

Şaşkınlık ve belirli bir hayranlık içindeydim. Neden sonra günlüklerin artık bana ait olduğunu, telif haklarının daha birkaç sene Swanny'ye ait kalacağını hatırladım. İlk paketi, 1905-1914 olarak belirtilmiş olanını çıkardım. Bu bölüm Asta'yı oluşturan, Cary Oliver'in da görmek istediği ciltlerdi. Ya da, daha açık olarak, bu ciltlerden ilkini merak ediyordu.

İlk sayfadan bir koku yükseldi; Cory'nin L'Atmant'ı değil, çürüme öncesi başlayan hafif tatlı toz kokusu. Kâğıtta bazı lekeler vardı, ama yazılanları okuyabiliyordum. Binlerce sayıda okuyucu gibi, ilk satırları ezbere biliyordum, yine de Asta'nın yana yatık, ama okunaklı harfleriyle yazdığı Danca girişi okudum:

"Bu sabah dışarı çıktığımda, komşularımızdan biri bana 'Kopenhag sokaklarında kutup ayısı var mı?' diye sordu..."

Orijinali okuyor olmak sırtımı ürpertti. Sayfaları çevirirken, Cary'nin dil sorununu nasıl çözmeyi düşündüğünü merak ettim. Ona günlüğün çevirisini gösterebilirdim, ama istediği bu değildi. Herkes çevirileri yayımlanan günlüklerden okuyabilirdi; okuyamaz mıydı? Yoksa

Cary sadece günlüklerin değil, orijinal çevirilerin de daha sonra yayımlanan kitaplarda bulunmayan bölümler içerdiğini mi söylemek istiyordu? Belki.

18 temmuz, 21 temmuz, 26 temmuz... Benim için her satır aynı okunaklıkta değildi, bazı Danca cümleleri anlamakta güçlük çekiyordum. Sayfayı çevirip oğlanların adlarını değiştirmek istemeleriyle ilgili bölümü çözmeye çalıştım, Asta'nın yazdıklarını birden kestiği noktaya vardım: "Anlaşılan Mogens'in sınıfında dört Kenneth var. Babalarına sormak gerektiğini söyledim, böylece konuyu hiç olmazsa birkaç ay geciktirdiğimden eminim." Ne beklediğini bildiğin zaman tanıdık bir yabancı dili okumak çok kolay.

30 ağustosa kadar fazla bir şey beklemedim. Yayımlanan günlüklerde Swanny'nin doğumundan "hemen yakında" diye söz ediliyor, beş hafta kadar sonra da başarıyla gerçekleşmiş görünüyordu. Bütün okuyucular gibi ben de Asta'nın aradaki beş hafta boyunca günlük yazmaya vakit bulamayacak kadar meşgul ya da rahatsız olduğunu düşünmüştüm.

Oysa gerçek bambaşkaydı.

Defterdeki beş ya da altı sayfa koparılmıştı. Bu sayfalar 26 temmuz ile 30 ağustos arasında yer alan ve "bazı şeyleri aylarca erteleme"nin ötesinde cümleler içeren bölümlerdi. Beş ya da altı demiştim, oysa şimdi saydım, yırtık sayfalardan arta kalan koçanları saydım. Tam olarak beş yaprak; Asta'nın her iki sayfayı da kullandığı düşünüldüğünde on sayfa; satır başına on-on iki kelime yazdığını, her sayfada da yirmi beş satır olduğunu düşünürseniz, yaklaşık iki bin beş yüz kelime.

Bu sayfaları Swanny yırtmış olmalıydı. Belki de bu sayfaları, çeviriler tamamlandıktan sonra yırtmıştı. Günlükleri bulduğunda ben Amerika'daydım, bunun bir avantaj olduğunu şimdi anlıyorum. Bana uzun ve ayrıntılı mektupla yazmıştı, hiçbirini atmadım. Böylelikle hafızama güvenmek zorunda değildim. Mektuplardan birinde kayıp sayfalarla ilgili bir bölüm olabilirdi, şimdi bunu hatırlayamıyordum. o dönemlerde günlükleri bulduğu ve ne kadar değerli olduklarını anladığı dışında önemli açıklamalarda bulunduğunu hiç sanmıyorum.

Şimdi hiç olmazsa çevirilere bir göz atabilirdim. Burada pek esrarlı bir şey yoktu, ya da belki küçük bir esrar dışında. Bu da Swanny'nin gizliliğinden değil, ihtiyatlılığından kaynaklanıyordu. Birinci cilt dışında 1905-1914 günlüklerini dolaba geri koydum, elimdeki cildi çevirisiyle karşılaştırmak üzere aşağıya indim.

Swanny'nin düzenliliği ve özeni her türlü araştırmayı olabileceğinden çok daha kolaylaştırıyordu. Daktiloyla yazılmış çeviriler bir zamanlar Torben'e ait olan çalışma odasındaki yazı masasının en alt çekmecesinin dibindeydi. Zaman sırasına göre dizilmiş, her biri ayrı bir karton dosyaya konmuş, dosyaların üzerlerine tarih ve çevirmenin adı yazılmıştı.

İlk dosyayı açtım.

"Bu sabah dışarı çıktığımda, komşularımızdan biri bana 'Kopenhag sokaklarında kutup ayısı var mı?' diye sordu..."

18 temmuz, 21 temmuz, 26 temmuz ve günün son notlarını gösteren satırlar: "... Anlaşılan Mogens'in sınıfında dört Kenneth var. Babalarına sormak gerektiğini söyledim, böylece konuyu hiç olmazsa birkaç ay geciktirdiğimden eminim. " Bir sonraki tarih 30 ağustostu.

Buluşma yerimize, Holly Mount'taki Hollybush'a vardığımda Cary çoktan gelmişti. Zayıflamıştı, High Street blucini ve önemli bir üreticinin, muhtemelen Ralph Lauren'in pembe tüvit ceketi içinde oldukça alımlı gözüküyordu. Cary'nin saçları hep değişik renklerde. O gün değil, bir sonraki buluşmamızda saçlarının doğal rengini unuttuğunu son zamanlarda ayırık çizgisine baktığında, beyaz olduğunu gördüğünü söyledi. O akşamüstü saçları Asta'nın "sade", daha sonraki kuşakların "koyu" çikolata olarak adlandırdığı renkteydi.

Bozuşmadan önce birbirimizi öperdik. Hiçbir zaman el sıkışan biri olmadım. Birbirimize baktık, zamanın etkilerini tartmaya çalıştık.

- İyi görünüyorsun.
- Sen de.
- Birer kadeh şampanya içmeliyiz desem, bunun korkunç bir fikir olduğunu düşünür müsün?

İçtik. "Düş kırıklığına uğrayacaksın" dedim, "Araştırmak istediğin bölümde büyük bir boşluk var. Göreceksin. Birazdan Swanny'nin evine gideceğiz, orada görürsün. Bana cinayetinden bahset."

- Bunu sıradan adi bir cinayet olarak görme.
- Hiç de öyle düşünmüyorum. Sen bahsetmeden önce Roper adını hiç duymamıştım.
- Yapmayı düşündüğümüz bir dizi değil, üç bölümlük bir program. Göreceksin, öykü trajik olduğu kadar heyecan verici değil. Birkaç ayrıntıya daha gerek duyuyorum. Ancak çok büyük boşluklar var. Kayıp bir çocuk var. Sonra Asta günlüklerinde Roper'dan söz ediyor.

O zamana kadar, Asta'nın Roper'dan bahsettiği tek bir bölüm bulmuştum. 2 temmuz 1913 tarihli notlarda, Asta'nın Rasmus'un Mrs. Roper kadar kötü bir kadın olduğunu düşünmesinden korktuğu bölümde. "Sadece bir kere" dedim, "Kim bu, şu Roper?"

- Hackney'de oturan bir kimyacı. Yani eczacı demek istiyorum, o dönemde kimyacı deniyordu. Karısını öldürdü ya da öldürdüğünü söylüyorlardı. 1905'te.

- Bunlar anneannem ile dedemin oturduğu yerin yakınlarında mı oldu?
- Cesedi Hackney'de, Navarino Caddesi'ndeki bir evde buldular, Roper'ı getirdiler. Oğluyla birlikte, Cambridge'deydi. Korkunç sıcak bir yazdı, sıcaklık kırk derece falandı deniyor, buna inanmak güç, sıcak yüzünden bir sürü cinayet işlendiği anlatılıyor. Korkunç bir şiddet dalgası yaşanmış. O yılın temmuz ve ağustos gazetelerini okudum. Bunları Ünlü Duruşmalar'dan okumalısın, elimde sana verebileceğim üç nüsha var. Ne kadar ayrıntılı olursa olsun, istediğim noktaya vardırıyorum.

Eve gidip günlüklere göz atma zamanının geldiğini, ama aradıklarını bulamayacağımı söyledim.

- Emin olamazsın.
- Eminim.

Hava kararmıştı. Geceyarısına kadar Heath Caddesi'nde sıralanan otomobillere rağmen, hava orada hep kırlardaki kadar temiz ve durudur. Yürüyerek Streatly Meydanı ve New End'den geçtik, parlak lambaların, gölgelerin arasından yürüyerek Willow Caddesi'ne vardık.

- Buraya taşınacak mısın? diye sordu.
- Sanmıyorum, yani şimdilik. Tek başına yaşayan biri için biraz fazla büyük.

Rahatsız olduğunu hissettim. Sonra neşeli bir sesle, "Burası bir servet eder" dedi.

- Biliyorum.

Eve girdik, birden günlükleri ya da en azından onun ilgisini çekecek olanları aşağı getirmiş olmamın daha doğru olacağını düşündüm. Yoksa ben de onları rahatsız edemeyecek kadar Asta orijinallerinin etkisinde mi kalmıştım? Hiç olmazsa bu kez birinci ciltle birlikte aşağıya inmeme gerektiğini düşündüm.

Cary arkamdan merdivenleri tırmanmaya başladı, her basamakla birlikte sigaranın yol açtığı hırıltı daha da arttı. Okurların çoğu gibi Asta'ya sınırsız bir saygı beslemiyordu, ama üçüncü katta durmak ve odasına bir göz atmak istedi. Swanny'nin bir odadan çıkmadan önce oda kapısını, evden ayrılmadan önce de bütün kapıları kapatma tutkusunu paylaşmadığımdan, Asta'nın odasının kapısını ardına kadar açık bırakmıştım.

İçeride gördüklerinden düş kırıklığına uğradı. Asta'nın yaşadığı yerin "günlüklerindeki gibi olabileceğini" beklediğini söyledi, bununla neyi kastettiğini anlatmadı. En üst kata vardığımızda, orası o kadar iç karartıcı, kutular ve sandıkların arası o denli kasvetliydi ki 1905-1914 paketini Cary'ye uzatıp aşağı götürmesini söyledim, ben de 1915-1924 torbasını aldım.

Swanny'nin oturma odasına yerleşeli henüz beş dakika olmuştu ki, pardösülerimizi çıkarmamış olduğumuzu fark ettim. Burası oturulan ve yaşanan bir yerdi, kabul etmesi güç de olsa benimdi, bir istasyonun bekleme odası değil. Pardösümü çıkardım, onunkini de alıp holdeki portmantoya astım.

- İçecek bir şey ister misin?
- Bir şey var mı?
- Sanırım şarap var. Swanny son günlerinde şampanyadan başka bir şey içmezdi. Çok içerdi demek istemiyorum, ama ne zaman bir şey içse, şampanya isterdi.
- İstersen önce kutlanacak bir şey var mı, ona bakalım.

Birinci defteri inceliyor, sararmış yapraklara büyük bir saygıyla dokunuyordu. Yırtılmış beş yaprağın koçanlarının bulunduğu bölüme geldiğinde yüzü bembeyaz oldu. Onu uyarmamıştım, kendi görmesi daha iyi olacaktı.

- Bunu kim yaptı?
- Sanırım Swanny. Beş yaprak eksik.
- İlgi çekici bir bölüm müydü?
- Çok fazla ilginç oldukları için koparıldıklarını düşünmeden edemiyorum.

Ne demek istediğimi sordu.

- Çok özel. Çok çok özel, anlıyor musun? Senin cinayetle bir ilgisi yok. Ona anlatmayacaktım.

Omuzlarını silkti.

- Başka yerde de var mı? Yani, diğer günlüklerde de sayfaların eksik olduğu bölümler var mı?

-Bakalım.

Elimizdeki yirmi cilde baktık, hepsinin de tamam olduğunu gördük. Cary beyninde bir şimşek çakıp sayfaların belki de çeviriden sonra koparıldığını düşündüğünde, gerçekten de bir ipucu yakaladığını sanıyordu.

- Üzgünüm, dedim, bu benim de aklıma gelmişti. Burada gördüğün, çevirilenin eşi.
- Yani demek istiyoruz ki, Swanny Kjør'in annesinin günlüğünden kopardığı sayfalar onun için kabul edilemez kişisel bilgiler içeriyordu.
- Biz de böyle yapmaz mıydık? Ne sen ne de ben böyle bir sınavdan geçmedik ki. Bizim annelerimiz en çok satanlar listesine girecek günlükler tutmadı. Başka birisinin otobiyografisinde yazılıp da insanların okumasını istemeyeceğin bir hikâyen yok mu?

Gözlerini kaçırdı. Ne demek istediğimi anlamıştı, ama hiç belli etmemeye çalıştı.

- Çoğu kez, diye devam ettim, kitabı okuyana kadar senden söz edildiğini tahmin etmiyorsun, okuduğunda da tam bir şok yaşıyorsun. Diyelim ki Swanny bir başkasının otobiyografisini yayına hazırlamak durumundaydı, yayına hazırlarken de kendiyile ilgili istemediği bölümleri çıkardı.

- Tanrı aşkına, bunun adı sansür, dedi Cary, yazılanları böylesine etkilemeye hakkı yoktu.

Swanny'yi suçlamasından hoşlanmadım. O yaptığı için. Başkası olsa görmezden gelebilirdim. Mesela Gordon Westerby buna benzer bir şey söylese, üzerinde durmazdım. Ama bu Cary Oliver'dı. Defterlerde Roper'ın öldürülmesiyle ilgili hiçbir şey olmadığını tekrarladım. Swanny eskiden işlenmiş bir cinayetle ilgili kanıtları neden ortadan kaldırmak istemiş olabilirdi ki? Onunla ne ilgisi vardı?

- Diğer günlüklere bakabilir miyiz? diye sordu Cary.

Bütün o merdivenleri tekrar tırmanıp 1925-1934 ve 1935-1944 paketlerini aşağıya indirdik, sonra da sırayla diğerlerini. Tek bir yaprağın eksik olduğu 1954'e gelene kadar hiçbirinde yırtık sayfaya rastlamadık. Dancamla uğraşarak sonunda bu bölümün Asta'nın Hansine'nin ölümüyle ilgilendiği kısım olduğunu çıkardım.

- Artık şampanyayı içebiliriz, dedim.

Kadehini kaldırdı ve "Asta'nın müstakbel editörüne" dedi.

- Bunu yapıp yapmayacağımı henüz bilmiyorum, dedim, biliyorsun, bütün günlükler tercüme edilmedi.

- Swanny Kjær neden 1954'teki bir sayfayı yırttın? O zamana kadar aile içinde iyice yaşlanmamış mıydı? Tüm tutkularını söndürmemiş miydi?

- Daha fazla dayanamadım. Şimdi senin olduğun yaştaydı, Cary.

Cary bir iki saniye bir şey söylemedi. Gerçekten de onu ilgilendirmediğini düşünüyordum. Onun ilgilendiği Roper cinayetleriydi, 1954'te ise Roper çoktan ölmüştü. Telefonda söylediklerini tekrarlardı.

- Beni bağışladın mı?

Söylediği komik değildi, yine de güldüm.

- Bir keresinde Asta bana insanları bağışlamamız gerektiğini söylemişti, dedim, ama hemen değil.

- Bu da hemen olmadı, değil mi? On beş yıl oldu. Üstelik, gerçekten üzgünüm, özür diliyorum, Ann.

- Evliliğin yürümediği için üzülüyorsun, yoksa araya girip -nasıl söyleyeyim- sevgilimi çaldığın için değil.

Çok hafif bir sesle "Özür dilerim" dedi.

- Sakın Daniel'ı özlediğimi, onunla beraber olmak istediğimi falan düşünme, dedim ciddiyetle, hiçbir koşulda, seninle gitmeyip yanımda kalsaydı da istemezdim.

- Onunla evlenecektin. Öyle demişti.

- Gerçekten de evlenir miydim, bilemiyorum. Hiç evlenmedim. Cary'ye baktım, fazla dar olan blucine, fırlak midesine, çenesinden gırtlığına inen iki sıra kasa baktım. Onu görünce, odada kendimi de görebileceğim bir ayna olmamasına sevindim. Artık âşığı olmak için fazla yaşlıyız, dedim.

- Oh Ann! Ne kadar korkunç bir şey söylüyorsun.

- Tüm tutkularımızı söndürdük. Senin sözlerindi. Biraz daha şampanya?

Kıkırdadı. Asabiyetten ve gerginlikten kıkırdadığı belliydi, anlayışla karşılamak gerekirdi, ama yine de yersizdi. O zaman uzanıp elini tutacak kadınlardan biri olmak istediğimi düşündüm. Ya da kollarımı boynuna dolamayı. Ama onu artık sevmiyordum, ona olan sevgim uzun süre önce bitmişti, onun da benden, yaraladığımız insanlardan hoşlanmadığımız gibi hoşlanmadığından emindim.

Dokunmak yerine, konuştum.

- İstersen günlüklerin çevirilerini ödünç alabilirsin. Belki de içlerinde kitaba alınmayan bölümler vardır.

Kalın bir sesle "Teşekkürler" dedi.

O zaman şarap kaldıramadığını hatırladım, ona daha fazla vermemem gerekirdi. Suratı şişmiş, ilginç bir şekilde parlamaya başlamıştı. Swanny'nin oturma odasında yeterli ışık yoktu, odanın sıcak, altın, samimi atmosferi bizimle ve konuştuklarımızla bozulmuş gibiydi. Orta avizenin düğmesini çevirip bütün ampulleri yaktım. Cary gözlerini kırıştırıp ürperdi.

- Tercümeleri alıp gideceğim, dedi, sana Roper cinayetiyle ilgili raporu, duruşma tutanaklarını ve bulduğum diğer şeyleri vereceğim. Söylediklerini çıkarmak için çantasına eğildiğinde, şakaklarındaki atışları duyabiliyordum, daha doğrusu hissettim. İşte, dedi. Bana uzattığı eli hafifçe titriyordu.

O zaman onu rahatsız edenin ne onu affetmemem ne Daniel Blain'le ilgili anıları ne de bu konunun konuşulması olduğunu anladım. Bunların hiçbirinden rahatsız olmamıştı. Âşığı olamayacak kadar yaşlandığımızı söylememe bozulmuştu. Tabii ki doğru değildi, insan hiçbir zaman gereğinden fazla yaşlanmaz, kaldı ki hâlâ kırklarımızdaydık, yine de dengesini bozmak için öyle söylemişim. Onun için çok üzüldüğümü hissettim, daha önce böyle bir duyguyla karşılaşacağıma hiç inanmazdım.

- Unutalım artık, Cary. Bir daha sözünü etmeyelim. Her şey bitti, tamam mı?

- Lütfen, dedi, sesi birdenbire gençleşmişti, gülücükler içindeydi, çeviri dolu dosyalan kayıp aşk mektuplarıymış gibi göğsüne bastırdı. Beni hâlâ konu değiştirme yeteneğiyle şaşırtabiliyordu. Yırttığı sayfaları ne yaptı dersin?

- Ne?

- Teyzen. Diyoruz ya, öldükten sonra insanların görmesini istemediği bölümleri yırtılmıştı.

Bütün bunlar hiç de Swanny'nin tipik davranışlarına benzemiyordu.

- Eee?

- Sayfaları atmış olabilir mi? Sanmıyorum. Mutlaka bir yere saklamıştır.

Bütün gece orada kalıp Cary'nin define adasını altüst etmesini izlemenin neye benzeyeceğini gözümün önüne getirdim. O ve ben aynı kişilerden bahsetmiyorduk. Tekrar görüşmek üzere sözler mırıldanarak taksiye binip gitmesinden sonra, sıcak, parıltılı boş eve çekildim,

şampanya şişesinin karşısına oturup son söylediklerini kafamdan geçirdim.

Gerçekten de Swanny'nin kim olduğunu öğrenmek istiyor muydum? Önemli miydi? Bunu onun kadar çılgınca araştırmam beklenmezdi, ama evet, merak ediyordum. Üstelik şimdi cevaplandırılması gereken yeni sorular da çıkmıştı. Sadece Swanny'nin gerçekte kim olduğu değil, ölmeden önce ne bulduğu. Haziran ve ağustos 1905'e ait o beş eksik sayfada ne yazılıydı? Yazılanlar arasında Roper Davası'yla ilgili önemli ipuçları da var mıydı?

Cary'nin bana Roper'ın asılıp asılmadığını ya da beraat edip etmediğini söylemediğinin farkına vardığımda, artık çok geçti.

On birinci bölüm

7 kasım 1913

İgaar flyttede vi ind i vores nye Hus, Rasmus og jeg, Mogens, Knud, Swanny og Marie, Harisine og Emily. Aah ja, og selvffgelig Bjfrn. Der er nok Sovevaerelser til Bfrnene, saa de kan have hver sit, og Hansine og Emily oppe i Loftet, saa de behfver ikke mere at dele Vaarelse. Men Hansine er slet ikke tilfreds med det. Hun er bekymret for, at hendes Cropper ikke vil tage hele Türen fra Homerton, eller hvor det nu er, at han bor.

Dün yeni evimize taşındık, Rasmus ve ben, Mogens, Knud, Swanny ve Marie, Hansine ve Emily. Ah, bir de tabii Bjfrn. Her bir çocuğa bir oda verecek kadar çok odamız var, tavan arasında kalacak Hansine ve Emily de aynı odayı paylaşmak zorunda olmayacaklar. Hansine'nin durumdan çok memnun olduğunu söyleyemem. Cropper'ın Homerton'dan, ya da her nerede oturuyorsa oradan buraya kolay gelemeyeceğinden korkuyor.

Her yer karmakarışık, yeni halılarımız daha gelmedi, eski eşyamız bu güzel odalarda eğreti duruyor. Bu sabah her şeyi olduğu gibi bırakıp dışarı çıktım, yeni çevremi gezdim. Hava temiz ve yoğun, burada nefes almak bir kadeh dolusu çok eski snapps yuvarlamaya benziyor. Arka pencerelerimizden tüm Londra'yı ve güneşin altında parıldayan Thames Nehri'ni görebilirsiniz, ama kapıdan çıkar çıkmaz da ağaçlar ve rüzgârlı tepelerle kendinizi doğarım ortasında hissedersiniz. Muswell Tepesi'nin koruluklarında, tepeden aşağıya Hornsey'ye kadar millerce yürüdüm. Dev bir seraya benzeyen Alexandra Meydanı'nı, Londra'ya ve daha yukarı giden gelen trenlerin kalktığı istasyonu gördüm. Bu ülkeye geldiğimden beri pek trene binmedim, ama bundan sonra trene binip Hampstead Heath'e yürüyeceğim.

Eve döndüğümde Rasmus nereye gittiğimi sordu, evde yapılacak bunca iş varken nasıl çıkıp



eğlenebildiğimi merak ettiğim söyledi. "Tamam, işte geldim" dedim, "ne yapmamı istiyorsun?" Motorlu arabalarından birine binerek mobilya aldık, sonra da bana Archway Caddesi'nde "otomobil" satmak için aldığı büyük dükkânı gösterdi.

12 aralık 1913

Kürküm geldi. Rasmus kürkümü Noel hediyesi olarak, Noel'den iki hafta önce verdi.

Günlüklerimi gözden geçirip, ki bunu sıkça yapıyorum, daha önce yazdıklarımı okuduğumda, kendimi kocasından nefret eden kötü bir eş olarak görüyorum. Çoğu zaman da kendime acıdığımın, kendimi acındırdığımın farkındayım. Hayatta en önemli şeyin kendini tanımak olduğu söylenir, ya da biri öyle demişti. Peki bu, insana kendini düzeltmeyi öğretir mi? Sanmıyorum. İnsan kendisidir. İnsanlar, genç oldukları dönemin dışında, değişmezler. Aptalca yeni yıl kararları alıp değiştirmeye çalışırlar, bu kararlarına da ancak iki gün uyarlar. Gerçek, değiştirmeyi beceremedikleridir. Hayatınızdaki büyük bir trajedi bile sizi biraz katılaştırmakla beraber, değiştirmez.

Kürkümü aldığım da büyük bir düş kırıklığı yaşadım. Bana çocukluğumda yaşadığım bir şeyi hatırlattı. Birisi, sanırım Frederikke Teyze, bana bir boya kutusu hediye etmişti, resim yapmayı çok seviyordum. Babam da bana bir palet alacağına söz vermişti, kafamdan hangi resmi, nasıl çizeceğimi kararlaştırmıştım bile. Bir sanatçının resimlerinden birini görmüştüm. İlginç olanı, resimdeki sanatçının da kadın olmasıydı, bu o zamana kadar pek rastlanmamış bir şeydi, ressamlık yapan ve bu yolda üne kavuşan bir kadın. Bu kadın Fransız'dı, adı Elizabeth Vigee-Lebrun'dü, saçları da benimkiler gibi kıvılcıktı. Resimde bir elinde fırça, diğerinde de delikten geçirdiği başparmağıyla oval ve büyük bir palet tutuyordu. Paletin üzerine çeşit çeşit renkler sıkılmıştı, kendimi böyle bir palet tutar, buna benzer resimler yaparken düşlüyordum. Far bana paletimi getirince, hiç de benim düşümdeki palet benzemediğini gördüm. Onun getirdiği, kenarında sapı olan kare bir maden parçasıydı.

Bu anımı hiç unutmamıştım, Rasmus kürkümü verince hemen paletimi hatırladım. Elimdeki koyu kahverengi kokarca postu, beyaz tilkiyle karışık Acem koyununun kürkünden, maden parçasının gerçek paletten olduğu kadar uzaktı. Neler hissettiğimi yüzümden okumuş olmalı. Onu mutlu etmek için kürkü giydim ve bana çok yakıştığını söyledim.

- Beğenmedin mi? diye sordu, hep bir kürkün olmasını istediğini sanıyordum.

Cevap vermek yerine "Bütün bu yıllar boyunca sana karşı sevgisiz ve ilgisiz olduğumu düşünüyor musun?" diye sordum, "Sana karşı çok katı, çok tenkitçi, çok keskin mi davrandım, Rasmus?"

Samimi olduğuma inanmıyordu. Onu bir biçimde tuzağa sürüklediğimden korkmuştu. Bakışlarındaki şaşkınlığı görebiliyordum. "Kadınları anlamaya çalışmaktan çoktan vazgeçtim" dedi, "Kadınlar bir esrar. Her erkek böyle düşünür."

- Hayır hayır, cevap ver. Bazen benden sıkıldığın oldu mu? Eğer elinde olsa, benden kurtulmak ister miydin?

Ne bekliyordum ki? Ne bekleyebilirdim? Ne söylemesini umuyordum?

- Ne demek istediğini anlamıyorum, dedi.
- Konuşabileceğimizi düşünmüştüm.
- Konuşuyoruz işte, dedi, ne işimize yarayacaksa. Bütün bunlar, getirdiğim kürkü beğenmediğin içinse, merak etme, değiştiririm.
- Hayır, dedim, aldırma, iyi olacak.

18 aralık 1913

Birdenbire aklınıza bir isim gelir de düşünürseniz, o ismin bütün gün boyunca aklınızdan çıkmaması garip bir şeydir. Yıllar var ki Vigée-Lebrun'ü düşünmemiştim, ta ki o palet öyküsünü hatırlayınca kadar. Çocukları National Galery'ye götürdüğümde hâlâ aklımdaydı, birden önümüzdeki duvarda onun kendi portresini gördüm. İşte orada, soluk; kızıl saçları, saçlarına uygun elbisesi ve şapkasıyla duruyordu, başparmağı o meşhur paletin, benim istediğim paletin deliğine geçmişti, öbür elinde de bir demet fırça tutuyordu

Sevgili küçük Swanny başım kaldırıp yüzüme baktı "Bu kadın sana benziyor, lille Mor" dedi.

Tabîî oğlanlar her şeyi bozmak için kadının büyük olması nedeniyle benim ona benzediğimi söylediler, Marie de Mor'un pembe gözyaşına benzeyen (benzetme onundur) küpeleri olmadığını söyledi, yine de Madam Vigée'ye biraz benzediğimi düşünüyorum.

Sonra, öğleden sonra kütüphanedeyken –Danimarkalı yazarların yanı sıra İngilizce kitaplar da okumaya kararlıyım- raflardan birinde "Başyapıtlar" dizisinde Vigée-Lebrun hakkında bir kitap görmeyeyim mi? Kitabı Haldane MacFall gibi görkemli bir adı olan biri yazmış. Tabîî kitabı alıp okumaya başladım, Marie Antoinette'in resimlerine baktım. Üzücü resimlerdi, çünkü kraliçeyi idam ettiler. Madam Vigée'nin Fransa'dan zamanında kaçarak giyotinden kurtulmuş olmasına sevindim.

Bu da beni başka düşüncelere yöneltti. Herkes Fransa'yı giyotini kullanan tek ülke olarak bilir, ama bu doğru değildir. İsveçlilerin de giyotini vardı, şimdi de var, sadece bir kez kullandılar. Kuzinim Sigrid, Stockholm'de, yaşadıkları sokağın bir arkasındakinde oturan bir adamın bir kadını öldürmek suçundan ölüme mahkûm edildiğini anlatmıştı. İlginç bir hikâye. Adam evliydi ama çocukları yoktu, mutlaka bir çocuk sahibi olmak istiyorlardı. Anlaşılan kabahat karısındaydı, çünkü adamın kuzeyde, Sollentuna'da oturan metresi bir çocuk doğurmuştu. Metresi çocuğu adama vermeyi kabul etmedi, karısından boşanıp onunla evlenmesini istiyordu. Oysa adam karısını seviyordu, metresini öldürüp çocuğu eve getirdi, onu evlat edineceklerdi.

Adamı giyotine götüreceklerdi. İsveç'te giyotinle kafası kesilmiş ilk adam olacaktı, daha önce balta kullanırlardı, ne var ki affa uğradı, ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. Ben olsam, galiba kafamın kesilmesini tercih ederdim!

Sonunda İsveçliler giyotinlerini kullandılar, sadece bir o da üç yıl önce. Kim bilir? Belki de bir gün bir başkasının kafası uçurulur. Eğer bir insan bir cinayet işlerse, ölümü hak eder,

derim ben.

27 aralık 1913

Bu yeni evimizdeki ilk Noel. İki metrelik bir Noel ağacımız var, onu beyaz ve gümüşle süsledim; renk kullanmadım, sadece karın ve donun saf parlaklığı. Rasmus artık kendimize ait bir evde oturduğumuz için gerçek "Britanyalı" olduğumuza, bunun için de İngiliz usulü Noel kutlamamız gerektiğine karar verdi. Bunun anlamı iki Noel kutlaması oldu: Noel gecesi bir yemek ve ertesi gün, Noel günü, bir başka yemek.

Noel Baba kılığına girmekten hep nefret etmiştir, böylece Mogens hayatında ilk kez Noel Baba oldu, bundan sonra da olacağını söylüyor. "Hep burada olmayacaksın" dedim ona, "Kendi evin, kendi çocukların olacak. Ne kadar uzadığını görüp gelecek ay on altısına gireceğini düşününce, buna gerçekten de inanıyorum.

Kızlar tabî uyumaya gitmedi, bütün ağır yemekleri yedikten sonra Noel Babayı beklemeye koyuldular. Rasmus çoraplarını doldurmak için uyumalarını beklemeyecek kadar sabırsızdı, oysa Mogens onlar yatana kadar bekledi. Kırmızı paltosu ve külahıyla, bütün yüzünü kaplayan pamuklarla saatler boyu merdivenlerin en üst basamağında oturmak zorunda kaldı. Kızların gözlerini kapadığına karar verip sırtında torbasıyla odalarına girdiğinde, saatin iki olduğunu söyledi.

Swanny için her şeyi yapar sanıyorum, onu çok seviyor, ilk günden beri de sevdi. Marie onun için sadece bir bebek, üstelik onu rahatsız da ediyor, ama Swanny'ye âşık. Ben de.

Noel sabahı aşağıya inip, dünyanın en sakin sesiyle sordu: "Far, dün gece Noel Baba olarak neden sen gelmedin?" Artık babasına güvenmediğini anladık. Kaç yaşında olduğunu unutuyorum, sekiz yaşında olduğunu, büyürken benden uzaklaştığını unutuyorum. Kollarını Mogens'in boynuna dolayıp öptü, artık onun Noel Abisi olduğunu söyledi.

Rasmus'tan bir hediye daha. Kendime elbise almam için para. Sevgili küçük Swanny'ye uydum, Rasmus'un yanına gidip öptüm. İçimizden hangisinin daha çok şaşırdığını söylemek zor, parayı alan ben mi, yoksa öpülen o mu? Bir azize olmaya başladım. Belki de istediğim her şeye sahip olduğum için; güzel bir ev, eşyalar, şimdi de bu para. Ne derlerse desinler, mutluluk insanı daha iyiye götürüyor, mutsuzluk ise beter ediyor.

Daha önce gördüğüm o Fransız örgü hırkayı alacağım, bir de reglan kollu pardösü. Belki de pagoda biçimi elbiseyle ona uygun üç köşeli şapkayı da alırım. İnsanları dikkatle baktıracak aşırı kıyafetlerden hoşlanıyorum.

3 ocak 1914

Bütün çocuklar yeni yıl kararları aldı, bir tek Swanny Marie'nin adına karar aldı. "Parmağını emmeye devam edebilir, ama o her yere taşıdığı battaniye parçasını artık emmeyecek." Zavallı küçük Marie iki kocaman saat boyunca bu karara uydu! Swanny bir daha ağlamamaya, Mogens daha çok matematik çalışmaya, Knud da sigara içmemeye karar verdi.

Ben daha çok genç olduğumu, zaten sigara içmediğimi söylediğimde, içme isteğinin ne zaman başlayacağını bilemediğini, bu nedenle hazırlıklı olmanın iyi olacağını söyledi.

Rasmus yarı şaka, yarı da hiç kuşkusuz çocukları sevindirmek için (öyle diyor) milyoner olmaya karar verdi! Ciddiye benziyor.

30 ocak 1914

İki gün önce Avusturyalı Arşidük Ferdinand ve eşi, Saraybosna diye bir yerde bir Sırp tarafından öldürüldü. Neden önemli insanlar, kraliyet ailesi üyeleri falan öldürülür de diğerleri katledilir?

Onları öldüren zavallının ülkesinin Avusturya-Macaristan tarafından ele geçirilmesine öfkelenildiği apaçık. Babam da Schleswig ve Holstein konusunda aynı şeyi hissetmişti, ama Tanrı'ya şükür kimseyi öldürmedi. Asıl çılgın olanlar bu cinayetin Sırbistan yöneticileri tarafından düzenlenen bir komplo olduğunu ileri sürenler. Neden kargaşa çıkarmak istesinler ki?

Bütün bunların buradan çok uzaklarda olmasına çok memnunum.

Kızları ve Emily'yi Highgate Woods'ta pikniğe götürdüm, ama Marie'yi bir sivrisinek soktu. Marie ağladı, ağladı, teselli etmemize izin vermedi. Onu kucağımda taşıırken, bundan çok keyif aldığım söylenemez, çünkü artık bayağı ağırlaştı, -Piknik sepetini Emily taşıyordu- yirmi kilo falan olmalı, Muswell Hill Caddesi'nde kime rastlayalım? Lavender Grove'da iki ev ötede oturan Mrs. Gibbons'a.

Eğer konuşmasaydım, beni tanımayacaktı sanırım. Beni yukarıdan aşağıya süzdü, bordo, üç renkli motiflerle süslü elbisemin ve beyaz şapkamın tüm ayrıntılarına baktı. Bana insanların beni saygıdeğer bir hanım olarak görmeyeceklerini söylediği günden beri nikâh yüzüğümü sol elime takıyorum, üstelik yanına da Rasmus'un zümrüt yüzüğünü taktım. Yüzüklerimi göstermek için elimi Marie'nin sırtında gezindirdim, elime baktığını görebiliyordum.

Sanki Lavender Grove'da Rasmus'u birkaç kez görmemiş gibi "Kocanız bir daha hiç dönmedi mi, Mrs. Westerby?" diye sordu. Anlaşılan benim bu kadar zengin görünmemin, yanımda da bir hizmetçi buldurmamın intikamıydı. Oysa kendisi, bayağı kötü durumda görünüyordu, zavallı.

Marie'nin ona günaydın demesini sağladım, halbuki yüzü ağlamaktan hâlâ şişti.

- Bazen küçük çocukların sivrisinek ısırığından öldükleri söylenir, dedi.

Onu Padanaram'a çaya davet edecektim, ama son söylediklerinden sonra vazgeçtim. Eve dönüp ısırıklara ilaç sürmeliyim. Yine de kendimi ve tanıdığım diğer kadınları düşünmekten kendimi alamadım. Danimarka kilisesinde tanıştığım, Hampstead'de oturan Mrs. Bisgaard iyi birisi, birkaç kere evime çaya geldi, ben de ona gittim ama o kadar düzgün ve terbiyeli, o kadar önemsiz şeylerden konuşmayı seviyor ve gözü çocuklardan başka bir şey görmüyor ki. Keşke bir arkadaşım olsa!

29 temmuz 1914

Dün Swanny'nin doğum günüydü. Dokuz oldu. Okuldan sonra bir doğum günü partisi verdik, on arkadaşı -yani sınıfından on kız- geldi. Gerçekten de arkadaş olup olmadıklarını bilmiyorum. Pek aşçılığım olduğu söylenemez, ama Swanny'nin, doğum günü pastasını kendim yapmak istedim, hiç de fena olmadı. Ortası marmelat dolu, tepesi şeker kaplı, dokuz mumlu bir pasta. Bütün mumları bir nefeste söndürdü.

Parti elbisesini de ben diktim, fırfırlı, lacivert ve zümrüt yeşili bir elbise. Hansine kumaşı gördüğünde "Mavi ve yeşil asla bir arada olmamalı" dedi, ama ben iki renkten çok güzel bir karışım çıkabileceğini düşünüyorum. Swanny'nin açık sarı saçları göğsüne kadar iniyor. Gerçekten de bütün partinin en güzel kızıydı. Bisgaard'ların küçük kızı Dorte, partinin en güzel elbisesini giymişti, gül kurusu renginde bir elbise, ama yüzünün donukluğu her şeyi öldürüyordu. Rasmus "cümbüş" diye adlandırdığı partide hiç görünmedi, bütün zamanını atölyesinde geçirdi. Şikâyet ettiğimde de hole koymak için dövme demirden saksı altlığını gerçekten isteyip istemediğimi sordu. Ona göre istiyormuşum (ne alaycı), o yüzden de bütün zamanını benim için çalışmakla geçiriyormuş.

Partiden çok daha az önemli olan, Avusturyalıların Sırbistan'a savaş ilan etmesi. Mr. Housman ve yeni karısı, daha doğrusu yeni gelini akşam olunca geldiler. Mr. Housman savaşın bir haftada biteceğini söyledi. O akıllı bir adam, söylediklerine inanıyorum. Kendini o küçük Slav devletinin koruyucusu sanan Rusya, yenilmiş bir devlet olma hakaretini sineye çekmek zorunda kalacak. Savaşa girmeye cüret edemez, bu nedenle de Toton İmparatorluğunun akıl almayacak bir biçimde genişlemesine seyirci kalacak (hepsi de onun kelimeleri).

Mrs. Housman oldukça iri ama güzel bir kadın, saçları o kadar kıvrık ki, eminim kına sürüyordur. Çok şık bir elbise giymişti. Uzun boylu olduğundan, giydiğini yakıştırıyor. Yeşil-beyaz kareli, kuşaksız bir elbise, kalçaları üzerinde iki kocaman cebi, göğsünde de siyah satenden büyük bir fiyongu var. Beni çaya davet etti, gelirken kızları da getirmemi söyledi.

2 ağustos 1914

Oğullarımın savaşa gidemeyecek kadar genç olmalarına memnunum. Onlar asker olacak yaşa gelinceye kadar bu savaş biter. Tabii, eğer başlarsa. Ama başlayacağı benziyor.

Almanya savaş ilan etti. Söylenenlere göre amacı, aşağıya inip Rusya'nın müttefiki Fransa'yı süpürmek, bunu da Rusya'nın harekete geçmesini beklemeden yapmak. Bunlar hep karışık işlerdir. Britanya İmparatorluğu şimdiye kadar bütün bu olanlardan fazla etkilenmedi, ama bu durum değişebilir, özellikle de Kayser Wilhelm deniz gücümüze saldırırsa. Hayret, "gücümüz" yazdım, oysa kendimi baştan aşağıya Danimarkalı hissediyorum.

Rasmus savaştan başka şey konuşmuyor. Oyalanmak için Frederikke Teyze'nin bana bıraktığı kitapları okumaya başladım. Kitaplar bir yıldan fazladır yanımdaydı, ama bugüne kadar zahmet edip kapaklarını bile açmadım. Okumaya başladığım kitabın adı Bir Noel Şarkısı.

7 eylül 1914

Hansine büyük bir üzüntü içinde, çünkü Cropper'ı askere alındı. Cropper, Hansine'den biraz daha küçük, en fazla otuz bir-otuz iki yaşında, yani askere alınmayacak kadar yaşlı değil. Gözyaşları içinde bana nişanlandıklarını, evlenmek için para biriktirdiklerini, bir yıl içinde de evlenmeyi umduklarını anlattı. Bana bütün bunlardan daha önce bahsetmeliydi, diye düşünüyorum.

Cropper çok yakışıklı bir erkek, Eğer ölürse, gerçekten çok yazık olur.

Savaşta olan bütün her şeyi bu günlüğe yazmak istemişim, ama bu imkânsız, yazacak o kadar çok şey olur ki, hem çok karışık hem de bir sürü yerde birden oluyor. Kesin olan tek bir şey var, bu savaş öyle kısa zamanda bitmeyecek. Mons'tan getirilen yaralıların hepsi de Almanların korkaklığından ve alçaklığından bahsediyor. Bir tanesi "Siperin önünde ayağa kalkarsan, sana ateş edemiyorlar" dedi, "Tüfikle nişan alamıyorlar, süngünün karşısına çıkmaya da cesaret edemiyorlar. Soğuk çelikten korkuyorlar." Kim korkmaz ki? Herhangi bir Töton'un alçak olacağına inanırım da, madem bu kadar korkaklar, madem bu kadar kötü askerler, neden hâlâ onları Belçika'dan sürüp çıkaramadık?

Bir kez daha bu günlükleri Danca yazabildiğime seviniyorum, yoksa eğer birisi bunları okuyabilseydi, kimbilir başıma neler gelirdi. Hepimizin vatansever olması, bütün İngilizlerin kahraman azizler, Almanların da korkak fareler olduğunu söylemesi lazım. Ortası yok.

The War Illustrated dergisinde bir Belgrad tablosunun fotoğrafı var; eski Belgrad'ın tabii. "Güzel beyaz kent" derlermiş. Avusturya bombardımanından sonra bir harabeler yığını olmuş. Sırbistanlı olmadığımı, çocuklarımın da Sırp doğmadıklarına şükrediyorum. Belçika'da eski ve güzel birçok kilise olduğunu söylüyorlar. Ne kadar ayakta kalacaklar, merak ediyorum.

Marie'yi Mrs. Housman'ın Hampstead'de, Frogna'daki evine çaya götürdüm. Swanny okuldaydı. Altı kadın ve iki çocuk daha vardı, sohbet fırsatı bulamadık, sadece incir çekirdeğini dolduramayacak dedikodu. Savaşta olduğumuza inanamazdınız.

21 ocak 1915

Mogens dün on yedi oldu. Çok zeki olmadığını, sadece çok iyi bir çocuk olduğunu kabul etmek zorundayız. Bunları kimden aldı, merak ediyorum doğrusu. Kendi ailemde iyi olarak adlandırabileceğim kimseyi hatırlamıyorum. Annem bütün çocukluğum boyunca hep hastaydı, onu işin dışında tutmak lazım. Hep acı çekerken kim iyi olabilir ki? Babam çok katı ve disiplinliydi, ahlak anlayışıyla meşhurdur, ancak bütün bunlar beni nakit paraya ihtiyacı olan ilk erkeğe vermesini önleyemedi. Frederikke Teyze ve oğullarına gelince, hepsi de kusur arayan, gülmeyi unutmuş, sıkıcı bir avuç insan. Kısacası, Mogens'in bu iyi taraflarını kimden aldığımı söylemek güç. Belki de mutlu, güler yüzlü, iyi huylu Rasmus ve onun kaba köylü ailesinden.

Mogens bu yaz okulu bırakmaktan söz ediyor, Rasmus da her zamanki öfkeli konuşma biçimiyle sınavlarını veremeyen, vermeye de çalışmayan birinin okul masraflarını ödemenin

mantıksız olduğunu söylüyor. Mogens'in ne iş yapacağını kestiremiyorum, belki de babasının yanında çalışır, mümkünse tabî. Rasmus tek entelektüel faaliyetinin daha sonra cilt haline getirmek istediği The War Illustrated nüshalarını toplamak olduğunu söylüyor. İleride iç karartıcı bir okuma faaliyeti.

Dün gece Zeplinler Kuzey Denizi'ni geçip Norfolk kıyılarını bombaladı. King's Lynn ve Yarmouth'ta insanlar yaralandı, kocası cephede savaşan bir kadın da öldü. Ne rastlantı! Gazete Almanları, savaş yöntemleri "antropolojide bilinen en alçak ırklardan" bile daha vahşi, "iğrenç kan içici hayvanlar" olarak adlandırıyor. Buna güldüm. Mrs. Housman Danca okuyabilseydi, bütün bunlara ne derdi acaba? Gazete misillemelerde bulunabileceğimizi söylüyor. Şimdiye kadar havacılarımız Alman kentlerinin üzerinde uçtular, ama bomba atmadılar.

Mrs. Housman'ın kardeşi askere alındı.

1 mart 1915

Mr. H. G. Wells benden çok daha zeki olmalı, yoksa şimdi bulunduğu yerde olamazdı, bu kadar ünlü, bu kadar sözü dinlenir, bu denli saygın görünmezdi. Yine de bazen yazdıklarını okurken, "Ne aptal!" demekten kendimi alamıyorum, insanların değişmesini beklemenin, bütün bir milletin akşamdan sabaha değişeceğini düşünmenin mantıklı bir tarafı olabilir mi? İşte bir örnek, savaş bittiğinde İngilizlere ne olacağını yazıyor: "Tüm savaş öncesi alışkanlıklar kaybolmuş olacak. İngiliz, eczacıların dediği gibi "gelişen", itaatsiz ve kuşkucu olacak... 'Oyalandan' hükümetlere sabır göstermeyecek, işlerin hemen yapılmasını isteyecek. Kısacası, savaş bitince eski eğlence havasının bir daha İngiliz siyasetine geri dönmeyeceğine inanıyorum..." Peki öyleyse, iyi.

Her neyse, savaş daha bitmedi, üstelik yakında da biteceğe benzemiyor. Swanny'ye örgü örmeyi öğrettim, daha on yaşma bile gelmemiş bir çocuk için çok yetenekli. Askerler için hâki çoraplar örüyor. Sevgili babasının yorumu: "Postalının içinde bütün bu düğümleri taşıyacak olan zavallıya acıyorum."

Yaşına göre çok uzun. Bunu fazla dert etmemeye çalışıyorum. Erkek olsaydı, sevinçten uçardım sanırım. Neredeyse Emily'nin boyunda; oysa Emily, biraz kısa olsa da yetişkin bir kadın. Rasmus yaramı deşmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyor, uzun boylu kadınların koca bulamadıklarını söylüyor.

- Koca bulamasa çok mu kötü olur? dedim.

Güldü. "Kocan olmasaydı, nerelerde olurdu, kadın?" dedi, üstelik de haklı. Bir kadın ya koca bulacak ya da alay konusu olmak dışında bir işe yaramayacak, yine de bütün bunda yanlış bir şey var, hayatı düzenlemenin yolu bu olmasa gerek.

Antikacı Dükkânı'nı okuyorum. Hikâye okumanın bu kadar zevkli olabileceğini bilmiyordum. Eğlenceli, ama kahramanların içine girip onlar oluyorum, onların başından geçenlere üzülüp günlüğüme geri dönmek için sabırsızlanıyorum.

30 mart 1915

Mrs. Housman'ın ağabeyi, askere alındıktan üç hafta sonra Hollanda'da öldü.

Tanıdığım ve cepheye bir erkek gönderen kadınlardan hiçbiri onların orada ölebileceklerini farkında değil. Ölecek olanlar ötekilerdir, kendi erkeklerinin büyüğü bir hayatı vardır. Böyle inanmak, acıyı ve şoku daha da güçlendiriyor mu, merak ediyorum. Belki de değil, çünkü bir insanın ölüme hazırlıklı olamayacağını anladım. Ölümün kaçınılmaz olduğunu bilebilir, bunu kendine her gün söyleyebilirsin, ama ölüm gelip çattığında yine aynı şey olur, sanki ölenin sonsuza dek yaşayacağını düşündüğünü anlarsın.

Mrs. Housman "Neden o? Neden ben?" deyip durdu. Böyle bir şey neden onun başına geldi? Daha yüzlercesinin, binlercesinin başına gelmiyormuş gibi. Yani ne demek istiyor? Bunun başkasının başına gelebileceğini, ama bu onun yakını olduğu için ölmemesi gerektiğini mi?

Fransızlar üç milyon Alman'ın öldüğünü gösteren bir liste yayımladı, ama bizim yayımladığımız listeye göre Çanakkale'de otuz üç ölü, yirmi sekiz yaralı, üç de kaybımız var. Bu sayılara inanmıyorum, doğru olmaları mümkün değil.

28 temmuz 1915

Swanny'nin doğum günü, Mogens'in okuldaki son günü. Zaman kaybetmeden Rasmus'la birlikte motorlu araba satışı işine başlayacak. Motorlu arabalar konusunda en ufak bir bilgisi bile olmadığından, sanırım büro işinde çalışacak. Bu konuda fazla konuşmam ama anladığım kadarıyla şu sıralarda işler pek iyi değil, savaş süresince de düzelmesini beklemiyorum. Rasmus yeni yıl kararını alalı bir buçuk yıldan fazla geçti, ama hâlâ milyoner olmadı!

Swanny'yi doğum günü hediyesi olarak Yunan dans dersleri kursuna yazdırdık, gelecek ilkbahara kadar her cuma akşamı kursa gidecek. Sözlüğümde onun için harika bir kelime buldum, Danca'da hiç böyle kelimelerimiz yok: terpsikhora. Ona terpsikhora sanatında becerikli olmasını beklediğimi söyledim.

Hansine'nin Cropper'ı Çanakkale'de kayıplar arasında. Hansine -hepimiz gibi- Cropper'ın savaş tutsağı olduğunu umuyor. Resmen nişanlanmadıkları için, Hansine Cropper'ın nişanlısı değil sevgilisi, bu yüzden de haberleri Cropper'ın dün gizlice gelen ablasından almak zorunda. Cropper'ın annesi dişi bir kaplan kadar kıskanç ve "o yabancı kölecik" olarak adlandırdığı Hansine'yi kabullenemiyor. Bugün zavallı Hansine Cropper'dan bir mektup aldı, tabii ta haftalar önce yazılmış, Gelibolu'nun batısının boşaltılmasından önce postaya atılmış. Cropper'ın Hansine'nin okuma bilmediğinin farkında olmadığını sanıyorum, yoksa ona mektup gönderme sıkıntısına girmezdi. Ona söylediği özel şeyleri, bütün o sevgi ve aşk sözcüklerini okumamı istiyor olamaz. Zaten bütün mektup da bu, daha fazla yazmış olmasına rağmen, mektubun büyük bir bölümü sansürlü tarafından karalanmış. Tahmininle göre Cropper öldü. Ölü bir adamın neşeli ve umut dolu kelimelerini okumak ne tuhaf.

14 mart 1916



Ravensdale Caddesi'ndeki kapı komşumuz Mrs. Evans çaya geldi, gelirken de bir sürü çirkin çocuğunu yanında getirdi. Aslında bütün bunları ikinci çocuğu olan Arthur isimli çilli ve şişman oğlunun doğum gününde Marie ile oynayabilmesi için ayarlamıştık. Ama bir şekilde ertelemek zorunda kaldık, önce çocuklardan biri, sonra öteki soğuk aldı, bütün bunlar yetmezmiş gibi, Mrs. Evans zonaya yakalandı. Bugünün de çok başarılı geçtiği söylenemez. Arthur, Marie'ye vurunca Marie o kadar yüksek sesle ağlamaya başladı ki, babası ta atölyeden duyup fırladı, Arthur'u parçalamakla tehdit etti. Sanki Mrs. Evans'ı bir daha burada hiç göremeyecekmişiz gibi geliyor!

Bu akşam oturma odamızdaydık, ben İki Şehrin Hikâyesi'ni okuyordum, o ise sigarasını tüttürerek The War Illustrated'i yutuyordu ki birden kafasını kaldırdı ve Marie için bir bebek evi yapacağını söyledi.

Fazla ilgi göstermedim. "Doğum günü için geç kaldın" dedim, "Noel'i beklemek zorunda kalacaksın."

- Noel'e kadar bitiremem, dedi, bir ya da iki yılını alır. Bu evin eşini yapacağım, ona kendine ait bir Padanaram yapacağım.

- Beş yaşında bir çocuk için mi? dedim.

- Bitirdiğimde yedi yaşında olacak. İnsanı biraz daha cesaretlendirebilirdin, kadını. Kocaları benim yaptıklarımı becerebilse, kendilerini şanslı görecektir bir alay kadın var.

- Neden Marie? dedim. Neden Swanny değil? Bütün çocuklara eşit sevgi göstermek gerektiğini sanıyordum.

- Swanny çok büyük. Böyle büyümeye devam ederse, bebek evini bitirdiğimde iki metre olur.

- Öyleyse, benden bir yardım bekleme, dedim Eğer halıya, perdeye, mindere falan ihtiyacın olursa, Hansine'den istersin. Dikiş işinde ne kadar becerikli olduğunu biliyorsun. Gelip de benden bir şey isteme.

26 mart 1916

Hem Swanny hem de Marie suçüçeği oldu. Swanny dün sabah kırmızı kabarcıklarla aşıya indi, bu sabah da Marie'nin bütün vücudu kıpkırmızıydı. Çocukların suçüçeğini zonalı bir yetiştikenden kapabileceklerini duydum, genellikle böylesi kocakarı hurafelerine inanmasam da, sanırım bu defa bir gerçek payı var. Hep birlikte gülüp Mrs. Evans'ın Rasmus'un Arthur'a bağırmasının öcünü aldığını söylüyoruz, ama kızların yüzlerinde iz kalmasından korkuyorum. Swanny iyi ve söz dinleyen bir çocuk, bana yüzünü kaşımayacağını söyledi ama o Marie maymunu, onunla ne yapacağımı bilemiyorum, bir daha yüzünü tırnakladığını görürsem, ellerini arkasına bağlayacağımı söyledim.

Sam Cropper Almanların elinde tutsak. Nasıl emin olabilirler bilemiyorum, ama kızkardeşi bu akşamüzeri geldi ve Hansine'ye müjdeyi verdi. Hansine o dakikadan beri gülücükler

içinde, şarkılar mırıldanıyor.

Rasmus bu akşam bebek evine başladı. Yani çizimlere başladı, demek istiyorum. Hakkını vermeliyim, harika çiziyor, yaptığı karalamalar bana Leonardo'nun eserlerinin fotoğraflarını hatırlatıyor. Swanny onu görünce, "Neden evimizi çiziyorsun, Far?" diye sordu, Rasmus da her zamanki çatik kaşlarıyla İngilizce cevap verdi, bildiği İngilizce atasözlerini tekrarlamaktan büyük keyif alıyor: "Soru sorma, yalan da işitme!"

Beyaz büyük benekli gül kurusu taftadan yeni bir elbise aldım, yanına da beyaz boncuklarla süslü güllükuru bir türban.

7 Mayıs 1916

Bunu nasıl yazacağımı bilemiyorum. Belki de inanmadığım için yazabiliyorum. Uyanmak ve bir kâbustan sonraki o muhteşem duyguyu yaşamak istiyorum: "Doğru değil, olmadı."

Ama doğru. Mogens bu akşam eve geldiğinde orduya gönüllü yazıldığını söyledi. Artık 3. Londra Taburu Tüfek Tugayı'nda er.

On ikinci bölüm

Cary'nin vermiş olduğu kâğıtların tepesinde iki fotoğraf vardı. Neden ilgilenmem gerekeceğini anlamadım, çünkü ne Lizzie Roper ne de kocası güzel insanlar değildi, ya da resimlerden anlaşıldığı kadarıyla, akıllı ya da duyarlı insanlara da benzemiyorlardı. Kadın kaba, adam da yıpranmış gibiydi. Yine de her ikisinde dikkatimi çeken bir şey vardı. Üstelik Asta onları tanımıştı ya da onlardan söz edildiğini duymuştu, Mrs. Roper'ı moda uygun elbiseleri ve tüylü büyük şapkasıyla görmüştü.

İçimizden çok azı kitap, gazete ya da dergi dışında bir şey okumaktan hoşlanır. Oysa ben elyazmaları, daktilo sayfaları bir yana, binlerce kitap sayfasının fotokopisini okumak zorunda kaldım, bu nedenle de böyle bir okuma faaliyetine başlamaya can atmıyorum. Önce kitaplara baktım. Bir tanesi Penguin Yayınları'ndan, yeşil Ünlü Duruşmalar dizisinden bir kitaptı, görünüşünden sürekli olarak kullanıldığı, sayfalarının çevrildiği anlaşılıyordu, diğeryse sanki özel olarak bastırılmış gibiydi. Çok ince bir cilt. Ne şömiş ne de ön kapakta bir yazı, kitabın sırtındaki harflerse okunamayacak kadar silikti. İçindeki boş sayfada Bir Victoria Dönemi Ailesi, Arthur Roper ve Romen rakamlarıyla bir tarih basılıydı: MCMXXVI.

Kitabın içinden bir kâğıt düştü, Cary'nin yazdığı bir not. "Önce Ward-Carpenter anlatısını,

sonra da kitabı oku. Arthur'un anılarını es geçsen de olur." Ward-Carpenter kenarları kapkara bir fotokopi yığını çıktı. Yine de Roper hakkında daha fazla şey öğrenmeye kararlıyım. Okumaya başlamadan önce tarihî dedektif hikâyeleri yazarımın yayımladığı gerçek cinayet ansiklopedisine bir göz attım.

Roper'a fazla yer ayrılmamıştı: "Alfred Eighteen Roper d 1872, Bury, St. Edmunds, Suffolk; ö. 1925, Cambridge Temmuz 1905'te karısı Elizabeth Louisa Roper'ı Londra'da Hackney'de öldürmekle suçlandı. Dava ekim 1905'te Londra'da Merkez Ceza Mahkemesi'nde görüldü, savunma avukatı KC Howard de Filippis olağanüstü başarılı görüldü."

Hepsi bu. Fotokopinin üzerinde belgenin aslının nerede olduğunu gösterebilecek hiçbir işaret yoktu, yine de orijinalin gerçek bir cinayet koleksiyoncusunun elinde olduğunu düşündüm. Birinci sayfanın tepesine elle "1934" yazılmıştı.

### Bir eczacının çöküşü ve batışı

Büyük cinayetlerin neden olduğu ilgi ve korkunun asıl kaynağı, cinayetlerin olağanüstü içeriğinden çok, cinayetlerin içindeki olağanlıktır. Küçük insanların başına korkunç felaketler gelir, bu felaketler saraylarda ya da malikânelerde değil, dar ve pis sokaklardaki yoksul evlerde gerçekleşir. Burada küçük ayrıntılar büyütülür, aşağılık davranışlar öylesine korkunç bir boyuta ulaşır ki cürüm kısa süre için de olsa, önemsizi, rezili ve alçağı bir tragedya haline getirir.

Roper dosyası da farklı değildir. Gerçekten de aşağı orta sınıfın en alt sınırındaki kahramanları, Londra banliyölerindeki sahnesi, başlıca oyuncuların aile hayatı konusunda çizdikleri resimleriyle söylediklerimizin tipik bir örneği olarak da gösterilebilir. Burada, ortak koşulların büyük bir kentin arka sokaklarında buluşturduğu kadın ve erkekler, bu koşullara olağandışı bir tepki, şiddet ve kural tanımazlıkla cevap vermiştir.

Ne var ki Alfred Eighteen Roper, doğumu ve yetiştiriliş tarzıyla bir Londralı değildi. İlginç ikinci adını 1868'de Thomas Edward Roper'la evlenen annesinin kızlık soyadından alır. Eighteen, bir Suffolk adıdır ve Alfred dört yıl sonra Suffolk King's Counsel; en yüksek avukatlık derecesi. Norfolk'ta Lark Nehri kıyısındaki küçük ve güzel Bury St. Edwards'ta doğacaktır. Annesi o zamana kadar kızları Beatrice ve Maud'u doğurmuşsa da Alfred ilk erkek evlat ve vâristir, daha sonra Roper ailesinin iki oğlu daha olur, Arthur ve Joseph, son doğan kızın da sadece birkaç hafta yaşadığı sanılmaktadır.

Thomas Roper, Butter Market'ta eczane Morley's'te yardımcıdır, hatta belki de biraz daha fazlasıdır. Anlaşılan emrinde çalışanlar vardır, günümüzde olsa eczacı ya da eczane yöneticiliği olarak adlandırabileceğimiz bir iş yapmaktadır. Kazancının yerinde olduğunu söyleyebiliriz. Oğullarının çalışmasına gerek duymaz, her üçünü de ilkokula gönderir, Thomas'ın hem annesi hem de karısı hizmetçilik yapmışken, Roper kızlarının böyle bir şey yapmaları gerekmez. Roper'lar görünürde mutlu ve saygın bir ailedir, belirli bir varlığa sahiptirler, en azından oğlanlar kaderin onları bıraktığı yerden daha yukarı yükselmeyi düşünmektedir.

Bütün bunlar Thomas'ın beyin kanamasından ölmesiyle sona erer. Thomas kırk dört yaşında öldüğünde, Arthur on altı yaşındadır. Eczane sahibi aileye reddedilemeyecek kadar iyi bir

öneride bulunur. Eğer Alfred isterse dükkânda ona verebileceği bir iş vardır.

Alfred'in kardeşine ilkokulun yılda dört kez düzenlediği, kazananların da Cambridge Üniversitesi'ne gönderildiği bir yarışma kazanmayı umduğunu söylediği anlatılır. Ne var ki bu umudu gerçekleşmeyecektir. Okuldan ayrılıp dükkânda işe başlar. Merdivenin en alt basamağındadır, yine de annesini yaşatacak, erkek kardeşlerinin okuldan ayrılmalarına gerek bırakmayacak kadar para kazanmaktadır. Kız kardeşlerinden biri evlidir, diğeri de bir sonraki yıl evlenmeye hazırlanmaktadır.

Alfred, Morley's'te birkaç yıl kalır, bu sürede babasının daha önceki durumuna, eczacılığa yükselir. Çalışkan ve sorumluluk sahibidir, evine bağlı sakin ve sevecen bir gençtir, kardeşi Arthur'a göre de çok az arkadaşı vardır, karşı cinsten hiç kimseyi tanımamaktadır.

Beccles'te ilkokul öğretmenliği yapan Arthur Roper, yazdığı Roper anılarını 1926'da kendi imkânlarıyla bastırır. Kitabın adı Bir Victoria Dönemi Ailesi'dir. İçinde bugün ilğimizi çekebilecek tek bölüm, Arthur'un ağabeyi Alfred hakkında verdiği bilgilerdir. Roper ailesinin adını duyurduğu tek olay Alfred Roper'ın karısını öldürmekle suçlandığı dava, bu davayla sonuçlanan koşullar ve davanın sonucu olmasına karşın, Arthur'un bu konuda söyleyecek tek bir sözü yoktur Ağabeyi kısa kitabın birçok bölümüne hâkimdir, sadece kendinden bahsedildiği 250 satır vardır; kitabın ekindeki albümde iki fotoğrafı görülür, bunlardan biri fotoğraf stüdyosunda çekilmiş bir portre, diğeri de onu karısı ve çocuklarıyla gösteren bir aile resmidir, yine de kitapta cinayetle suçlanıp mahkemeye çıkmasıyla ilgili tek bir cümle yoktur. 1898 yılında Elizabeth Hyde'la evlendiği, bu evlilikten 1899'da bir oğlu, 1904'te de bir kızı olduğu yazılıdır.

Arthur'un aile üyeleri hakkında yazdıkları o denli övücüdür ki, düşüncelerini biraz kuşkuyla karşılamak zorunda kalırız. Ne de olsa sıradan ve gerçekten saygın bir aileyi itibar sahibi yapma merakı, bazı gerçekleri saptırmak zorunda kalmasıyla sonuçlanmıştır. Örneğin, büyükbabası Samuel Roper'ın 1830'da Bury St. Edmunds'taki botanik bahçesinin müdürlüğünü yaptığını yazar, oysa o tarihte o görevi bahçenin kurucusu N. S. H. Hodson yürütmektedir. Muhtemelen Samuel bahçede çalışan bahçıvanlardan biridir. Arthur'un anne tarafından dedesi William Eighteen, 1844 yılında posta idaresinde çalışmış olabilir; ne var ki Bury St. Edmunds'un posta müdürü olamaz. White Suffolk gazetesine göre Hatter Caddesi'ndeki bu görev, belirtilen tarihlerde John Deck tarafından yürütülmektedir.

Ağabeyi Alfred'i düşünceli ve araştırmacı bir genç, neredeyse bir entelektüel olarak tanıtır. Alfred, Halk Kütüphanesi'nin sadık bir üyesi, Bury Mekanik Enstitüsü'nün büyük kitaplığının da devamlı ziyaretçisidir. Southgate Sokağı'ndaki aileden kalma evde annesi ve kardeşi Joseph'la beraber otururken çoğu akşamı okuyarak geçirir, genellikle de gözleri bozulmaya başlayan annesine yüksek sesle kitap okur. Eczacılık alanında herhangi bir eğitim görmemiş olmasına karşın, kardeşi Arthur'a göre "kimyagerliğin" her alanına ilgi duyar, Southgate Sokağı'ndaki odasında da keşif kabilinden deneyler yapar. Model buhar makineleri üretir, bunları annesinin gaz sobası üzerinde doldurmaya çalışır.

Arthur ağabeyinin dış görünüşü hakkında, ailenin tüm erkekleri gibi uzun boylu olduğu, muhtemelen iki metreye yakın görüldüğü dışında başka bir bilgi vermez. Fotoğraflarından onun zayıf ve dar omuzlu olduğunu görebiliyor, özellikle dayanıklı bir vücuda sahip olmadığı sonucunu çıkarabiliyoruz. Portre çekiminin yapıldığı 1898 yılında, evlenmesinden hemen önce, alnındaki koyu saçlarının dökülmeye başladığı görülmektedir. Yüz hatları düzgündür, tıraşlı görünmektedir, gözlerinin koyu olduğu anlaşılmakta, ancak hangi renkte olduğu

bilinmemektedir. Burun kemeri üzerinde görünen soluk iz Arthur'un gözlük taktığı anlamına da gelebilir, belki de fotoğraf çekilirken gözlüklerini çıkarma gereğini duymuştur.

Butter Market'taki Morley's'te yönetici olarak çalışmaya başladığından birkaç yıl sonra - Arthur kaç yıl olduğunu belirtmese de aradan altı yıl geçtiğini hesaplıyoruz- Alfred kente gelen ve Angel Hill'deki Angel Inn'de kalan Robert Maddox'la tanışır. Mr. Maddox Morley's'e gelir, parmağındaki ağrı için bir ilaç ister, onunla ilgilenen Alfred Roper'dır. Alfred, Maddox'a herhangi bir merhem vermek yerine dolamayı yarar ve parmağa öyle usta bir pansuman yapar ki, Maddox ertesi gün teşekkür etmek için eczaneye uğrar, bu arada da Alfred Roper'a kronik nezlesine de bir çare bulup bulamayacağını sorar. Alfred, Maddox'un bu sorununu da halleder, müşterisinin memnun ayrılmasını sağlar.

Bütün bunların, Alfred'in bir ilaç reklam şirketine müdür yardımcısı olarak atanmasında bir rolü olup olmadığını bilmiyoruz. En azından Arthur Alfred'in neden iş değiştirdiği konusunda hiçbir görüş ileri sürmez, bu nedenle ağabeyinin gençlik yılları hakkında fikir sahibi olabilmek için onun anlattıklarından başka dayanağımız yoktur. Belki de Robert Maddox, Roper'dan hoşlanmıştır. Alfred Roper tipi insanların çoğu sadece sükûnet ve tevazularıyla kendileri hakkında olduğundan parlak bir izlenim oluşturmayı başarırlar. Nedeni ne olursa olsun, Maddox'un da ortağı olduğu Londra'daki Supreme Remedy Company Alfred'e bir iş önerisinde bulunur, Alfred de öneriyi kabul eder.

Anne Roper birkaç hafta önce ölmüş olmasa, Alfred Roper'ın bu iş önerisini kabul etmiş olacağı kuşkuludur. Gerçekten de onu yalnız bırakıp gitmeyi kabul edemeyecekti Son yıllarda Alfred ev işlerinin büyük bir bölümünü üstlenmiş, annesini merdivenlerden yukarı ve aşağı taşımış, hatta yemeğini bile hazırlamıştır. Şimdi kardeşi Joseph de evlenmek ve karısını Alfred'in de oturduğu Southgate Sokağı'ndaki eve getirmek üzeredir. Arthur'un anılarının satır aralarından Alfred'in kaçış fırsatı yakaladığından belki de zenginliğe gidebilecek bir yolda adım atmaktan memnun olduğunu çıkarıyoruz.

Londra'da geçici bir süre için Gray's Inn Sokağı'ndaki bir otele yerleştiği, yerleşir yerleşmez de uzun süre oturabileceği bir ev aradığı anlaşılmaktadır. Supreme Remedy'nin çalışanlarından biri olan John Smart duruşmada yaptığı tanıklıkta, bir lokantada yedikleri yemek sırasında Alfred'e Fulham'ın yerleşmek için uygun bir bölge olduğunu anlattığını belirtir. Gerçekten de Smart Fulham'da oturmakta, oda kiraladığı binada boş odalar bulunduğunu bilmektedir. İşe gidip gelmek kolaydır, metroyla Walham Green ve Charing Cross arası on beş dakikadır, daha sonra Strand'den ve Covent Garden'dan geçerek işe gidilebilmektedir.

Alfred'i bu öneriyi kabul etmemeye iten neden bilinmemektedir, burada söylenebilecek tek şey, Fulham'a yerleşmiş olsaydı, ne cinayetle yargılanacağı ne de hayatının yirmi yılını toplum dışında geçirmek zorunda kalacağıydı. Arthur ağabeyinin hangi koşullar sonucunda Doğu Londra'da, Hackney'de, Navarino Caddesi'ne taşındığını ve oturmak için Mrs. Hyde'ın evini neden seçtiğini açıklamaz. Tam tersine, bilgisizlikten, muhtemelen de daha sonra gelişen olayların yarattığı endişeden, tehlikeli dönem geçene ve 1906 yılına gelinene kadar Alfred'in yaşamındaki en önemsiz ayrıntıları sıralamakla yetinir.

Alfred, 1895 yılında Navarino Caddesi'nde Devon Villa'ya geçip, ikinci katta bir yatak odası ve bir oturma odasına taşındığında yirmi üç yaşındadır. Devon Villa bodrumun dışında dört katlıdır, Alfred'in yaşadığı bölüm yüksek tavanları ve büyük pencereleriyle geniş, güzel bir evdir. Bu odalar için haftada yirmi beş şilin öder, kahvaltı, çay ve akşam yemeği de bu fiyata

dahildir. Yılda 150 pound aldığı düşünülürse, kira ödemede bir sorunu olmayacağı anlaşılır. Odalar lüks olmasa da uygun biçimde döşenmiştir, oturma odasından, yüksek ağaçlı bahçeler arasından London Fields görünür. Odasının temizliği yapılmakta, yemeği hazırlanmaktadır.

Hackney eskiden "soyluların ve aydın sınıfının evleriyle" ünlü bir kasabayken sakinleri arasında o kadar çok tüccar ve seçkin insan vardı ki, "arabalarını buradan tutan insanların yüksek sayısından da anlaşılacağı gibi, sahiplerinin varlığı ve lüksüyle krallığın, muhtemelen de tüm dünyanın önünde" olarak tanıtıldı.

Demiryolları hızlı yolculuğa olanak tanımadan önce, Hackney bir işadınının Londra dışında oturabileceği, kentteki işine de zamanında varabileceği en uzak yerleşim bölgesi olarak gösterilebilirdi. Bölge bahçeler içinde büyük evlerin yapıldığı bir banliyö haline geldi, bahçelerin arasında da parklar ve hayvanların otladığı çayırlar yer aldı. Hackney'nin zarif kilise ve ibadethanelerini yaptıran, daha yoksul sınıflar yararına vakıflar kurduranlar, işte bu evlerin sahipleriydi.

Bize anlatılanlara göre yoksullar her zaman çevremizdedir, Homerton High Street ve çevresinde uzun zamandan beri bakımsız fakir mahalleleri vardır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Hackney'de eğilim, daha yoksulluğa doğru bir gidiştir. Yüzyılın sonlarında, Alfred Roper'ın buraya yerleştiği dönemlerde Hackney oldukça yoksuldur, nüfusu da gereğinden fazla artmıştır. Örneğin istatistikler, nüfusun 1881 ve 1901 arasındaki yirmi yılda 163 681'den 219 272'ye yükseldiğini gösterir. 1891 yılında bir odada dört ya da daha fazla kişiyle birlikte oturanların sayısı 3 000, üç ya da daha fazla kişiyle oturanların sayısı da yaklaşık 8 000'dir.

Hâlâ direnen ve eski büyük malikânelerde yaşayan orta sınıfla giderek yoksullaşan işçi sınıfının mahalleleri arasındaki sınırlardan birisi de Mare Sokağı'dır. London Heights çevresinde şiddet hüküm sürerken, Hackney'nin yerli fakirleri Homerton High Street ve Wells Sokağı etrafında yaşamaktadır. Kuzeyde, South Mill Fields, Hackney Wick and All Souls' ve Clapton gibi bölgeler gerçek teneke mahalleleridir. Buradaki eğilimin dışa yönelik olduğu, merkezden kovulanların Lea Nehri'nin tam kurutulmamış bataklığı kenarındaki yıkık gecekondulara yerleşmek zorunda kaldığı bellidir.

Navarino Caddesi, Mare Sokağı'nın "yanlış" tarafının hemen batısındadır, içinde pazarıyla canlı bir alışveriş merkezidir. Mrs. Hyde'ın evi de Stanford Hill'e taşınan bir kent tüccarının evidir. İşçileri kente taşıyan London Fields tren istasyonu bir taş atımı uzaklıktadır. Hackney'de atlı tramvaylar, arabalar çalışır. Hackney Common az ötededir, Victoria Park kentin kriket alanıdır, bowling sahası ve göl yürüyüş mesafesindedir. İnsan Mare Sokağı ve Kingsland High Street'teki büyük mağazalarda her istediğini bulabilir, Matthew Rose and Sons mağazası da aralarında bir çay salonunun bulunduğu çeşitli hizmetler sunar.

Eğlence bakımından müzikholler, tiyatro ve operalar vardır. Hackney Empire tanınmış bir salondur, aralarında Marie Lloyd, Vesta Tilley ve Little Tich'in de bulunduğu ünlü müzikhol yıldızlarını sahneye çıkarır. Sinema salonlarının görünmesi için 1906'yı beklemek gerekse de Stoke Newington Caddesi'nde Yeni Alexandra Tiyatrosunda, Dalston Tiyatrosu ve Islington'daki Grand'de dram ve komediler oynanır. Çoğu tiyatro Noel'de pandomim gösterileri sergiler.

Alfred Roper'ın taşındığı gelişmiş Londra banliyösü işte böyle bir yerdir: yoksulluk ve ağır işçilik, görece konfor ve orta sınıf değerleri, eşleriyle birlikte kiliseye giden yerli halk, bir odaya dört kişi dolmuş, karmakarışık bir düzende yaşayan göçmenler.

Artık Mrs. Hyde, ailesi, Alfred Roper'ın yerleştığı ev ve kiracıları, bütün bu insanların geçmişi ve özelliklerinden bahsetmenin sırası geldi.

Maria Sarah Hyde, 1895 yılında elli yedi yaşlarında bir duldur ya da kendini dul olarak tanıtan bir kadın. Kocasından söz ettiğini duyan olmamıştır, beş yıl önce Devon Villa'ya yerleştiğinde nereden geldiğini bilen de yoktur. Ev dört katlı geniş bir binadır, daha görkemli günlere tanık olduğu bellidir. Evde on iki odanın dışında geleneksel bölümler vardır. Zemin kattaki iki salon geniş ve yüksek tavanlıdır, oturma odası istendiğinde akordeonlu bir kapıyla ikiye bölünebilir. En azından alt katlarda merdivenlerin görkemli, kiremit rengi mermerden tabanıyla holün gösterişli olduğu söylenebilir. Daha dar bir merdivenle aşağıya, mutfak ve kilere, bir de hizmetçilerin yattığı penceresiz aralığa inilir. Genel kanı, Mrs. Hyde'in verdiği hizmetler karşılığında bu eve gelmiş olduğudur. Diğer bir anlatımla, yanında yaşadığı adam Mrs. Hyde'in ücretini bu evle ödemiştir.

Evin Mrs. Hyde'a ait olduğu kuşku götürmez. Eve yaşlı bir Polonya ya da Rus göçmeni olan ve ikinci katın büyük bölümünde oturan Joseph Dzerjinski'yle birlikte, herkesçe Lizzie olarak bilinen, birinci kata yerleşen, Elizabeth Louisa adlı kendi kızını da getirmiştir. Mrs. Hyde daha sonra iki kiracı daha alır. Bunlardan Miss Beatrice Cottrell, kendini eski bir saray terzisi olarak tanıtan yaşlı bir hanımdır, birinci kattaki bir odada kalır; iki kat üstündeki, Mr. Dzerjinski'nin komşusu ise konserve et ürünleri tüccarı George Ironsmith'tir. Mrs. Hyde, dördüncü katın tümünü kendi kullanımına ayırmıştır.

Evin neredeyse bütün işleri, tek hizmetçisi olan Florence Fisher'a düşer. Bir yıl önce okulu bırakmıştır, Roper'dan birkaç ay önce Devon Villa'ya geldiğinde henüz çocuk denecek yaşadadır. Mrs. Hyde, Florence'tan önce, yanından evlenmek için ayrılan daha yaşlı bir kadın çalıştırmıştır. Hackney salonlarının sadece yüzde ikisi evlerinde hizmetçi bulundurur, bu nedenle de on üç yaşındaki Florence Fisher annesinin South Mill Fields'ta, arıtma istasyonunun yanındaki evine yakın, iyi bir iş bulduğu için kendini mutlu sayar. Odaların temizliği, yukarı katlara kömür taşınması, giriş merdivenlerinin ve bahçenin süpürülmesi, bulaşık ve alışveriş onun görevidir. O dönemde yemek yapma işi Maria ve Lizzie Hyde arasında paylaşılır.

Maria Hyde, Mare Caddesi'ndeki Dolphin Tavernası'nda Joseph Dzerjinski'yle birlikte içki içmek dışında çok az şey yapmasına izin veren önemli bir kalp rahatsızlığı olduğunu iddia eder. En sevdiği içki cindir, ama alkole dayanıklı olduğu, şimdiye kadar hiç kimsenin onu sarhoş görmediği söylenir. Miss Cottrell'e göre birçok kez alkolün kalbine yararlı olduğunu söylemiştir.

Bazıları kızına bir koca bulmak peşinde olduğunu ileri sürer. Bazıları da kızın, o zamanın çok kullanılan deyimiyile "olması gerekenden daha iyi olmadığını", şimdiye kadar hiç evlenmemiş olmakla birlikte en az bir çocuk doğurduğunu iddia eder. Çocuğa ya da çocuklara ne olduğu bilinmez.

Dzerjinski'yle aynı katı paylaşan konserve et ürünleri tüccarı Goerge Ironsmith'in Lizzie Hyde'la nişanlı olduğu, bir yıl içinde evlenecekleri de söylenir. Ne var ki nişan bilinmeyen bir nedenle bozulur, Ironsmith de çalıştığı et ihracat şirketinin merkezinin bulunduğu Amerika'ya gider. Çıktığı odalar Upton adlı evli bir çiftte kiralanır.

1895 yılında Lizzie Hyde yirmi dört yaşında olduğunu söylemektedir. Ancak söylediğinden en az altı yaş daha büyük olduğu, böylece de Albertla arasında yedi yaş bulunduğu apaçıktır. Onun günümüze kadar gelen birkaç fotoğrafından oldukça güzel bir kadın olduğu, ancak güzelliğinin zaman ve sert koşullarla biraz yıpranmış olduğu görülür. Oval bir yüzü, düzgün çizgileri, ince bir burnu, dolgun küçük dudakları, iri ve parlak gözleri, kalın ve biçimli kaşları vardır. Açık renk saçları gürdür, boynu kuğu gibi uzun ve ince, vücudu hafif dolgunudur. Bir komşunun yazdığı bir gazete makalesi ve Miss Cottrell'den kalan anılara göre, çevrede çeşitli işlere girip çıkmış, bir kumaşçı dükkânında yardımcılık, şapkacılık yapmış, daha önce de bir terziye çıraklık etmiştir. 1895'te ev dışında para karşılığı çalışmadığı, evde kalarak işlerin yapılmasında yardımcı olduğu bilinmektedir.

Alfred Roper parlak bir kiracı olarak işte bu eve taşınır. Evdeki herkes daha ilk görüşte onun ne kadar uygun bir insan, kiracı olarak gelmesinin ne denli iyi bir tesadüf olduğunu düşünür, ona karşı davranışlarına, hiç olmazsa bir süre için özen gösterir. Miss Cottrell'e göre yemekler daha düzenli, temizlik daha belirgin olmuştur. Lizzie Hyde'ın arkadaşı olan, evi sık sık ziyaret eden ve Miss Cottrell'in deyişiyle, bazen gece kaldığı da bilinen "bir beyefendi", nedendir bilinmez, görünmez olur.

Ne var ki Miss Cottrell Alfred'in Navarino Caddesi'ne yerleşmesinden bir hafta sonra, burada mümkün olduğunca kısa süre kalmasını öğütlemeyi de bir görev bilir. Bu kadarla da kalmaz, zaman geçirmeden kendine daha uygun bir yer aramasını önerir; burası kendisi gibi kaybedilecek bir şeyi olmayan yaşlı kadınlar için uygun olsa da, "onun için değildir." Alfred'in bu uyarıyı ciddiye almadığını söylemek gereksiz. Bunun onu duruşmada savunan Mr. Howard de Filippis'in iddia ettiği gibi masumiyetinden mi, yoksa kibirinden mi kaynaklandığını söylemek imkânsızdır. O günlerde evdeki bütün kadınlar, onu daha önce hiç alımadığı bir biçimde kollamaktadır. Odasında kimya deneyleri yapmasına, buharlı makineleri için mutfaktaki ocağı kullanmasına göz yumulur. Hayatında ilk kez büyük bir evde yaşamının, ev kendisinin olmasa da odasının büyüklüğünün ve manzarasının tadını çıkardığı kuşkusuzdur.

Belki de bu arada Mrs. Hyde'ın kızının arkadaşlığının da keyfine varmaya başlamıştır. Fulham'da olduğu gibi, London Fields'tan Londra'ya gitmek çocuk oyuncağıdır, yolun sonundaki yaya bölümündeki tek fark, kuzey yerine güneye yönelmektir.

Geçen üç yıl süresince Alfred'in yaşadıkları konusunda çok az bilgimiz var. Tek bilinen Supreme Remedy Company'de müdürlüğe yükselerek maaşına haftada bir pound zam yapıldığı, bütün bu süre boyunca da Suffolk'a sadece bir kez gittiğidir. Bu yolculuğun nedeni, kardeşi Joseph'in doğum sırasında ölen karısının cenazesine katılmaktır. Daha sonra karşılaştığımız ilk kesin bilgi, 1898 ağustosunda Güney Hackney'deki St. John's Kilisesi'nde kendinden büyük Elizabeth Louisa Hyde'la evlendiğidir.

Daha da şaşırtıcı olanı evlenmesinden altı ay sonra, 19 şubat 1899'da bir oğlunun olmasıdır. Bu doğum insanda Lizzie Hyde'ın Alfred'i evlilik tuzağına düşürdüğü izlenimi uyandırır, kesin olansa, evliliklerinden önce, hatta çocuklarının doğumuna kadar paylaştıkları mutluluk kırıntılarının yerinde yeller eseceğidir.

Beatrice Cottrell daha sonra Devon Villa'daki hayatını ayrıntılarıyla anlatan bir kitap yazıp bastırır. Kitap Alfred konusunda oldukça önyargılıdır. Evliliklerinin ilk günlerinde Alfred karısının "üzerine titrer." Lizzie akşam olunca dört gözle kocasını bekler, çoğu kez Alfred'e



değişik ve sevgi dolu adlarla seslenir ya da onun için yapacağı hiçbir şeyden gocunmayacağını anlatırken duyulur. Ne var ki bu bağlılık uzun ömürlü olmayacaktır. Alfred ideal bir koca, iş arkadaşlarından üstün bir insandır. Komşulardan Cora Green, Mana Hyde'in arkadaşıdır, bu nedenle de sık sık eve gelip gider. Alfred'in beraatından sonra bir gazeteye "kendi öyküsünü" anlatırken, Lizzie Roper'ın yaptıklarını bazen gösteriş amaçlı bulduğunu, başkalarının yanında kocasının boynuna sarılıp öpmesinden rahatsız olduğunu söyler. İki çift, Marta ve Dzerjinski, Alfred ve Lizzie çoğu kez birlikte eğlenir, birlikte müzikhollere, sık sık da Hackney Empire'a gider. Alfred bazen Dolphin'e karısı ve kayınvalidesiyle birlikte gelir.

Bütün bunlar ilk çocukları Edward Alfred'in doğumuyla kesilir. Cora Green, Lizzie'nin her türlü annelik içgüdüsünden yoksun olduğunu, çocuğuna bakmayı bile beceremediğini anlatır. Çocuk pistir, doğru dürüst beslenmez, bir süre sonra da gelişmesi yavaşlar. Lizzie büyük krizler geçirir, çocuğunu ve kendini öldüreceği tehditleri savurur, sonra da günlerce yataktan çıkmaz. Florence Fisher aynı zamanda hem evi temizleyemeyecek hem de çocuğa bakamayacak kadar yüklüdür. Üstelik annesi de ağır hastalanmıştır, on altısına yeni giren genç kız bütün boş zamanını Mrs. Fisher'ın Lea Bridge Caddesi üzerindeki derme çatma evinde geçirir. Beatrice Cottrell evin o günlerde giderek daha pis görünmeye başladığını anlatır. Sonunda Alfred bir hastabakıcı tutmak zorunda kalır. Hastabakıcı tutmak Alfred'in olanaklarını zorlamaya başlar, özellikle de ailesinde, deyim doğruysa "eli ekmek tutan birisini" bulan kayınvalidesi Maria Hyde'in Miss Cottrell'in de yanında, artık oda kiralamaktan vazgeçmek istediğini belirtmesi, Alfred'in durumunu daha da güçleştirecek gibidir.

Upton'ların evden ayrılmalarının bir nedeni de, bebeğin durmaksızın ağlamasıdır. Bunun yanı sıra, Lizzie'nin artık mutfakla ilgilenememesi nedeniyle verilen yemeklerin kötüleştiğinden de yakınrlar. Mrs. Upton, Cora Green'e yatak odası duvarlarında böcekler gezindiğini anlatır. Mrs. Hyde Upton'lardan sonra yeni kiracı bulmak için girişimde bulunmaz. Mr. Dzerjinski'yi aşağıya, eskiden Alfred'in oturduğu odalara geçirir, Alfred ve Lizzie de onun bölümünü devralır, kendisi de güçsüz kalbinin bütün bu basamaklarda fazla yorulduğunu ileri sürerek Dzerjinski'nin yanındaki odaya yerleşir. Koca bir katı temiz ve nemsiz tutmanın çok pahalı olduğunu söyleyerek dördüncü katı tamamen kapatır.

Alfred bir eş ve bir çocuk sahibi olmakla birlikte, ev koşulları evliliğinden öncesini aratır görünüştedir. Alt kat odalarını diğer kiracılarla paylaşmak, yemeklerini onlarla birlikte yemek zorundadır. Kayınvalidesi başlangıçta istemeden de olsa en üst kattaki odalardan birini kimyasal deneyleri için kullanmasına izin verir, ancak dördüncü katı kapadığında verdiği izni geri alır. Bir de gürültü vardır. Dzerjinski bir çeşit akordeon virtüözüdür, gençliğinde çeşitli müzikhollerde konserler vermiştir. Çoğu kez provalarını gecenin geç saatlerine kadar sürdürür. Bununla da kalmaz, Rus ve Alman göçmenlerine odasında İngilizce dersi verir. Hem akordeon gürültüsü hem de duvarlardan aşan gırtlaktan çıkma sesler giderek dayanılmaz olur.

Miss Cottrell, Devon Villa'da dört yıl daha kalır. Cora Green'e göre Lizzie Roper çocuğuyla hiç ilgilenmez, küçük oğlunun bakımını önce hastabakıcıya, daha sonra, hastabakıcının işine son verildiğinde, annesinin de onayıyla Maria'ya bırakır. Miss Cottrell'in sözünü ettiği, Alfred'in gelişinden önce sıkça görülen "beyefendi" arkadaşı tekrar ziyaretlere başlar; gelen belki de bir başkasıdır. O iki üç yıl içinde Lizzie'nin birden fazla arkadaşı olduğu kesindir.

Cora Green'in Lizzie'nin "Bert" diye seslendiğini duyduğu bir adam, genellikle arabayla gelip Lizzie'yi çağırır. Bu adamın, Mrs. Green'in erkek giyim mağazası yöneticisi olarak

tanımladığı Herbert Cobb olması gerekir. Miss Cottrell de bu adamı iyi tanır, kitabı çıktıktan sonra hakaret davası açmadığı için kendini şanslı addetmelidir. Ondan bahsederken ahlakçı yönü ağır basar, "yuva yıkıcı", "insan kılığında bir şeytan" ya da "hafif kadınlarla dolaşan, sahtekâr, saygısız, terbiyesiz ve küfürbaz biri" olarak anlatır.

Lizzie'nin arkadaşları bu kadarla da kalmaz. Plume of Feathers'ın sadık müşterisi Percy Middlemass, çok varlıklı olduğu söylenen orta yaşlı bir işadamıdır, eve geldiğinde Lizzie'yle birlikte uzun saatler geçirir. Mrs. Green evden ayrılarak yurtdışına giden konserve et ürünleri tüccarı Ironsmith'in de arada sırada Lizzie'yi ziyaret ettiğini ileri sürer. 1903 yazının sonuna doğru onu Devon Villa'dan çıkarken görür, hemen tanır; ne var ki Ironsmith Mrs. Green'i tanımamış gibi davranır.

Tabii Alfred'in de her gün on iki saat boyunca ev dışında olması Lizzie'ye istediği gibi eğlenme fırsatı verir. O dönemlerde karısının yaptıklarının farkında olup olmadığını bilemiyoruz, ancak genel mutsuzluğu ve giderek bozulan sağlığı Fulham'ı yaşanacak uygun bir yer olarak öneren John Smart'ın da gözünden kaçmaz. Ona göre Alfred aşırı zayıflamış, bazı uzun boylular gibi kamburu çıkmıştır. Smart onun ara sıra midesinin kaydığından, geceleri de iyi uyuyamamaktan yakındığını hatırlar.

Lizzie Roper 1904 mayısında bir çocuk daha doğurur, küçük kız St. John's Kilisesi'nde vaftiz edilerek Edith Elizabeth adını alır. Daha baştan itibaren Lizzie'nin kızına olan davranışı, oğlu Edward'a karşı gösterdiğinden çok farklıdır. Bir kere çocuğunu kendi emzirir. Edith'i çocuk arabasına koyarak sokağa çıkarır, gururla komşularına gösterir. Cobb, Middlemass ve benzerlerinin ziyaretleri, hiç olmazsa bir süre için kesilmiş gibidir.

Smart'a göre Alfred mutlu görünür, heyecanla ağustosta ailesini Margate'e yaz tatiline götürmekten söz eder. Kızından gurur duymakla birlikte, zamanının ve sevgisinin çoğunu oğlu Edward'a ayırmaktadır. Annesinin aldırmaazlığı nedeniyle kavruk kalan oğluna, toplumumuzdaki babaların çoğundan fazla ilgi gösterir. Bu ilgi, belki de oğluna karşı beslediği aşırı sevginin nedenidir. Alfred'in, ablası Maud'a yazdığı ve bu satırların yazarının elinde bulunan mektuplar Edward'la, onun güzelliğiyle, dâhice davranışları ve öğrenme becerisiyle ve çocuğun yaşından büyük yorumlarından alıntılarla doludur. Gerçekten de mektupların çoğunda Edward dışında başka şeye pek yer yoktur. Lizzie ve bebek Edith'in adları sadece mektubun sonunda, Maud'a sevgilerini gönderen Alfred'in yanında görülür. Maud'la hiç karşılaşmadıkları düşünüldüğünde, bu "sevgiler"in ne kadar boş bir mesaj olduğu açıktır.

Alfred, Smart'a ailesinin daha da kalabalıklaşmasını istemediğini, tüm kazancını Edward'ın eğitimine harcamak niyetinde olduğunu söyler. Oğlu parasız ilkokula ya da benzeri bir okula gitmeyecektir. Kendi başından geçenlerden ders almıştır, babası gibi yanlış hesap yapmayacak, koşulların oğlunun üniversiteye gitmesini engellemelerine izin vermeyecektir. Alfred, Edward'ın olağanüstü bir çocuk olduğuna inanır, Maud'a yazdığı mektuplarda oğlunun daha dört buçuk yaşında okumayı öğrendiğini, basit toplamalar yaptığını anlatır. Edward'ın dokuz aylıkken yürürmesi, on sekiz aylıkken anlaşılır biçimde konuşması da oğlunun ne kadar akıllı olacağını belirtirlerdir.

Heyecanla beklenen yaz tatilinin gerçekleşip gerçekleşmediği bilinmemektedir. Yine de ağustosta önemli iki gelişme yaşanır. Miss Cottrell, ev sahibesiyle tartışıp onu bir randevuevi işletmek ve kendi kızının ilişkilerine aracı olmakla suçladıktan sonra Devon Villa'dan ayrılır. Alfred Roper işinden atılır.

Bize Miss Cottrell'in Maria Hyde'la ilişkisinin ayrıntılarını gösteren, Cora Green'in "gazetecilik" merakıdır. Mrs. Green'e göre Miss Cottrell bir süreden beri Lizzie Roper'in ahlak anlayışını, "beyefendilerin" ortada görünmemelerine karşın, eleştirmektedir. Şimdiyse sadece Maria Hyde'ı kızına arabuluculuk yapmakla suçlamakla kalmaz, Edith Roper'in Alfred'in kızı olmadığını da iddia eder.

Yine Mrs. Green'e göre bir gün yeni bir kavga patlak verir. Miss Cottrell evin pis olduğunu, duvarlarda böcek kaynadığını, Lizzie'nin bir sokak kadınından farksız davrandığını ve Alfred Roper'ın gerçeği öğrenmesi gerektiğini söyler. "Böyle giderse", ona her şeyi anlatacaktır. Maria ona evi terk etmesini söyler, daha sonra da Dzerjinski'nin yardımıyla Miss Cottrell'in eşyalarını aşağıya indirip sokağa bırakır. Dzerjinski'yi kiracı olarak saymazsak bu hareket Maria'nın ev sahibeliği hayatının sonudur, Dzerjinski'nin kira ödediğini düşünmek saflık olur.

Ağustos başlarında Supreme Remedy Company ani bir kararla ticaretten çekilir. Şirketin büyük miktarda borcu birikmiştir, alacaklılar sokakta toplanır, paralarını ister. Robert Maddox'un şirketin paralarını zimmetine geçirerek Avrupa'ya kaçtığı sanılmaktadır. Şirketin tek bir penisi bile yoktur. Maddox Fransa'ya gitmemiş, Dover'da trenden indikten sonra bir oda tutmuş ve intihar etmiştir. Şirketin müdürler dahil dokuz memuru işlerini kaybeder.

Supreme Remedy iflasının Alfred Roper'a büyük bir darbe indirdiği tartışılmaz. Bakması gereken büyük bir ev, beş yetişkin ve iki çocuk vardır. Miss Cottrell'in çok aşağılayıcı iddiaları hesaba katılmazsa, ki katmamak doğru olur, görünürde bir para kaynağı da yoktur. Alfred iş aramaya başlar, sonunda da mercek üreticisi Imperial Optics Ltd. Şirketi'nde bir memurluk bulur. Maaşı bundan önceki işinin yarısıdır Imperial Optics'in Supreme Remedy'yle karşılaştırıldığında tek üstünlüğü -eğer buna üstünlük denebilirse- eve yakınlığıdır. Alfred'in yeni işi yürüyebileceği bir mesafede Bethnal Green'de Cambridge Heath Caddesi'ndedir.

Kısa bir süre sonra Cora Green de mahalleden ayrılır. Fazla uzağa gitmez, Stoke Newington'a yerleşir, ara sıra dostu Maria Hyde'ı ziyarete gelse de artık komşusu değildir, bir ev ötede olan biteni izleyemez. Bir yıl boyunca Devon Villa kalın bir giz perdesinin altında kalır. Doğrudur, Florence Fisher hâlâ oradadır ve Roper Davası'nın en önemli tanıklarından biri olacaktır. Ancak Florence çevresiyle ilgili bir kız değildir, üst kattaki odaları temizlemediğinde zamanının çoğunu mutfakta, kilerde ya da kendi odasında geçirir, üstelik o dönemde ev dışında ilişkileri de başlamıştır. Annesi öldüğünden Marshes'ta ziyaret edebileceği bir ev kalmamıştır, daha sonra nişanlısı olarak tanıtacağı Ernest Henry Herzog adlı bir gençle "çıkma"ya" başlar. Kendisi de göçmen torunu olan Herzog, Islington'da varlıklı bir ailenin hizmetindedir. Sevgilisinden bir yaş küçük, ama bir sınıf yukarıdadır; sonunda hiç evlenmezler, bu nedenle de Herzog adının konumuzla başka bir ilgisi kalmayacaktır. Ne var ki sonunda Florence'in kendine ait bir özel hayatı olmuştur. Üst katlarda tartışmalar, bağışmalar, suçlamalar da olsa, bunlarla ilgilenmez.

İşler 1905 baharında değişmeye başlar. Alfred'in arkadaşı olan, gerçekten de tek arkadaşı olarak kalan John Smart, nisanda Roper'la buluşur. ABC Çayevi'nde bir araya gelirler. Alfred'in yanında oğlu Edward da vardır. Bu buluşmalarında Smart'a son derece önemli iki haber verir. Bunlardan birincisi, Edith'in babası olmadığını artık inanmaya başladığıdır. Tartışmalarından birinde bunu karısından duymuş, her ne kadar Lizzie daha sonra kocasını "işlettiğini" söylese de aklına kurt düşmüştür. Alfred uzun zamandan beri Edith'in babası olmadığından şüphelendiğini, daha da ötesi, Lizzie'nin taşımakta olduğu bebeğin de

kendisinden olmadığına inandığını anlatır.

Smart duyduklarına çok şaşırır. Dostunu yatıştırmak için Edith'in babasına çok benzediğini söylemeye çalışsa da Alfred'in düşüncelerini değiştiremez. Alfred "burnunu bu pislikte tutmanın" haklı bir sebebi olamayacağını, kendisiyle ilgisiz bu aileyi daha fazla beslemesinin bir anlamı olamayacağını anlatır. Evlenmekle aptallık etmiştir, ama bu evliliğinden hiç olmazsa Edward'ı kazanmıştır.

Smart'a verdiği ikinci haber, Cambridge'deki büyük ve gelecek vaat eden bir dükkânda yakında bir eczacılık boşalacağını duyduğudur. Hayır, bu işi bir gazete ilanında okumamıştır. Imperial Optics'teki memur arkadaşlarından birinin amcası yakında bu anlattığı işten emekliye ayrılacaktır. Adı Hodges olan arkadaşı, bir ay içinde başvurması koşuluyla Alfred'in işe alınacağından emin olduğunu söylemiştir. Üstelik, bütün kardeşleri içinde kendine yakın hissettiği ablası Maud da kocasıyla birlikte kentin hemen dışında, Fen Ditton köyünde oturmaktadır.

Smart duyduklarına çok sevindiğini söyler, Alfred'e zaman geçirmeden işe başvurmasını öğütler. Böylece Alfred karısını ve çocuklarını kayınvalidesinin baskısından kurtarmış, yeni bir hayata başlamış olacaktır. Hayır hayır, Alfred'in kafasından geçenler hiç de böyle değildir. Onun niyeti, tabii işe kabul edilirse Cambridge'deki yeni işine başlarken, Lizzie'yi ve kızını geride bırakmak, kendini tek çocuklu dul bir adam olarak tanıtmaktır. Tek çocuk olarak oğlu Edward'ı yanına alacağı kesindir.

Smart Alfred'i kararından vazgeçirmek için elinden geleni yapar. Tüm ısrarlarına rağmen Alfred en küçük bir geri adım bile atmaz. Eğer Lizzie onunla birlikte olmak istiyorsa, tutum ve davranışlarını değiştirmelidir. Bu arada da Smart'a bir sır verir, Lizzie'yi bir "hastalık" nedeniyle "tedavi" etmekte olduğunu açıklar. Eczacılık deneyimi ona yapması gerekenleri öğretmiştir. Daha sonraki bir buluşmalarında, Smart Lizzie'nin hastalığının ne olduğunu sorduğunda, Roper karısının nemfoman olduğunu, aşırı cinsel arzu duyduğunu anlatır. Lizzie'nin kendisinden beklentilerini, diğer erkeklere olan açlığını törpülemek ve cinsel arzularını bastırmak için karısına hidrobromid tedavisi uygulamaktadır. Devon Villa'daki her şey sinirine dokunmaktadır, ne olursa olsun ilk fırsatta Maria Hyde'a ve Joseph Dzerjinski'ye bakmaktan kurtulacaktır.

Adını saydıklarından birine bakmaktan kısa süre sonra kurtulur. Highbury'deki ablasını ziyarete gitmekte olan Joseph Dzerjinski, Navarino Caddesi'ndeki eve dönerken rahatsızlanır. Baygın bir halde yerde yatarken bulunur, yakındaki Alman Hastanesi'ne götürülürken yolda ölür. Tarih 1905 temmuzunun başlarını göstermektedir. Joseph Dzerjinski o ayın sonuna kadar yaşasa, yetmiş sekiz yaşına girmiş olacaktır. Açılan soruşturma dikkatsizlik sonucu ölüm raporuyla tamamlanır. Otopsi sırasında Joseph Dzerjinski'nin önemli bir kalp rahatsızlığı olduğu, aynı zamanda da siroza yakalandığı ortaya çıkmıştır. Bildiğimiz kadarıyla Alfred'den cenaze masraflarını üstlenmesi beklenmiş, Roper da elinden geleni yapmak zorunda kalmıştır.

1905 yazı çok sıcak geçer. Isı gölgede kırk dereceyi bulur. Gazeteler sıcaktan çıldıran insan haberleriyle doludur, üstelik cinayet ve çocuk ölümleri de görülmedik oranda artar. Gün boyu Devon Villa'nın tüm pencereleri, ön ve arka kapısı ardına kadar açık bırakılmasına rağmen, sıcak dayanılacak gibi değildir.

Sürekli olarak yorgun olduğu, kendini "bayılır gibi" hissettiği şikâyetlerini, sabah kusmalarını

ve sürekli uyuşukluğunu yeterli belirti olarak kabul etmezsek, Lizzie'nin hamileliği konusunda John Smart'ın söyledikleri dışında fazla bir bilgi yoktur. Diğer yandan, Lizzie'nin gösterdiği rahatsızlık belirtilerini sürekli almakta olduğu hidrobromide de bağlayabiliriz. Ne Florence Fisher hamilelikten söz eder ne de Maria, Joseph Dzerjinski'nin ablası Marta Boll'a yazdığı mektupta kızının bebek beklediğine değinir. Bu konuda Cora Green'in de bilgisi yoktur. Roper Davası'na sunulan otopsi raporunda da hamilelik belirtilerinden söz edilmez. Bütün bu nedenlerden, Lizzie'nin o yaz rahatsızlıklar ya da belki aşırı sıcak sonucu bebeğini düşürmüş olması muhtemeldir. Ya da belki Lizzie hiç de hamile değildir, sadece kocasının ilgisini çekmek, kendisini terk etmesine engel olmak için böyle bir yalan uydurmuştur.

Alfred uzun zamandır karısını terk etmeyi düşünür. 15 temmuzda Fen Ditton'daki Mrs. Maud Leeming'e yazdığı mektupta Lizzie'nin adı sadece -yine- sevgiler bölümünde anılır. Mektupta Edith'in adına rastlamak mümkün değildir Cambridge'de, Joplin'deki işe 1 ağustostan geçerli olmak üzere kabul edilir. Yine ablasına yazdığı bir mektupta Mrs. Leeming'den, 27 temmuzdan itibaren, uygun bir yer buluncaya kadar kendisini ve Edward'ı konuk etmesini rica eder. Diğer taraftan da Cambridge'deki yaşamından söz ederken, "ev kurmak" ve "aile hayatına dönüş" gibi kavramlar kullanır.

O ayın ikinci haftasının başında Florence'a işten çıkarıldığını bildiren Lizzie değil, Alfred'dir. Kendisi, Mrs. Roper ve çocuklar Cambridge'e taşınacaklarından, 31 temmuzdan sonra Florence'ın hizmetlerine gerek kalmayacaktır. Mrs. Hyde Devon Villa'da kalacaktır, ama tek başına bir kadının bir hizmetçiye ihtiyacı olmadan da yaşaması mümkündür. Florence'a göre Alfred'in ona söyledikleri bunlardır.

Florence Maria Hyde'a yalvarır, ev sahibesinin bütün bu söylenenlerden habersiz olduğunu görür. Maria Hyde daha sonra kızıyla konuşur, Lizzie de Alfred'in planlarından haberdar değildir. Florence'ın iç karartıcı bir evde, kötü muamele karşılığında az para almasına rağmen kalmakta neden bu denli ısrar ettiği anlaşılabilir. Kaldığı yer sıkışık, pis ve sağlıksızdır. O dönemde yirmi iki yaşında, güçlü kuvvetli bir genç kadındır, istese çok daha uygun bir iş bulacağı açıktır. Üstelik Alfred'in de onun hakkında iyi referanslar vereceği kesindir. Belki de hâlâ bir sonraki baharda gerçekleştirmeyi umduğu evlilik nedeniyle, kısa süre için yeni bir işe girmek istememektedir.

Nedeni ne olursa olsun, Devon Villa'da kalmakta kararlı olduğu anlaşılmaktadır, Roper da işi bırakması konusunda başka bir şey söylemez. 27 temmuz öğleden sonra Mrs. Hyde, Florence'a sol kolu ve göğsündeki ağrılardan yakınır, kendini iyi hissetmediğini söyler. Çarpıntıları vardır, yatmak ister. Daha sonra Alfred çıkagelir, "çok yakında" Edward'la birlikte Cambridge'e gideceklerini bildirir. Mrs. Roper ve Edith'in de "çok yakında" onlara katılacağını sözlerine ekler. Florence onun evden çıkışını görmese de gitmiş olduğunu düşünür.

Alfred kırk beş dakika sonra yeniden görünür, ön kapının zilini çalarak para kutusunu unuttuğunu söyler. Kutu gümüşten ve babasından kalmıştır. Florence aramasına yardım etmeyi önerir ama Alfred kabul etmez, işine devam etmesini söyleyerek yıkamak için çamaşırlarını toplamasını söyler. Florence daha sonra Alfred'in, karısı, Edith ve Maria Hyde'ın bulunduğu üst kata çıktığını duyar.

Roper'ın geri gelmesinden belki de yarım saat önce Maria Hyde aşağıya inip mutfağa girmiş, kendini daha iyi hissettiğini söyleyerek Florence'tan çay ve yukarıda yemek için hafif bir şeyler hazırlamasını istemiştir. Kızı hastadır, yatmıştır. Florence istenenleri hazırlar, çay ve

yiyecek tepsisini üst kata çıkaran Maria'dır. Tepside konserve som balığı, tereyağı, ekme, bir demlik çay ve Edith için şeker kavanozuyla süt vardır. Şeker kavanozu Roper'ın üç ay sonraki duruşmasının en önemli kanıtlarından birisi olacaktır. Ne Roper ne kayınvalidesi ne de Florence Fisher çaylarında ya da diğer sıcak içeceklerinde şeker kullanmamaktadır.

Roper üst katta uzun süre kalır, kuşkusuz para kutusunu aramaktadır. Duruşma sırasındaki ifadesine göre, kutuyu en sonunda yemek odasında, şöminenin üzerinde bulur. Cebine atar, Kingsland High Street'te taksi durağına kadar, yani oldukça uzun bir mesafe yürür, ifadesine göre ayağı bir kaldırımın kenarına takılır, düşer ve sağ elini yaralar. Daha sonra bir tanık Roper'ın elinde ve ceketinde kan lekesi gördüğünü açıklarsa da Roper'ı teşhis edemez.

Sonunda Liverpool Caddesi İstasyonuna, bir hamala emanet ettiği bavullarının ve oğlunun yanına ulaşır. Başlangıçta Cambridge'e 17.15 treniyle gitme kararındadır, ama Navarino Caddesi'ne geri dönüşü, treni kaçırmalarına neden olur. Saat şimdi 18.30'dur, 19.32'de Bishops Stortford'a giden bir tren olmasına karşın 20.20'den önce Cambridge'e kadar giden başka bir tren yoktur, Roper ve oğlu iki saat beklemek zorundadır.

Hikâyenin en ilgi çekici sorularından biri de Roper'ın o gün Cambridge'e hareket saatini neden bu kadar geç bıraktığıdır. Bethnal Green'deki işinden istifa etmiştir, gidecek bir yeri, evde yapacak bir işi yoktur. Büyük Doğu Demiryolları'nın temmuz 1905 tarifi Cambridge'e gün boyu birçok sefer olduğunu göstermektedir. Örneğin, istese öğle trenine ya da ara istasyonlarda duran bir tren istemiyorsa, St. Pancras'a gidip 12.20'de hareket eden, Cambridge'e de 13.31'de varan sefere binebilirdi. Bu da olmazsa 14.30'da kalkan, yolda sadece iki istasyonda durarak 15.50'de Cambridge İstasyonuna varan trene binmeyi de düşünebilirdi.

Yanında, 18.30'da yatmaya alışık küçük bir çocuk vardır, oysa binmeyi düşündüğü ilk tren bile Cambridge'e Edward'ın yatma saatinden sonra varmaktadır. Sonunda bindiği trenin varış saati 21.40 olacaktır. Hiç şüphesiz bu yolu seçemez.

Küçük Edith sabah mutfağa iner, Florence ona kahvaltı hazırlar. Florence'ın çocuğa kahvaltı hazırlaması, daha yapılması gereken bir sürü işi olan genç kız için çok keyifli olmasa bile, neredeyse alışılmış bir iş olmaktadır. Florence Mrs. Roper ve Mrs. Hyde'in görünmemelerine şaşırmas, onların alışkanlıkları arasında öğlene kadar yatakta kalmak da vardır; ancak Edith'i doyurup yıkadıktan sonra onu üst kata gönderir. Florence Fisher'ın sarı saçlı küçük Edith'i son kez gördüğü yer, Hackney, Navarino Caddesi'ndeki Devon Villa'nın merdivenleridir. Gerçekten de Edith bu dünyada son kez görünmektedir.

Florence ona doğru alışverişe çıkar. Hava kapalı ve sıcaktır, ama ısı önceki günlere göre az da olsa düşmüştür. Yine de sıcaktan etkilenmiş olmalıdır ki, iki saat kadar sonra, elleri kolları erzak yüklü eve döndüğünde, kendini iyi hissetmemektedir.

Evde sanki kimse yoktur. Kendini adeta sürükleyerek birinci kata, Edith'in küçük yatağının bulunduğu odaya çıkar. Odayı karmakarışık bulur; bu da alışılmış bir görüntüdür. Yorgun argın, çişli çarşafı ve battaniyeyi çıkarır. O alışverişteyken, Mrs. Roper ve Edith'in Cambridge'e gitmiş olduklarını düşünür. Florence kendini biraz daha iyi hissetmiş olsaydı, Mrs. Hyde'in nerede olduğunu, Lizzie Roper'la kızının ne koşullarda evden ayrıldığını, tatil için değil temelli gitmiş olmalarına rağmen küçük kızın eşyasını neden geride bıraktıklarını

merak etmesi kadar olağan bir şey olmayacaktı. Ama rahatsızdır. Anlaşılan bir çeşit kalp çarpıntısı çekmektedir. Rahatsızlığı her neyse, Florence'ı bodrumdaki yatağına gitmeye ve sonraki iki gün boyunca yataktan çıkmamaya zorlar.

Daha sonra, Florence Fisher'ın Navarino Caddesi'nde yalnız yaşadığı bir hafta geçer. Bu süre boyunca Mr. ve Mrs. Roper'ın çocuklarla birlikte Cambridge'de olduklarını düşünmeyi sürdürür. Duyduğu tek endişe onlarla değil, kendi geleceğiyle ilgilidir. İçlerinden biri acaba geri gelip maaşını verecek midir? Yoksa evden ayrılması ve başka bir maaş beklememesi mi gerekmektedir? Sonra Mrs. Hyde'ın yokluğu da vardır. Florence'ın bu evde çalıştığı on yıl boyunca Mrs. Hyde'ın bir gece bile ev dışında kaldığına rastlanmamıştır. Diğer yandaysa, Florence'ın bildiği kadarıyla, kızı ve damadıyla bir arada yaşamış olduklarından, en akla yakın açıklama onun da Cambridge'e gittiği ve şu anda kızı, damadı ve torunlarıyla birlikte olduğudur.

Florence kendi işine bakar. Kısa sürede iyileşir ve görevinin başına döner. 28 temmuz bir cumadır ve şirket kayıtlarından da görüldüğü gibi bir sonraki perşembe, yani 3 ağustosta Florence Miss Elizabeth Newman'ın Mare Sokağı'ndaki Hizmetçi Acenteliği'ne uğrar ve yeni bir iş aradığını belirtir. Belki nişanlandığı adamla da bir teması olmuştur. Satıcılar gelir. Bileyiciyi beklemektedir, o da zamanında görünür, fırıncı her zamanki gibi ekmek bırakır.

Florence'ın Devon Villa'nın en üst katına çıktığı günün üzerinden aylar geçmiştir, ama üçüncü kattaki odaları haftada bir süpürmek zorundadır. 4 ağustos cuma sabahı, elinde paspas ve süpürgeyle merdivenleri tırmanmaya koyulduğunda, bu kata en son Roper'ın gidişinden iki gün önce çıktığını hatırlar, bu arada daha önce hiç duymadığı, güçlü ve ögürtücü bir koku duymaya başlar. Üçüncü kata çıkar, sahanlıkta duraksadığında kuşkusuz çok şaşkındır. Burada koku, merdivenlerde olduğundan en az on kat daha güçlüdür. Florence ilk odanın kapısını açmadan önce ağzını ve burnunu elindeki temiz toz beziyle kapatır.

Girdiği oda, Lizzie Roper'ın kocasıyla paylaştığı yatak odasıdır. Ne var ki yerde, yatakla kapı arasında yüzükoyun yatan, Mrs. Hyde'ın cesedir. Ceset tamamen giyiniktir, saçların arasında bigudi kâğıtları bile vardır. Lizzie Roper'ın cesedi ise ince beyaz pamuklu bir geceliğe sarılmış, yatağın içinde değil, üzerinde, beyazımsı yatak örtüsünün üzerinde yatmaktadır. Her iki ceset, yatak, çarşaf, genç kadının geceliği, halı ve hatta duvarların bir bölümü ya kandan kıpkırmızıdır ya da lekelenmiştir. Lizzie Roper'ın gırtlığı bir kulağından diğerine kadar yarılmıştır.

Masadaki tepsinin üzerinde çay içilmiş iki fincan, yarı dolu bir şeker kavanozu, üçte ikisi boşaltılmış bir şişe cin ve iki kadeh vardır. Aradan bir hafta geçmiş, som balığı artıkları çürümüştür. Perdeler çekili, odanın havası ağırdır, ayrıca cesetlerin ve bozulmuş yiyeceklerin üzerinde uçuşan sineklerin vızıltısı duyulmaktadır.

Florence kapıyı kapamak dışında hiçbir şeye dokunmaz. Aşağıya iner, şapkasını alır ve Kingsland Caddesi'ndeki polis karakoluna giderek müfettiş yardımcısı Samuel Parlett'i görür, başından geçenleri anlatır. Navarino Caddesi'ne dönerken yanında iki polis memuru vardır.

Alfred Roper duruşmasının özeti, bir sonraki bölüme alınmıştır. Belki de burada taammüden adam öldürmek suçuyla dava açıldığını, Alfred Roper'ın da hemen ertesi gün Cambridgeshire'da, Fen Ditton'da karısını öldürmekle suçlanarak tutuklandığını belirtmek

yeterli olacaktır. Ertesi sabah Kuzey Londra Polis Mahkemesi'nde Yargıç Edward Snow Fordham'ın karşısına çıkarılır ve yargılanmak üzere Merkezî Ceza Mahkemesi'ne gönderilir.

İlginç olanı, Maria Hyde'in cesedinde herhangi bir şiddet belirtisine rastlanmamış olmasıdır. Mrs. Hyde'in ölümü doğal nedenden, bir kalp krizinden kaynaklanmıştır. Maria Hyde yıllarca bir gün kendisini yarı yolda bırakacağından korktuğu kalp rahatsızlığından bahsetmiştir, şimdi de haklı olduğu ortaya çıkmıştır. Kabul edilen varsayım -alternatif bir açıklama getirmek güçtür- ya kızının ölümüne tanık olduğu ya da daha sonra cesedini bularak kalp krizi geçirdiğidir.

Peki, Maria Hyde on dört aylık Edith'in ölümüne de tanık olmuş mudur? Çocuk kaybolmuştur. Arama başlatılır, Graham Sokağı, Queensbridge Caddesi, Richmond Caddesi ve Mare Sokağıyla çevrelenen bölgedeki evlerin sakinleri sorgulanır, Victoria Parkı'ndaki gölün dibi ve Grand Union Kanalı'nın bir bölümü taranır. Toprakta herhangi bir ize rastlanmamış olmasına rağmen, Devon Villa'nın bahçesi bir metre kazılır. Bölge halkı London Fields ve Hackney Downs'taki aramalara bizzat katılır, Edith'i arama çalışmaları Hackney Marshes'a kadar yayılır.

Hepsi boşunadır. Edith Roper kaybolmuştur, bir daha da ölü ya da diri bulunamayacaktır.

Francis Ward-Carpenter

On üçüncü bölüm

Vaat edilen bir sonraki bölümün yazılıp yazılmadığını bilemiyorum. Tek söyleyebileceğim Cary'nin paketinin içinde olmadığıydı. Yine de duruşmayla ilgili bölümlerden habersiz kalmak zorunda değildim. Duruşmayı, Roper'in beraati belki de Howard de Filippis'in ilk büyük başarısı olması nedeniyle, Penguin'in Ünlü Duruşmalar dizisinden yayımlanan kitapta okumuştum. Aynı zamanda Crippen, Oscar Slater, George Lamson, Madeleine Smith ve Buck Ruxton'un duruşma tutanaklarını da içeren yeşil kaplı kitapta resim ya da çizim yoktu. Ancak kapağı, içindeki kişilerin fotoğraflarından oluşturulmuş bir kolajdan yapılmıştı. Bu kolajda da sert ve yüksek yakalı gömleğiyle Crippen ve güzel fakat acımasız Madeleine'in arasından bir medyumun hayaleti gibi görünen, herkesten çok Abraham Lincoln'e benzeyen karanlık ve sıska insan Alfred Roper vardı. Kitabı ve Arthur Roper'in anılarını bir kenara koydum, onları bir daha elime almayı isteyip istemeyeceğimden emin değildim. Başsağlığı mektuplarına cevap yazmanın yanı sıra kendi işlerimle de ilgilenmem gerekiyordu.



İlk cevapladığım, Paul Sellway'in mektubu oldu. Uzun bir mektup değildi ama günlüklerden söz ettim, bir şeyler yazmış olmak için "Annem çocukluğumda bana keşke Danca öğretseydi de dili daha iyi anlasaydım" dedim. Daha sonra ona sadece laf olsun diye bir soru sordum: o da aynı durumda mıydı, yoksa benden daha mı şanslı çıkmıştı? Hansine ya da annesi Danca öğrenmesini sağlamışlar mıydı? Bu mektup ilginç sonuçlar doğuracaktı.

Kuzenim Gordon Westerby, Hampstead Heath İstasyonu dışındaki konuşmamızı biraz daha ilerletmek için bir haftadan fazla beklemedi. Telefon etmedi ama mektup gönderdi.

Son derecede iyi hazırlanmış, bir daktilodan çok, bilgisayardan çıktığı belli, resmî bir mektuptu, sonunda da imzanın üzerine el yazısıyla "Sevgilerimle" yazılmıştı. Günlükleri okumuş, çok da keyif almıştı. Günlükler onu, sanki böyle bir şeye ihtiyacı varmış gibi, tek eksiğin bir aile ağacı olduğuna ikna etmişti. Acaba bence bu fikir günlüklerin yayıncısının da onayını (kendi deyimi) alır mıydı?

Morfar'ın anne ve babasının ön isimlerini belirtebilir miydim? Doğum ve ölüm tarihlerini bulmak çok zahmetli mi olurdu? Frederikke Teyze Asta'nın annesinin mi, yoksa babasının mı kardeşiydi? Holger Amca kimdi? Onunla Roderick Caddesi'nde Aubrey'de bir akşam yemeği yemeyi kabul eder miydim? Ayın 5'inde, 6'sında, 7'sinde, 12'sinde, 14'ün-de ya da 15'inde?

Bu soruları Swanny'ye sorabilirdi, neden sormadığını doğrusu merak ettim. Mormor hayattayken Swanny, Westerby tarihçesi konusunda gerçekten bilgisizdi, ama Asta'nın ölmesi ve günlüklerin onun eline geçmesinden sonra boşlukları kendi kendine doldurmaya, Danimarka'dayken resmî nüfus kayıtlarında araştırmalar yapmaya, Asta ile Rasmus'un evlendikleri kilisenin rahibiyle buluşup konuşmaya başlamıştı.

Bu konular günlüklere girmeyi başaran noktalar değildi. Mormor atalarıyla hiç ilgilenmedi. Albümlerdeki fotoğrafların altına isimler ve tarihler yazma zahmetine hiç girmedi. Bir zamanlar Rasmus'un babaannesinin adını, kendi aile üyelerinin İsveç ve Danimarka'ya neden dağıldıklarını biliyorduydu da unutmuştu. Son yıllarında da neredeyse her şeyi unutmuştu.

Mormor hayatının son yılını Willow Caddesi'nde Swanny ile baş başa geçirdi. Doksan üç yaşındaydı ve bütün yetilerine sahip görünüyordu. Gözlüklerini sadece bir şey okumak için takıyor, söylenenleri duymakta güçlük çekmiyor, her zamanki gibi hareketli görünüyordu. Sadece hafızasını kaybetmişti-

Yaşlılarda sık görülen, son zamanlarda olanları kesinlikle hatırlamamakla birlikte, altmış-yetmiş yıl önceki olayları unutmamış olmalarıdır. Bu, Asta için geçerli olmadı. Geçmiş onun kafasında ya tamamen kaybolmuş ya da içinden çıkılamayacak biçimde karışmıştı; yetimhane hikayesiyle mantar zehirlenmesini birbirine karıştırıyordu. Bunun sonunda da kuzeninin yalnız başına yetimhaneye gittiğini, eve döndüğü zaman da kocasının mantardan zehirlenerek öldüğünü gördüğünü anlatıyordu.

Torben yıllardan beri Asta'nın bunadığını iddia ediyordu. Söyledikleri ancak kendi ölümünden sonra gerçekleşti. Asta saçmalıyor, saçmalıktan başka şey anlatmıyordu. Görünüş olarak düşkün olsa, bu saçmalama fazla üzüntü verici olmayacaktı. Ne var ki yetmişinden fazla göstermiyor, sıkıntı çekmeden uzun yürüyüşler yapabiliyor, duraklayıp nefeslenmeden

merdiven çıkabiliyordu. Hâlâ Dickens kitaplarını okuyup iş işliyordu, ölümünden kısa süre önce de Swanny'nin tüm çarşaflarına başharflerini işlemeye koyulmuştu. İşini yaparken başım kaldırıp tamamen kendi uydurması olsa da içinde gerçek kırıntısı bulunan bir hikâyeye anlatmaya başlayabiliyordu. Örneğin, ilk günlüğünün ilk satırlarını oluşturan kutup ayısı öyküsü artık dondurucu bir kış günü Asta'nın, annesiyle birlikte Østerbrogade'de yürürken, kasap vitrininden içeri bakan bir kutup ayısı gördüğüne dönüşmüştü.

İlginçtir, bana anlattığımı hatırladığım son şey kesinlikle kolay anlaşılabilir, açık bir hikâyeydi, üstelik daha önce hiç duymadığım bir hikâyeye. Swanny de oradaydı, onun da hikâyeyi daha önce duymuş olduğunu sanmıyorum.

Akşam ziyaretlerimden birini yapıyordum -Daniel Blain evime taşınalı beri, akşam ziyaretlerim seyrekleşmişti- ve Asta her zamanki gibi kanepesine yan uzanmış, kitap okuyordu. Okuduğu bir şeyin ona bu hikâyeyi hatırlatmış olması mümkün; öte yandan öyküyü baştan aşağıya uydurmuş da olabilir.

Sessizce gülmeye başladı. Başımı kaldırdı, gözlüklerini çıkardı ve "Emily adında bir hizmetçimiz vardı" dedi. "Yanımızda Hansine vardı ama Emily diye bir İngiliz de tutmuştuk. Çok aptaldı ama çok da iyi niyetliydi. Bjfrn'ü hatırlıyorsun, değil mi, lille Swanny?"

Swanny şaşkın gibiydi. Tabî tanıdığımı söyledi.

- Bjfrn'e yemeğini verdiğimizde hep "Spis dit brfd" derdik, dedi Asta.

Swanny benim için "Yemeğini ye" diye çevirdi, oysa bunu anlayacak kadar Danca biliyordum.

- Bir keresinde salak kızı Bjfrn'ü beslerken gördüm. Elinde tabağı tutuyor ve "Pislik bu, pislik bu" diyordu.

Asta kıkırdadı, Swanny ise kuşkulu bir gülümsemeye yetindi. Anladığım kadarıyla "Spis dit brfd" biraz, ama çok az "pislik bu"ya benziyor. Eğer kızcağız örnek olarak Morfar'ı almışsa, Allah bilir konuşması anlaşılmaz olmuştur. Asta çocukluğuyla ilgili bir hikâyeye başladığında, eve, Daniel'a döndüm. Ne var ki Daniel evde değildi, kimbilir nerede Cary'yle birlikteydi. Zaten kısa bir süre sonra da benden ayrıldı ve Cary'ye gitti.

Bunun benim hikâyem olmadığını söylemiştim. Burada güç olanı, hikâyeyi anlatanın ben olması, başımdan geçenlerin de anlattıklarımı etkilemesidir. Belki de Daniel'in hafta sonlarını beraber geçirmek ya da birinin evinde bir gece kalmaktan farklı olarak, gerçekten birlikte yaşadığım tek erkek olduğunu söylemem yeterlidir. Asta bunamadan önce bu yaptıklarımı normal karşılamış, Swanny ise kesinlikle eleştirmişti. Benim Daniel'la evlenerek işleri düzene koymamı istiyordu, doğrusu bu benim de isteğimdi. Ne var ki Cary ortaya çıkıp Daniel'ı kaptı, bunu isteyerek, önceden hazırlanmış bir plana uyarak gerçekleştirdi, bir kadın bir erkeği kapmak isterse, üstüne üstlük bir de çekiciyse, genellikle başarılı olur.

Bunun sonucunda tamamen uzaklaştım. Olaylardan kaçamayacağınızı söyleyenler haklı değildir. Kaybettiğiniz aşkınız ve onun yeni sevgilisiyle arınıza üç bin mil koymak darbeyi yumuşatmaz, acıyı geçmişe doğru iteleme çabasını başlatır. Amerikalı bir romancı benden XIX. yüzyılda Cirencester kenti konusunda bir araştırma yapmamı istemişti, isteğini reddedeceğimi hesaplayarak, Amerika'ya gelmemi istemişti. onunla birkaç ay geçirmemi,

Victoria Dönemi Gloucestershire araştırmalarımın sonuçlarını anlatmamı, böylelikle de yazmakta olduğu tarihî romanın Amerikan görüş yansıtmasına yardımcı olmamı önerdi. Önerisini kabul etmeme çok şaştı.

Bu nedenle, Asta öldüğünde Massachusetts'teydim.

Ölümü uzaktan gören herkes gibi, ben de yakında öleceğini biliyordum. Swanny'nin ne kadar mutsuz olduğunu, annesinin durumuna ve davranışlarına ne kadar üzüлüp kendini ne kadar yalnız hissettiğini de biliyordum. Bütün bunlar Swanny'nin bana yazdığı mektuplarda vardı. Geri dönmemi isterdi. Benim neler hissettiğimi bilmiyordu, üstelik Daniel ile evlenmediğim için, son olayların beni fazla etkilemediğini de düşünüyordu. Onun kuşağındaki kadınlardan bazıları böyle düşünürdü. Oysa ben Daniel ve Cary'yle aynı ülkede, aynı adada bulunmaktan gerçekten korkuyordum. Onlarla karşılaşmaktan değil, Amerika'dayken hissettiğim bu uzaklık duygusunu kaybetmekten çekiniyordum.

Swanny bana Asta'nın hastaneye kaldırıldığını, doktorun "Tam bir kriz değil, daha çok bir spazm" dediğini anlattığı bir mektup yazdı. Belki de İngiltere'ye geri dönmeyi önermem gerekirdi. Kendi kendimi kandırarak Asta'nın sadece büyükannem olduğunu, çok yaşlı olduğunu, başka torunları, hatta torun çocukları bulunduğunu düşündüm. Oysa bana ihtiyacı olan Swanny'ydi Asta değil, İngiltere'ye dönmememin Swanny'ye yapabildiğim en büyük iyilik olduğu sonradan anlaşıldı.

Yazdığı en üzücü mektup, artık ona gerçeği söyleyecek kimsenin kalmadığının farkına vardığını belirttiği mektuptu. Soru hiç cevaplanmayacaktı. Sorusunu son kez Asta'nın "spazmından" birkaç gün önce, oturma odasında birlikte oturdukları bir akşam tekrarlamıştı. Perdeler çekilmişti, şöminede bir ateş yakılmıştı. Asta bütün gün eskisi gibi, şuurunu çok açık görünmüştü.

Ateşin karşısına çekilmiş kanepesine uzanmış, yanındaki alçak masada bir nakış işi, yastığın üzerinde de açık bir Martin Chuzzlewit ve okuma gözlükleri. "Ateşin ışığında beyaz saçları sanki sarıya dönüşmüştü" diye yazmıştı Swanny mektubunda, "Ona kısık gözlerle baktığında, karşında yatan insanın genç bir kadın olduğunu sanırdın." Swanny (mektuplarında, gerçekte olduğundan çok daha konuşkandır) bana Poe'nun yazdığı, gözleri iyi görmeyen, ama gözlük takmayı reddedecek kadar görünüşüne düşkün, genç bir kız sanarak evlenmek isteğiyle iltifatlara boğduğu yaşlı ve neşeli kadının aslında babaannesi olduğunu öğrenen gencin kitabını okuyup okumadığını sormuştu. Swanny okuduğu öyküyü daha önce hiç yutmadığını, ama şimdi bunun gerçek olabileceğini anladığını söylüyordu.

İçinden gelen sese uymuş, sanki bu soruyu daha önce hiç sormamış gibi annesine dönmüştü, "Kimim ben, Moder? Beni nereden aldınız?"

Asta kızına bakmış, Swanny annesinin yüzünde o güne dek hiç görmediği bir sevgi ve sıcaklık, bunun yanı sıra da büyük bir şaşkınlık görmüştü. "Sen benimsin, lille Swanny, sadece benim. Annelerin bebeklerinin nereden geldiğini söylememi mi istiyorsun? Bilmiyor musun?"

Sanki çok gençmiş gibi. Sanki öğretmenin cinsel bilgiler dersine almayı unuttuğu bir çocukmuş gibi. Asta gözlerini kapayıp, artık her akşam yaptığı gibi, uykuya dalmıştı.

Swanny telefon edip Asta'nın öldüğünü söylemişti. Eve dönmeyi teklif etmedim, o da böyle bir teklifte bulunmayacağımdan emin olunca geri gelmem için yalvarmaya başladı, gelmemin hiçbir yararı olmayacaktı. Asta çok yaşlı, doksan üç yaşındaydı, ölümü bir süreden beri bekleniyordu. Bir şok geçirdiği muhakkaktı, ama her ölüm de biraz böyle olmaz mıydı?

Bir hafta sonra bir mektup gönderdi.

"Moder vasiyetinde cenaze töreni istemediğini belirtti. Bana bunu daha önce bir iki kez söylemişti, ama anlaşılın inanmamışım. Her neyse, bir cenaze töreni yapmak şart diye düşündüm, ama yapmadım. Cenaze levazımatçısıma haber verip bir insanın yakılmasını isteyebiliyorsun, ben de çekine çekine öyle yaptım ama isteğimi normal karşıladılar, hiç de değişik bir şey istiyormuşum gibi davranmadılar.

Moder sapına kadar ateistti. Bana sık sık küçük oğlu Mads ölünce Tanrı'ya inanmaktan vazgeçtiğini anlatırdı. Dindarlığı o gün son buldu, bir daha da bir kez bile dua etmedi. Verdiğimiz davetlerden birinde yüksek sesle Nietzsche gibi düşündüğünü, Tanrı'nın öldüğüne inandığını söylemişti. Bunu da nereden çıkardığını bilmiyorum ama çok şey biliyordu, kendini son derece iyi yetiştirmişti. Her neyse, bence kendi cenazesinin nasıl kaldırılacağına karar verme hakkına sahipti.

Vasiyetnamesinde her şeyini bana bıraktı, çok bir şey değil ama ihtiyacımdan fazla. Kesin olarak bana bırakılmıştı, 'Kızıma, Swanhild Kjær'e', tabii kimse de bir soru sormadı, kimse doğum belgemi bile istemedi. Hoş, sorsalardı ne olurdu ki? O belgede annem ve babam olarak Mor ve Far'ın adları var, ben de Swanhild olarak geçiyorum. Yine de kendimi bir tuhaf hissediyorum, bütün o eski duygularım uyandı, bir ara 'Hayır, bunları kabul edemem, buna hakkım yok' demeyi bile düşündüm.

Neyse, demedim. Vasiyet etmenin amacı herhalde sana ait olanları istediklerine vermek olmak; Mor da herhalde ona ait olanları bana bırakmak istedi. O olmadan kendimi öylesine yalnız hissediyorum ki. Onsuz yaşamadığımı, gerçekten de ondan hiç uzak olmadığını bilir miydin? Torben ile ilk evlendiğimde bile, köşenin öbür tarafında otururduk. Ondan ayrı olduğum en uzun süre, 1924'te on dokuz yaşındayken Danimarka'da bulunduğum, Torben'le tanıştığım birkaç haftadır. Ömrümün geri kalan her gününde Mor'u gördüm ya da telefonla konuştum. Far öldükten sonra aynı evde, yirmi yıl beraber yaşadık. Şimdi olmadığına inanmıyorum. O denli hayatımın bir parçası haline gelmişti ki, hayatım olmuştu. Basamaklarda adımlarını duyuyorum, bana 'lille Swanny' diye seslenişini işitiyorum, her zaman sürdüğü L'Aimant burnumdan gitmiyor. Geçen gün dolabında bir çekmeceyi açtım, bir koku yayıldı, onunla dolu bir koku, o kadar korkunçtu ki, ağladım.

Sana böyle şeyler yazmamam gerek, biliyorum. Daha neşeli, daha filozofça olmalıyım. Onun ölümü bana özgürlüğümü verdi, özgür olunca yapmayı istediğimi düşündüğüm, şimdi yapabileceğim o kadar çok şey var ki. Ama şimdi onları yapmak istemiyorum, isteyemeyecek kadar üzgünüm.

İyi haberlere gelince, doktor bana bir hap verdi, artık uyuyabiliyorum. Sanırım sonunda bu evi satacağım, çünkü etrafımda bütün bu hatıralarla yaşamak istemiyorum. Beni neşelendirmek istiyorsan, mektup yaz.

Her zamanki gibi sevgilerle,

Swanny Teyze"

Yıllardır ona "teyze" dememiştim; on beş yaşındayken çoğu yaşlılarım gibi "teyze" kısmını kullanmasam üzülp üzülmeyeceğini sormuştum. Anlaşılan unuttu, o kadar keyifsiz ve umutsuz olmalı ki, yıllardan beri ona herkes gibi "Swanny" dediğimi hatırlamadı.

Herkes derken, geride o kadar da çok kişinin kalmadığını düşündüm. Ondan millerce uzakta Amerika'da, ona hâlâ ilk adıyla hitap eden kaç kişi kaldığını düşünüyorum. John ve Charles, ama onlarla neredeyse hiç görüşmüyor. Büyükelçilikten arkadaşları, tabii eğer hâlâ görüşüyorlarsa, ki hiç sanmıyorum. Annemin bir ara evlenmeyi düşündüğü Daniel'in babası ara sıra ziyarete gelirdi, ama Swanny'nin dulluğunda hiç ortada görünmedi.

Eğer o dönemde, bazen yapmayı düşündüğüm gibi, İngiltere'ye dönseydim, büyük bir ihtimalle Swanny'nin evine yerleşecektim. Ne de olsa Daniel ve Cary'ye yakın olma korkumun bir bölümü de beş yıl birlikte yaşadığımız, her odasına, tıpkı Asta'nın L'Aimant'ı gibi kokusunun sindiği, kullandığı sabun ve içtiği sigaralarla dolu daireye dönmek istememden kaynaklanıyordu. Oraya bir daha hiç dönmeyi, Willow Caddesi'nde otururken birini bulup daireyi boşaltmayı, daha sonra bir emlakçı aracılığıyla satışa çıkarmayı ciddiyletmiştim.

Bunun Swanny'yi ne kadar mutlu edeceğini düşünerek evi iki ayrı bölüme ayırıp ayıramayacağımızı hesaplamaya başlamıştım ki, ondan taşınmayı kararlaştırdığım bildiren ikinci bir mektup aldım.

"Başka planların vardır diye sana sormamam gerek, biliyorum ama, Noel'de burada olabilsen çok iyi olurdu diye düşünüyorum. O eski harika Noellerimizi hatırlıyor musun? Bir Danimarkalı için Noel, süslenmiş ev, Noel gecesi yemek o kadar önemlidir ki... Geçen yıl, zavallı Mor nerede olduğunu bile zorlukla hatırlarken geleneği sürdürmüş, pilavın içine badem tanesi saklamış, meyve çorbası, ördek ve gsbekage hazırlamıştık. Eğer gelirsen, sofrada ikimizden başka kimse olmasa da buna benzer bir şeyler yapmaya çalışırım.

Sana vermek istediğim haber, taşınmayı kararlaştırdığım. Ev bana birdenbire çok büyük görünmeye başladı. Daha bir emlakçıya haber vermedim, ama çalışmaya başladım, neleri atıp neleri saklayacağımı kararlaştırdım. Bu, yapmam gereken, düşüncelerimi de dertlerimi de uzaklaştıran bir iş. Bu kadar eşyamız olduğunu hiç bilmiyordum:

En yukarıdan, tavan arasından başladım. Burası Torben'in kitapları ve aslında ayaklı dolaplara benzeyen, hamallar yardım etse herkesin yanında götürmeye can atacağı bavullarla tıka basa dolu. O bavullardan birini uçağa götürdüğünü düşün. Domuz derisinden, daha içine tek bir şey koymadan bile gülle gibi.

Zavallı Mor'un kendine ait o kadar az şeyi vardı ki. Oraya geldiğimde, onun odası temizlemesi en kolay yer olacak. Ne kadar az elbisesinin kaldığını hiç fark etmemişim. Eski elbiselerini ve paltolarını teker teker o antika elbise dükkanlarına satmış olmalı. Onu görenler kimbilir neler düşünmüştür. Acaba onun ne kadar mükemmel bir insan olduğunu anladılar mı, yoksa aptallıklarından onu sadece yaşlı bir bunak olarak mı gördüler?

Son cümlemden ne kadar kederli olduğumu anlayacaksınız, bazen insanların sevgili annem hakkında neler düşündüğünü bile dert ediniyorum. O kadar çok sevdiğim sevgili annem. Onu

gerçekten sevdim, Ann, onu tanıdığım yaşlı insanların annelerini sevmelerinden çok daha derin bir sevgiyle sevdim. Onun yaşamasını istiyordum, bunun için dua ettim. Bir bilse, ne gülerdi!

Neyse, böyle devam etmemeliyim. Sana anlattığım gibi, önce tavan arasını temizledim, yavaş yavaş yatak odalarına doğru yaklaşıyorum. Benim olup da almak istediğin bir şey varsa, lütfen hemen bildir. Bu sanki ben de yakında ölecekmişim gibi bir şey oldu, ama benim söylemek istediğim, eğer istediğim gibi Holly Mount'ta küçük bir daireye geçeceksem, bu evdekilerin büyük bir bölümünden kurtulmam gerektiği.

Senin işlerin nasıl? Davet edildiğini söylediğin o Şükran Günü partisine gittin mi? Gelecek üç hafta içinde eve dönme ihtimalin varsa, lütfen bana bildir.

Bütün sevgilerimle,

Swanny"

Noel'de eve dönmedim. Cary ve alçaklığı aklımdan çıkmadı. Aklımda Daniel'dan çok Cary vardı. Bana Daniel'ı ne kadar yakışıklı bulduğunu söylemesini unutamıyordum.

"Ne kadar da yakışıklı, Ann!" Sanki böyle birinin bana düşmesine şaşırılmış gibiydi. Sonraları, bizi ziyarete gelip, Daniel bir süre için odadan çıktığında, içini çekerek "çok yakışıklı" demesi. Sanki onun yakışıklılığı Cary için fazlaymış gibi bir iç çekiş; hoş fazla olduğu da kanıtlandı ya.

Ama o "Ne kadar da yakışıklı!" Sanki Daniel'da görülecek başka bir şey yokmuş gibi. Belki de yoktu, birlikte geçirdiğimiz yıllar boyunca duyarlı ve düşünceli olduğunu göstermiş olmasına rağmen, yoktu. İyi bir dinleyiciydi, bazen espriliydi, kendi gülerken insanları da güldürmeyi becerirdi. Oysa başarılı olduğu gün bile bana karşı dürüst olmayı beceremeyen Cary, bağışlanmaz hırsızlığını bile aynı mazeretle geçiştirmeye çalıştı.

- O kadar da yakışıklıydı ki, Ann.

Geçmiş zaman kipini kullanıyordu. Bunu özellikle belirledim. Hani sanki Daniel yakışıklılığını onu elde etmek için kullanmıştı, şimdi o görüntüsünden eser yoktu. Oysa benim için hiç değişmemişti, o tanıdık yüzü gözlerimin önüne büyük bir acı ve yoğun bir kıskançlıkla getiriyordum. Cary de bir daha yakışıklılığından hiç, en azından benim yanımda hiç bahsetmedi.

Daniel'ın Putney'de satın aldığı evde oturuyorlardı. Bunu ikimizle de ilişkisini sürdüren eski bir üniversite arkadaşımın mektubundan öğrendim. Bugün olsa evi ortaklaşa alırlardı, ama on beş yıl önce bu iş, üstelik de evli değilseniz, hiç de o kadar kolay değildi. Sonra aynı arkadaşım evlendiklerini de söyleyince omuzlarımdan bir yük kalktı. Benim tepkim, Antonius'un Octavianus'la evlendiğini bir ulaktan duyan Kleopatra'nın yaptığından farklıydı. Daha mutsuz, daha az kıskanç olduğumdan değil, son haberdeki kesinliğin beni gerçeği kabul etmeye zorlamasından. Benini için artık umut, dolayısıyla da korku kalmamıştı, gece birden uyanıp ya Cary'den ayrıldıysa, ya araları bozuldu da nerede olduğumu araştırıyorsa diye düşünmek de yoktu. İlişkileri yürümez de özgür kalırsa ne yapmak gerekir spekülasyonları da bitmişti Hiç evlenmedim, sanırım bu yüzden de evliliğe eski usul yaklaşıyorum. Ya da belki ailemde gördüğüm evliliklerin tümü dayanıklı çıktı. Her neyse, evliliği sonsuz ve çözülemez

bir bağ olarak görüyorum, bu nedenle de Daniel ve Cary'nin hayatları boyunca birbirlerine bağlandıklarını sanıyordum. Bu düşünceimin yanlış olduğu sonradan anlaşıldı ya, o başka konu.

Bana kalan ise Swanny'nin duyduğundan pek de farklı olmayan, can sıkıcı bir mutsuzluktu. Ya da en azından öyle sanıyordum. Bu mutsuzluğu paylaşma durumu beni Swanny'ye yaklaştırdı. Belki de eve dönüp bu duyguyu gerektiği gibi paylaşmam gerekirdi. O sırada şubata girmiştik, Boston ve çevresi buz gibiydi. Kar yağmış, havaalanı bile kapanmıştı. Hâlâ yapılacak bir sürü işim vardı, ama bunları ay sonuna kadar tamamlamam söz konusu değildi. Swanny'ye mektup yazıp, daireme taşınmadan önce onunla "birkaç gün" geçirmeyi önerdim. Cevabını alana kadar iki hafta geçti, gelen mektubunda neyi nasıl düşünürsem sevinerek kabul edeceğini söylüyordu, ama önerime pek de ona uymayan bir yarı ilgisizlikle değiniyordu. Anlaşılan arada bir şey bulmuş, oyalanmaya başlamıştı. Mektubunda taşınmayla ilgili bir söz bile yoktu.

Swanny'nin günlükleri bulur bulmaz hemen anladığımı söylemem gerekir; daha ilk anda tahmin edilemez bir şey bulduğunun farkındaydı. Bunu daha sonraları da kabul edecekti. Onunla mülakata gelen çeşitli gazetecilere hiç aksatmadan, defteri açıp da ilk sayfaları okuduğunda ne denli heyecanlandığını, daha ilk satırlarda büyük bir edebiyat şaheseri ile karşı karşıya olduğunu gördüğünü anlatacaktı.

Bana yazdığı mektuplar, sandığım gibi gerçek duygularını yansıtıyorsa, günlükleri okuduğu zamanki hisleri biraz daha karışık olmalıydı. Bu mektuplardan ikisi ben Amerika'dan ayrılmadan elime geçti, her ikisi de evi boşaltırken bulduğu günlüklerden söz ediyordu. İlk olarak Asta'nın yatak odasında, yazı masasının üzerinde duran defleri bulmuş, daha sonra eskiye doğru ilerlemeye başlamıştı. Bulduğu son günlüktü, en son yazı yedi yıl önce eylülde yazılmıştı.

Swanny'nin mektubu uzundu:

"Dün Mor'un odasına girip eşyalarını karıştırdım. Siyah meşe masasının gizli bir çekmecesini olduğunu biliyor muydun? Masanın iki kenarında da oyma var, birinin ötekinden daha çıkık olduğunu fark edip çekince, gizli bir bölme buldum. Anlaşılan Mor'un da çekmecedeki haberi yoktu, çünkü, içerde Mor'un da doğumundan önce çekilmiş benzeyen eski bir fotoğraftan (tabii sepya) başka bir şey yoktu. Öfkeyle kameraya bakan, kabarık bir eteklik içinde olağanüstü şişman ve çirkin bir kadın!

Masasının üzerinde bir defter vardı. Tabii içine baktım, Mor'un el yazısını görünce de şaşkınlıkla fırladım. Aslında defterde çok önemli bir şey bulmayı, gerçekten de kim olduğumu öğrenmeyi umuyordum. Aynı zamanda da gördüklerimi okumak istemiyordum, elimdekiler özeldi, yine de bir sayfa açıp 1967 tarihini görünce, bir işe yaramayacağını anladım.

Gerisini okumadan da elimdekinin bir günlük olduğunu anladım. Kendimi son derecede suçlu hissettim, Ann. Zavallı anneciğim, Torben ile ben onu biraz dışladık mı? Birbirimizle o kadar ilgiliydik ki, belki de onu yalnız bıraktık, o da odasına çıkmak ve defterine hissettiklerini yazmak zorunda kaldı..."

İkinci mektup çok daha kısaydı. Swanny'nin tavan arasını temizlerken buldukları konusunda tüm ayrıntıları öğrenmem için İngiltere'ye dönmem gerekti. Swanny ikinci mektupta sadece şunları yazmıştı:

"Mor'un günlük olarak kullandığı bir sürü defter buldum. Mor'un günlük yazması, kim inanırdı? Defterleri saydım, altmış üç tane. Hepsi de Danca, birincisi 1905'te, benim doğumumdan önce yazılmış!

Bütün defterler yaş, buruş buruş ve rutubet lekesi kaplı. Burada en aşağı yüz binlerce kelime var, sayfaların iki yüzü de yazı dolu kalın kalın defterler. Ne kadar olağanüstü, değil mi?"

Roderick Caddesi'nde yemeğe gitmek üzere hazırlanırken telefon çaldı. Paul Sellway. Bir süre Paul Sellway'in de kim olduğunu düşünmek zorunda kaldım. Soruma cevap vermesini beklemediğimi söyledim.

Şaşırmış gibiydi, sonra da haklı olarak sordu: "Öyleyse neden sordunuz ki?"

- Bir şey söylemiş olmak için. Beni hep biraz rahatsız ediyordu, yani annemin bana Danca öğretmemiş olması. Anlaşılan bir çıkış arayan bazı duygularım var. Neyse, ya sizinkiler?

- Ne, benimkiler?

- Danca öğretiler mi?

- Maalesef. Annem Danca konuşamıyordu, büyükannemin Danca konuşma izni yoktu. Aslında annem kendi annesini korkutmuştu. "Eğer İngiltere'de yaşıyorsan, İngiliz olmalısın" derdi.

Bir an sustu, ben söylenecek bir şeyler bulmaya çalışırken yeniden konuştu:

- Ama ben iyi konuşurum, yani okur yazarım da demek istiyorum. Bu benim işim, yani üniversitede bunu okudum.

- Doktor olduğunuzu sanıyordum.

- Tıp doktoru değilim. Güldü. Annem. Herkese doktor olduğumu söyler, oysa ben doktora yaptım. Annem tıp doktoru olmamı isterdi. Londra Üniversitesi'nde ders veriyorum. İskandinav dilleri ve edebiyatı. Bu da konuyu sizi neden aradığıma getiriyor. Anladığım kadarıyla o günlükler, daha henüz yayınlanmamış olanlarıyla ilgili yardıma ihtiyacınız var. Mektubunuzdan böyle bir isteğiniz olduğunu çıkardım. Belki de yanılıyorum?

- Hayır, dedim, yanılmıyorsunuz.

Bir hafta sonra buluşmayı kararlaştırdık. Evlerine yemeğe davet etti, ama bunu yapamazdım. Karısı da orada olacaktı, hiç olmazsa olacağım sanıyordum. Onu karısından boşatmaya niyetim olmasa da Mrs. Sellway'e karşı hiçbir olumsuz duygum olmasa da, evli bir çiftin yanında bekâr üçüncü olmayı çok denemiş, güçlüğünü yaşamıştım. Belki de bu gece bu rolü oynamam gerekecekti, daha bilmiyordum. Sonunda Sellway bütün günlüklerin olduğu yere, Willow Caddesi'ne gelmeyi kabul etti.



Onun çevirileri inceleyip günlüklerle karşılaştırmasını ya da eksik sayfaların çeviriden sonra koparılıp koparılmadıklarını araştırmasını neden bu kadar istediğimi merak ediyordum, sonunda Cary'nin işini halletmek istediğime karar verdim. Ona gösteriş yapmak için falan değil, bunları çoktan aşmıştım. Sadece ona (mümkünse mektupla) bir oldubitti göndermek, böylelikle onunla bir daha görüşme zorunluluğundan kurtulmak için.

Bir atasözü "Bir insanın başına ne gelirse kendinden gelir" der. O sözü kim söylemişse, o gece yanıldı. Resmî, geleneksel ve dürüst Gordon kızıl siyah duvarlı bir dairede oturuyordu, duvarlarda da kaslarını Medici mezarlarındaki heykelticiklerden almışa benzeyen çifte cinsiyetli insanların pembe mor akrilik resimleri asılıydı. Alçak divanların üzerleri gümüşî renkte yastıklarla kaplıydı, banyo ise ağaçlara, kulelere, işaret parmaklarına benzetilmek istenen penislerle doluydu. Yeşil cam masaya oturup yemeğimizi siyah porselen takımlarda yedik. Aubrey dizlerimize üzerinde Michelangelo'nun Davud'u bulunan siyah peçeteler örttü.

Aynı tema elbiselerinde de görülüyordu. Siyah kadife kayak pantolonu, Raffaello öncesi dönemden portreler kolajı siyah bir tişört. Gordon'un üzerinde her günkü yaz kıyafeti olduğunu sandığım şeyler vardı, gri flanel pantolon, beyaz gömlek, koyu renk kravat, bir de yaklaşık yirmi yıldır görmediğim bir giyim, kolsuz, V yaka örgü kazak. Yemek harika, şarap nefisti. Eğer çok içmeseydim, kınama olarak algılayacakları soruları soramazdım.

- Neden gidip onu hiç görmedin?

Swanny'nin sadece büyükhalesi olduğunu, büyükbabasının ölümünden sonra hiçbir ilişkilerinin kalmadığını, hatta belki de adresini bile bilmediğini söylemesini bekledim. Şaşırmış gibiydi.

- Ama gittim. Bilmiyor muydunuz?

- Willow Caddesi'ne mi gittin? Swanny'yi mi gördün? Aubrey'ye döndü, Aubrey de gülümseyerek omuzlarını kaldırdı.

- Sizin bunu biliyor olmanız lazım. Yani, size söylemesini beklerdim. Onu görme imkânı bulamadan konuşurken sesinden duyduğunuz bilgiçliğinden, kesinliğinden, Asta'nın evde kalmış kız olarak adlandıracağı sesinden, en az ellisinde olduğuna karar verirdiniz. (Kuru kuru öksürdü.) Bir düşüneyim, ilk gittiğimde aşağı yukarı bir yıl önceydi. Yazın tam ortası, değil mi, Aubrey? Kapıyı bir kadın açtı, sanırım hizmetçisiydi, cenazede de vardı. Neyse, işte o kadın içeri girmeme izin vermedi Mrs. Kjær'in kendini iyi hissetmediğini, yine de geldiğimi bildireceğini söyledi.

"Kendini iyi hissetmemek", kuşkusuz bir çeşit saklamaydı. Anlaşılan o gün ortalıkta olan öteki Swanny'ydi, pantufları ve kırışık çoraplarıyla dolaşan, elinde örgüsünü taşıyan Swanny. Mrs. Elkins'in Gordon'u neden içeri almadığı anlaşılıyordu.

- Bir hafta sonra yeniden denedim. Tabî onu görmek istiyordum, bunu anlarsınız umarım, ama aynı zamanda da ona size sorduğum soruları da sormak istiyordum. Ama yine geri çevrildim. İtiraf etmeliyim ki kendimi hakarete uğramış görmedim, ama istenmediğim sonucuna vardım. Sonra çok ilginç bir şey oldu, değil mi, Aubrey?

- Telefonu ben açtım. Çok şaşırdım.

- Swanny Teyze aradı. İlk gittiğimde, telefon numaramı hizmetçiye bırakmıştım. Daha önce beni evinde göremediğine çok üzüldüğünü, şimdi kendini daha iyi hissettiğini söyledi, çaya gelip gelemeceğimi sordu.

- Ne kadar uygun bir davet, dedi Aubrey, yeğenini çaya davet eden bir büyükhala. Bundan daha uygun bir davet olabilir mi?

- Gittin mi?

- Tabii gittim, harika bir çaydı, çok eski usul, tere sandviçleri falan. Günlükleri okumadığımı ona belli etmemek için oldukça çabalamam gerekti. Bana bir soyağacı yaptığını, bitirince bana da göndereceğini söyledi.

- Ama göndermedi, dedi Aubrey.

- Evet, göndermedi. Şimdi işin ilginç bölümüne geliyoruz. Gözlerini kırıştırdı. Neredeyse bana oturduğum yerde rahat olup olmadığımı sormasını bekliyordum. Bana telefon etti ve keşif gezisi olarak adlandırdığı bir yolculuğa davet etti. Tabii hemen "evet" dedim ve arkadaşımı da beraber getirip getiremeyeceğimi sordum. Bak Ann, eğer Aubrey kız arkadaşım ya da karım (istersen buna erkek arkadaşım ya da kocam da diyebilirsin) olsaydı, Swanny'ye bu soruyu sorardım. Biz her şeyi olduğu gibi kabul etmeyi seviyoruz, insanların da her şeyi olduğu gibi kabul etmelerini istiyoruz, değil mi, Aubrey?

Aubrey başını salladı, gülümseyerek. Bütün samimiyet Gordon'dan geliyordu.

- Yani arkadaşımı da getirebilir miyim dedim, evimi paylaştığım erkek olan arkadaşımı, tabii gibisinden bir cevap verdi, kararlaştırdığımız gün evine gidip kapıyı çaldık. Swanny taksiyle gitmeyi önermişti, ama Aubrey'nin arabasıyla yolculuk etmenin daha keyifli olacağını düşündük.

- Yolculuk nereye? diye sordum.

- Hackney'deki o eve. Macera gibi bir şeydi. Bize annesi ile babasının bu evde yaşadığını, kendisinin de burada doğduğunu söyledi, evin büyüklüğü karşısında şaşırıldığımı söylemeliyim. Tabii ev katlara bölünmüştü ve nasıl söyleyeyim, çok da yıpranmıştı, değil mi Aubrey? İçeri girip alt katta oturan, yukarıdaki katları da çekip çeviren adamla konuştuk. Bize hiçbirimizin fazla ciddiye almadığı bir hayalet hikâyesi anlattı. Swanny memnun oldu, daha sonra da eve döndük.

Olağanüstü şaşırılmış ve çarpılmıştım.

- Bu dediklerin, ne zamandı Gordon?

- Tam tarihini söyleyebilirim. Aubrey'nin doğum gününden bir gün önce, 12 ağustos, bir çarşamba.

Swanny ilk kalp krizini ağustosta geçirmişti. Defterime bakmam gerekir, ama krizin 13 ağustosta geldiğinden eminim, çünkü Mrs. Elkins tarihle bağlantılı uğursuzluktan söz etmişti. Swanny Lavender Grove'a giderken neden bana haber vermemişti? Neden Gordon

Westerby'ye başvurmak zorunda kalmıştı?

Aubrey konyak önerdi, her zamankinin aksine, kabul ettim. Yaz tatillerinden konuşmaya başlamışlardı, tatili Danimarka'da geçirecek, Westerby ve Kastrup atalarının köklerini araştıracaklardı. Swanny'nin sözünü ettiği soyağacını arayıp bulabilir miydim? Arada, Gordon'un sorularını becerebildiğim kadarıyla cevaplamaya çalıştım.

Telefon edip bir taksi çağırdığımda geç olmamıştı, on bire çeyrek falan vardı. İçtiğim şarap ve konyaktan hemen derin bir uykuya daldım, saat tam üçte, korkunç bir baş ağrısı ve çarpıntısı bir yürekle uyandım.

Işığı yaktım, üç aspirin aldım, yatakta doğrularak Donald Mockridge'in Alfred Eighteen Roper'ın Merkezî Ceza Mahkemesi'ndeki duruşmasının kayıtlarını okudum.

On dördüncü bölüm

Alfred Roper'ın mahkemesi

Alfred Roper'ın karısını öldürmekle suçlandığı duruşma Mr. Howard de Filippis'in Old Bailey olarak bilinen adalet sarayı binasında en son görüldüğü davalardan biridir. 16 ekim 1905 günü toplanan mahkeme heyetine Yargıç Edmondson başkanlık ediyordu, İddia Makamı'nda da Mr. Richard Tate-Memling oturuyordu. Roper 27 temmuz ya da o günlerde karısı Elizabeth Louisa Roper'ı gırtlak keserek öldürmekten yargılanıyordu, mahkemeden önce de suçlamayı kabul etmemişti.

Olağanüstü uzun boylu, delici parlak bakışlı iri bir adam olan Mr. De Filippis mahkeme salonuna, peşinde üç yardımcısıyla birlikte girdi. Yardımcılardan biri bir demet mendil, ikincisi bir sürahi su ve iki bardak, üçüncüsü de şişme bir yastık taşıyordu. Bu aksesuarlar ünlü avukat tarafından meslek hileleri ya da şaşırtma olarak kullanılacaktı, Roper Davası'ndaki kadar ustalıkla kullanıldıkları başka bir örnek olmadığı söylenebilir.

Mr. Tate-Memling gerçekten de ufak tefek bir adamdı, görünüş olarak ufak tefek; çünkü varlığıyla çevresine o denli hâkim, sesiyle de duruşmaya katılanlar üzerinde o kadar etkiliydi ki, kısa süre sonra boyunun kısalığı unutulup gidiyordu. Özellikle o ünlü sesi kadife kadar yumuşak, neredeyse kandırıcıydı, ses tonu da hayat sahnesinde yer alan bir oyuncuya yakışır gibiydi.

Mahkeme Başkanı Lewis Wilford Edmondson, yönettiği davalarda sessizlik uygulamasıyla tanınır. Diğer hukukçuların sıkça yaptığı gibi, zekice ya da sıkıcı sorularla davanın ilerlemesine engel olmak yerine, duruşmaya baskıcı bir soğukluk kazandırır, dikkatle dinler,

sözlerin kısa kesilmesinde ısrar eder, davanın büyük bir bölümünde sessiz kalır.

Jürinin görevi Elizabeth Roper'ın bir cinayete kurban gittiği davada son kararı vermektir. Mr. Tate-Memling, gözlerini mutlak bir sessizlik içindeki salonda gezdirdikten, konuşmadan oturan yargıca da bir göz attıktan sonra, konuşmasına başladı.

Davanın çok önemli bir dava olduğunu, jürinin ciddi dikkatine gerek duyulduğunu söyledi. 4 ağustos cuma sabah saatlerinde, Hackney'de, Navarino Caddesi üzerindeki Devon Villa'nın ikinci katındaki bir odada Mrs. Elizabeth Louisa Roper adlı evli bir kadının cesedi, onun cesedinin hemen yakınında da annesinin, Mrs. Maria Sarah Hyde'in cesedi bulunmuştu. Ancak Mrs. Hyde doğal nedenlerden ölmüştü ve ölümü şu anda mahkemeyi ilgilendirmiyordu. Mrs. Roper'ın ölümünün nedeni gırtlığının bir kulağından diğerine kadar kesilmiş olmasıydı, bulunduğu en az bir haftadır ölü olduğu sanılıyordu.

Sanığın Devon Villa'da karısı, kayınvalidesi, çocukları ve evde oturan çeşitli insanlarla birlikte hayatını anlattı. Sanığın bir eczacı olduğunu söyledi, yeniden bu unvanı kazanmaya can attığını anlattı. Bu nedenle belirli kimyasallar konusunda önemli bir deneyimi vardı. Mahkeme birazdan, 1905 ilkbahar ve yazı boyunca karısına altı ay süreyle ve düzenli olarak sıkı denetim altında verilmedikçe son derece zehirli olan bir hidrobromid tedavisi uyguladığını duyacaktır.

Kuşkusuz bu tedavinin amacı, Mrs. Roper'ı ölüme götürmektir. Evlilikleri yürümüyordu, Roper da karısından ayrılıp oğluyla beraber ülkenin başka bir bölgesinde yaşamak istediğini söylemişti. Ancak sürekli ilaç tedavisine rağmen, Mrs. Roper ölmemişti. Sanığın Cambridge'e hareket günü gelip çatmıştı, ama Mrs. Roper hâlâ sağlıklı ve hâlâ canlıydı. Üstelik bir hafta sonra kocasının peşinden gitmekten, Cambrîdge'de yeniden bir arada olmaktan söz ediyordu.

İddia makamının görüşüne göre, sanık ve oğlu 27 temmuz öğleden sonra saat 16.30 sularında Cambridge'e giden 17.15 trenine yetişmek üzere bir atlı arabayla Devon Villa'dan ayrılıp Liverpool Caddesi İstasyonu'na doğru yola koyuldu. Ne ki istasyona vardıklarında, sanık altı yaşında bir çocuk oğluna genellikle saatinin kösteğine taktığı ve içinde dört altın bulunan para kutusunu evde unuttuğunu söyledi, eve dönüp onu alması gerektiğini anlattı. Aynı hikâyeyi, oğlunu ve bavullarını emanet ettiği hamala ve onu istasyona getiren arabacıya da söyledi. Sanık daha sonra Hackney'de Navarino Caddesi'ne dönerek, üst kata çıktı ve para kutusunu aradı. Yatak odasına girdiğinde, karısını ona verdiği ilâcın etkisinde uyur buldu. Kadının gırtlığını ekmek bıçağıyla kesti, bir buçuk saatlik bir aradan sonra yine arabayla istasyona döndü. Baba oğul 17.15 trenini kaçırdıktan sonra, Cambridge'e giden 20.20 trenine bindiler, kente 21.40'ta vardılar. Hiçbir cinayet önünüzdeki kadar soğukkanlılıkla tasarlanıp düzenlenmemiştir, hele hele hiçbir cinayet öldürdüğü karısından doğmuş oğluyla birlikte yeni bir hayata götüren bir tren yolculuğu ile noktalanmamıştır.

İddia makamının tanıkları

Dr. Thomas Toon tıp doktoru olduğunu, İçişleri Bakanlığı'nın resmî araştırmacılarından biri olarak görevlendirildiğini söyledi. Elizabeth Roper'ın cesedini 4 ağustos cuma sabahı, Navarino Caddesi'nde, Devon Villâda muayene etmişti.

Cesedin yatış şekli (ona göre) uyuyan bir insanın normal yatış biçimine uyuyordu. Baş

yastığın üzerinde, yüzü sakin ve endişesizdi. Her yerde kan vardı; kandan sıırıslık olmuş çarşafklar, doktor geldiğinde tamamen kurumuştı.

Yara çok derindi, sol kulak memesinden sağ kulak memesine kadar uzanıyordu, kafa neredeyse vücuttan ayrılacak gibiydi, sadece boyun kaslarınca tutuluyordu. Omurlara kadar her şey kesilmişti. Çok derin bir kesikti, ilk kesişten sonra maktulenin bağırıp çığlık atması mümkün olamazdı. Hem atardamar hem gırtlak borusu hem şah damarı hem de nefes borusu omuriliğe kadar kesilmişti.

Midenin incelenmesinden maktulenin son yemeğinden birkaç saat sonra öldürüldüğü sonucu çıkıyordu. Ölüm ani olmuştu. Doktora göre kullanılan silah çok keskindi ve şiddetle bastırılmıştı. Kadının kendi kendini yaralaması imkânsızdı. Sanığın kadını ne zaman öldürdüğünü kesin olarak belirleyememişti, ama cinayetin cesedi görmesinden yaklaşık bir hafta önce gerçekleştirildiğini söyleyebilirdi.

Daha sonra, St. Bartholomew Hastanesi'nin morgunda cesedi daha ayrıntılı inceledi. (Dr. Toon bu bölümde vücuttaki bazı organların sağlıklı olduğunu, Mrs. Roper'ın en az bir doğum yaptığını, ölüm anında ise hamile olmadığını belirtti.) Midede, karaciğerde, dalakta ve böbreklerde bir ölçek hidrobromid belirlemişti. Ama onun görüşüne göre Mrs. Roper'ı öldüren hidrobromid değildi.

İddia makamı daha sonra eczacılık uzmanı Dr. Clarence Pond'u tanık sandalyesine davet ederek mahkemeye hidrobromidin özelliklerini anlatmasını istedi. Dr. Pond hidrobromidin kimyasal formülünü açıkladı, neler içerdiğini anlattı. Yüksek dozda alındığında, zehirli olduğunu söyledi. Ölümcül doz beş ölçektir.

Polis, Dr. Pond'a şeker kavanozunu gösterdi. (Şeker kavanozu bir numaralı kanıt olarak sunulmuştu; Dr. Pond daha önce kendisine gösterilen ve içindekileri incelediği kavanozun bu kavanoz olduğunu doğruladı.) Araştırmaları sonucunda kavanozun içeriğinde yaklaşık iki yüz gram şeker ve yaklaşık beş ölçek hidrobromid bulunduğunu açıkladı.

Mr. De Filippis Dr. Toon'a soru sormamıştı, ama eczacılık uzmanına soru sormak için ayağa kalktı.

- Dr. Pond, hidrobromid aşırı cinsel isteğe karşı, örneğin tumarhanelerde gemleyici olarak da kullanılmıyor mu?

- Evet, öyle.

- Hidrobromidin başlıca kullanım alanı bu mudur?

- Başlıca kullanım alanlarından biridir.

- Sorumu daha basit bir biçimde sormadan önce jüriden kelimelerimde gerekli olduğunu anlayacakları kabalık için şimdiden özür dilemek istiyorum. Hidrobromidin başlıca kullanım alanı, aşırı cinsel istekleri bastırmak, öyle değil mi?

- Evet, öyle.

Polis memuru Arthur Hood, Miss Florence Fisher'in 4 ağustos cuma günü Hackney Polis

Karakolu'na verdiği bilgi üzerine Devon Villa'ya gittiğini anlattı, ikinci kattaki bir yatak odasında Mrs. Roper'ın cesedini gördüğünü, odanın pencerelerinin Devon Villa'nın arka tarafındaki bahçeye katına söyledi. Daha sonra, polis memuru Dewhurst'le birlikte arka bahçeyi aradılar ve bir çiçek tarhının içinde, kurumuş kan lekeleriyle kaplı büyük bir ekme bıçağı buldular. Bıçak eve yakın olan çiçek tarhında, bahçeyi komşu bahçeden ayıran çite dayalı olarak bulunmuştu, bu haliyle üst kat pencerelerinden birinden atılmışa benziyordu.

Ekme bıçağı kanıtların arasındaydı, polis memuru Hood kendisine gösterilen bıçağın, kendi bulduğu bıçak olduğunu doğruladı. Daha sonra 8 ağustos salı günü Müfettiş Lawrence Poole'la birlikte sanığın oturduğu Fen Ditton köyüne gittiklerini söyledi. Sanık iki polis eşliğinde Londra'ya getirilip Hackney Polis Karakolunda taammüden adam öldürmekle suçlandı. Müfettiş Poole suçlamayı sanığın yüzüne okudu, memur Hood da sanığın ifadesini yazıp imzalattı.

King's Cross'ta, Judd Sokağı'nda arabacılık yapan Samuel William Murphy, 27 temmuz perşembe günü saat 16.30 sularında, araba çığırkanlığı yapan çocuklardan birinin Kingsland High Street'te yanına geldiğini söyledi. Çığırktan ona Navarino Caddesi'nden Liverpool Caddesi İstasyonu'na gitmek için bekleyen bir müşteri olduğunu açıklamıştı.

Mahkeme salonundakilerin içinden müşteriyi tanıdı, müşterisi şimdi tutuklu olarak mahkemede bulunan Alfred Roper'dı. Tutuklunun yanında bir de çocuk vardı. İstasyona vardıklarında sanık para kutusunu unuttuğunu hatırlamış, oğlunu ve bavullarını bir hamala emanet ettikten sonra Mr. Murphy'den onu tekrar Navarino Caddesi'ne geri götürmesini istemişti. Arabacıya beklemesini söylemedi.

Hackney'de Dalston Caddesi'nden arabacı Robert Grantham, akşam saat altı sularında Kingsland High Street'teki araba durağında beklerken, yanına gelen birinin Liverpool Caddesi İstasyonu'na gitmek istediğini belirttiğini söyledi. Adamı istasyona götürdü, müşterisini en son istasyona girerken gördü.

Mr. Tate-Memling:

- Adamda ilgi çekici bir şey yok muydu?
- Elinde bir yara vardı.
- Hangi eli?
- Bunu söyleyemem.
- Yarayı gördünüz mü?
- Hayır, çünkü mendilini eline sarmıştı. Mendil kandan ıslanmıştı, ayrıca ceketinin kolunda da kan lekesi vardı.

Mr. Tate-Memling (sorusunun cevabını önceden çok iyi bildiğini belli ederek):

- Mr. Grantham, müşterinizin kim olduğunu biliyor musunuz?
- Biliyorum diyemem, ama kim olmadığını söyleyebilirim. O müşterimin siz ya da Lord

Cenapları olmadığını söyleyebilirim.

Mahkeme Başkanı Edmondson alışılmadık biçimde araya girdi:

- Bu gibi olumsuz kimlik tespitlerinden kaçınmalısınız, Mr. Grantham.
- Teşekkür ederim, Lordum.
- 27 Temmuz günü arabanıza müşteri olarak binen adamı burada, mahkeme salonunda görebiliyor musunuz?
- Belki. Emin değilim. Genç birisi değildi, ama yaşlı da değildi. Ona pek dikkat etmedim. Benim kadar çok yüz görürseniz, müşterilerinizin yüz özelliklerine bakmamaya başlarsınız.

Mr. De Filippis, karşı sorgulamada:

- Ama ellerine dikkat ediyorsunuz?
- Bazen ederim.
- Bir adamın yüzünü unutuyorsunuz, ama eline sardığı mendili hatırlıyorsunuz.
- Mendili hatırlıyorum.
- Müşteriniz burada sanık olarak gördüğünüz kişi, Alfred Roper mıydı?
- Bilmiyorum. Aradan çok zaman geçti.

Mr. De Filippis bu sırada gürültüyle aksırdı. Alçak sesle bir mendil istedi, ona en üstteki mendili uzattılar ve bardaklardan birine su doldurdular.

- Özür dilerim, Lordum.
- Söylediğinizi tekrarlar mısınız, Mr. Grantham?
- Neyi tekrarlar mıyım?
- Size müşterinizin, sanık Alfred Roper olup olmadığını sormuştum.
- Size tek söyleyebileceğim, onun olup olmadığını bilmiyorum, belki de oydu.

İddia makamının son tanığı, Fulham'da Lillie Caddesi'nde oturan ve Alfred Roper'ın en iyi arkadaşı olan John Smart'tı. Smart'ın tanık sandalyesine oturması dinleyiciler arasında bir dalgalanmaya yol açtı, Mr. De Filippis'in sanığı n en iyi arkadaşı olup olmadığını sorması da salonda şaşkınlığa neden oldu.

- Siz onun içindeki en derin sırlarını açtığı dostu değil miydiniz?

Mr. Smart bunu kabul etmek zorunda kaldı. Daha önce, tanık ifadesinde, buluştukları çeşitli zamanlarda Roper'ın ona mutsuz evliliğinden söz ettiğini anlatmıştı. Nisan 1905'te bir gün

Leicester Meydanı'nda ABC Çayevi'nde bir araya gelmişlerdi.

O görüşmelerinde sanığın Cambridge'de bir eczanede boşalacak yöneticilik işinden söz ettiğini anlattı. Smart bunun çok iyi bir fırsat olduğunu söylediğini, sanığın hemen başvurmasını önerdiğini belirtti. Böylelikle sanık ailesini kayınvalidesinin kötü etkisinden kurtaracak ve yeni bir hayata başlayabilecekti. Ancak Alfred'in niyeti başkaydı. Onun niyeti, karısını ve kızını terk etmek, oğluyla birlikte Cambridge'e giderek yeni işine boşanmış bir erkek olarak başlamaktı. Smart'a kızı Edith'in kendi çocuğu olmadığından şüphelendiğini açmıştı. Smart'a göre Roper karısının kendini aldattığına inanıyordu. Smart'a karısının, kendisinden yerine getiremeyeceği isteklerde bulunduğunu, bu nedenle de kurtuluşu başka erkeklerde aramak zorunda kaldığını anlatmıştı.

Mr. Smart sorulan sorulara cevap verirken, yine 1905 nisanında başka bir sefer, her zamanki gibi kent merkezindeki kiliseleri gezmek üzere buluştuklarını anlattı. Bu anlattıkları nedeniyle çıkan görüşmeler hemen mahkeme başkanı tarafından susturuldu, Mr. Smart'tan devam etmesi istendi.

Sanık, Mr. Smart'a karısı Lizzie'nin karşısına kim çıksa birlikte olabileceğini anlatmıştı. Bu bir ahlaksızlıktan da öte, bir hastalıktı, sanık da karısını tedavi ediyordu.

- Nasıl tedavi ediyordu?
- Bunu o zaman söylemedi.
- Peki ama, daha sonra söyledi mi?
- Evet, Lordum. Karısına hidrobromid verdiğini söyledi. Karısı farkına varmasın diye hidrobromidi çaya koyduğu şekerin içine karıştırıyordu.
- Neyin farkına varmasın diye?
- Ona ilaç verdiğinin, Lordum.
- Hidrobromidin özelliklerini biliyor muydunuz?
- Zehir olduğunu biliyordum.
- Cinsel duyguları bastırıcı olarak kullanıldığını biliyor muydunuz?
- Hayır bilmiyordum, o da öyle söyledi, ama ben bilmiyordum.

Yavaş yavaş ayağa kalkan, bardağından bir yudum su içen Mr. De Filippis, Mr. Smart'a sanıkla olan dostluğunu sordu. Mahkeme, özellikle hidrobromid ve hidrobromidin zehir olarak tanımlanması çevresinde dönecek şiddetli bir sorgulama bekliyordu, ama savunma avukatının soruları kısa sürdü:

- Mrs. Elizabeth Roper'la tanışmış mıydınız?
- Evet, tanışmıştım.



- Onunla birkaç kere mi karşılaştınız?
- Evet.
- Herhalde bazen Mrs. Roper'la baş başa kaldığınız da oldu?
- Bir iki kere, evet. Benim erken geldiğim, sanığın daha eve varmadığı zamanlar.
- O zamanlarda size -bu soruyu elimden geldiği kadar dikkatle sormaya çalışacağım- o zaman bir erkek olarak size, onun hakkında ileri sürülenleri doğrulayacak biçimde eğilimler gösterdi mi?
- Hayır, hiç.

Sorunun ve cevabın neden olduğu gülüşmeler, böyle bir şeyin tekrarında salonu boşaltacağını bildiren yargıç tarafından susturuldu. Mr. De Filippis amacına varmıştı. Karşısına "kim çıksa birlikte olacağı" söylenen kadın John Smart'ı baştan çıkarılacak kadar çekici bulmamıştı. Mr. Smart aşağılanmış bir adamdı, bu nedenle de iddia makamının tanıklığını bile kabul etmişti.

#### Savunmanın açış konuşması

Mr. De Filippis: "Lordum, burada jürinin önüne götürülecek bir dava olmadığı kanısındayım. Kanun suç kanıtlanana kadar sanığın suçsuzluğunun esas olacağını açıkça belirtmiştir. Her şeyden önce suç aletinin sanığın elinde bulunmuş olduğu kesinlikle kanıtlanmak zorundadır. İkinci olarak bu cinayetin 27 temmuz akşamının başlarında işlendiğini kesinlikle kanıtlanmak zorundadır. Üçüncü olarak, sanığın cinayeti işleme amacı belirtilmemiştir. Onunla ölen kişi arasındaki sorun, sanığın karısına uyguladığı tedavi sonucunda ortadan kalkmıştı. Lordum, sizden sanığın mahkemeye sunulan kanıtlar nedeniyle daha fazla sıkıntıya sokulmasına izin vermemenizi talep ediyorum. Jürinin burada sadece bir kuşku hakkında karar vermek üzere toplanıp toplanmayacağı Lordumun görüşüne kalmaktadır."

Yargıç Edmondson: "Burada jürinin önüne götürülecek bir dava olmadığını söyleyemem."

Burada Mr. De Filippis dudaklarını ses çıkarmadan oynattı, kafasını biraz öne eğdi. Temiz bir mendil alarak ağzını örttü. Birkaç saniye sonra konuşmasına devam etti:

- Şimdi sanığı ve tanıklarımı çağıracağım. Roper tanık sandalyesine oturup kendinden söz edecek, anlatacaklarını değerlendirmek de siz jüri üyelerinin görevi olacak. Bu adamı tanık iskemlesine oturtacağız ve siz yaralı bir adam, düzeni bozuk çağımızda talihin bir aile babasına ve ekmek parası peşinde koşan birine vurabileceği en ağır darbeleri yemiş bir adam göreceksiniz: iyi para kazandığı ve sevdiği işini kaybeden, sadık karısı ve desteği olması gereken kadının hafifmeşrepliğine katlanmak zorunda kalan bir adam. Göreceğiniz adam, talihin darbeleri karşısında eğilmiş bir adamdır. Ama göreceğiniz adam, size son günlerde yaşadıklarının hikâyesini dürüstçe anlatacak bir masumdur.

Son günlerde yaşadıklarına geleceğim. Bütün bu günler boyunca Alfred Eighteen Roper dürüst ve çalışkan bir adam olmuştur. Kişiliğinde en ufak bir leke, en küçük bir leke belirtisi bile yoktur, değerli Jüri Üyeleri. Alfred Roper'la ilgili her şey, açık bir kitabın sayfası kadar

duru ve okunaklıdır. Bu kitapta şifrelenmiş bölümler ya da açılmamış sayfalar yoktur. Bu kitap hepinizin evinizdeki kadınlara çekinmeden verebileceğiniz bir eserdir. Bu eser temiz ve lekesizdir. Öyleyse kitabın ilk bölümlerinden bazılarını okuyalım.

Babasının zamansız ölümü, Alfred Roper'ı daha on altı yaşından itibaren ailesinin geçimini sağlamaya, onlara destek olmaya zorladı. Yaşlı ve sakat annesine bir kadın şefkatiyle baktı, kendinden genç kardeşlerini bir ağabeyin görev duygusuyla yetiştirdi. Annesi ölene kadar Bury St. Edmunds'taki evden ayrılıp şansını daha uzaklarda denemeyi aklından bile geçirmedi. Bir ilaç reklam şirketinde yöneticilik önerisi aldığı anda doğduğu Suffolk'tan çıkıp Londra'ya geldi. Gençliğinde geçirdiği bunca sıkıntıdan sonra, Londra'ya bir masum olarak geldiğini söylemeye kim şaşırır?

Londra'da, her zamanki gibi masum ve güven dolu bir genç olarak, günlük işinden dönüşte kendisine rahat bir ev, güzel bir dinlenme yeri olacağına inandığı eve yerleşti. Yine Londra'da her erkeğin yapması gerekeni yaptı, müstakbel karısını arayıp buldu. Evlendiği kadının, her dürüst erkeğin beklediği gibi bir fazilet abidesi olmamasından dolayı onu kim suçlayabilir?

Yine de onunla evlendi, karısı ve karısının annesiyle birlikte Hackney'de, Navarino Caddesi'ndeki Devon Villa'da yaşamaya başladı. Zamanı gelince Mrs. Roper önce bir erkek, sonra da bir kız çocuk doğurdu. Bu arada masumiyetini çoktan kaybetmiş olan Roper, mutluluğunun da sahte olduğunu görmeye başladı. Artık herkesçe bilinen, komşular tarafından da dehşetle karşılanan gerçek, Mrs. Roper'ın karılık görevlerini unuttuğu, kocasından başka erkeklerle para karşılığında ilişki kurduğuydu. O kadar ki, Roper ikinci çocuğunun kendinden olmadığından bile emindi.

Yine de kazanacağı kesin bir boşanma davasına başvurmadan, karısının davranışındaki sapıklığın nedenini de bildiğini düşünerek, hastalık olarak niteleyecek kadar iyi niyetli yaklaştığı bir durumu düzeltmeye çabaladı. Yaptığı tedavinin en azından olumlu sonuçlar vermeye başladığı bellidir, çünkü karısından ayrılmak yerine, hepsini de kapsayacak yeni bir hayata adım atmanın planlarını yapmaya başladı. Ailesini Londra'nın banliyölerinden alarak Cambridge'in sağlıklı doğa ortamına taşıyacak, burada da uzmanlığını kullanabileceği bir işte, bir eczane yöneticisi olarak çalışacaktı.

Şimdi 27 temmuz perşembe günü olanlara geliyorum.

Roper oğluyla birlikte trene binerek Cambridge'e gitmeye, kentte kendisi ve ailesinin oturabileceği bir ev bulana kadar, ablasının yanında, kent yakınındaki Fen Ditton köyünde kalmaya karar verdi. Mrs. Roper bir hafta kadar sonra, böyle bir ev bulunur bulunmaz, kocasının ardından gelecekti. Söz konusu günün öğle sonrası saatlerinde, karısına ve kayınvalidesine veda etti, oğlu ve birkaç bavulla beraber Liverpool Caddesi İstasyonu'na gitmek üzere arabaya bindi. Ne var ki istasyona vardığında, kendisine babasından kalan ve içinde ihtiyacı olan altınların bulunduğu değerli para kutusunu unuttuğunu üzümlere fark etti. Oğlunu ve bavullarını bir hamala emanet ettikten sonra, aynı arabayla Navarino Caddesi'ne geri döndü.

Cebinde evin anahtarı olmasına rağmen, değerli Jüri Üyeleri kötü niyetli bir adamın yapacağı gibi kapıyı açmadı. Hayır, kapıyı çaldı. Önünüzde oturan ve bir adamın toplumumuzda işleyebileceği en ağır suçla, bir insanı öldürmekle suçlanan bu adam, geldiğini saklamaya çalışmak bir yana, ozanın dediği gibi amacına bir hayalet gibi yaklaşmak bir yana, açıkça ve basitçe kapının zilini çaldı. Çaldığı zile de cevap aldı.

Miss Florence Fisher, evin hizmetçisi, kapıyı açtı ve Mr. Roper'ı kendi evine aldı. Mr. Roper geliş nedeninin, para kutusunu almak olduğunu anlattı ve üst kata çıktı. Miss Fisher sanık üst kata çıktıktan sonra çığlıklar, yalvarma ya da gürültü duymuş mu? Hiçbir şey duymamış. Eve sessizlik hâkimdi. Evdeki sessizlik, Miss Fisher yirmi dakika kadar sonra, sokak kapısının yavaşça kapandığını duyana kadar sürdü.

Roper Kingsland High Street'teki araba durağına kadar yürüdü. Yürürken bir kaldırım taşına takılıp düştü, düşerken kendini korumak için uzattı. Bu durumda her sağlağın yapacağı gibi sağ elini öne doğru uzattı, eli yaralandı.

Yaralı elini mendiline sardıktan sonra bir araba bulmak için durağa doğru yürüdü. Liverpool Caddesi İstasyonu'na geri döndü. Bir kadını gırtlığını keserek korkunç biçimde öldürmekle suçlanan bu adam oğlunun ve onu emanet ettiği hamalın yanına geldiğinde tatsız bir şekilde yere düşen, kendi dalgınlığı yüzünden treni kaçıran birinden daha heyecanlı ve gergin değildi.

Sonunda, saat ona yirmi kala Cambridge'e vardı ve ablasının Fen Ditton'daki evine gitti. Navarino Caddesi'ndeki Devon Villa'da beklenmedik bir şeyler olduğunu ilk kez 12 ağustos salı günü, onunla konuşmak için ablasının evine gelen polis memurlarından öğrendi.

Polisin bu olayda uyguladığı yöntemleri ben şahsen anlayamıyorum. Hiçbir yere bakmadılar, bu korkunç cinayeti işlemiş olabilecek başka birini arama zahmetine girmediler Hayır, değerli Jüri Üyeleri, hayır, hiç zaman kaybetmeden toplumumuzun üzerine kara bir gölge düşürebilecek bir sonuca vardılar ve bir kadını öldürmesi en akla yakın kişinin aslında onu koruyacak, ona destek olacak, sırtını yaslayacağı kaya gibi sağlam duracak adam, yani kocası olacağına karar verdiler.

Bu sonuca vardılar, ama kanıtlamadılar. İddia makamı kanıt olarak nitelendirilebilecek tek bir gerçek bile sergilemedi. Bazı kanıtları dışlayıp bazılarını ortaya sürerek Roper'ı modern çağın en korkunç cinayetlerinden birinin suçlusunu olarak göstermenin yanına bile yaklaşamadı.

#### Savunmanın tanıkları

Kuşkusuz savunmanın en önemli tanığı Devon Villa'nın hizmetçisi ve aşçısıydı. Aynı tanık, iddia makamı adına tanıklık etseydi, yine bu denli önemli olacaktı. Söyledikleri açıktı, önyargıdan uzaktı. Roper'ı sevmiyor idiyse de bunu hiç göstermedi, diğer yandan Roper'a karşı besleyebileceği en ufak olumlu duygularını da göstermedi. Lizzie Roper'ın ya da annesinin davranışlarını kınasa da bunun anlaşılmasını sağladı. Açık ve dürüst bir tutumla tüm gerçeği anlatma gayreti içindeydi.

Florence Fisher duruşma tarihinde yirmi üç yaşındaydı, on üç yaşından beri Mrs. Hyde'in hizmetinde çalışıyordu ve Devon Villa'ya Roper'dan kısa süre önce gelmişti. Kıvrıkcık kızıl saçları ve mavi gözleriyle uzun boylu, sağlam yapılı genç bir kadındı. Bu ayrıntıları, Navarino Caddesi'ndeki eski bir komşunun, Cora Green'in Hyde-Roper evi konusunda Star gazetesine anlattıklarından öğreniyoruz. Mrs. Green'e göre Florence Fisher sağlıklı ve güçlüydü, çalışmaktan yılmazdı. Mrs. Green buna ek olarak -belki de romantik öykülerden hoşlanan gazetenin isteğini kıramadığından- Florence Fisher'in nişanlandığını, evlenmek üzere olduğunu da anlatmıştı.

Mr De Filippis Florence Fisher'a Devon Villa'da ne zamandan beri çalıştığını, görevinin ne olduğunu sordu, daha sonra mahkemeye ve jüriye 10 temmuz pazartesi sabahı olanları anlatmasını istedi.

- Efendim Mr. Roper, bana ayın sonundan itibaren işimin sona ereceğini söyledi. Mrs. Hyde dışında tüm ailenin kuzeye taşınmak üzere olduğunu, Mrs. Hyde'ın tek başına kalacağını, bu nedenle de bir hizmetçiye gerek duymayacağını söyledi.

- O zaman ne yaptınız?

- Ayrılmak istemiyordum. Ben de Mrs. Hyde'a gidip evde kalmama izin vermesini istedim, o da bana dedi ki...

- Bize Mrs. Hyde'ın dediklerini değil, siz ne yaptığınızı anlatmalısınız. Mrs. Hyde'ın size söylediklerinin sonucunda ne yaptınız?

- Devon Villa'da kalmaya devam ettim. Yılbaşında evlenmeyi umduğum için yeni bir iş aramadım.

- Nişanınızın bozulması nedeniyle evlenmeyeceğiniz, şimdi de Kuzey Londra'da Stanford Hill'de Mr. ve Mrs. Summer'ın hizmetinde olduğunuz doğru mu?

- Evet, efendim.

- Lütfen Lord Cenaplarına hitap edin, Miss Fisher. Yani Devon Villa'da kalmaya devam ettiniz, 27 temmuz günü de oradaydınız?

- Evet, Lordum.

- Lütfen mahkemeye 27 temmuz perşembe günü olanları anlatın.

- Mr. Roper öğleden sonra yanıma gelerek 2,5 şilin verdi. Yeni bir işe başlamak üzere Cambridge'e gittiğini, bu nedenle bir daha karşılaşamayacağımızı söyledi. Edward'la birlikte, trenle gideceklerdi. Mrs. Roper ve bebek bir süre sonra onlara katılacaktı. Ne zaman olduğunu söylemedi, sadece kısa süre sonra dedi.

- Evden çıkışını gördünüz mü?

- Hayır, görmedim. Mrs. Hyde'la birlikte mutfaktaydım. Mrs. Hyde Mrs. Roper'ın kendini iyi hissetmediğini, böyle durumlarda hep yaptığı gibi bebekle kendinin ilgileceğini, böylece de Mrs. Roper'ın...

Mr. De Filippis Miss Fisher'ı uyarmadan önce uzunca bir süre bekledi. Bunun nedenini jüri üyeleri anlamasa da Mr Tate-Memling hemen anladı, ayaklanıp itiraz etmek üzereydi ki savunma avukatı konuşmaya başladı:

- Sanık yanınızda değilken, Mrs. Hyde'ın size söylediklerini anlatmamanız lazım. Sanık yanınızda mıydı?

- Hayır.
- Mrs. Hyde'in size söylediklerinin sonucunda ne yaptınız?
- Ekmek dilimleyip tereyağı çıkardım. Bir kutu som açtım, bunları diğer yiyeceklerle birlikte tepsiye koydum. Yanına bebek için süt, çaydanlık ve şeker kavanozunu da koydum.
- Tepsiyi Mrs. Roper'a siz mi çıkardınız?
- Hayır, Mrs. Hyde çıkardı.
- O sırada saat kaçtı, Miss Fisher?
- Beşi geçiyordu.
- Ekmeği ekmek bıçağıyla mı kestiniz?
- Evet Lordum.

Bu aşamada Mrs. Roper'ın gırtlığının kesilmesinde kullanılan ekmek bıçağı Miss Fisher'a gösterildi, genç kadının yüzü belirgin bir biçimde soldu. Mr. De Filippis sürahidenden ikinci bir bardak su doldurdu. Tanığa bir bardak su içmek ya da oturmak isteyip istemediğini sordu.

- Hayır, teşekkür ederim. İyiyim.
- Öyleyse Miss Fisher biraz önce size gösterilen, gördüğünüzde de yüzünüzün solmasına neden olan bıçağın, o akşam saat beşi biraz geçte Mrs. Hyde için ekmek dilimlediğiniz bıçak olup olmadığını lütfen Lorduma söyleyin.
- Evet, o bıçaktı.
- Bıçağı kullandıktan sonra ne yaptınız?
- Musluğun altına tuttum, Lordum, daha sonra da kurulayıp çekmeceye yerleştirdim.
- Her zaman koyulduğu çekmeceye mi?
- Evet, ekmek tahtasıyla birlikte.
- Sonra ne oldu?
- Kapı çalındı. Kapıyı açtığımda Mr. Roper oradaydı. Bana gümüş para kutusunu unuttuğunu söyledi.
- Neyi kastettiğini anladınız mı?
- Evet, Lordum. O para kutusuna çok bağlıydı. Babasından kalmış. Onsuz gitmeyi istemezdi.
- Mutfağa gitti mi?

- Gittiğini sanmıyorum. Mutfığa gidecek zamanı olmadı, yıkanacak örtüleri almak üzere yemek odasına gittim. Yemek odasındaiken, Mr. Roper'ın merdivenleri çıktığını duydum. Örtüleri mutfığa götürdüm.

- Mr. Roper evden ne zaman ayrıldı?

- Yaklaşık on beş ya da yirmi dakika sonra. Gittiğini görmedim, ama sokak kapısının kapandığını duydum.

Florence Fisher daha sonra o akşamı ve ertesi sabahı anlattı. Lizzie Roper'ı ya da Maria Hyde'ı ne görmüştü ne de seslerini duymuştu. Akşam saatlerinde hava çok sıcaktı, dışarı bir iskemle çıkardı ve arka bahçede oturdu. Sabah saat sekize doğru Edith artık alışlageldiği gibi, kendi başına aşağıya indi. Florence bodrumdaki mutfakta çocuğun kahvaltısını verdi. Edith birkaç kelimedenden fazla konuşmıyordu, annesinin ve anneannesinin nerede olduklarını söylemedi.

Yargıç: "Çocuğun size söylediklerini anlatmamalısınız."

Mr. De Filippis: "Teşekkür ederim, Lordum. Miss Fisher, Mrs. Roper'ı ve Mrs. Hyde'ı görmediğinize şaşırmadınız mı?"

Miss Fisher: "Hayır, Lordum, şaşırmadım. Sabahın geç saatlerine, hatta bazen de öğlene kadar kalkmadıkları çok olurdu."

- O gün boyunca onları görmediniz mi?

- Gün boyunca hiçbirini görmedim. Çocuğu yukarıya, annesinin yanına gönderdim, çünkü alışverişe çıkmak zorundaydım. Daha sonra da hiçbirini görmedim.

Mr. Tate-Memling karşı sorularına başladı. Belki de mahkemede bulunanlar ve jüri, Mahkeme Başkanı Edmondson'un, savunma avukatının görüşüne rağmen davayı jüriye götürmeyi kararlaştırdığını ilk kez o anda anladılar.

- Miss Fisher, biraz önce Lorduma Mrs. Hyde'ın isteği üzerine bir tepsi yemek hazırladığınızı, çaydanlık, süt ve şeker eklediğinizi, hatta herhalde çay fincanı da koyduğunuzu söylediniz.

- Evet, söyledim.

- Tepsiyi yukarıya kim götürdü?

- Mrs. Hyde götürdü.

- Mrs. Hyde'ın kalbinden şikâyetçi olduğunu biliyor muydunuz?

- Biliyordum, Lordum.

- Mrs. Hyde'ın yaşlı bir kadın olduğunu da biliyordunuz en azından görüyordunuz. Kaç yaşındasınız, Miss Fisher?

- Yirmi üç yaşındayım.
- Evet, siz yirmi üç yaşındasınız, Mrs. Hyde'sa altmış yedi yaşındaydı, öyle değil mi? Miss Fisher, 27 temmuz saat 17.30'da tutukluyu eve aldığınızda aranızda kayıp para kutusu konusunda bir konuşma geçti mi?
- Ona aramasında yardımcı olabileceğimi söyledim.
- O ne cevap verdi?
- Buna gerek olmadığını, benim yapılacak işlerim olduğunu tahmin ettiğini söyledi, ben de örtüleri toplayıp yıkamam gerektiğini söyledim. O zaman "İşinin başına dönsen iyi olur" dedi ve bana yemek odasının kapısını açtı.

Mr. Tate-Memling'in konuşmaksızın beklediği süre, kuşkusuz jürinin bu son söylenenleri iyice değerlendirmesini amaçlıyordu. Tam yarım dakika bekledikten sonra boğazını temizledi ve devam etti.

- Miss Fisher, çayınızı şekerli mi içersiniz?
- Özür dilerim, anlamadım, efendim?
- Öyleyse sorumu tekrar ediyorum. Sorumun çok ciddi olduğunu bilmenizi istiyorum. Çayınıza şeker koyar mısınız, koymaz mısınız?
- Koymam, efendim.
- Devon Villa'da yaşayanlar, çaylarını şekerli mi içerler?
- Sadece Mrs. Roper şeker koyardı. Ne Mr. Roper ne de Mrs. Hyde şeker kullanırdı. Edward ise çay içmezdi.
- Ama ölen kişi, Mrs. Roper, çayını hep şekerli içerdi, değil mi?
- Oh, evet Lordum, çayına tepeleme üç kaşık şeker koyduğunu gördüm.
- Pekâlâ, Miss Fisher, siz çayınıza şeker koymuyorsunuz, ölçü merakınızı ekmek ve tereyağından da uzak durmaya kadar vardırıyor musunuz?

Mr. Tate-Memling'in kıvrak konuşması ve sözleriyle jüri üyeleri içinde eğitimli olanları zavallı bir ev hizmetçisine gülmek umudu geri tepen bir silah oldu. Florence Fisher iddia makamının sözlerinden tekini bile anlamadı, bomboş bakan gözlerini Mr. Tate-Memling'e çevirdi.

- Söylediklerinizi günlük İngilizce'yle ifade etseniz daha iyi olacak Mr. Tate-Memling. Öncelikle, söylediklerinizin ne anlama çeldiği konusunda en ufak bir bilgim yok, yanımda da bir sözlük taşımamı beklemeyin.

Mr De Filippis bir kahkaha olarak da algılanabilecek, inlemeye benzer bir ses çıkardı,

çıkardığı sesin bir aksırık olduğu ve yeni bir mendil gerektireceği çok geçmeden anlaşıldı. Önündeki tepside şişme yastığı aldı, sessizliğin ortasında yastığı şişirmeye koyuldu.

- Lordumdan özür dilerim. (Mr. Tate-Memling dimdikti.) Miss Fisher sorumu değişik bir biçimde sorayım. Üzerinde ekme ve tereyağıyla birlikte diğer şeylerin de bulunduğu tepsiyi Mrs. Hyde'a verdiğinizde saat öğleden sonra beşti. Herhalde en azından birkaç saat sonra yatmaya gittiniz. O akşam siz kendiniz bir şeyler yediniz mi?

- Biraz ekme ve tereyağı yedim. Mrs. Hyde'a ekme ve tereyağını verirken kendim için de birkaç dilim kestim, biraz da tereyağı aldım. Daha sonra bıçağı yıkayıp yerine koydum.

- Ertesi sabah kahvaltıda ekme ve tereyağı yediniz mi?

- Hayır.

- Çocuğa ekme verdiniz mi?

- Hayır, o yulaf ezmesi yedi.

- Ekme bıçağını koyduğunuz çekmeceyi açtınız mı?

- Hayır.

- Bir daha ne zaman açtınız?

- Bilmiyorum, hatırlamıyorum. O gün açmadım.

- 28 temmuzda da mı?

- Emin değilim. Kendimi iyi hissetmiyordum. Hiçbir şey yemedim. Alışverişten döndüğümde, hastaydım. Çok sıcak bir gündü. Evde kimse yoktu ya da ben öyle sanıyordum, gidip yattım.

- Size ilginç gelebilir Miss Fisher, ama mahkeme sizin uyku sorunlarınızla ilgilenmiyor...

- Mr. Tate-Memling! Mahkeme başkanı, sertçe uyardı.

- Özür dilerim, Lordum. Miss Fisher, ekme bıçağını bir daha ne zaman gördünüz?

- Ekme bıçağını bir daha hiç görmedim, Lordum. Bıçağı polis buldu. Sanırım dışarıda, bahçede.

Bu aşamada Mr. De Filippis şişme yastığı iskemleye yerleştirip üzerine oturdu, otururken de duyulur bir nefes verdi. Mr. Tate-Memling devam etmeden önce ona baktı.

- Ekme bıçağının yerinde olmadığını ne zaman anladınız?

- Bilmiyorum. Pazar günü bıçağı aradım, ayın 30'u pazar olmalı, hiçbir yerde de bulamadım.



- Ama daha önce bıçağı aramamıştınız, değil mi? 27 temmuz saat beşten sonra bir daha aramamıştınız?

- Hayır, aramadım.

- Ekmek, değerli Jüri Üyeleri, sizin de kabul edeceğiniz gibi bir insanın ana besinidir. Kutsal Kitap bize insanın tek başına ekmekle yaşayamayacağını, yaşamak için ruha da ihtiyacı olduğunu söyler, böylelikle de insan vücudunun varlığını devam ettirebilmek için sadece ekmekle yetinebileceğini anlatır. Siz, değerli Jüri Üyeleri, sizler, herhalde bir günden fazla ekmeksiz yaşayabildiğinizi hatırlamazsınız. Oysa Miss Fisher sizden ekmek yemeden üç gün geçirdiğine, 27 temmuz akşamından 30 temmuza kadar üç gün boyunca boğazından tek bir lokma bile ekmek geçmediğine inanmanızı istiyor. Söylemek istediğiniz bu, değil mi Miss Fisher?

- Kendimi iyi hissetmiyordum, aç değildim.

Mr. Tate-Memling anlamlı bir şekilde sustu. Sonra devam etti:

- Yemek odasında, yıkanacak örtüleri aldığınız sırada, tutuklu neredeydi?

- Sanırım, holde.

- Sanıyorsunuz. Tabii onu göremiyordunuz.

- Yukarı çıktığımı duydum.

- Aradan ne kadar zaman geçti, ee, yemek odasına girdiğiniz an ile onun yukarıya çıkışını duymanız arasında ne kadar zaman geçti?

- Çok kısa bir süre.

- Ne kadar kısa bir süre Miss Fisher? Bir dakika? Yarım dakika? On beş saniye?

- Bilemiyorum.

- Lordumun bağışlamasına sığınarak Miss Fisher -ve jürinin yararına- bir dakika sessiz kalmamızı isteyebilir miyim? Böylelikle bir dakikanın ne kadar uzun bir zaman olduğu anlaşılacaktır.

- Çok gerekiyorsa.

- Lorduma teşekkür ederim.

Bir dakikalık bir sessizlik oldu. Sonunda Florence Fisher dakikanın yemek odasına girmesi ile Roper'ın merdivenden çıkışını duyduğu zamana göre çok daha uzun olduğunu söyledi.

- Yarısından da fazla mıydı?

- Bir dakikadan daha kısaydı, ama sanırım yarısından uzundu.

- Devon Villa'nın ikinci katına ilk çıkmanız 4 ağustos cumaydı, değil mi, Miss Fisher?
- Evet.
- Sizin Devon Villa'da bulunmanızın nedeni, evi temizlemektir, öyle değil mi?
- Ve yemek pişirmek ve bebeğe bakmak.
- Ama işe alınma nedenlerinizden biri de evi temizlemektir, değil mi?
- Evet.
- Yedi gün boyunca neden üst kata çıkıp etrafı temizlemediniz?
- Hepsinin Cambridge'e gittiğini düşünüyordum.

Mahkemede yeniden bir gülüşme olduysa da çıkan ses Mr. Edmondson'un sessizlik uyarısında bulunmasını gerektirecek kadar yüksek değildi. Daha sonra tanık bölümüne Bow'da Globe Sokağı'nda oturan ve Büyük Doğu Demiryollarında hamal olarak çalışan Mr. James Wood çağrıldı. Mr. Wood, 27 temmuz perşembe günü öğleden sonra saat beşe beş kala Liverpool Caddesi İstasyonu'nda bulunduğunu söyledi. Şimdi tutuklu olarak gördüğü adam yanına yaklaşmış ve beş altı yaşlarında bir erkek çocukla birkaç parça eşyasına göz kulak olmasını istemişti. Adam ona 3 şilin vermişti. Evde önemli bir şeyini unuttuğunu, gidip aldıktan sonra hemen döneceğini anlatmıştı. Mr. De Filippis: "Döndü mü?"

- Evet, döndü. Yokluğu bir saatten daha fazla sürdü. Belki de bir buçuk saat.
- Onu tekrar gördüğünüzde, nasıldı?
- Treni kaçırdığı için biraz canı sıkındı. Biraz gergin görüldüğünü söyleyebilirim. Araba bulabilmek için uzun süre yürümesi gerektiğini söyledi. Sağ elinde bir sargı vardı.
- Sargı mı, yoksa bir mendil mi?
- Beyaz renkli bir kumaş.
- Elbiselerinde dikkatinizi çeken bir şey var mıydı?
- Hatırladığım kadarıyla elbisesinde daha öncekine göre bir değişiklik yoktu.
- Elbisesinde bir leke yok muydu?
- Elbisesinde şimdi hatırlayabileceğim hiçbir değişiklik yoktu.

Karşı sorgulamada Mr. Tate-Memling söze girdi:

- Liverpool Caddesi'nden Hackney'ye gidip dönecek birisi için bir buçuk saatin fazla uzun olduğunu düşünmediniz mi? Bana kalırsa, bu sürede yürüyerek de gidip gelebilirdi...
- Lordum, itiraz ediyorum!

Mr. De Filippis öfkeyle ayağa kalkmıştı.

- Lordum, iddia makamı böyle bir değerlendirme yapabilmek için hangi özelliğe ya da bilgiye sahiptir? O mesafeyi kendi yürümüş müdür? Jüriye söz konusu mesafenin ne kadar olduğunu bile söyleyemeyeceğini sanıyorum. Mr. Roper'ın atletik yeteneklerini tahmin etmenin davamızla nasıl bir ilgisi var?

- İtiraz kabul edildi, iddia makamının son sözleri kayıtlardan silinecek. Eğer soracak başka bir sorunuz varsa, lütfen devam edin, Mr. Tate-Memling. Ve lütfen dayanaksız hesaplamalardan ve çok hoşlandığınız belli olan konuşma tarzınızdan da vazgeçin.

Mr. Tate-Memling'in tanığa soracak başka sorusu yoktu. Aldığı bütün uyanlara rağmen, Liverpool Caddesi İstasyonu ile Navarino Caddesi arasındaki mesafe konusunda söylediklerinin hatırlanacağından emindi. O kendinden memnun yerine otururken, Alfred Roper tanık bölmesine alındı.

On beşinci bölüm

Alfred Roper'ın mahkemesi (devam)

Duruşmaya katılan, bütün duruşma boyunca da orada bulunan bir gazeteci, Robert Fitzroy, daha sonra kendi izlenimlerini yazdı ve Alfred Roper'ın ayrıntılı bir tanımını yaptı:

"Olduğundan daha yaşlı görünen bir adamdı" diye yazıyordu. "Saçlarına kır düşmeye başlamıştı, şakaklarındaki saçlar da dökülerek büyük ve kırışık alnını ortaya çıkarmıştı. Çok uzundu (burada hatırlatılması gereken, Mr. Fitzroy'un çok kısa boylu olduğudur) ve sıksa denecek kadar zayıftı, yürürken kamburu çıkıyordu, omuzları öne eğik, başı da çenesini ceketinin yakasına değdirecek kadar eğikti. Elbisesi siyahtı, bu da onun hasta bir adam gibi görünmesine neden olan solukluğunu daha da artırıyordu. Kor gibi ateşli gözlerinin çevresinde siyah halkalar vardı. Çıkık elmacık kengerinin altında gölgeli derin çukurlar vardı. Ağzı kararlı bir ifade taşıyordu, dudakları o denli titriyordu ki, sürekli olarak asabi bir hareketle ağzını büzmek zorunda kalıyordu. Mr. Howard de Filippis'in sorularını cevaplandırmaya başladığında, sesi herkesi şaşkırtacak kadar tiz, neredeyse çatlaaktı. O üzüntülü dudaklardan ve kaba görünüşünden suçlu bir ses ve iyi telaffuz edilmiş kelimeler beklerken, yaşlı bir kadının viyaklamasına benzer bir köylü konuşması duyduk."

Şimdi burada, Roper'ın kendi en büyük düşmanı olduğunu, görünüşüyle davayı hiç de olumlu

etkilemediğini söylemek kolaydır. Mahkeme başkanına bir kez bile unvanıyla hitap etmedi. Öte yandan kendisinden özellikle istenenin dışında en ufak bir bilgi kısıntısı vermeye de istekli görünmedi. Belki de yaşadığı hayat, karısının ölümü ve tutuklanma koşulları tüm yaşama gücünü almıştı, ama onun bıraktığı izlenim, karşı konulamaz bir sıkıcılık oldu. Halkın gözünde bu adam, hiçbir kadının çıldırmadan ya da kurtuluşu başka erkeklerde aramadan birlikte yaşayamayacağı birisiydi.

Avukatı ona evliliği ve yaşam tarzı hakkında sorular sordu, tek hecelik cevaplar aldı. Hidrobromid konusuna gelindiğinde, Roper biraz daha gevezeleşti. Derin bir nefes aldığı duyuldu.

- Hidrobromid buldunuz, öyle değil mi?
- Satın aldım. Zehirli maddeler defterine imza attım.
- Karınıza hidrobromid verdiniz mi?
- Çayına attığı şekere karıştırdım.
- Ona ne kadar veriyordunuz?
- Fazla vermemeye dikkat ediyordum. Yarım kilo şekere on ölçü katıyordum.
- Karınıza hidrobromid vermenizdeki maksadınızı Lorduma anlatır mısınız?
- Nemfomani adlı bir hastalığa yakalanmıştı. Hidrobromid aşırı cinsel isteği bastırır.
- Hiç karınızı öldürmeye çalıştınız mı?
- Hayır.

Mr. De Filippis müvekkilini 27 temmuzda Devon Villa'dan ayrılışından önceki günlere götürdüğünde, Roper yine tek heceli cevaplara döndü. Çenesi göğsüne indi, cevaplarını kafası önüne eğik mırıldandı, birkaç kez sesini yükseltmesi istendi.

- Eve geri döndüğünüzde, arabacıya beklemesini söylediniz mi?
- ayır.
- Neden?
- Uzun sürebilir diye düşündüm.
- Neden uzun sürebilir diye düşündünüz?
- Para kutusunu nerede bıraktığımı hatırlamıyordum.

Bu oldukça iyiydi, beş kelimelik bir cümle yapmayı başarmıştı.

Mr De Filippis sorularına devam etti: Eve girerken neden cebinizdeki anahtarı

kullanmadığınızı Lorduma anlatır mısınız?

- Anahtarım yoktu. Anahtarımı evde bırakmıştım. Bir daha oraya dönmeyi düşünmüyordum.

- Hayatınızın bir bölümünü arkanızda mı bırakıyordunuz?

- Evet.

- Sizi Miss Florence Fisher eve aldı. Ne yaptınız?

- Üst kata çıktım.

- Doğruca üst kata mı çıktınız?

- Hayır, önce şapkalığın çekmecesine baktım.

- Holdeki şapkalık mı?

- Evet.

- Bu ne kadar sürdü, yarım dakika?

- Evet.

- Daha sonra yukarı çıktınız?

- Evet.

- Yukarıda ne yaptınız?

Roper burada söz konusu olanın hayali olduğunu nihayet anladı. Eğer suçlu olduğuna karar verilirse, büyük bir olasılıkla idam cezasına çarptırılacak, cezası da bugün ya da yarından üç hafta sonra yerine getirilecekti. Her zaman kullanılan bir deyimle, kendine çekidüzen verdi.

- Yukarıda ne yaptınız?

- İkinci katta karımın yatak odasına girdim, yani karımla paylaştığım odaya. Karım oradaydı, kızım Edith ve annesi de. Karım gecelikliydi, ama yatağında değildi. Masanın üzerindeki tepside yiyecek bir şeyler ve çay vardı.

- Onlarla konuştunuz mu?

- Karıma para kutumun yerini bilip bilmediğini sordum. Saat kösteğine takılı olması gerektiğini söyledi. Elbiselerimin çoğu bavulumdaydı, ama dolapta karımın Cambridge'e getireceği bir takım vardı. Takımın ceplerini karıştırdım, ama para kutumu bulamadım.

- Başka yerleri aradınız mı?

- Şifoniyerin çekmecelerine baktım. Hatırladığım kadarıyla karım treni kaçıracakımı

söyledi. Onlarla bir kez daha vedalaştım, tam odadan çıkarken o sabah para kutumu şöminenin üzerine koyduğumu hatırladım. Kutuyu gerçekten de orada buldum ve evden çıktım.

- Evde ne kadar kaldınız?
- On beş dakika, belki de biraz daha fazla.
- Mutfağa gittiniz mi?
- Hayır, gitmedim.
- Hiç mutfağa gidip çekmecedeki ekmek bıçağını aldınız mı?
- Tabî ki hayır.
- Kingsland High Street'teki araba durağına doğru gittiniz. Yoldayken bir şey oldu mu?
- Forest Sokağı'nda oynak bir kaldırım taşına takılıp tökezledim. Düşerken ellerimi öne doğru uzattım, ama elim sıyrıldı. Sıyrık kanamaya başlayınca elime mendilimi sardım. Bir araba tutup oğlumun beklediği Liverpool Caddesi İstasyonu'na gittim.
- Karınızı öldürdünüz mü?
- Tabî ki hayır.

Duruşmaya ara verildi, dördüncü gün Mr. Tate-Memling Alfred Roper'a karşı sorularını sormaya başladı. Sanığı büyük zahmetlerle evliliğinin ilk yıllarına, Edith'in kendi çocuğu olmadığına inanmasına ve John Smart'a açıklamalarına götürmeye çalışırken o da tek kelime cevaplarından fazlasını elde edemedi. Hidrobromid alımı ve tedavisine gelip Roper'a kimyasalın özelliklerini nereden bildiğini sorduğunda Roper hiç tereddüt etmeden Supreme Remedy Company'de çalışırken hidrobromidin özelliklerini okuduğunu söyledi. Mr. Tate-Memling bütün ağırlığı hidrobromidin zehirli özelliklerine vermeye çalıştı.

- Beş ölçü öldürücü dozdur, öyle değil mi?
- Sanırım öyle.
- Dr. Pond'un da öyle dediğini duydunuz. Onun açıklamasına karşı çıkmak istediğinizi sanmıyorum. Beş ölçü öldürücü olur dediğinde, onunla aynı görüşte misiniz?
- Evet.
- Mahkemeye sadece karınızın kullandığı şekerin saklandığı kavanoza on ölçü koyduğunuzu söylediniz, değil mi?
- Evet, ama yarım kilo şekerle karıştırarak.
- Sekeri bir kenara bırakın. Sadece karınızın kullandığı bir şeye öldürücü dozun iki katını kattınız, öyle değil mi? Burada Roper ilk asabiyet belirtilerini gösterdi ve cevap verdi.

- Ben öyle söylemedim.
- Öyleyse, zehirli maddeler konusunda Dr. Pond'dan da uzman olduğunuzu mu söylemek istiyorsunuz?
- Hayır, ama...
- Sanırım, konu açıklığa kavuştu. 27 temmuz günü saat beş buçukta Devon Villa'ya döndüğünüzde neden ön kapı anahtarınızı kullanmadınız?
- Anahtar üzerimde değildi. Evde bırakmıştım.
- Para kutusuyla birlikte belki.
- Nerede olduğunu bilmiyorum.
- Miss Fisher sizi içeri aldıktan sonra yemek odasına mı gitti?
- Nereye gittiğini bilmiyorum.
- Miss Fisher yemek odasına geçince siz de mutfığa girip ekmek bıçağını aldınız?
- Almadım. Şapkalığın çekmecesini açıp para kutumu aradım. Orada bulamayınca da üst kata çıktım.
- Size yatak odanıza girdiğinizde karınızı yalnız ve uyur bulduğunuzu söylüyorum.
- Uykuda değildi.
- Size karınızın yatakta ve uykuda olduğunu, hidrobromidin uyuşturucu etkisiyle günün o saatinde daha önce de görüldüğü gibi uykuda olduğunu söylüyorum.
- Uyumuyordu, yatakta da değildi.
- Onu hazır bir kurban, yatakta, ilaç etkisiyle derin uykuya dalmış, yalnız ve savunmasız bir kurban olarak mı gördünüz?
- Hayır.
- O kadar derin uykundaydı ki, gırtlakını bir kulağından diğerine kestiğinizde çığlık atamadı, hatta hareket bile edemedi.
- Kesmedim.
- Vücudunuzu yatak örtüsüyle korumanıza rağmen sağ elinizin ve ceketinizin sağ kolunun kanlanmasını engelleyemediniz değil mi?
- Kan elimdeki sıyrıktan geldi.

Mr. Tate-Memling birkaç kez Roper'ı evde geçirdiği on beş dakika hakkında sorguladıysa da Roper yumuşamadı, cevaplarını da değiştirmede. Mr. De Filippis burnunu sümküdü, biraz su içti. Teiniz mendillerinden beşini kullanmış, geriye sadece bir tane bırakmıştı. En son vurgun iddia makamının sanığa duygusal olduğu apaçık bir soru sormasıyla yaşandı. Dinleyici sıralarından, Mr. Tate-Memling'in sorusundan değil, Roper'ın cevabından sonra hayret sesleri yükseldi.

- Karınızı seviyor muydunuz?
- Hayır, artık sevmiyordum.

Savunmanın kapanış konuşması

- Değerli Jüri Üyeleri, bu davaya gösterdiğiniz devamlı ilgi nedeniyle sizlere teşekkür ediyorum. Size hatırlatmak istediğim, -tüm sorumluluğuyla size ait olacak- kararınızı savunmanın, iddia makamının konuşmalarına ya da mahkeme başkanının uzmanca yapacağı özete değil, sadece ve sadece kanıtlara dayandırmanız gerektiğidir.

İddia makamı henüz Ceza Yasamızın temeli olan ve suçsuzluğu esas alan görüşü bozacak bir kanıt getirememiştir. Davanın sadece bir kuşkuyla dayandığını görerek meslektaşımın davanın düşmesini isteyeceğini ummuştum. Şimdi savunmayı dinleyecek olmanızdan sonra, davanın düşmediğine pişman değilim. Savunmamın sizleri "suçsuz" kararına yönelteceğim biliyorum.

Bir adamın güpegündüz, iki başka kadın ve küçük bir çocuğun da bulunduğu bir evde böyle bir cinayet işlemesi mümkün müdür? Kendine ait anahtarı olan bir adamın, kapıyı çalarak bir başkasına açtırması mümkün müdür? Ya da elinde kan lekesi varken elini ya da ceketinin kolunu yıkamaması, lekeyi bir mendille saklamakla yetinmesi mümkün müdür?

Böyle bir cinayeti planlayan bir adamın, cinayet aletini bulmayı rastlantılara bırakması, cinayet aletini almak için evdeki hizmetçiyi her zamanki görev yerinden uzaklaştırması mümkün müdür?

Burada bir amaç olarak öne sürülen karmakarışık kuşkuları dikkatle dinledim. İki çeşit cinayet vardır: amaçsız olanlar ve bir amaca varmak için gerçekleştirilenler. Amaçsız cinayetler, genellikle çılgınlar tarafından işlenir. Saygıdeğer jüri üyeleri- sizlere soruyorum, bu cinayette amaç nedir? Bir adam karısını sadece onu artık sevmediği için öldürür. Eğer bu doğruysa, toplumumuzun bazı alanları o kadar üzüntü verici hale gelmiş, toplumumuzun üyeleri eski değerler konusunda o kadar aldırılmaz olmuşlar demektir ki, karısını öldürmek sıradan bir olay sayılmalıdır. Hayır, böyle bir adam ya görev ve sorumluluk dolu bir hayata razı olur ya da yasal yollara başvurarak, bu koşullarda kesinlikle ulaşacağı bir özgürlüğe kavuşur. Eğer gerçekten de mutsuzluğu dayanılmaz ölçülere varmış, kıskançlık ve belki de tutkunun etkisinde kalmışsa, bir adamın ani bir şiddet hareketiyle karısını öldürdüğü çok örnek vardır. Böyle biri para kutusu ya da anahtarını unutmak gibi ayrıntıları planlamaz, kurbanını önceden ilaçla uyutmaz, evin diğer bütün yaşayanlarının başka yerlerde bulunmasını sağlamaz.

Böyle bir cinayeti işlemeyi haklı çıkaracak ruh haliyle ilgili tek bir kanıt bile var mıdır? İddia makamı Roper'ın karısını tehdit ettiğini duyduğunu söyleyen tanıklar getirmiş midir? Ölen



kadının ölümünden önce sanığın ona karşı giriştiği tek bir şiddet hareketi olmuş mudur? Bütün bunların cevabı hayır. Hayır, hayır ve yine hayır. Tek açıklama, Alfred Roper tarafından dile getirilen, hayat konusunda deneyimli olan sizlerin bile trajik bulabileceği, gözlerinizi yaşartabilecek sözlerdir. "Hayır" dedi Alfred Roper, "Onu artık sevmiyordum." Saygıdeğer Jüri Üyeleri, bu ruh haliyle, bunca yıllık bir acıdan sonra söylediği tek şey bu oldu: "Artık onu sevmiyordum."

Bir tıp adamı olmadığı halde, teşhis koyduğu bir hastalığı tedaviyi üstlenmekle yanlış yapıp yapmadığı karan bize ait değildir. Ama bizlerin, Alfred Roper'ın basit açıklamalarını dinleyen herkesin söyleyebileceği tek bir şey var. Onun yaptığı, karısını mahkemeye sürükleyip kendini ondan ve çocuklarından ayıran adamın yaptıklarından çok daha iyi, çok daha cömert ve çok daha bağışlayıcıdır.

Size kuvvetle hatırlatmak zorunda olduğum nokta, saygıdeğer Jüri Üyeleri, burada bulunma nedeninizin Alfred Roper'a dayanaksız teşhisler koymak ve tıp doktorlarının görevini üstlenmekten değil, sanığı cinayetten yargılıyor olmanızdır. Bunu unutmayın. Burada cehalet ve tedbirsizlik kanıtları var gibi görünse de cinayet kanıtı yoktur. İddia makamının öne sürdüğü noktalardan hareket ederek bu adamı asamayacağınızı söylüyorum.

Mrs. Roper'ın kesin ölüm saatinin bilinmediğini, hiçbir zaman da öğrenilemeyeceğini hatırlatmak isterim. Ölüm belki 27 temmuz akşamı, belki de ertesi gün gerçekleşti. Her iki saati de belirleyebilecek tıbbî ya da başka bir kanıtımız yok. Benim görebildiğim kadarıyla iddia makamının müvekkilime karşı çıkardığı tek şey, onun Liverpool Caddesi İstasyonu'na ikinci gelişinde elinde bir sargı olduğudur. Kan değil, sayın Jüri Üyeleri, buraya dikkat edin. Kan değil. Mr. Grantham'ın Liverpool Caddesi'ne götürdüğü adamın elinde kan olmuş olabilir, ama unutmayın, Mr. Grantham müşterisini hatırlamıyordu. Müşterisinin elinde kan olduğunu söyleyebilmesine rağmen, hangi elinin kanlı olduğunu ya da müşterisinin yüzünü hatırlayamadı. Onu bu mahkemedeki insanlar içinde teşhis edemedi.

Liverpool Caddesi'nde hamallık yapan Mr. Wood, Mr. Roper'ın sağ elinde bir sargı gördü. Kan görmedi. Mr. Grantham'ın elinin kanlı olduğunu gördüğü kişinin o akşam Liverpool Caddesi'ne götürdüğü bir başkası değil de Mr. Roper olduğuna inanmanız için ortada hiçbir dayanak yok.

Bunun dışında, iddia makamının müvekkilime karşı getirdiği tek suçlama, o zaman bir koca, şimdi ise dul bir adam olması. O, karısı öldürülen bir kocaydı, iddia makamı, cinayetten onun suçlu olması gerektiğini söylüyor. Öteki adamlara, sayısı oldukça fazla olabilecek öteki adamlara, yıllar boyu, hatta sanıkla evlendikten sonra bile zavallı kadının hayatına giren o birçok adama aldırmayın. Onları hesaba katmamak gerekir. Zaten bulunamadılar. Üstelik, hiçbir zaman da aranmadılar.

Eğer karşınızda duran adamın 27 temmuz akşamı Elizabeth Roper'ı öldürdüğü konusunda, kabul edilebilir bir kuşku dışında eminseniz, kalbiniz sızlasa da onu suçlu bulun ve darağacına gönderin. Ama herhangi bir dünyevî güçten çok daha büyük bir gücün yol göstermesiyle, önünüze konan kanıtları kendiniz değerlendirerek, iddia makamının bu adamın oluşunu kanıtladığını vicdanınızda ve mantığınızda kabul etmiyorsanız, o zaman hem görevinizin hem de mutluluğunuzun, Alfred Roper'ın, karısının ölümünden sorumlu olmadığını söylemekten geçtiğini belirtmek zorundayım.

İddia makamının kapanış konuşması

- Değerli Jüri Üyeleri, sizden belirgin bir amaç olmamasına fazla önem vermemenizi istiyorum. Bir amacın kanıtlanması, jürinin karar verebilmesi için önemlidir, ama mutlaka gerekli değildir. Size her evli erkeğin karısını öldürmek için yeterli nedeni olduğunu söyleyecek şakacılar çıkabilir, ama ben onlardan değilim. Size tek söyleyebileceğim, Elizabeth Roper'ın çevresindeki bütün insanların içinde kocası kadar ondan kurtulmak isteyebilecek bir başkası bulunmadığıdır.

Elizabeth Roper gerçekte ne olursa olsun kocasının gözüne -üzülerek kaba deyimler kullanmak zorunda kalıyorum-şehvet düşkünü, erkek delisi, ahlaksız, tatmin edilemez cinsel arzuya dolu bir kadın olarak görünüyordu. Sanığın karısını, kadının doğal hayatının sonuna kadar ilaçla uyuşturmayı tasarladığını kabul edebilir miyiz? Böyle yapmadan, onunla birlikte yaşamaya devam etmeyi düşünebilir miydi?

Yine de cinayet amacının kanıtlanması şart değildir, özellikle de bunun gibi cinayeti çevreleyen koşulların son derece farklı olduğu durumlarda. Bu koşullara tekrar göz atmaya başlamadan önce size, amacı ne olursa olsun başka bir kişinin böyle bir cinayeti işleyecek imkânı ve bilgisi olmasının mümkün ya da ihtimal dahilinde olup olmadığını sormak isterim. Bir rastlantı sonucu o sırada eve gelecek bir ziyaretçi, ekmek bıçağının nerede saklandığını bilebilir miydi? Mrs. Roper'ın, isteyerek hidrobromidle doldurulmuş çayını içtikten sonraki saatlerde ilacın etkisinde kalarak sık sık uykuya daldığını tahmin edebilir miydi? Onu tek başına ve uykuda bulacağına güvenebilir miydi? Ölen kadının annesinin tam da o saatte torununu yanına alarak kızının uykusunun bölünmemesine çalıştığını düşünebilir miydi?

Değerli Jüri Üyeleri, bütün bunları bir tek sanık biliyordu. Ekmek bıçağının bulunduğu yeri kesinlikle bildiğinden gidip bıçağı almanın bir buçuk dakika değil, on beş saniyelik bir iş olacağını hesaplamıştı. Bunu da başarmak için de hatırlayacaksınız, ekmek bıçağını aldığını görmemesi için hizmetçiyi yemek odasına gönderdi. Hizmetçinin yemek odasına girebilmesi için, onun için alışılmış olmadığına inanabileceğimiz bir nezaketle kapıyı açtı.

Savunma "kuşku" sözcüğüyle gereğinden fazla oynadı Değerli Jüri Üyeleri, sizi bu davanın jüriye havale edilecek bir dava olmadığına inandırmak için, gülünç diyebileceğim bir girişimde bulunuldu. Bu girişim Lordumun bilgeliği karşısında başarısız oldu.

Önünüzdeki gerçeklere bakan herhangi dürüst bir insan sanığın elindeki kanın varlığı, korkunç cinayeti gerçekleştirmek için kullanacağı bıçağı almak için Miss Fisher'ı bilerek başka bir odaya göndermesi gibi kanıtların sağlamlığından şüphelenebilir mi? Akli başında herhangi bir insan sanığın karısına uzun süredir zehir vermesine zavallı kadının rahatsızlığını dindirmekten daha ileri bir açıklamada bulunmaz mı?

Bunlar kuşku mudur? Kuşku sözcüğünün açıklamalarından biri de saygıdeğer Jüri Üyeleri, bir kanıt olmadan kötü ya da yanlış bir şeyin yapılmasına, yapıldığına inanmaktır. Bu açıklama burada geçerli olamaz. Bu kuşku değil. Bu davada kuşku yok, sanığın bir komplo kurduğu, karısının zehirlenerek öleceğini umduğu, Liverpool Caddesi İstasyonu'na ilk gittiğinde para kutusunu bilerek evde bıraktığında en ufak bir kuşku yok.

Karısına aylar boyunca zehirli bir madde verdiği, karısını 27 temmuz öğleden sonra uyuttuğu, Miss Fisher'ı uzaklaştırarak karısını öldüreceği aleti kimseye görünmeden aldığı da kuşku

götürmüyor. Bütün bunlar kanıt.

Sizden kuşkulara değil, kanıtlara, şimdi önünüzde olan kanıtlara dayanmanızı istiyorum.

### Jürinin görevlendirilmesi

Davayı özetleme zamanı geldiğinde, Mahkeme Başkanı Edmondson'da gözle görülür bir değişiklik oldu. Hareketsizliği kayboldu, davanın gelişmesine dikkat etmediğini, uyukladığını sananlar, kuşkularının yersiz olduğunu gördüler.

Birdenbire hareketler yapmaya koyulmadı. Uzun ve dolambaçlı cümleler de kurmadı, ne var ki daha önce olanları ustalıklı toparladı, iddia makamı ve savunmanın imalarıyla kanıtlar arasındaki çizgiyi uzmanlıkla çizdi.

Büyük bir ciddiyetle, acele etmeden jüriyi görevlendirme konuşmasına başladı:

uzun çabalarınızın artık sonuna yaklaştığınızı söylebilmekten ve sizi kutlayabilmekten çok mutluyum, değerli Jüri üyeleri. Bunun sizler için bir ödül olduğunu söyleyemem, ama belki de İngiliz ceza mahkemeleri kayıtlarında uzun yıllardır görülen en önemli davalardan birinde görevli olduğunuzu duymaktan memnun olursunuz, diye düşündüm. O talihsiz kadının öldürülmüş olduğu konusunda en ufak bir kuşku yok. Çok değişik bir biçimde öldürüldü. Bir insanı kısa sürede öldürmeyi iyi bilen biri tarafından öldürüldüğü de belli.

Şimdiye kadar birçok cinayet davasına girdim, ama bir kadının uykusunda, hiçbir direniş göstermeden, büyük bir güçle kullanıldığı belli bir silahla öldürüldüğü böyle bir davaya ilk kez tanık oluyorum. O zavallı kadın uykusunda, bu dünyaya bir daha uyanmadan, büyük bir güç ve ustalık isteyen tek bir darbeye, soğukkanlılık ve kararlılıkla öldürüldü.

Cinayet amacının olmadığı konusunda çok şey söylendi, iddia makamı da böyle bir amacın varlığını göstermedi. Benim görevim, böyle davalarda bir insanın böyle korkunç bir cinayet işlemesi için nasıl bir amacı olması gerektiğini bulmanın yeterli görülemeyeceğini söylemektir. Hiçbirimiz insan düşüncesini ya da duygusunu, insan yüreğinin derinliklerini bilemeyiz, denetleyemeyiz. Geçmişteki olaylardan, en şiddetli cinayetlerden birçoğunun normal bir insanın kabul edebileceği ya da anlayacağı amaçlara dayanmadığını biliyorsunuz. Bu nedenle, sanığın cinayet amacının kanıtlanamamış olmasının onun suçsuzluğu anlamına gelmeyeceğini kabul etmek gerekir.

Bu davayı sonuçlandırırken kanıtlardan yararlanmak zorundasınız, eğer bu kanıtlar sizi sanığın bu cinayeti işlediğine inandıracak kadar güçlüyse, o zaman onu mahkûm etmeniz gerekir. Bu dava, her iki taraftan da olabilecek en uygun biçimde, İngiliz Barosu'nun en değerli gelenekleri yaraşır şekilde yürütüldü. Mr. De Filippis savunmasını gayet ustaca ve uzmanca yürüttü. Onun görüşü, sanığın "suçsuz" kararını hak etmediği, ama onu cezalandıracak hiçbir kanıt bulunmadığıdır. Sanığın anlattığı ya da onun adına anlatılanlara inanırsanız, o zaman sanık dava konusu cinayeti işlemedi. Sanığa karşı bir kanıt kırıntısı bile yok, çünkü cinayetin kesin olarak ne zaman işlendiğini bilmiyoruz. Bu cinayetin 27 temmuz perşembe öğleden sonra beş buçukla 28 temmuz öğle saatleri arasında herhangi bir an işlenmiş olabileceğini unutmamanız gerekir.

Bu davada iddia makamının en büyük güçlüğü, zaman konusudur. Kanıtlara bakarak, Elizabeth Roper'ın 27 temmuz öğleden sonra öldürüldüğüne, o gece ya da ertesi sabah öldürüldüğünden fazla inanamayacağımızı söylemek zorundayım. Sanığın 27 temmuz öğleden sonra mutfaktaki bıçağı aldığı yönündeki kanıtlar, herhangi birinin aynı bıçağı 28 temmuzda aynı yerden aldığına dair kanıtlardan daha kesin değildir. Yine zaman konusunda, sanığın Devon Villa'dan Liverpool Caddesi'ne ikinci kez gitmek için harcadığı zamanı da dikkatle düşünmeniz gerekir. Bir kaldırım taşına takılarak düşmüştür. Elini sarmıştır. Gecikmiştir. Bütün bunları kabul etmemek için yeterli nedeniniz yoktur.

Sanık karşısında en temel kanıt, talihsiz karısına zehirli bir maddeyle tedavi uyguladığı konusunda en küçük bir kuşkunun olmamasıdır. Bu maddeyi kullanarak karısını öldürmek istemiş olabilir, olmayabilir de. Bu maddeyi kullanırken amacı daha az kötü bir sonuç elde etmek, karısının aşırı isteklerini önlemek olabilir ya da olmayabilir. Burada önemli olan niyeti değil, varlığı sonuçtur. Mrs. Roper hidrobromid zehirlenmesinden değil, gırtlığının kesilmesinden ölmüştür. Kararınızı düşünürken bunu aklınızdan çıkarmamanız gerekir.

Her iki taraf da uzman olmayan birinin hidrobromid tedavisi uygulaması üzerinde uzunca bir müddet durdu. On ölçünün öldürücü doz olduğunu, sanığın karısının kullanacağını bildiği yarım kilo şekere on ölçü hidrobromid kattığını kendi söylediği gerçeğini de unutmanız gerekir. Hepimiz gibi o da karısının bir seferde yarım kilo şeker yiyemeyeceğini biliyordu. Katillerin adalet önüne çıkarılması ve gerektiği gibi cezalandırılması için yasanın gereklerini yerine getirmem ne kadar önemliyse, siz jüri üyelerine, sanık hakkında ne kadar düşmanca duygular besleseniz de sanığın kaçabileceği tek boşluk kalmadığı sürece onun hakkında "suçlu" kararına varmamanız gerektiğini hatırlatmam da şarttır. Benim kanıma göre, önemli kuşkular olsa da iddia makamı sanığın suçu işlediğini kanıtlayamamıştır.

Su andaki durumun size sanığı suçlu ilan edecek kadar kanıt vermediğine inanıyorum. Eğer Miss Fisher'ın yemek odası kapısının açılması konusunda anlattıklarına benden fazla önem vermiyorsanız, Miss Fisher'ın mutfaktan bilerek uzaklaştırıldığını düşünmüyorsanız, sanığı kullanıldığı kesin olan cinayet aletiyle bağdaştıracak hiçbir dayanağınız yok demektir. Burada da geçen süreyi yeniden düşünmeli ve bu durumdaki bir insanın, karısını korkunç bir biçimde öldürmekle suçlanan birinin, elinde bıçakla mutfaktan çıkmak ve yolda Miss Fisher'a rastlamak tehlikesine atılıp atılmayacağını değerlendirmelisiniz. Bunun yanı sıra bu kadar korkunç bir cinayetten sonra elinde ve ceketinin kolunda kan olan bir adamın kanı gizlemek için eline bir mendil sarmak yerine elini yıkayıp yıkamayacağını da düşünmek zorundasınız.

Kanıtları değerlendiren hukukçu ve jürilerin bir sanığı mahkûm etmeden önce son derece dikkatli olmaları gerekir. Bu nedenle benim görevim, kanıtların kimsenin aklında en ufak bir kuşku bırakmayacak kadar güçlü olmadıkları sürece, sanık hakkında "suçsuz" kararı vermeniz gerektiğini hatırlatmaktır. Benim görüşlerime uygun hareket etmek zorunda değilsiniz, ne var ki bir adamı böylesi bir cinayetten suçlu bulmadan önce her birimizin çok dikkatli olması gerekir. Bu da sadece ve sadece sizin görevinizdir, değerli Jüri Üyeleri.

Şimdi sizden çekilmenizi ve kararınızı düşünmenizi isteyeceğim. Her iki tarafın sunduğu kanıtları aklınızda ve vicdanınızda dikkatle tartın. Eğer iddia makamı sanık hakkındaki iddiasını kanıtlayabildiyse, kararınız "suçlu" olacaktır; diğer taraftan, eğer bu iddiasını kanıtlamadığını ve ne kadar küçük ve önemsiz olursa olsun, boşluklar kaldığını düşünmüyorsanız, kararınız "suçsuz" olmalıdır.

Jüri üyeleriyle ilgilenecek iki görevli yemin ettikten sonra jüri 14.35'te çekildi. İki buçuk saat boyunca içeride kaldılar Sonuca varmaları kolay olmadı, kararlarını tartışarak aldılar

Savcılık memuru: "Değerli Jüri Üyeleri, kararınız konusunda anlaştınız mı?"

Jüri sözcüsü: "Evet, anlaştık."

Savcılık memuru: "Sanık bölümündeki tutuklu, Elizabeth Roper'ı taammüden öldürmekten suçlu mu, suçsuz mu?"

Jüri sözcüsü: "Suçsuz kararına vardık."

Savcılık memuru: "Bu hepinizin kararı mı?"

Jüri sözcüsü: "Evet."

Mr. De Filippis: "Lordumdan sanığın beraatini talep ediyorum."

Mahkeme başkanı: "Evet, tabii."

- Değerli Jüri Üyeleri, sizi burada bu kadar uzun tutarak hepinizi çok rahatsız ettik. Bütün duruşmalar süresince gösterdiğiniz dikkate teşekkür ederim. Bu davaya ayırdığınız zamanın ve çabanın karşılığında, sizleri bundan sonraki on yıl süresince jüri hizmetinden muaf tutuyorum.

On altıncı bölüm

Alfred Roper'ın mahkemesi (sonuç)

Roper Cambridge'e dönmekte ya da isterse Devon Villaya yerleşmekte özgürdü. İki kişinin çevrelerinde ölüm anlarını görecektense kimse olmadan ya da ölüm zamanlarını belirtecek kanıtlar bırakmadan ölmeleri durumunda, yasanın yaşlı olanın daha önce öldüğünü kabul etmesi sonucunda, Roper karısının yasal vârisi olarak Devon Villaya sahip olmuştu. Herhangi bir işe girip para kazanmadığı için, oğluyla birlikte Devon Villaya yerleşti, geçim kaynağı olarak oda kiralamaya çalıştı. Ne var ki kiracı bulamadı, kısa sürede komşularının belirgin düşmanlığıyla karşı karşıya kaldı.

Herkes kim olduğunu biliyordu. Çoğu onun suçlu olduğuna inanıyordu. Camları birkaç kez kırıldı. Bir yaz akşamı ön bahçedeyken, bir adam havalı tüfeğiyle ona ateş etti. Sokakta yürürken çocuklar arkasından alay etti, onların anne babaları da olayı görmezlikten geldi. Shacklewell'de bir şirkette iş bulup çalışmaya başladı, işveren kim olduğunu öğrenince de kovuldu.

Bir süre sonra oğluyla birlikte Cambridge'e yerleşti. Ablarının kocası, Thomas Leeming ona acıdı ve dükkânlarından birinde iş verdi. Roper on beş yıl sonra ölünceye kadar bu işte çalıştı.

Edward 1915 yılında, on altı olan yaşını iki yıl büyüterek orduya yazıldı, ancak ölümü Büyük Savaş'ın son günlerinde 1918 sonbaharında Argonne'da buldu. Oğlunun ölümünden sonra Roper kiraladığı küçük evden çıktı, kent dışında Fen Ditton köyünde ablasının ve eniştesinin yanına yerleşti. Yedi yıl sonra ağır bir böbrek hastalığından öldü

Karısının öldürülmesini izleyen yirmi yıl boyunca, adını taşıyan ama kendi çocuğu olarak kabul etmediği kızının başına gelenleri araştırmak bir yana, adını bile anmadı. Kızın kaybolduğunu, Lizzie'nin cesedinin bulunduğu günlerde kızın da bulunması için büyük araştırmalar yapıldığını tabî biliyordu. Polisin kızı konusunda onu da yoğun bir biçimde sorgulamasını yasal taciz olarak adlandırdı, bu taciz yaşamı boyu, hatta Cambridge'e taşındıktan sonra da aralıklarla devam etti.

Bir kez bile kızının başına gelenleri bildiğini belirtir en ufak bir sözcük etmedi. Belki de diğerleri gibi o da kızın kaderi hakkında bilgisizdi.

On dört aylık bir bebektir, sağlıklı ve güçlüydü, sadece yürümeyi değil, merdiven inip çıkmayı da beceriyordu. Londra polisi kayıtlarına göre ağızda on beş diş vardı. Saçları sarı, gözleri maviydi. Vücudunda herhangi bir yara izi yoktu ama sol gözünün altında, elmacık kemiğinin hemen üzerinde oldukça geniş bir leke vardı. Boyu altmış iki santim, ağırlığı da on iki buçuk kiloydu.

Çocuğun hiçbir fotoğrafı bulunamadı, büyük bir olasılıkla hiç fotoğrafı çekilmemişti. Onu tanıyanların tanımlarına göre dolgundu, açık tenli ve yuvarlak yüzü de John Smart'ın iddia ettiğinin tersine, Alfred Roper'a hiç benzemediğini gösteriyordu. Florence Fisher çocuğun konuşmadığını söylemesine karşın, "Mama", "Eddy" ve "Flo" (Florence anlamında) diyebildiği anlaşılmaktadır. Sonsuza dek kaybolduğu gün, 28 Temmuz 1905'te, mavi flanel bir elbisenin üzerine mavi-beyaz çizgili bir önlük giymişti, saçlarında da kırmızı bir kurdele vardı. Florence Fisher onu son gören, gördükten sonra da hayatta kalan tek kişiydi. Bütün bilinenler bunlar. Yani çok az şey biliniyor.

Florence Fisher çocuğun dünyayla olan son bağıydı. Edith saat sekiz sıralarında kendi başına aşağıya indiğinde ona kahvaltısını veren Florence Fisher olmuştu. O kahvaltıda yulaf ezmesi vardı, Florence'ın söylediğine inanmak gerekirse, ekmeği verilmemişti. Yüzyılın ilk senelerinde anneler süt konusunda dikkatliydi. Sütün verem mikrobu taşıdığını biliniyordu. Zamanla korkuları yavaş yavaş azaldı. O günlerin en sevilen içeceği kakaoydu belki de Edith son kahvaltısında kakao içmişti.

Kendi kendine beslenebilmesi uzak bir olasılıktır. Sadece ve on iki aylık olduğu unutulmamalıdır. Eline fincan içindekini içebilecek güçteydi. Florence onu yedirir, elini yıkar,

tuvalete götürür (dışarıda bir tuvalet vardı) ya da oturağına oturturdu. Ona flanel elbisesini ve çizgili önlüğünü giydiren de Florence'tı. Üstelik hep yapacak başka işleri olduğu bir sırada. Zavallı Florence!

Edith'i yukarıya, annesinin yanına gönderdi. Onu suçlayabilir miyiz? Hava sıcaktı, kendini iyi hissetmiyordu. Ne de olsa odaları temizlemek, alışverişe çıkmak zorundaydı. O günlerde buzdolapları yoktu, Devon Villa'da da buz kutusu kullanılmıyordu, sıcak nedeniyle sadece günlük alışveriş yapmak gerekiyordu. Belki de holde, merdivenlerin dibinde durmuş, küçük kızın basamakları tırmanmasını izlemişti. Eğer Edith'in annesi ve anneannesine doğru gitmekte olduğunu düşünüp rahatladıysa, onu kim suçlayabilir?

Saat onda alışverişe çıktı. Yakınlardaki bakkal her gün siparişleri kapıya getiriyordu, bu nedenle Florence'ın neden oraya gitmek zorunda kaldığı bilinmemektedir. Belki de ara sıra evden uzaklaşmaktan hoşlanıyordu, alışveriş de ona bir çeşit kaçış gibi geliyordu. Gitmiş olabileceği yerler London Fields'in hemen güneyindeki Broadway Pazarı, Wells Sokağındaki pazar ya da dükkân ve mağazaların bulunduğu Mare Sokağı olabilir. Kingsland High Street'te Sainsbury'nin bir Şubesi vardı. O gün nereye gittiğini kimse bilmiyor, tek bilinen, iki saat süreyle ev dışında kaldığıydı. Onun yokluğunda neler oldu?

Edith o sabah yanlarına geldiğinde, Lizzie ve Maria'nın uzunca bir süreden beri ölü olmaları gerekir. Çocuğun annesi kaskatı ve soğuk cesedi yatakta, anneannesini de yerdebini durduğu anda düştüğü şekildedir. Evde başka kimse yoktur. Roper'ın, birçok tanığın da doğruladığı gibi, Cambridge'de olduğundan kuşku yoktur. Florence alışverişe gitmek için evden çıktığında, Devon Villa'daki tek canlı Edith'tir.

Belki de o küçük, bir yaşını biraz aşkın çocuğun merdivenlerden tırmanmasını, hatta "anne anne" diye bağırmasını gözlerimizin önüne getirebiliriz. Annesini görmemekle birlikte, onu nerede bulacağını bilmektedir. O iki katı çıkmak güç bir iştir, hele tırmanan altmış iki santim boyunda biri, her basamağın yirmi dört santim olduğunu düşünürsek. Bir karşılaştırma yapabilmek için, aynı gayreti gösteren yetişkin bir insanın elli beşer santimlik basamaklardan çıkmak zorunda olduğunu söylemek zorunda kalırız. Böyle bir adamın tırmanırken ellerini de kullanması, kendini çekmesi, duraklaması, tekrar tırmanması gerekecektir. Bu nedenle Edith'in merdivenlerin tepesine varmadan, beklediği yardım gelmeyince ağlamaya da başlamış olması muhtemeldir.

Odaya girince cesetleri gördü mü? Eğer gördüyse, cesetlerin soğuk ve katı olduğunu anlayınca, bunun uyku olmadığını, uykudan çok değişik bir şey olduğunu hissedip korktu mu? Her yere sıçramış kan lekelerinin farkına vardı mı? Yatağa yaklaşp annesinin kesik boynuna dokundu mu? Bilmiyoruz.

Tekrar merdivenlerden inip Florence'ı aradığını düşünelim. Kuşkusuz bu arada Florence, Lizzie Roper ve Maria Hyde'in odalarında olduklarını düşünerek, evden ayrılmış, ayrılırken de o sıcak günlerde sık sık yaptığı gibi, kapıyı aralık bırakmıştı. Edith'in Florence'ı aramak için aralık kapıdan çıktığını, bir arabanın altında kalarak öldüğünü düşünün. Yaptığı kaza sonucunda dehşete kapılan arabacı, çevrede kimsenin olmamasından da yararlanarak, minicik cesedi alıp uzaklarda bir yerlere saklamış olamaz mı? Ya da çılgın bir adamın ya da kadının, avını arayan bir sapığın onu kaçırmış olması mümkün değil mi?

Yine de dönüp dolaşıp, cesedine ne olduğu sorusuna geliyoruz. On beş kilodan az, küçük bir cesetti, bu nedenle yetişmiş bir erkek ya da kadın cesedinden çok daha rahat

kurtulunabilecek bir şeydi. Yine de bir yerlerde saklanmış olması gerekir. Hava, ocak, şömine ya da kazan yakılamayacak kadar sıcaktı. Çevrede fırını olan birçok işyeri vardı, ama bu çözüm, Edith'in katilinin böyle bir yere serbestçe girebilmesini gerektirir.

Katil cesedi gömmüş olabilir. Eğer gömmüşse, Edith'in cesedinin Devon Villa'da olması mümkün değildir, çünkü orda polis tüm bahçeyi bir metre kazmıştı. Toprak sert ve kuruydu, daha önce hiç kazılmadığı açıkça belliydi. Açıkta kalan, geniş alanları tarayıp yeni kazılmış yerler arandı, bir şey bulunamadı. Kuşku çekecek hiçbir şey görülmedi.

Navarino Caddesi, Richmond Caddesi ve Mare Sokağı üzerinde ya da çevresinde yaşayan kimse 28 Temmuz ya da sonrasında Edith'i görmemişti. Küçük çocuğun kaybolmasının üzerindeki esrar perdesi kalkmadı, bundan sonra kalkması da düşünülemez.

Edith olduğunu iddia edenlerin sayısı hiçbir zaman azalmadı. Yıllar boyunca, belirli olaylardan sonra bir dizi çocuk, genç ya da daha sonraları yaşlı kadın Edith Roper olduğu iddiasıyla ortaya çıktı.

Edith'in ağabeyi Edward Birinci Dünya Savaşı'nın son haftalarında Argonne'da ölünce, bir Cambridge gazetesinde yayımlanan duygu yüklü yazı, aynı zamanda da tüm Roper Davası'nı, Lizzie Roper cinayetini, Maria Hyde'in ölümünü, Roper'ın beraatini ve Edith'in kayboluşunu tekrar canlandırdı. Yazının yayımlanmasından sonra yaşanan ilginç olaylardan birisinde, yanında on yaşlarında bir kızla King's Lynn'den gelip Cambridge Polis Karakolu'nun kapısına dayanan Mrs. Catchpole'dan söz etmek gerekir. Mrs. Catchpole yanındaki kızın Edith olduğunu iddia ediyor, kızı 1905 yılında gezginci bir tüccardan 27 pound 2 şilin 6 peni karşılığında satın aldığı söylüyordu. Daha sonraları, Mrs. Catchpole'un son iki yılını özel bir tımarhanede geçirdiği anlaşıldı. Yanındaki kız kesinlikle kendi çocuğuydu.

Aynı günlerde, Hackney Polis Karakolu'na gelen on beş yaşlarında bir kız da Edith olduğunu iddia etti. Adı Margaret Smith'ti ve Hampstead'de bir ailenin yanında hizmetçi olarak çalışıyordu. Alfred Roper'dan genç kızla görüşerek gerçekten de Edith Roper olup olmadığını teşhis etmesi istendi, ne var ki Alfred, diğer bütün sözde Edith'lerde olduğu gibi, bu isteği de reddetti.

Bir gazeteciye "Hiç ilgilenmiyorum" demişti, "o benim kızım değil."

Ülke çapındaki gazetelerden ikisi konuya sarılıp Roper davasını tekrar ön sayfalara çıkardı. Edith'le birlikte aynı okul sıralarını paylaştıklarına yemin edebilecek kişilerle görüştüler. Edith olduğu söylenen genç kızların fotoğrafları basıldı, Edinburgh, Penzance ve Belfast gibi uzak köşelerden bile Edith olduğunu iddia eden kızların hikâyeleri yayımlandı.

Sonunda bitti. Margaret Smith bir kişinin kendisine Lobard Caddesi'ndeki bir bankada Edith olduğunu kanıtlayacak bir kişiye verilmek üzere yüz pound'luk bir miras bulunduğunu anlattığını, bu nedenle de Edith olma iddiasını ortaya attığını söyledi. Tüm iddialar, 1922 yılında Roper Davası'na dayanarak yazılan bir romanın yayımlanmasına kadar kesildi. For Pity's Sake adlı romanın yazarı Venetia Adams'tı. Kitabın Pity adlı çocuk kahramanı annesinin kıskanç bir âşığın elinde can verdiğini gördükten sonra evden kaçmış, onu Chelsea'deki stüdyosu yakınlarında sokakta bulan eksantrik bir ressam tarafından yetiştirilmişti.

Kitap en çok satanlar listesine giremese de yeni bir Edith dalgasına neden oldu. Tahmin



edileceği gibi, o dönemdeki Edith'ler daha yaşlıydı, yaklaşık on sekiz yaşındaydı. Hiçbiri bir kanıt kırıntısı bile getiremedi, hiçbiri kimliğini kanıtlayacak en ufak bir bilgi veremedi. İçlerinden biri melezdi.

Alfred Roper 1925'te Fen Ditton'da ölünce, ortaya iki yeni Edith daha çıktı. Burada da amacın para olduğu sanılmaktadır. Alfred ölmeden önce vasiyetnamesini hazırlamamıştı, birkaç yüz pound'luk varlığı kardeşleri arasında paylaştırıldı. Edith olduğunu iddia edenlerden hiçbiri kimliğini kanıtlayamadı, üstelik bir tanesi de Edith'in olması gerekenden yedi-sekiz yaş daha büyüktü. Diğerinin doğal anne ve babası vardı, her ikisi de hayattaydı ve kızlarının iddiasını kesin bir dille reddettiler.

Daha sonra, Roper'a olan ilgi azaldığında, yeni Edith'ler çıkmadı. Kırklı yıllarda, Edith Robinson adlı bir kadın News of the World dergisine bir makale göndererek, 1905 yılında Robinson adlı bir kişi tarafından Navarino Caddesi'nden kaçırıldığını, adam ve karısı tarafından Middlesbrough'da, Robinson'ın oğluyla evlendirilmek amacıyla yetiştirildiğini iddia etti. On beş yıldır Harold Robinson'la evliydi ve ona dört erkek çocuk doğurmuştu. Mrs. Robinson iki hafta sonra geri adım attı ve bütün her şeyin bir şakadan ibaret olduğunu açıkladı.

Mrs. Robinson son Edith oldu. Ondan sonra ortaya yeni Edith çıkmadı, bundan sonra da çıkmayacağını düşünmek yerinde olacaktır. Tek olasılık, bu satırların yazarının yazmakta olduğu Roper duruşması kayıtlarının bir kitap halinde yayımlanmasıyla birlikte, bazı kişilerin yeni iddialarla ortaya çıkmalarıdır. Yine de ortaya çıkacak olanların, annesini aramak için merdivenleri tırmanmaya çalışırken son görülen çocuk olması ihtimali son derece zayıftır.

Edith Roper elli iki yıl önceki o yaz gününde, bir daha gelmemek üzere ortadan kayboldu.

Donald Mockridge

Moreton-in-Marsh, 1957

On yedinci bölüm

11 kasım 1918

Her i Morgenavisen var der nyt om, at Kejseren var stuk-ket af til Holland. Det hedder sig, at da han blev ffedt, blev hans Skulder flaaet i Stykker of Lægerne, da de ffrsogte at hale ham i Land fra Kejsesinde Frederick. I den senere Tid harjeg undret mig over, om det var Aarsagen

til hans Ond-skab, om det var det, dergjorde, at han hadede Kvinder, for-di han gav sin Moder og Meend Skylden for, at de havde beskadiget ham.

Bu sabahki gazeteler kayserin Hollanda'ya kaçtığını yazıyor. Anlatılan hikâyeye göre, İmparatoriçe Fredika'ya doğum yaptırırken kayserin omzunu parçalamışlar. Son zamanlarda bütün kötülüğünün bundan kaynaklanıp kaynaklanmadığını merak ediyorum, annesini suçladığı için kadınlardan, onu sakat bıraktıkları için de erkeklerden acaba bunun için mi nefret ediyor?

Mogens doğarken kolu biraz bükülmüştü, ama Stockholm'de iyi bir doktorum vardı ve bana her gün kollarımı nasıl çalıştıracağımı göstermişti. Mogens'in kolu düzeldi. Her neyse, onu muayene edip bir tüfeği ateşleyip ateşleyemeyeceğine baktıklarında, hiçbir şey bulamadılar! Son zamanlarda sık sık Mogens'in çocukluğunu, ilk çocuğumu düşünüyorum, iyi, güzel bir çocuktu, kardeşinden çok farklıydı. Tamamen İngilizleşse de onu hiç Jack olarak düşünemiyorum.

Dün komutanından aldığım mektubu yeniden okudum "Tüfekçi Jack" Westerby'nin ne kadar kahraman bir asker olduğunu, bir annenin okumasının en zor olduğu bölümde onun hiç acı çekmeden öldüğünü söylediği mektubunu.

Çocuklarınızın ölümüne dayanabilirsiniz. Asıl dayanılmaz olan, onların acı çektiği, karnınızda taşıyıp doğurduğunuz o çocuğun kan kaybederek ölmek üzere olduğudur Yüzbaşı Perry'nin mektubunu alana kadar bunu fazla düşünmemiştim, şimdi bile bazen kuşkulaniyorum, kendi kendime soruyorum, gerçek olabilir mi? Mogens'in bir dakika önce iyi, cesur ve sağ olduğu, tüfeğini düşmana doğrulttuğu ya da karşı mevzilere saldırdığı bir an sonra da uykuya daldığı doğru olabilir mi? Ben, gerçeği bilmek isterim. Bunun hakkında yazmak bana iyi geliyor, kafamdan geçenleri yazmak hep yararlı oluyor, belki de bunun için yazıyorum.

Knud şimdi iyidir. Nerede olduğu konusunda en ufak bir fikrim bile olmamasına rağmen, iyi olduğundan eminim. Rasmus nerede olduğunu iddia ediyor, çünkü dün gelen mektupta Knud'un şifreli bir kelimesi vardı. O gülünç bebek evinden söz ederken, "Marie'nin pencereleri için aradığın Venedik camını buldum sanırım" diye yazıyordu. Eğer Rasmus haklıysa, geçen hafta Avusturyalıların barış imzaladıktan sonra her şeyin sakin olduğu İtalyan cephesi demektir. Ama Rasmus geçen sefer, Knud'un iyi bir Samiriyeli olmaktan söz ettiği için onun Filistin'de bir yerlerde olduğunu sandığında yanılmıştı. Göreceğiz.

Müttefikler, barış şartlarını görüşmek için, Fransa'da bir yerlerde bir tren vagonunda bir araya geliyorlar. Neden bir tren vagonunda, bilmiyorum. Bir düşmanla buluşup savaşı sona erdirmenin ayrıntılarını görüşmek istesem, bunu Fransız yemekleri ve şampanyası bulabileceğim (Paris'te çok var) gerçekten görkemli bir Fransız otelinde yapardım, özellikle de hesabı bir başkası ödeyecekse; hesabı başkasının ödeyeceğinden eminim. Samimi bir ev sohbetinde bu fikrimi anlattığımda sevgili kocamın da dediği gibi, bütün bunları belki de sadece bir kadın olduğum ve pek fazla bir şey bilmediğim için söylüyor olabilirim.

Her akşam bebek evinin üzerinde çalışıyor, kötü havalarda dışarıda, atölyesinde çalışamayacağı kadar soğduğundan, evini içeriye, yemek odasına taşıyor. Her akşam, yatmaya gitmeden önce de Marie'nin ertesi sabah uyandığında görmemesi için, yaptığı

oyuncağı büyük bir titizlikle tekrar atölyeye götürüyor. Joking apart (bu deyimini çok sevdiğim İngilizce yazdım: "şaka bir yana") Mogens'in ölümünden sonra bebek eviyle uğraşması öyle sanıyorum ki sağlığını kurtardı. Daha önce bu konuda hiçbir şey yazmadım, neden bilmem. Bir gün bir şey sormak için atölyeye gittim, Rasmus elinde planya bir tahta düzeltiyordu, yanaklarından aşağı gözyaşları akıyordu.

Beni görmesine fırsat vermeden sessizce oradan ayrıldım. Benim için durum değişik, haberi ilk aldığımda ağlamadım, daha sonra da ağlamadım. Ben ağlamam.

10 şubat 1919

Bu sabah Marie'ye bebek evini verdiğimizde konuşamadı, dondu kaldı, yüzü sarardı, ağlayacak sandım. Başlangıçta bebek evine dokunmaktan bile korktu, sonra yavaş yavaş cesaretlendi, değdirmek için parmağını uzattı, sanki eli yanmış gibi hemen geri çekti.

Dönüp kollarıma atıldı. Rasmus gerçekten acı çekiyordu, üzülmüştü. Kendine engel olamadı, onun adına ben de üzüldüm.

- Ya ben? Bana bir öpücük yok mu? Bilmek isterdim doğrusu, bunu kim yaptı?

Onun daha çok küçük -bugün sekiz oldu- olduğunu, böyle bir hediyenin, bu kadar görkemli, evin bir kopyasından çok hayaline benzeyen bir oyuncanın karşısında korkuya kapılabileceğini anlamak istemiyor. Oysa ben buna alıştım, hatta başından beri düşüncesini saçma buldum, sanıyorum o nedenle de evin ne kadar mükemmel olduğunu uzun zamandan beri görmez oldum.

Marie kısa zamanda kendine geldi. Swanny kadar duygulu değil. Beş dakika sonra Rasmus'un kucağında, onu öpüyordu. Bebek evinin bütün kapılarını açtı, minderlerle tabloları yerlerinden çıkarıp tekrar yerleştirdi, gelip görmesi için Swanny'yi çağırdı. Tabii Swanny evi yapılırken görmüştü, bence Far'ın bu evi neden kendisi için yapmadığını merak ediyor olmalıydı; ben olsaydım, merak ederdim.

Swanny, Marie'ye karşı iyiliğin ta kendisi gibiydi. En ufak bir kıskançlık ya da üzüntü belirtisi göstermedi. Doğum günü hediyesi olarak kızkardeşi için iki bebek yapmıştı. Bebek evi için biraz büyük ama olsun, eve sığıdılar. Mor ve Far olmaları gerek, benim üzerimde gaz mavisi muslin elbisemi harika bir kopyası, Rasmus da siyah elbiseli ve aslına çok benzeyen kahverengi sakalıyla.

Swanny'nin gözlerinde kıskançlık yok, ama bu kadar mutsuz olmasına dayanamıyorum. Mogens'in ölümü onu sanki olgunlaştırdı, ciddileşti, sessizleşti, o güzel yüzüne bir üzüntü bulutu yerleşti. Rasmus'a Swanny'ye karşı özellikle iyi davranmasını söyledim -değişiklik olsun diye, biraz iyi davranmasını- verdiği tek cevap "Ya ben?" oluyor. Oğlunu kaybettiği için kim ona iyi davranacak? Daha sonra da "Çocuklar acıdan ne anlar?" diyor.

9 mayıs 1919

Dün akşam yemeğinde Mr. ve Mrs. Housman'la birlikteydik. Mrs. Housman'ın ağabeyinin dul eşi de yanımızdaydı, oysa artık dul değil, daha kocasının cesedi mezarında soğumadan evlendi (bunu Mrs. Housman, o yanımızda değilken söyledi). Kocasıyla adları Mr. ve Mrs. Cline, bu ad da Almanca Klein'dan geliyor. Mr. Cline'in büyükdedesi yüz yıl önce buraya göçen bir Alman, ne var ki savaş sırasında insanlar sokakta hâlâ onun ardından bağıyorlardı. Evinin camını kırdılar, biri de duvarının üzerine kırmızı boyayla "Saçlarında hâlâ İngiliz Tommy'lerin kanı var" yazmış.

İlginç olanı, dün akşam herkesten fazla Alman düşmanı görünmesiydi. Durmadan yaşadıklarımızı bir daha yaşamamamız için Almanları yakıp yıkmamız gerektiğini söyledi. Sonra herkes Versailles'da olup bitenlerden bahsetmeye başladı. Mr. Cline Almanya'nın elinden tüm denizaşırı topraklarının alınması, bütün ordusunun lağvedilmesi, kayserin de yakalanarak idam edilmesi gerektiğini söyledi. Mrs. Cline ellerini çırparak kocasına -çok fazla içmişti- eşlik etti. Almanların barış koşullarını çok ağır bulduklarını duyunca kahkahalarla güldüğünü anlattı.

Ben istiridye beyazı ve gül rengi Çin ipeği karışımı ince tül elbisemi giydim. Şimdiye kadar giydiğim en kısa elbise, bacağıma büyük bölümü gözükiyordu. Ne yapalım, daha kırkıma girmedim!

3 ağustos 1919

Günlüğüme Cropper'ın dönüşüyle ilgili hiçbir şey yazmadığımı fark ettim. Döneli iki ay oldu, her zamanki gibi yakıldı hiç şüphesiz savaşı siperde savaşmak yerine savaş tutsağı olarak geçirdiği için.

Söylediğine göre o frâulein'ların ya da matmazellerin yanına yaklaşmasına bile izin vermemişler. Her neyse, Hansine'ye sadık kalmışa benziyor, üstelik düğün gününü de belirlediler. "Neden gelecek şubat?" dedim, "Neden yarın değil? Herhalde gençleşmeyi beklemiyorsun."

Hansine benden birkaç ay daha büyük, evlenmeden önce kırkına girecek.

- Evlenmek için genç olmak gerekmez, dedi.
- Bu evlilikten ne beklediğine bağlı, dedim.

Ne demek istediğimi anladı. "Çocuk istemiyorum." Güldüm. Sanki isteyip istememekle ilgiliymiş gibi. Eğer her şeyin kırk yaşında bittiğini sanıyorsa, pek bir şey bilmiyor demektir. Yine de "Çocuklardan bıktım" dediğini duyunca şaşırđım.

Artık bana saygı göstermeye bile çalışmıyor. Sadece eskiden çok korktuğu Rasmus'a karşı biraz terbiyeli. Öyle sanıyorum ki, artık korkacak pek fazla bir şey olmadığını düşünüyor. Cropper demiryollarındaki işine dönüp iyi para kazanmaya başladı, üstelik evliliği Hansine'den bile çok istiyor. Bu insanları hiç anlayamayacağım.

1 ekim 1919

Mogens'i iki siper arasından alıp taşıyan adamın mektubunu üçüncü kez okudum. Tarih 1 temmuz 1916'ydı, o çavuş subaylardan birini aramaya çıkmıştı, subayın cesedini bulmadan önce beş yaralıyı İngiliz mevzilerinin gerisine, güvenliğe taşımıştı. Taşındıklarından biri de Mogens'miş. Çavuş E. H. Duke yaptıklarının karşılığında Victoria Nişanı ile ödüllendirildi. Victoria Nişanı alanlardan çoğu savaştan dönemedi, demek ki Duke şanslı.

Çavuş, -bu nedenle onu düşünmeye başladım- Mogens hakkında bildiklerini anlatmak için kendini eve davet ettirdi. Mektubun amacı da buydu. Oturduğu yer Leyton, buradan fazla uzak değil. Tabî İngilizce'yi henüz yeterince değerlendiremiyorum, ama görebildiğim kadarıyla basit bir biri için oldukça iyi yazılmış bir mektup. Örneğin, âşık Cropper'ın Hansine'ye yazdıklarından çok farklı.

Mektubu gösterdiğimde Rasmus "Onu görmek istemiyorum" dedi.

- Neden? diye sordum.
- Jack'in hayatını kurtarmış olsaydı, o zaman başka olurdu.

Elinden geleni yaptığını söyledim, ama Rasmus her zamanki mantıksızlığı ve anlayışsızlığıyla "Elinden gelen yeterli değildi" dedi.

Eskiden, gençliğimde olsa, beklemeden çavuşa bir mektup yazar ve hemen gelmesini isterdim ama artık genç değilim ve düşüncelerin üzerinden bir gece geçmesinin değerini öğrendim. "Bir gece uyu ve duygularına yarın sabah yeniden bak" dedim kendi kendime. Gerekirse bir hafta bekleyebilir.

15 kasım 1919

Merak ediyorum, ben hiç âşık olmadığım için mi, aşk yaşadığı için Hansine'ye karşı acımasız davranıyorum?

Bunu yazmak için oldukça gayret göstermem gerekti. Dürüst olmak kolay değil, dürüstlük kâğıt üzerinde de olsa güç. Yazıldığında, söylenen bir söz gibi uçup gitmiyor. Tekrar okuyabiliyor ve acısını yeniden duyuyorsun.

Evlilik bir aşk hikâyesi olabilir, gerçekten de saygıdeğer kadınların aşk evliliği yaşamaları gerekir. Başlangıçta ben de bir aşk evliliği yaşayacağımı sanmıştım, ama evlilik hızlı bir düş kırıklığı ve uzun, yavaş bir iniş oldu.

Bu gerçekten de ilginç, Danca yazmak, bana herhangi bir başkasından çok daha yakın olan, benim olan, ilk konuştuğum dil -hâlâ Dickens'larımı Danca okuyorum- bunun çocuğum Mogens'in kullandığı gizli dil gibi olduğunu bilmek, Mogens ve Knud limon suyuna batırılan kalemle yazılanların okunabilmesi için kâğıdın ısıtılması gerektiğini öğretmişlerdi. Benimki bundan da gizli, çünkü İngilizler günlüğümü istedikleri kadar şömineye tutsunlar, yine de tek bir kelime bile okuyamayacaklar.

Bu nedenle hiçbir tehlikeyle karşılaşmadan, Cropper ya da en azından bir beyefendi olan Mr. Cline gibilerine, yakından baktığımda tarif edemediğim -tarif etmeye cesaret edemediğim- bir özlem duygusuyla dolduğumu buraya yazabilirim. Kendi kendime, "Başka bir dünyada, başka bir zamanda ya da düşte yaşasaydım, seni ya da seni sevgili olarak seçebilirdim" diyorum. Ama bu dünyada bunu yapamam, yapmayı aklımdan bile geçiremem.

Zavallı küçük Swanny Alman kızamığına yakalandı. Rasmus bunu duyunca, savaşın bittiğine inandığını, ama anlaşılan Almanların karşı saldırıya geçtiklerini söyledi.

30 Kasım 1919

Çavuş Duke bugün beni görmeye geldi.

Onu çaya bekliyordum, erken geldi. Swanny hâlâ kızamık nedeniyle evde, kapı çalındığında o açtı. Hansine izinliydi. Üst katta giyiniyordum. Mogens için yas elbisesi giymememe rağmen, saten bantlı siyah ipeklimi giydim, daha uygun ve daha seçkin görünüyor. Daha sonra kendi kendime ne yapmakta olduğumu sordum, bu adama, çoğundan daha cesur çıkan bu sıradan işçiye doğru olmayan bir görüntü vermeye çalıştığımı düşündüm. Dönüp lacivert eteğimi ve tığ işi bluzumu giydim. Tek mücevher olarak da kelebekli broşumu taktım.

Cropper'dan bile daha yakışıklıydı. Açık renk saçlı, uzun boylu, gerçek bir asker. Onu neden üniformalı bekliyordum bilmiyorum. Savaş bitti. Koyu renk takım elbise, sert ve çok yüksek yakalıklı bir gömlek giyip siyah kravat takmıştı. Önce siyah elbisemi çıkarmamanın daha doğru olacağını düşündüm.

Ona doğru yürüyüp elimi uzattım. Elimi iki elinin arasına tuttu, neden bilmem, şaşırdım. Genellikle insanların gözlerinin renginin farkına varmam. Onları yıllardır tanısam da, gözlerinin ne renk olduğunu söyleyemem, ama onunkileri gördüm. Benimkiler kadar renkli değiller! Onun gözlerinin rengini daha konuşmaya başlamadan bile önce fark ettim. Gözleri ama düz gri değil, granit gibi, minicik kıvrılcım dolu.

Bana "madam" dedi. "Madam, beni buraya kabul etmekle büyük incelik gösterdiniz." Daha sonra da "Bu küçük hanımla oturup ağabeyi hakkında konuştuk."

Swanny'yi odasına gönderdim, onun işitmemesi gereken şeyler duyacağını düşünüyordum. Ben söyleyene kadar oturmadı, çok saygılıydı, yine de onun uşak ruhlu biri olmadığını hissettim. Ben kendime ait olduğum gibi o da sadece kendine ait birisi, başka kimseye değil.

Emily çay tepsisini getirdi. Pirinç çaydanlığı alarak çayı kendim hazırladım. Genellikle bunu sadece çok özel konuklar için yaparım. Bana baktığı için onu bağışlamamı istedi, çok daha yaşlı bir hanımla karşılaşmayı bekliyormuş, sonra bana yine "Madam" dedi.

- Mrs. Westerby demelisiniz, dedim, çok önemli birisi oldunuz, bir insanın ulaşabileceği en üst onura sahip oldunuz. Bana Victoria Nişanınızı göstermeyecek misiniz?

Düşünün bir kere, getirmemiş. Hiç takmıyormuş. Mogens'i savaştan önce de tanıyıp tanımadığımı sordum.

- Moans mı? dedi.

Galiba ilk kez orada Mogens adının İngiliz kulağına ne kadar saçma geldiğini anladım. "Jack" dedim, "Annesinden başka herkes ona Jack derdi." Sonra ailemizdeki adlardan, dil farklılığından, yeni bir ülkeye gelip uyum sağlamanın ne kadar güç olduğundan söz ettim. Sanki söylediklerime önem veriyormuş gibi dikkatle dinledi, böyle erkeklere alışık değilim, çoğu kadınların söylediklerine kulak bile vermez. İsimler hakkındaki bu sohbet bizi o günün amacından uzaklaştırıyordu, konuya geri döndüm.

- Onu tanımış mıydınız? Daha önce nasıldı, bilmek isterdim.

- Oldukça neşeliydi, dedi, akli başında bir çocuktuktu.

Sonra birbirlerini yakından tanıdıklarını, birbirleriyle sık sık sohbet ettiklerini anlattı. Aralarındaki bağı oluşturan, Londra'da birbirlerine çok yakın oturmalarını öğrenmeleri olmuş. Mogens ona bin dokuz yüz beşte İngiltere'ye ilk geldiğimiz sırada Hackney'de oturduğumuzu anlatıp, yerini Çavuş da bunun bir tesadüf olduğunu, çünkü Mogens'in anlattığı yeri iyi bildiğini, aynı dönemlerde hemen yanımızda da arkadaşlarının da oturduğunu anlatmış.

Son günü, Somme'daki 1 temmuz gününü anlatmasını istedim, ne kadarım bildiğimi sordu. Yüzbaşı Perry'nin mektup yazdığını, Mogens'in hemen, acı çekmeden öldüğünü anlattığını söyledim, okuduklarıma fazla inanmadığımı da ekledim.

- Bu yüzden bana o gece olanları, hiçbir şey saklamadan anlatmanızı istiyorum.

- Savaş, evlerinde oturan insanların gözlerinin önüne getirdiklerine hiç benzemiyor, dedi. Eğer bilselerdi, bir daha savaş olmazdı. Ne var ki bilmeleri, politikacıların işine gelmez.

- Ne yaptınız? dedim.

O granit gözlerini bana dikmişti, bakışlarını kaçırdı. Sanki bana, "Nazik konuşmalarda yüzünüze bakabilirim, ama size gerçekleri anlattığımda bakışlarımızın karşılaşması uygun olmaz" der gibiydi. İki mevzi arasındaki bölgeye emirleri ölen genç bir subayı, Quigley adındaki bir asteğmeni bulmak için girdiğini söyledi. Quigley'yi ararken, mayına basıp ölmüş. Ne var ki daha Quigley'yi bulamadan birbiri ardından başka yaralılara rastlamış, her seferinde de onları İngiliz mevzilerine taşımayı başarmış. Bütün bunları sanki hiç önemli değilmiş gibi, büyük bir tevazuyla, bir av partisinden sonra ölü kuşları toplayan birinin rahatlığıyla anlattı.

Şafağa doğru Quigley'yi, cesedi Alman dikenli tellerine takılı durumda bulmuş, onu orada bırakıp düşmanın gözü önünde geri dönmüş.

- Bana hiç ateş etmediler dedi, neden bilmem. Belki de gözlerine inanamadılar. Gözlerinin içine bakıyordum, zaten o yüzden Jack'e takılıp sendeledim. Mataramdan bir yudum su içirdim, daha sonra kucakladım ama bu kadarı Almanlar için fazlaydı, üzerime ateş açtılar, kolumdan vuruldum. Her ikimizi de yer yaygısına yatırarak sürükleyen, benden çok daha cesur bir başkasıydı.

Sormamayı becerebilmek için hayatımdan on sene verebilirdim. Ama böyle pazarlıklar yapılamıyor. Ya olaylardan kaçmayı becerenlerdensinizdir ya da değil. Mutsuzla öleceğimi de bilsem, gerçeklerden kaçmaktansa, onları karşında görmeyi tercih ederim. Rasmus'un istediği

işi, iste kendini batırabilir, bunun hakkında konuşmam bile ama ne olduğumdan ve ne yaptığımdan ben sorumluyum.

Yuttuğum çay tekrar boğazıma gelip safrayla karışacak kadar midem bulanıyordu, buna rağmen sordum:

- Mogens o sırada hayattaydı, hâlâ yaşıyordu, değil mi?
- Size Yüzbaşı Perry'nin söylediklerini söyleyebilirim, dedi
- Bana doğruyu söyleyin, dedim.

Söyledi. Yazamam. Bilmek istiyordum, istediğimi sandığımı da duydum. Burayı çabuk geçmek ve yazmamak daha iyi olacak. "Mogens iki gün sonra Le Havre'da Quai d'Escale Hastanesi'nde öldü."

Çavuş ağlamamı bekledi. Ağlamadım. Ağlamam. Düşündüm, bu adam oğlumun hayatını kurtarmaya çalıştı. Neden? Akrabası değildi, onu uzun zamandan beri de tanııyordu, yine de Mogens'i kurtarmak için kendi hayatım tehlikeye attı. İnsanları hiç anlayamayacağım.

- Yine gelir misiniz? diye sordum, o zaman yine konuşuruz.

Geleceğini söyledi. Onunla yeniden Mogens'i konuşmak istemiyordum, onunla konuşmak istiyordum. Deli miyim? Giderken, elimi uzattım. Elimi tutup dudaklarına götürdü. Daha önce hiçbir erkek elimi öpmemişti.

## On sekizinci bölüm

Swanny ıslak bir bezle kapaklarını sildi, onluk diziler halinde üst üste koydu, hepsinin tepesine telefon rehberleri yerleştirdi ve sıcak bir yerde korudu. Rutubet içinde kalmış eski defterlere uygulanacak en doğru yöntem bu mudur bilmiyorum, ama burada işe yaradı. Amerika'dan dönüp doğruca Swanny'ye gidip defterleri gördüğümde, Swanny bütün günlükleri okumuş, ilk ciltleri çevirme denemelerine başlamış, değerleri hakkında da fikir sahibi olmuştu.

Elime tutuşturduklarına defter değil de eşya olarak baktığımı hatırlıyorum. Kurutulmuş olmalarına rağmen, hâlâ küf kokuyordular. Kapakları çıkmayan lekelerden dolayı mozaik gibiydi, tatlı bir pembe gri mermer rengi almıştı. Danca bilenler için Asta'nın yazısı



okunaklıydı, yeni paragraf fikrinden nefret etmiş olması da özel bir güçlük oluşturmuyordu. Orada burada bir iki kelimeden fazlasını anlamadım. Hangi yılların defterlerine baktığımı şimdi hatırlamıyorum, ama gördüğüm defterde eksik ya da yırtık sayfa yoktu. Ne olursa olsun, aralarında birinci defteri görmedim.

- Bunlar araba sundurmasındaydı dedi Swanny, Torben'in National Geographic'leriyle birlikte raflarda. Ne olduğunu tahmin edebiliyorum. Hani bahçıvanın bana Mor'un bazı kâğıtlar yakmak istediğini, oysa ateşin söndüğünü söylediği gün. Defleri bütün o basamaklardan yukarı taşımayı göze alamamış, sundurmadaki raflara yerleştirip unutmuş.

Elimdeki defter çekicilikten o kadar uzaktı ki, Swanny'ye defterleri okuyup okumadığını gerçekten merak edip sordum. Yüzü biraz kızardı.

- Kendi adıma rastladım.

- Ve senin hakkında neler dediğine baktın?

- Okumaya başladım, Ann, daha sonra da okumakta kendimi alamadım. Aynı bir roman okumak gibi. O kadar da değil, hani hep okumak isteyip de bir türlü bulamadığın bir romanı okumak gibi. Saçmalıyor muyum?

Ona söylemedim ama, Swanny kendi ismini görünce, günlükte doğumuyla ilgili bir şeyler olup olmadığını merak etmiş olmalıydı. O tarihi, temmuz 1905'teki o tarihi gördüğünde, içini hastalıklı bir heyecanın sardığını düşünüyorum. Yüzü kızardı. Belki de ona çok derin bakıyordum.

- Bunları okumamın doğru olup olmayacağını bilemedim. Kendi kendime, "Eğer Mor bunları yakmak istediye, içlerinde başkalarının okumasını istemediği şeyler olmalı" diye düşündüm. Ama bu kesin değil, öyle değil mi? Başka nedenler de olabilir. Başka nedenler olduğundan eminim.

Daha ilk sayfalarda Far'ın, yazdıklarını okumasını istemediğini anlatıyor. Hansine okuma bilmiyordu. Jack, Ken ve ben bu konuda son derecede dikkatliydik. Yalnız Mor yazdıklarını insanların okumasını istemediği konusunda çok az şey söylüyor, sadece Danca'nın bir çeşit şifre gibi olduğundan bahsediyor. Kendi kendime, "Belki insanların kendisiyle alay etmelerini istemediği için günlükleri yakmak istemiştir" diye düşündüm. Belki de öldükten sonra başkalarının –sen veya ben- bu günlükleri bulup gülünç olduklarını düşüneceğinden korktu.

Swanny'nin anlattığı, bütün yaşamı boyunca kendinden başka kimseye önem vermeyen Mor'a pek benzemiyordu. Onları yakmak istemesinin çok daha sade ve anlaşılır bir nedeni olabilirdi, günlükler artık işine yaramayacaklardı, bitmişlerdi, işlerini tamamlamış, kapalı birer defter gibi kalmışlardı. Mor ömrü boyunca pasaktan nefret etti. Doğal bir yazar olduğu için günlük tuttu, günün olaylarını, sanırım çoğu günlükçü gibi, ruhunun sıkıntılarını hafifletmek için bir kenara yazdı. Her gün böyle yazarlardan yüzlercesini psikiyatr kanepelerinde görüyoruz. Böyleleri geleceğin yargısıyla ilgilenmez.

- Sanırım haklısın, dedi Swanny, biraz rahatlamış bir sesle. Kendisini haklı çıkarmak zorundaydı, annesinin özel hayatına dalmanın hiçbir açıklanabilir yanı olamazdı.

- Tam ona göre şey. Eski elbiselerinden nasıl kurtulduğunu hatırlar mısın? Buraya

taşınırken, neredeyse bütün eşyasını sattı, oysa Tanrı şahittir, o eşyalar için istediği kadar yerimiz vardı. Günlükleri de odayı doldurdıkları için yakmaya kalktı. Günlüklerin ileride basılabileceklerini aklından bile geçirmemiştir.

- Basılmak mı? diye sordum.
- Evet tabii, Ann, neden olmasın?
- Bir sürü nedenden. Bazı şeylerin basılması pek kolay olmuyor.
- Oh, ben şahsen demek, istedim. Biliyorsun, yeterince param var. Bunu karşılayabilirim. Yüzüme hevesle baktı, birkaç yüz kopya?

Bunun ne kadar pahalı olacağını, kitap yayımlamanın sadece kitabı basıp bir şömiz içine koymak olmadığını, daha çok satış, dağıtım, tanıtım, promosyon, reklam demek olduğunu anlatmaya başladım. Sözümü kesti, söylediklerimi hiç dinlememişti.

- Gerçek bir çevirmen buldum. Belki de çok zekice davrandım, High Hill Kitabevi'ne gidip Danca'dan çevrilmiş birine rastlayana kadar bütün kitaplarımı taradım. Sadece bir tane Danca'dan çevirisi vardı. Çevirmen Margrethe Cooper adlı bir kadındı, İngiliz'le evli bir Danimarkalı olduğunu düşündüm, düşündüğüm de çıktı. Yayınevi aracılığıyla bir mektup yazıp ilk günlüğü çevirip çeviremeyeceğini sordum, şimdi onunla meşgul. O nedenle ilk günlük, benim doğumundan önce başlayana, burada değil.

Açıklamalar konusunda tek bir söz bile etmedi. Doğruca gözlerimin içine bakıyordu, tüm Westerby kadınlarının saklayacak bir şeyleri olduğunda baktıkları gibi, bakışları açık ve dürüsttü. Yüzünde endişe ya da gerginlik yoktu. Ben Amerika'ya gitmeden öncekine oranla çok daha mutlu görünüyordu. Gençleşmişti. İşte o zaman, onu görünürde çok pahalı macerasından vazgeçirmeye çalışmamak gerektiğini anladım. Bu macera ona iyi geliyordu, hayatla yeniden ilgilenmeye başlamasını sağlamıştı. Belki de aradığı cevabı bulacağını da düşünüyordu.

İki hafta boyunca onun yanında kaldım. Hangi eşyalardan kurtulmuştu bilemiyorum, ama her şey eskisi gibi görünüyordu. Ona hâlâ evi satıp taşınmayı düşünüp düşünmediğini sorduğumda, yüzüne inanamıyormuş gibi baktı. Büyük bir hakarete uğramış gibiydi, o zaman evi satma fikrinin aklından sadece bir an geçip kaybolduğunu anladım. Sürekli olarak Asta'dan bahsetti, zaman zaman merdivenlerde ayak seslerini ya da "Bu duyduğum, iyi kahvenin kokusu mu?" sözlerini duyduğunu söyledi. Bir keresinde yüzümü odadaki bir çekmeceye daldırıp Asta kokusunu duymamı istedi. Yine de kökleri ve bir zamanlar onun için bir tutku haline dönüşen araştırma konusunda tek bir söz etmedi.

Eğer günlükleri basmak çok pahalıya mal olursa, dedi bugün, harcayacağı para Asta'nın bıraktığı para olacaktı. Sanki tamamıyla ikna olmuş, annesinin günlüklerini yayımlama hakkı konusunda kimsenin bir şüphesi kalmadığına inanmış gibi gülümsedi.

Eve, Batı Hampstead'de o zamanlar bana ait olan daireye dönüp Daniel'in hayaletlerini karşılamaya hazırlandım. Swanny'nin yapmaktan vazgeçtiğini yapmaya, daireyi satıp başka yere taşınmaya karar vermem hayaletleri kovmama yardımcı oldu. Kendi kendime burada uzun süre kalmayacağımı, o nedenle buraya alışmak zorunda olmadığımı düşünüyordum.

Camden Town'daki daireyi almamın tek nedeni bebek evini koyabileceğim fazladan bir odası olması değildi, ama yine de bu fazla oda, benim için emlakçının hiçbir zaman tahmin edemeyeceği kadar önemliydi. Zamanı geldiğinde, bebek evi bütün odayı doldurdu. Asta'nın ölmüş olması, günlükleri, daha doğrusu günlüklerinin çokluğunun ona ayrı bir boyut kazandırmış ve gizli bir hayatı olan bir kadın haline getirmiş olması, bebek evi için bütün yaptıklarımı da daha ilginç hale soktu. O ana kadar zevkli bir dikişle hazırlanmış minyatür perdeler, küçük minder ve masa örtüleri olarak görünen şeyler birdenbire onun hayatıyla dolu eşyalar olmuştu. Odalardaki eşyayı çıkarıp taşınmak için kutulara ve torbalara yerleştirirken, gözüme daha değişik gönüdüler. Onlar dikişten bulabildiği boş anlarda tamamen değişik bir iş yapan, gündelik hayatını sayısız sayfaya dökmeye alışmış bir kadının elinden çıkmıştı. Bütün bunlar onu artık bebek evi yapıcısının karısı Asta, olmaktan çıkarmış, tamamen değişik, apayrı biri olmuştu.

Sanki Swanny'nin evinde bir odaya girmiştım, o da sırtını bana dönmüş oturuyordu, belki de Dickens okuyordu, bana döndüğünde gördüğüm, başka bir kadının yüzüydü. Gördüğüm o yüzün kime ait olduğunu, kimin yüzü olabileceğini çok düşündüm, ama bulamadım.

Paul Sellway, Willow Caddesi'ne altı buçukta gelecekti, evin ısınmamış olabileceğinden ya da Mrs. Elkins'in evi temizlemeye vakit bulamamış olabileceğinden endişe ederek erken gittim. Ancak daha adımımı hole atıp ışıkları yakmaya başladığımda, her şeyin eskiden de olduğu gibi kusursuzluğunu, evin sükûnetini ve sevimliliğini gördüm, ısının güzel bir yaz günü ayarında olduğunu hissettim. Etraf tertemizdi, ama her düzgün ev gibi burada da belirgin bir koku yoktu. Işığın yansıdığı her yer, kenarlar, yüzeyler pırıl pırıl parlıyordu.

Holdeki masanın üzerinde duran Chelsea saati durmuştu. Anlaşılan Swanny her akşam saati kuruyordu. Şimdi küçük yuvarlak kadran üzerindeki yaldızlı kollar (pırıl pırıl parlayan şeylerden ikisi) saat tam on ikiyi on geçte durmuştu. Küçükken bu saati üzerindeki iki heykelcik, porselen çiçeklerden yapılmış bir sehpa üzerinde oturan, yeşil kaftanlı ve türbanlı sultanla, yalnız onun için peçesini kaldıran odalık nedeniyle çok severdim. Duvardaki son Bing ve Grfdahl Noel tabağı 1987 tarihini taşıyordu. Bir ağaç dalına oturmuş, uzaktaki kentin gölgesine bakan iki karganın bulunduğu ilk tabağın kenarında juleaften (Noel Akşamı) 1899 yazılıydı. Önümüzdeki Noel'de de yeni bir tabak gelecekti. Çalışma odasına girdiğimde, Paul Sellway'i buraya almaya karar verdim, odadaki hava holdeki gibi sıcak olmasına karşın radyatörü açtım.

O zaman günlüklerin yukarıda değil, burada olmaları gerektiğini düşündüm, Sellway gelmeden önce defterleri aşağıya indirmeye karar verdim. Beklediğimden ağır, hatırladığımdan da çoktular ya da ben altmış üç defterden her birinin ne kadar ağır olduğunu unutmuşum. Hepsini aşağıya taşımak için, o merdivenleri dörder kere çıkıp inmeme gerekti. Altmış üçü de aşağıya gelince, onları nereye koymam gerektiğini düşündüm. Masada boş çekmece, duvarda boş bir raf yoktu. Üstelik defterlerin başka bir yere, gözden uzak, tozdan irak bir yere konulması gerektiğini de düşünüyordum. Günlüklerin geçmiş ve gelecek değerleri düşünülürken, bir banka kasasında daha güvencede olacakları kesindi. İyi ama, günlükleri kim çalardı ki? Bu günlükleri çalan her kimse, onlardan nasıl yararlanırdı?

Swanny çalışma odasını Torben öldüğünde değil -o zaman çalışma odasında yapabileceği fazla bir şey yoktu- günlükleri çevirmeye başlar başlamaz kullanmaya başladı. Torben'in

çalışma masası onun çalışma masası oldu. Kendini iddialı hissettiğini söylemişti, bir daktilo alıp kendi kendine üç parmakla yazmayı öğrenmeye başladı, sonunda da bunun en kolay ve en hızlı yol olduğuna karar verdi. Daktiloyu kullanmayı öğrendiğinde, çeviri işinden keyif aldı. Her sabah saat tam onda çalışma masasına oturup Asta'nın günlüğünü yanına koydu, defterdekileri Olivetti'de İngilizce'ye çevirdi.

Masaya oturdum, kendimi Swanny'nin yerine koymaya çalışarak ilk günlüğün sayfalarını çevirmeye, kaçınılmaz bir biçimde açıklamaların bulunduğu sayfaya yaklaşmaya başladım. Sorusunun cevabını yoksa daktiloyu almadan önce, her şeyi el yazısıyla kaydettiği sırada mı bulmuştu? Daha önce olmalıydı, ben Amerika'dan dönmeden de önce. Burada oturup on yıldan beri sorduğu sorunun cevabım birdenbire bulmuştu. Yoksa yaşadığı tam bir dışkırlığı, rahatlamadan gelen bir amaçsızlık mıydı? Birden Torben'in başından beri haklı olduğunu anlamış olabileceğini düşündüm; Asta bunamıştı; Asta düşüyor ya da hikâye uyduruyordu. 28 temmuzu gösteren sayfada (ya da belki 29 ya da 30'unda) gerçekten de Asta'nın kızı olduğunu, Rasmus'tan olup 28 temmuzda Lavender Grove'da Asta'nın vücudundan doğduğunu okumuştum.

Peki öyleyse, o beş sayfa neden yırtılmıştı?

Karşımdaki raflara bakarak, orada bulunan kitapları bir yere kaldırmayı, boşalacak yerlere de günlükleri yerleştirmeyi düşünürken, raftaki kitaplar arasında Penguin cinayet serisini gösteren yeşil sırtı gördüm. Bir tek kitap. Daha kitabı raftan indirmeden adını tahmin edebiliyordum.

Elimdeki kopya, Cary'nin bana verdiğinden çok daha iyi durumdaydı. Sayfa köşeleri kıvrılmamıştı, kapaktaki kolajın izi belli belirsiz görülüyordu: Madeleine Smith, Hawarvey Crippen, Oscar Slater, Dr. Lamson, Buck Ruxton, Alfred Eighteen Roper. Swanny ve Torben aldıkları her kitabın ikinci sayfasına adlarını ve günün tarihini yazarlardı. Artık kimse bu eski usul alışkanlığı sürdürmüyor. Yeşil sırtlı Penguin'in içine baktım ve başlığın hemen üzerinde Asta'nın el yazısını gördüm: A. B. Westerby, temmuz 1966.

Swanny'nin evindeki cinayet kitapları karton kapaklı iki Agatha Christie ile A. E. W. Mason'un The House of the Arrow'uydu. Daha doğrusu, Torben'in kitapları demek gerekir, çünkü içlerinde onun adı vardı. Anlaşılan Swanny bu kitabı Asta'nın eşyaları arasında bulmuştu, sayfaları karıştırırken Navarino Caddesi'nden ve Roper adından söz edildiğini görmüş, kitabı okumaya girişmişti. Roper adı, Asta'nın günlüklerinde de gördüğü bir addi. Bir süre sonra kayıp Edith'e gelmiş olmalıydı.

Yine de Roper adının günlükte sadece bir kez geçtiğinden emindim. Günlüklerin bu ilk cildini üç kez, önce el yazısı çeviriyi, sonra düzeltilmiş çeviriyi, en sonunda da baskıyı okumuş, buna karşın Cary bana Roper adından söz ettiğinde, hiçbir bağlantı kuramamıştım. Sonra anladım. Swanny'yi uyaran bölümler, o yırtık sayfalardaydı. Cary haklıydı. O bölümlerde Swanny, Alfred ve Lizzie Roper hakkında çok daha ayrıntılı şeyler, annesinin 1905'te yazdığı ve o dönemde yaşadıklarıyla ilgili notlar okumuştum. Okuduğu notlar doğrudan kendisiyle ilgiliydi.

Yeşil sırtlı kitabı karıştırarak Roper hakkında bir şeyler, kenarı kıvrılmış bir sayfa, bir not hatta altı çizilmiş bir satır arıyordum ki, kapı çalındı. Paul Sellway. Açık renk saçlı, uzun boylu bir adam bekliyordum, açık mavi gözleri ve uzun üst dudaklarıyla o yumuşak Danimarkalı yüzlerinden birini, Hansine'yi hiç tanımamakla birlikte fotoğraflarını görmüştüm,

özellikle de önlük ve keple görüldüğü fotoğrafları, Swanny de bana Joan Sellway'in uzun boylu, sarışın bir kadın olduğunu anlatmıştı. Bu nedenle Paul Sellway'in hayalindeki Hansine'ye ve kızına benzeyeceğine inanmışım.

Esmer ve inceydi. Eğer benden milliyetini tahmin etmemi isteselerdi, İrlandalı derdim. Bir İrlandalının ağzına, vahşi bakışlarına, keskin çenesine ve dalgalı sık siyah saçlarına sahipti.

- Biraz erken geldim, dedi, günlükleri görebileceğim düşüncesi beni heyecanlandırdı.

Yine de onu doğrudan çalışma odasına almak bana biraz kaba geldi. "Gelin, bir şeyler içelim" dedim.

Hayatımda ilk kez kendi evimden gurur duymanın keyfini yaşıyordum. Evet, burası benim evimdi, Cary'yi buraya getirdiğimde bunun pek bilincine varmamışım, belki de onu görmekten kaynaklanan heyecan gururumu bastırmıştı. Paul Sellway peşimden oturma odasına girdiğinde beklenmedik ve çocukça bir gurur duydum. Swanny'nin evinde renkler sadece süslerde ve tablolardadır. Yoksa altın ve gümüşün parlaması dışında her yer soluk ya da karanlıktır. Larsson'a baktığını, inceleyebilmek için bir adım yaklaştığını gördüm.

- Stockholm Sanat Müzesi'nde buna çok benzeyen bir tablo var, dedi. İlk bakışta bunun eşi sandım ama değil. Ötekinde köpek yok, yerine ikinci bir kayın ağacı var.

Swanny'nin duvarındaki resmin Stockholm'dekinin eşi olamayacağını, orijinal olduğunu söylemedim. Torben'in duvarlarına röprodüksiyon asmayacağını söylediği bilinirdi. O zamanlar Torben'in söylediklerini biraz züppe bulmuştum, şimdi de aynı fikirdeyim.

Ona bir içki verdim ve "Düşündüm de, hazır buradayken fotoğraflara da bakmak istersiniz" dedim, "Anneannenizin bir sürü resmi var.

- Hizmetçi üniformasıyla mı?

Biraz şaşırdım.

- Bir tanesi öyle. Üstelik onun da komik bir kılık olduğunu sanıyorum. Demek istiyorum ki iyi bir fotoğraf çıkması için o kıyafeti benim anneannem sizin anneannenize giydirmiş.

Kahkahalarla güldü. Çok içten, çok bulaşıcı bir gülüştü. Ona katılmaktan kendimi alamadım, kahkahalar arasında gülünç bir soru sordum:

- Neden gülüyorsunuz?

- Doktora tezimi Strindberg, özellikle de Tjânstekvinnan's Son adlı otobiyografisi üzerine verdim. Gerçekten de öyleydi, seçimimi hiç unutmadı. Annem seçtiğim konuyu öğrendiğinde hiç mutlu olmamıştı. Nedenini sordum.

Anneannem uzun süre hizmetçilik yapmıştı, aşağı yukarı yirmi yıl. O bundan bahsetmekten de hoşlanırdı. Ne de olsa gençliği...Annem bundan nefret ederdi, bir hizmetçinin kızı olmaktan utanırdı, sanıyorum anneannem de bunu kullandı. Ona hep takıldı, demek istiyorum. O zamanlar küçüktüm, ama bunları hatırlayabiliyorum. Anneannem eski üniformalarından birini giyeceğini, kepini kolalayacağını, kapıyı öyle açacağını falan söylerdi.

Anlattıkları bana Swanny'nin Joan Sellway'i ziyaretini, yalanlamasını, ters tepkileri hatırlattı. Paul Sellway'e Hansine'yi nasıl hatırladığını sordum. Ondan hoşlanır mıydı? Gözümde canlandırdığım, günlüklerin de doğruladığı sıcak anaç insan mıydı?

- Özellikle sıcak ve sevgi dolu olduğunu sanmıyorum, dedi. Şimdi düşündükçe, çocuklardan hoşlanmadığını anlıyorum. Bizimle birlikte otururdu, annemle sürekli olarak çekişirlerdi. Anneannem annemi kızdırmaktan hoşlanırdı, bunun tersini söylemek de mümkün. Ben büyükannemi, babamın annesini çok daha fazla severdim. Sanki bana daha çok insan muamelesi yaptığını, beni yetişkinlerin arasındaki oyunda bir piyon gibi görmediğini hissediyordum. Anladığım kadarıyla sıcak ve sevgi dolu olup olmadığını sorarken, Mogens ve Knud'la oyun oynayışını hayal ediyorsunuz.

O kadar şaşırdım ki, kendimi tutamadım.

- Demek ki günlükleri okudunuz?

- Tabii, bunu size söylemiştim.

- Çoğu insan sorduğumda, "Hayır ama karım okudu" diyor..

-Benim karım yok. Bir zamanlar vardı, ama Asta'nın günlüklerinin ilk cildi yayımlandığından bu yana yok. Şimdi bir sakıncası yoksa, günlüklere bir göz atabilir miyim?

Paul günlüğü iki eliyle, hem saygı hem de keyif belirtir bir biçimde tuttu. Sanki uzun süredir beklediği Noel hediyesine sonunda kavuşmuş bir çocuk gibiydi. Lekeler, sayfalardaki kahverengilikler dikkatini çekti. Asta'nın defterleri nasıl sakladığını, nasıl bulduklarını anlatınca kafasını inanmıyormuş gibi salladı.

Ona Asta'nın ilk baskısından açılmamış bir kopya gösterdim. Kitabı orijinalle karşılaştırdı, defterde eksik olan sayfanın kitapta ve el yazısı çeviride de bulunmadığını doğruladı. Daha ayrıntılı ve kesin bir karşılaştırma istersem bunun biraz daha uzun sürebileceğini söyledi. Günlüğü alıp gitmesine izin vereceğimi sanmıyordu, öyle değil mi? Sadece 1905 yılıyla ilgili olanı bile mi?

Bir saat önce olsa, bunun yapacağım en son şey olacağını söyledim. Oysa şimdi kendimi, eğer gerçekten almak zorundaydı, yapacak başka şey olmadığını söylerken duyuyordum. Günlüğün onun yanında güvende olacağından emindim. Swanny'nin mezarında dönmeye başladığı hissini bastırmaya çalıştım.

- Roper adı size herhangi bir şey ifade ediyor mu?

- Banyodaki Gelinler, dedi beklemeden. Sonra söylediklerinden kuşkulandı. Hayır, arsenik, dedi, her neyse, zehirleyen biri, Crippen gibi.

Anlattım. Daha doğrusu Carry'nin ne istediğini, benim tam olarak istemediğimi anlattım. O sırada ne isteyip ne istemediğimden de kesinlikle emin değildim. Ona Asta'nın Ünlü Duruşmalar kitabını da verdim. Ne de olsa elimde artık iki kopya vardı.

- Daha sonraki iki yılı kapsayan günlükleri de alabilir miyim?

İsteğini reddederek birinci cildi bitirdiğinde, gelip diğerlerini almaya zorladığımı biliyordum. Suratındaki gülümsemenin kaderine razı olmuş birinin tebessümü olmadığını görünce, onun da anladığını anladım. Söylemem gereken şey, beni o akşam yemeğe çıkardığıydı. Öyle özel bir davet falan değildi, ikimiz de aç olduğumuzun farkındaydık, genellikle yediğimiz saat geçmişti, üstelik South End Green'de öyle fazla restoran da yoktu. Yemeğe gitmeyi onun önerdiğini, ama bunu daha çok eski dostların birlikte yemeğe gitmeyi önerdikleri gibi yaptığımı söylemem gerekir.

- Çıkıp bir şeyler yiyelim mi?

- Mantomu alayım, dedim.

O gece çok sonra oturup Asta'nın ilk bölümünü okuduğumda, kitabın beni ne denli endişelendirdiğini görüp şaşırđım. Asta'nın Hansine'yi azarlamaları, anlattıklarının neredeyse mütevazı gibi görünen kötü niyetli yorumları sayfalardan geçip canımı acıtıncaya dek etimi çimdikledi. Hayatımda Hansine'nin torunlarının Asta'nın kötülük dolu cümlelerini nasıl karşıladıklarını düşündüm. Joan Sellway annesinin "bir çiftlik hayvanı gibi", "şişman ve kırmızı suratlı" bir kadın, paragöz, tembel ve patronunun yanında bunayacak derecede aşağılık olarak tanımlandığını okuduğunda, kim bilir neler hissetmiştir?

Paul bana kitabı okuduğunu söylememiş olsaydı, kendimi daha da kötü hissedeceğimi düşündüm ve yukarıda her kim varsa ona sessiz bir dua göndererek Paul'e günlükleri okuyan karılar konusundaki o salakça soruyu sorduğum için şükrettim. Yine de kısa zamanda Asta'nın zehir dolu yargılarını hem orijinal metinde hem de Margrethe Cooper'ın çevirisinde okuyacaktı. Görevini bilen biri olduğundan yakında görüşeceğimizden emindim, yine de bütün belgeleri kısa bir notla bana gönderse, çok fazla şaşmazdım.

O gece geç saatlere kadar uyumadım, günlükleri karıştırıp Roper adını, Swanny'nin kimliği hakkında ipuçları aradım; tek bulduğum Asta'nın, Rasmus'un yeni bebek konusundaki soruları ve bebeğin görünüşü hakkında söylediklerine, saklayacak bir şeyi olmayan birine oranla çok daha fazla yer ayırdığıydı. Rahatsız oldum. Daha önce hiç evlenmedim, evlilik hakkında pek bir şey bilmiyorum, yine de bir tarafın diğerinden böylesine önemli bir gerçeği sakladığı bir ilişki bana çok itici geldi. Bunlar benim büyükannem ve büyükbabamdı, birbirleriyle elli yılı aşkın bir süre evli kalmışlar, bütün bu süre boyunca aynı yatağı paylaşmışlar, bir dizi çocuğun doğmasına neden olmuşlardı. Bunları düşünmek beni Swanny'nin belki de hayatının sonuna doğru vardığı sonuca yaklaştırdı, Asta geri adım atıp evlat edinme hikâyesini uydurduğunu söylerken, belki de gerçeği anlatıyordu.

Ya imzasız mektup? Tabîî Torben bu mektubu Asta'nın gönderdiğine inanıyordu. Asta, Swanny'nin elinden mektubu kapmış, hızla küçük küçük yırtarak yakmıştı. Kimsenin harfleri tanıyamaması için mi?

Böyle bir mektup yazmak, Swanny'ye gerçekleri anlatmanın çok dolambaçlı da olsa bir yoludur. Asta belki de ölmeden önce Swanny'nin gerçeği öğrenmesini istediğinden mektup yollayarak da ilk kez söylemenin dayanılmaz yükünden kurtulmuştu. Daha da ötesi, haberi kendi vermeyeceğinden ikisi arasında çıkması kesin tartışma ertelenmiş, böylelikle de Asta seçeneklerini, -itiraf ya da ret- bir kez daha gözden geçirecek fırsatı bulmuştu.

Oysa sonunda, iki seçeneği de kullandı.

On dokuzuncu bölüm

Günlükleri çevirmek, Swanny'ye oldukça pahalıya patlamıştı. Bir kez başladıktan sonra, devam etmesi gerektiğini düşünmüş ve Margrethe Cooper'dan 1905 ve 1914 arasındaki on günlüğü çevirmesini istemişti.

Mrs. Cooper çok meşgul bir kadındı, sadece Danca değil, üç değişik İskandinav dilinde çeviriler yapıyordu, aynı zamanda da her iki yönde çeviri yapabilecek kadar yetkin bir dilciydi. Bunun anlamı, İngilizce kitapları Danimarkalı yayıncılar için Danca'ya, Danca yazılmış kitapları da İngiliz kitabevleri için İngilizce'ye çevirdiğiydi. İngiliz'le evli bir Danimarkalı olarak, tıpkı Swanny gibi iki ana dil öğrenerek büyümüş, her ikisinde de uzmanlaşmıştı. Swanny'nin aksine -Swanny de bunu ilk itiraf eden olurdu- edebiyat konusunda gerçekten duyarlıydı, çeviri yaptığı dillerdeki ritmi yakından bilirdi.

Yine de hayatının birkaç ayını, hatta belki de birkaç yılını zengin bir kadının kaprisi olarak adlandırdığına inandığım günlüklerle geçirmesi düşünülemezdi. İşe başladığında, yapacağı çevirinin basılacağını ya da basılmasının düşünüleceğini bile aklından geçirmedini sanıyorum. O çeviriyi sadece para için yapıyordu. Ancak çok geçmeden önündekilerin sırada günlükler olmadığını, örneğin üslup ve içerik açısından Torben'in kuzininin Sen-Petersburg günlüklerinden oldukça farklı olduğunu görmekte gecikmedi. Swanny'ye anlattığına göre günlükler üzerinde çalışmasının nedeni bir taraftan Asta'nın söyledikleri karşısında hayranlığa düşmesi, diğer taraftandan da çevirdiklerinin bir gün basılabileceğine gerçekten inanmasıydı.

Bütün bunlar Swanny'ye cesaret verdi. Margrethe Copper'ın ilk taslaklarını görünce de çok heyecanlandı. Asta'nın annemin doğumu ve Morfar'ın ilk kız çocuğunu reddetmesiyle ilgili sözlerini okuduğunda neler hissettiğini hiç anlatmadı. Belki de bunca zamandan sonra, bu hisse katlanmayı öğrenmişti. Tabii o zamana kadar ona doğumuyla ilgili fikir veren beş sayfayı çoktan yırtmıştı.

Kendi kendine Morfar'ın ne bildiğini sormuş mudur? Günlüklerde Morfar'ın bir şeyler bildiğini gösteren hiçbir şey yok o kadar ki Asta'nın kendisi bile Morfar'ın Swanny'den nefret etmesi karşısında şaşkınlığını gizleyemiyor. Bir biçimde Swanny'nin kendi çocuğu olmadığını hissetmiş, hatta kuvvetle şüphelenmiş olması muhtemeldir, ama Asta'nın ona ihanet etmesi düşünemeyeceği bir ihtimaldir. Swanny'nin güzelliği, açık renk saçları ve teni, uzun boyu, bütün bunlar aleyhine kanıtlardı. Swanny bunları kimden almıştı? Herhalde kendi kahverengi tenli, kahverengi saçlı geniş ve kısa köylü ailesinden değil; Asta'nın kır saçlı, çilli, kalın kemikli atalarından da değil, onların hiçbirisi yüz yetmiş santime bile erişememişti, oysa



Swanny daha on yedisinde bir yetmiş aşmıştı bile. Ama Asta ona ihanet edemezdi, Asta onu kandırması olamazdı.

Swanny'nin bütün bu soruları kendi kendine sorup sormadığını bilemem, çünkü doğumu ve evlat edinilmesiyle ilgili konuları benimle bir daha hiç konuşmadı. Daha sonraki davranışlarında doğumuyla ilgili spekülasyonun hâlâ hayatında önemli bir yer tuttuğunu gösterir belirtiler olsa da bu konudan bir daha hiç söz etmedi. Benimle bile konuşmadığı bir konudan başkalarına bahsetmiş olması mümkün değildi. Kaldı ki o dönemde, yani yetmişli yaşlarda kendisi için dokunulmaz olması gereken bir rol, bir yer hazırlıyordu; Asta Westerby'nin kızı rolü.

Gelecekteki tüm başarısı, Asta Westerby'nin kızı olmasına bağlıydı. Günlüklerin koruyucusu ve yayıncısı, mabedin bekçisi olacaktı, aynı zamanda da yaşayanların sırdaşı, ölülerin de sözcüsü.

1905 yılıyla ilgili olan, daha sonra Asta olarak tanınacak bölümü iki İngiliz yayınevine gönderdi, her ikisinden de bir ret cevabı aldı, ikinci yayıncı elindeki kopyayı ötekinden de daha uzun süre tutmuştu. Yıl 1976'ydı, The Country Diary Edwardian Lady henüz yayımlanmamıştı, daha bir yıl yayımlanmayacaktı. Swanny'nin elindeki elyazmasına Danimarkalı Bir Kadının Günlüğü adını vermesi, bir rastlantıdan başka şey değildi.

Reddedilmek, cesaretini kırmadı. Daha başlangıçtan beri günlüklere güveniyordu, üstelik artık dostu olan Margrethe Cooper da onu destekliyordu. Danimarkalı yayıncı Gyldendal'i orijinallere bir göz atmaya ikna eden de oydu, büyük çaba harcayarak eski bir Roneo makinesinde fotokopiler çekti; bunun sonucunda da Asta'nın Danca tuttuğu günlükler ilk okuyucularıyla anavatanında tanıştı. Glydendal, Astas Bog adıyla kitabı geniş format ve kusursuz resimlerle birlikte 1978 yılında yayımladı.

Swanny aynı yıl Londralı bir yayıncı bulduğunda, resimler İngiliz baskısında da yer aldı. Resimlerden yarısı karakalem ve suluboyaydı, biri yüzyılın hemen başlarında Hackney pazarını, bir diğeri de motorlu araba kıyafeti giymiş bir kadını gösteriyordu. Gerisi aile fotoğraflarıydı. Kapakta Asta'nın çok gençken, Stockholm'de, Nackströmögatan'da Berzelius adlı bir fotoğrafçının çektiği resminin yer aldığı bir madalyon vardı. Resimde V yakalı ipek elbisesini giymiş, saçı kıvrıkcık bir perçem dışında ensesinde toplanmıştır, ama bu resim birinci günlüğe uygun bir resim değildir. Asta her ne kadar yaşından büyük gösteriyor olsa da bu resmi, annesinin kuzeni ve onun çocuğunu, Bodil ve Sigrid'i ziyaret ettiği sırada, daha on dört yaşındayken çekirmiştir.

Asta'yı daha fazla anlatmam gereksiz sanırım. Kitabı okumayanlar bile en azından görmüşlerdir. Kitabı görmeyenlerse reklamlarını dergilerde, gazetelerde ya da büyük mağazaların vitrinlerinde seyretmiştir. Swanny özellikle kurnaz olmamakla birlikte, yayıncının kitaptaki resimleri takvimlerde, çay peçetelerinde, reçel kavanozlarında, yatak çarşaflarda, fırın eldivenlerinde, kartlarda ve çanak çömlek üzerinde kullanmasına izin veren maddeleri yapılan mukaveleden çıkarmakta ısrar etmişti.

Yayıncılar kitabın bir kült oluşturması bir yana, iki binden fazla satamayacağını düşünerek Swanny'nin isteklerini kabul etmekte pek sakınca görmemişlerdi. Kitap ekimde yeniler için en uygun günlerde piyasaya çıkacaktı. O aralar Swanny Kopenhag'daydı, Gyldendal'in konuğu olarak orada Astas Bog baskısını tanıtmaya çalışıyordu. Geceyi o sıralar yeniden saygınlığa başlayan depodan otele dönüştürülen bir binada geçirdi; burası Asta'nın

hikâyelerinden birinde, sarhoş bir akrabanın barda karşısındakine bira şişesi fırlattığı ve geceyi karakolda geçirmek zorunda kaldığı Nyhavn'dı.

Swanny Danimarka'da iyi vakit geçirmişti. Bana yazdığı iki ya da üç mektupta kendini eve dönmüş gibi hissettiğini söylüyordu, ama gerçekteyse burada bundan önce de uzun süre geçirmiş, özellikle de Torben'le tanıştığı sefer Danimarka'da üç ay kalmıştı. O günden sonra Torben'le birlikte sık sık Danimarka'ya gitseler de hiçbirinde iki haftadan fazla kalmamışlardı. Onlar Kopenhag dışına pek çıkmamışken şimdi Swanny bütün ülkeyi geziyor, Aarhus'tan Odense'ye, oradan da Helsingfr'e gidiyordu. Yayıncısının halkla ilişkiler bölümü Swanny'yi çok sevmiş olmalıydı. Swanny Danca konuşabilen bir yabancıydı, Danimarkalıları tanıyordu, her yere gidip her şeyi yapmaya hazırdı. Onu televizyona çıkarırken dublaj yapmak ya da bir çevirmen bulundurmak zorunda değillerdi. Swanny için hiçbir yerel gazete bir mülakat vermeye değmeyecek kadar önemsiz olamazdı.

Kuzenlerini, daha doğrusu Torben'in akrabalarını ziyaret etti, kendi büyük teyzesi Frederikke'nin oğlu, çocuğu olmadan ölmüştü. Roskilde'de Torben'in yeğeni ve kocasıyla birlikte bir hafta geçirdi. Tiyatroya ve operaya gitti, Frederiksborg ve Fredensborg şatolarını, Odense'de Andersen'in evini gezdi. Kopenhag'da, Andersen'in Küçük Denizkızı heykelininin yanında resim çekirdi, o günden sonra günlüklerin her baskısının arka sayfasında bu fotoğraf yayımlandı. Swanny burada tüvit bir takım ve kraliçenin giydiğine benzer küçük keçe bir şapkaıyla görülür, olmazsa olmaz çantası sol koluna asılıdır. Boyunun uzunluğu, dik ve ince vücudu, güzel bacakları, ince bilekleri, yüksek topuklu ayakkabılar içine hapsettiği biçimli ayakları nedeniyle yaşından daha genç görünür. Gerçekten de insanlara söylediği yaştan bile daha genç görünmektedir.

Bana gönderdikleri, eğlenen ve mutlu bir kadının mektuplarıdır. Burada küçük bir abartı var: memnun olmayı öğrenen, yeni yeteneklerini keşfeden bir kadının mektupları. O da, benim gibi, şimdiye kadar başka birisinin gölgesinde yaşamış olduğunun farkına vardı. Önce Asta'nın, sonra Torben'in, sonra yeniden Asta'nın gölgesinde. Kendini ona adanmış, itaatkâr hatta köle olmuş, en sevilen çocuk, iyi eş olarak görülmüştü, kendi kişisel hayatını onların eline bırakmıştı. Torben de Asta da iyi niyetli despotlar olmalarına rağmen Swanny'yi bir çeşit boyunduruk altında tutmuşlardı, Annesi ona çocuk muamelesi yapıyordu. Kocası ise onu bir kaidenin üzerine yerleştirip tapmış, her istediğini verip karşılığında yanında olması dışında bir şey beklememiş, ne var ki hiçbir konuda fikrini alma zahmetine katlanmamıştı. Ne düşündüğünü hiç sormadı. Swanny'nin partileri bile kocasının arkadaşlarını eğlendirmek ve diplomatik ilişkilerini geliştirmek için verilirdi. Eğer karar ona bırakılsaydı, Swanny hiç zamanını deniz tarihi profesörü Aase Jfrgensen'le geçirmek ister miydi?

Oysa şimdi kendi başına, kendi için bir şeyler yapıyordu, kendi iradesine uyuyordu. Yapmak istediği için. Üstelik yaptıkları için onurlandırılıyor, saygı görüyor, aranıyor. Torben'le evlendiğinden beri hiç yapmadığı bir şeyi yapıp para da kazanıyordu.

İlginç olanı, bütün bunların başını döndürmemesiydi. Asta'nın ilk basımından sonra -daha sonraki baskılarda da görüleceği gibi- gazeteciler ona ısrarla günlüklerin başarısının onu şaşırtıp şaşırtmadığını sormuşlardı. Böyle bir sonucu düşünde bile görmüş müydü?

- Daha ilk sayfayı okurken, elimdekinin özel bir şey olduğunu anladım, dedi Observer'a.

Sunday Times'a daha keskin bir dil kullanıyordu: "En çok şaşırdığım, ben daha ilk günden günlüklerin büyük bir başarıya ulaşacağından eminken, elyazmalarını gönderdiğim yayıncılar

bunu göremedi. Oysa deneyimlerinden bir şey öğrenmiş olmalarını beklerdim."

- Öyleyse kendiniz iyi bir yayıncı olabilir miydiniz?

- Ben gençken, kadınlar yayıncılık yapmazdı, dedi Swan

Onunla mülakat yapan genç kadın Swanny'nin hiç üniversiteye gitmediğine inanmadı. Öyleyse, nasıl okur yazardı? Danca'yı nereden öğrenmişti? Bunun gibi sorular. Swanny bu sorulardan gocunmadı, soruları olduğu gibi kabul etti. Bana bir kez bu ülkede ilk canlı radyo programına çıktığı gün çok gergin olduğunu anlatmıştı. Ancak mülakat başladığında her şeyin yolunda gittiğini hissedip, bunda keyif bile almıştı. Sonra mülakatı yapan ona kitabın kaçta satıldığını sordu. Bilmiyordu. İkisinin arasındaki masanın üzerinde bir nüsha vardı, Swanny uzanıp kitabı aldı, ama kitap program için gönderilen promosyon kitabıydı, üzerinde fiyat etiketi yoktu.

- Maalesef bilmiyorum, ama fiyatı ne kadar yüksek olursa olsun, buna degecektir deyip güldüm, o da güldü, gayet iyi oldu.

Değişmiş bir kadındı, profesyonelleşmişti. Her gün günlüklerin üzerinde çalışıyor, daha yayımlanmamış elli üç defterle ilgileniyordu. Sık sık Margrethe Cooper'la görüşüyor ya da yayıncılarla öğle yemeği yiyordu. Hafızalı bir elektronik daktilo aldı. Daha önce duygusal roman ve sözde kaliteli dergilerle kısıtlı okuma alışkanlığı artık ünlü günlüklere yönelmişti: Pepys, The Paston Letters, Fanny Burney, Kilvert, Evelyn ve The Journal of a Disappointed Man.

Haftada iki gün, öğleden sonra, profesyonel bir sekreter gelip yazışmalarla ilgileniyordu. 1979 yılının baharında Swanny okurlardan haftada ortalama iki mektup alırken, bu sayı yılın sonunda günde dört mektuba çıktı. Sekreteri Sandra sadece Asta için karmaşık bir dosyalama düzeni kurdu: Swanny'nin ajanı için -o yıl kendine bir ajan tutmuştu- bir bölüm, film ve televizyon önerileri için bir başka bölüm, yabancı yayıncılar için ayrı bir bölüm, sadece Amerikalı yayıncısı için özel bir bölüm ve okuyucu mektupları, sanatçı resimleri, kapak düzenlemeleri, gazete ve dergi eleştirileri ve program için ayrı ayrı bölümler.

Yavaş yavaş açık toplantılara, ödül vermeye, yarışmalarda jüriliğe, konuşma yapmaya, edebî yemeklere davet edilmeye başladı. Ama bütün bunlar daha sonrası içindi-1979'da Asta tüm kitabevi vitrinlerini süsler ve roman satış listesinde yukarıya tırmanıp nisanda bir numaraya çıkınca' davetlerden çoğu mülakat isteyen gazete ve dergilerden geliyordu. Öyle sanıyorum ki, o dönemde hiçbir daveti geri çevirmedi. Bir ömür boyu kendinden çok az bahsettikten sonra, günlükleri nasıl bulduğunu, ne kadar değerli olduklarını nasıl tahmin ettiğini bütün dünyaya anlatırken, neler yemekten, içmekten, giymekten hoşlandığını, tatillerde nerelere gittiğini, akşamları ne yaptığını, ne okuduğunu, televizyonda neler izlediğini ve medyada en çok kimi beğendiğini açıklamak fırsatını kaçırmadı. Tabii, bir de Asta'dan bahsetti.

Bütün bu "profiller" içinde Asta'nın, günlüklerin yazarının kızından, hatta en sevdiği kızından başka bir şey olabileceğini ima eden en ufak bir sözcük bile olmadı. Uzunca bir süre Asta'dan adıyla ya da benimle olduğu zamanlardaki gibi "Mormor" ya da "anneannen" diye bahsederken, artık gazetelerde ve televizyonda sadece "annem" sözü okunup duyuluyordu. Tabii bütün bu makalelerden büyük çoğunluğu, dergi okuyucularının sonsuza dek ilgilenecekleri sanılan Westerby ailesinin yaşamına ayrılıyordu; Swanny ise tüm anı ve anekdot isteklerini yerine getirmeye çalışıyordu. Anlattıkları "annem derdi ki..." ve "babamın

dediğine göre..." ya da "abilerim şuna buna gitti..." veya "ben doğduğumda"yla doluydu. İkinci cilt, 1915 günlüğüyle başlayan Ölü Bir Odadaki Canlı Şey yayımlandığında, televizyonda babasının kız kardeşine yaptığı bebek evini anlattı, anlatırken de böyle bir oyuncak için kendisinin fazla büyük olduğunu eklemeyi unutmadı.

Bunun sonucunda Woman's Own dergisi evime bir fotoğrafçı göndererek asma kattaki bir odaya yerleştirdiğim Padanaram'ın resmini çekti. Fotoğrafçı Padanaram'ın içinin, dışının, üstünün resimlerini çekerek dergide Swanny'nin mavi tüvit elbise giymiş, mavi keçe şapkalı Birinci Dünya Savaşı sırasında Asta'yı ve Mogens'in (Jack) Somme'da ölmesini anlattığı röportajın yanında kullandı.

Swanny'nin kendinden ya da aileden söz etme yönteminin biraz değişmeye başlaması bu döneme rastlar. Bu değişikliğin ikinci günlük dizisinin yayımlanmasına bağlı olup olmadığını bilmiyorum. İkisinin arasında belirgin bir fark yoktu ve bu davranış tuhafliğini açıklayacak bir neden bulmakta da zorlanıyordum.

Yetmiş altı yaşındaydı. Bunu Torben'in Asta için söylediklerini hatırlatmak için söylemiyorum. Swanny'nin bunadığını düşünmek aklımdan bile geçmedi. Yetmiş altı yaşındaydı ama yetmiş yedi olduğunu söylemeye başlamıştı. Gazetede günlüklerle ilgili bir şey yazıldığında -hemen hemen her gün bir şeyler vardı- Swanny'nin yaşı yetmiş yedi olarak belirtiliyordu, üstelik bunlar temmuzdaki yetmiş altıncı yaş gününden de önce oluyordu.

Bir şey daha vardı. Swanny artık Kim Kimdir'e alınmıştı tabii anne ve baba adı olarak Rasmus Westerby ve Asta Kastrup, doğum yeri ve tarihi olarak da Londra, 28 temmuz belirtiliyordu. Ancak bir kadın dergisindeki astrologa verdiği mülakatta, nisan sonunda başlayıp mayısın ilk üç haftasını içine alan Boğa burcunda doğduğunu açıklamıştı.

Başlangıçta bütün bunları gazeteci yanlışı diye geçiştirdim. Her zamanki gibi tarihlerde yine yanlışlardı. Ama daha sonra Ölü Bir Odadaki Canlı Şey'in karton kapaklı baskısı için hazırlanmış şömiş nüshasında -geçmiş eleştirilerden örneklerle zenginleştirilmiş kısa bir biyografi- Swanny'nin doğum tarihinin 1904 olarak yazıldığını gördüm.

- Hayır, hayır, düzeltmek istemiyorum, dedi, bunu ona söylediğimde.
- Bunu yapmak çok kolay, dedim, zaten sana bir nüsha göndermelerinin de bir nedeni bu, düzeltmen için.
- Değiştireceklerini sanmam. Daha önce hiç görmediğim bir bakışı vardı.
- Swanny, tabii ki değiştirirler.
- Mor'un günlükleriyle ilgilenmeye başladığım gün, kendi kendime yaş konusunda hiç yalan söylememe sözü verdim. Olduğundan daha genç olma iddiası o kadar küçültücü ki.
- Hayır, sen olduğundan daha yaşlı olmakta ısrar ediyorsun, bu da küçültücü bir şey değil, sadece saçma.
- Benim yaşımdayken, bunun pek bir önemi yok, dedi Swanny büyük bir mantıksızlıkla.

Sadece dürüst olmaya çalışıyorum. Bütün yaptıklarım da açık ve dürüst olmak, bizi böyle yetiştirdi, ben de buna uygun yaşamaya çalışıyorum.

Kendimi gülmekten alamadım. Hakarete uğramış gibiydi. Mayıs 1904'te doğduğunu söylemek dürüstlük, öyle mi?

- Her şeyi çarpıtıyor bu gazeteler.

Niyetinin ne olduğunu anlayamıyordum. Birkaç hafta sonra Sunday Express'te Birinci Dünya Savaşı'nda kaybettiği ağabeyinin 1918'de Argonne'da öldüğünü söylediğini gördüm. Eğer mülakatı yapan gazeteci zahmet edip Asta'yı karıştırırsa, Swanny'nin iki yüz mil ve iki yıl yanıldığını görecekti.

Kuzenim John'un da söylediği gibi, en mantıklı açıklama, olayları karıştırmaya başlamış olmasıydı. Bunu söylemek için telefon etti. O ve ağabeyi, belki de Swanny'nin edebî çevrelerdeki ününü de kıskanarak kendilerini Mogens/Jack Amcamızın anısının koruyucusu ilan etmişlerdi. Bir ara, belki de Asta Morfar'ın ölümünden sonra Swanny'nin yanına taşınırken, Jack'in Fransa'dan annesine yolladığı mektupları ele geçirmişlerdi. Büyük bir ihtimalle mektupları Asta vermişti. Ölü bir evladın eve yazdığı mektuplara duygulanacak son insandı o. John ve Charles ellerindeki belgeleri John'un yazdığı bir giriş, mektupları birbirine bağlamak için kullanılan birkaç şiirle birlikte bastırmaya çalışmışlardı. Deyim yerindeyse, Swanny'nin harekete geçirdiği trene binmeye uğraşıyorlardı. Ancak, gayretleri boşa gitti. Hiçbir yayıncı mektupları basmaya yanaşmadı, Jack'in "Çok iyiyim, evde de her şeyin yolunda gittiğini umuyorum" gibi mektuplar yazmış olduğunu görünce, doğrusu yayıncıları haksız bulamadım.

John Sunday Express'e başvurup, düzeltme istedi, ama gazete düzeltme yapmadığı gibi, John'un mektubunu da yayımlamadı. Gazeteci Swanny'yle yaptığı sohbeti banda almıştı, eminim bandı dinlediğinde konuşunun açık bir sesle ve tereddüt etmeden ağabeyinin Büyük Savaş'ın son aylarında Argonne'da öldüğünü söylediğini yeniden duymuştu.

Ömrümde ilk kez John'la bir konuda anlaşmıştım. Swanny'nin -John'la konuşurken bu deyimini kullandım- "kafasının karışık" olduğunu kabul ediyordum. Son zamanlarda çok çalışmış, kendini yayıncıların en çok satan kitap bile gerekli bulduğu promosyon makinesinin dişlilerine kaptırmıştı. Mafsallarındaki kireçlenme yine canını acıtmaya başlamıştı. Bana dinlenmeye ihtiyacı olduğunu, Rasmus, akrabalarıyla birlikte bir gemi yolculuğuna çıkacağını söylediğinde rahatladım.

Yirminci bölüm

Paul telefon etti, Asta'nın orijinal defterini Margrethe Cooper'ın çevirisi ve basılı kitapla karşılaştırdığını söyledi, bulduklarını tartışmak için buluşmayı önerdi.

Arada neredeyse hiç fark olmadığını duymakla düş kırıklığına uğramadım. Bütün bunları çok çabuk, dört günde yapması hoşuma gitti, "Gece gündüz bununla uğraşmış olmalı" diye düşündüm. Ne yüzünde ne de davranışında okuduklarından hakarete uğradığını gösterir bir belirti yoktu, ama söylemek zorunda olduğumu söylemeyi daha fazla ertelemek niyetinde değildim.

- Anneannemin senin anneannene karşı daha az sert, daha az hakaret dolu olmasını isterdim. Yazdıklarını düşündükçe, kaşlarım çatılıyor, onun adına senden özür dilemem gerekir.
- Öyleyse ben de anneannem meraklı, beceriksiz olduğu porselenleri kırdığı için özür diliyorum.
- Bir kişinin atalarının diğerinin ataları, üstelik de yaşadıkları hakkında neler düşündüğünü kesin olarak bilen pek insan olmamalı, dedim.
- İnsanlar günlüklerine yazdıklarında, konuştuklarından daha mı dürüst oluyorlar?
- Evet, kimsenin yazdıklarını görmeyeceğini düşünüyorlar.
- Yani sence bir kadın bütün bir hayatını yazıyor ve bunu kimsenin okumamasına mı dua ediyor?
- Asta öyle yaptı. Yalnız bununla da kalmadı, yazdıklarını çöpe atmaya kalkıştı.
- Bir şeyi çöpe atmanın çeşitli yolları var, dedi Paul. Bu bir şeyi gerçekten yok etmek istiyorsan, işin çok güç değil demektir. Bulunmasını istemediğinden emin misin?

Willow Caddesi'ndeydik. Eve gidip birkaç parça elbise almış, tekrar buraya dönmüştüm. Tıpkı günlükleri bulduktan sonra Swanny gibi, evi satma fikrini unutmuşum. Belki de asıl sihir günlüklerdeydi. İnsanın zevkini değiştiriyorlardı...insan onların bulunduğu yerde olmak istiyor, onlarla aynı çatının altında kalmaya bakıyordu.

Paul önümüzdeki masaya günlüğü, elyazması çeviriyi ve kendi Asta nüshasını koydu. Sayfalar arasında renkli kâğıt parçaları vardı ama sadece şurada burada ilginç olduğunu sandığı, bana göstermek istediği bir satırın ya da bölümün yerini göstermek için kullanılmışlardı. Margrethe Cooper'ın çevirisi kelime kelime defterin eşiydi, beş sayfası eksik defterin. Asta'nın ilk baskısı Cooper çevirisinin yayımlanmış haliydi, ne bir satır eksik ne bir satır fazla.

İlk renkli kâğıdı 2 kasım 1905 tarihine, Morfar'ın Danimarka yolculuğundan döndüğü güne koymuştu. Roper'la hiçbir ilgisi olmayabilirdi, ama kocasının kızını hiçbirinin ailesine benzetemediğini söylemesini Asta'nın bütün ayrıntılarıyla yazması ona ilginç gelmişti. Bir sonraki şubatta da buna benzer notlar vardı, Paul onların da yerini işaretlemişti. Asta neden sadakati konusunda bu kadar çok diklenmiş, evlilik yeminlerine ihanet eden kadınlara neden

tam bir sayfa ayırma gereğini duymuştu? Anlaşıldığı kadarıyla o kocasına ihanet eden kadınlardan değildi, peki o zaman bu konuyu böyle ayrıntılarıyla işlemenin anlamı neydi?

Ona Swanny'yi anlattıran, Swanny'nin son yıllarını karartan kuşkudan, şimdi anladığım kadarıyla, günlüklerin bulunup yayımlanmasından sonra bile hiçbir zaman dinmeyen, ölümünden birkaç yıl öncesine kadar sürüp, "ünlü bir duruşma" hakkında bir kitap okumasıyla ilginç bir sonla noktalanın kuşkudan bahsetmemi sağlayan ipucu buydu.

Paul bütün anlattıklarımı dikkatle dinledi. Çok ilginç bir dinleme şekli vardı. Göz teması sağlamadan bütün dikkatini veriyordu, başını eline dayayarak, yüzünde küçük bir kontsatrasyon, kesin bir sessizlik içinde kalıyordu. Bu kadar ince ve aynı zamanda bu kadar atletik yapılı bir adamın, bu kadar zaman kesinlikle sessiz durması, sessizce dinlemesini görmek ilginç bir şey.

Ona Swanny'nin tüm hikâyesini anlattım. Bazen, özellikle uzun bir hikâye anlatırken, acele etmeniz gerektiğini, bazı ayrıntıları parlatırken diğerlerini kısa kesmek zorunda olduğunuzu sanırsınız. Paul'le değil. Eğer öğrenmek istiyorsa, önleyecektir, gerekirse saatlerce dinleyecektir. Benim hikâyem saatler değil, sadece on beş dakika sürdü. Tek bir soru sordu.

- Onda Asta'nın çocuğu olmadığı kuşkusu yaratan neydi?
- Anlatmadım mı? İmzasız bir mektup aldı, hani gazetelerden kesilmiş kelimelerden oluşan o mektuplardan.

Yüzünün değiştiğini, çok solduğunu ya da buna benzer bir şey olduğunu ancak şimdi düşününce söyleyebiliyorum. O zaman hiçbir şeyin farkına varamamıştım. Hikâyeme devam ettim, sonunda da Swanny'nin kendini kim sandığını da söyledim.

Swanny günlüklerden epey para kazanmıştı. Bütün dünyada yayımlanmış, 1985 yılında İngilizce ve Danca dışında yirmi ayrı dile çevrilmişlerdi. Bir de film yapılmıştı, bence felaket bir şeydi ama iyi para getirmişti, bir de tabî 1984 yılında yılın en iyi televizyon dizisi seçilen Asta adlı beş bölümlük televizyon yapımı da vardı. Rasmus'un Asta'yla tanışması ve çeyizi duymasıyla başlayıp, Jack'in ölümünden kısa süre sonra Asta'nın Harry Amca'yla buluşmasıyla biten bir dizi: sakallı bir Anthony Andrews, kırmızı perukalı bir Lindsay Duncan ve asker üniformalı Christopher Ravenscroft. Aynı dizi Amerika'da PBS kanalında, Avrupa'da da değişik kanallarda gösterilmişti.

Çok para kazanmış, para harcarken her zaman yaptığı gibi itinayla harcamıştı. Sanki Torben hâlâ hayattaydı, harcanan onun parasıydı. Ama mantıklı bir kadındı, paranın büyük bir bölümünü kendi bakımı için harcamaktan kaçınmadı. Torber'in ölümünden sonra uzun süre haftada üç kere birkaç saatliğine eve gelen Mrs. Elkins kâhyalığa getirildi, gecelerini Willow Caddesi'nde geçirmemekle birlikte, pazar hariç her gün dokuzdan beşe orada kaldı. Haftada iki kez de Kiltm, bir kız yardımı gelirdi. Ama yine de en akıllıca kararı, her akşam beşte gelip ertesi gün Mrs. Elkins'in dönüşüne kadar yanında kalacak bir can dostu hastabakıcı tutmasıydı.

Ne kadar tuhaflaştığının bilincinde olduğu için değildi. Artarak gelişen akıl rahatsızlığının farkında olduğunu gösterecek bir belirti yoktu. Hastabakıcının Willow Caddesi'ne

gelmesindeki neden, Swanny'nin mafsalsal ağrıların bir kaç yıllık bir aradan sonra tekrar uyanması ve özellikle ensesine sırtına ve ellerine acı vermesiydi. Üstelik iyi uyumuyor, her gece saatlerce uyanık kalıyordu. Kalkması gerektiğinde -sık sık kalkmak zorundaydı- yatak odasıyla banyo arasındaki birkaç metrelik yolda düşmekten korkuyordu.

Meşgul, ünlü bir günlük yayıncılığı görüntüsünden hızla uzaklaştı. Noel'den önce hâlâ dolaşüyor, edebî yemeklerde konuşuyor, hâlâ mülakata davet ediliyordu. Bir sonraki temmuzda hem kafa hem de vücut olarak ihtiyarlamıştı.

Onun yaşlılığıyla Asta'nınki birbirine taban tabana zıttı, ama Swanny bu konudan bahsetmezdi. Eskiden olsa mutlaka yapacağı gibi, "Bir bana bak, bir de Asta'nın benim yaşımdaki halini gözünün önüne getir" demedi. Asta'dan bahsederken "Mor" ya da "anne" demekten tamamıyla vazgeçmişti. Günlüklerdeki insanlar artık "ağabeyim", "büyük teyzem" değil, önadlarıyla anılan kişilerdi. Kendisi de Danimarkalı olmaktan çıkmış, İngiliz olmuştu. Tamamen farklı biriydi.

Yani evde, özel hayatında, demek istiyorum. Benimleyken. Onun için çalışan değişik insanlarla birlikteyken. Ajanı, yayıncısı, dışarıda onu Asta'nın kızı olarak tanıyanlar için hâlâ aynı insandı. Sanki hayatının son dönemlerinde çifte kişilikli olmanın ustalığını kavramış gibiydi. Ne var ki bu çifte kişilik gösterisinin maliyeti ağır oldu, bunamasını daha da hızlandırdı.

Onu delirtenin Asta olduğunu söylemek abartılı olmaz. Kendi kökenimizi bilmek oldukça derinimizde bir içgüdüdür ve kişilik oluşmasının kaynağında yatar. Çoğumuz bu konuda sorun yaşamayız. Bu adamın babamız, bu kadının annemiz, bu nedenle şunların atalarımız olduğunu kesinlikle bilerek, hiçbir kuşkuya düşmeden büyürüz. Swanny de böyle, neredeyse yaşlı bir kadın olana dek hiç kuşkulananmadan yaşadı. Hayatının o bölümünde, hayat temeli hızla ilerledi. Temeli yapan Asta'ydı, temeli yıkıp Swanny'nin içine çöktüğü çukuru kazan da yine Asta oldu. Kuşkusuz ne yaptığının bilincinde değildi. Eğer kendi annesi ona evlat edinildiğini anlatıp daha fazla bilgi vermeyi reddetse, Asta parmaklarını şıklatır ve hayatına devam ederdi. Swanny öteki kişiliğine büründüğünde, konuşması da değişiyordu. Her zamanki sesi, Hampstead'deki konuşulan -eğitilmiş, "seçkin" İngilizcesini konuşan sesiydi. Ancak Danca onun ilk dili olmuştu, Asta bebekliğinde onunla Danca konuşmuştu; dile çok yetenekli bütün Danimarkalılar gibi Swanny de bir iki İngilizce sözcüğü anadilini belli edecek biçimde telaffuz ederdi. Örneğin Danimarkalılar İngilizce "little" sözcüğünü "lidd'l" olarak telaffuz ederlerdi, Swanny de bu genel kurala uyardı. Ne var ki ikinci kişiliğinde hiçbir kelimeyi yanlış telaffuz etmedi. Artık Kuzey Londra'nın işçi sınıfı İngilizcesiyle konuşuyordu, bazı sözlerinin isteyerek Mrs. Elkins'e yapılmış bir gönderme olduğu açıktı.

Allah'tan günlüklerin yayıncılık, pazarlama ve tanıtımında çalışanlardan hiçbiri onu böyle konuşurken duymadı. Sandra kısa sürede Swanny'yle dış dünya arasında tampon görevini üstlendi. Swanny'nin ruh halini belirlemede uzmanlaştı, ikinci kişiliğin belirgin olmaya başladığını fark edince, mülakatları, imza günlerini, yayıncılarla toplantıları ya da diğer etkinlikleri erteledi. Ne de olsa Swanny artık çok yaşlı bir kadındı. 1985'te (ya da kimin açısından baktığınıza bağlı olarak 1984'te) seksenine girmişti. Yorgun olduğunu ya da "bugün kendini iyi hissetmediğini" söylemek herkes için geçerli bir özürdü, kimse böyle bir özrü kabul etmemeye cesaret edemezdi.

Böylelikle ikinci kişiliğini bana, Sandra'ya, Mrs. Elkins'e, yani hastabakıcı, Carol ve Clare'e, ama sadece bizlere gösterdi. Belki de doğal olarak sessiz insanlardık. Ben, kendi adıma



Swanny'deki kişilik bölünmesinden kimseye söz etmedim. Diğerleri konuşurlarsa da söyledikleri hiçbir zaman basına ulaşmadı. Dünyanın geri kalanının gözünde Swanny "şaşılası", "harika" ve "inanılmaz" -ve gazetelerin yatağa çakılmamış, henüz saçmalamayan tüm yaşlılar için kullandıkları diğer bütün sıfatlar- olmayı sürdürüyordu. Günlükler her zamanki gibi onun koruması altındaydı. Jane Asher, Asta'yı teyp bandına kaydettiğinde, broşürün üzerin Swanny'nin fotoğrafı -Kopenhag'da, Denizkızı'nın yanında çekilmiş olan resimdi- vardı, diğer bir deyişle Swanny'nin-çektirdiği son fotoğraf.

Evdeyken, dış görünüşü de -artan bir sıklıkla- değişmeye başladı. Ömrü boyunca hastalık derecesinde temiz, zarif olmuş, saçlarını hep düzenli tutmuştu, Asta'nın alaylarına rağmen günde iki duş almayı ya da iki banyo yapmayı sürdürdü, her zaman resmî giyinmeye çalışarak saçının görünüşüne büyük önem verdi, bu nedenle haftada en az iki kez kuaföre gitti. Annem gibi o da günün belirli bir bölümünü elbiseleriyle ilgilenmeye ayırdı, yeni giyecek almak onun için hayatın verebileceği en büyük zevklerden biriydi. Şimdi, o ikinci kişiliğine büründüğü günlerde, yıkanmayı reddediyor, onu banyoya girmeye ikna etmeye çalışan Carol ve Clare'in çabalarına direniyordu. Bir zamanlar kazak ve etekleri özensiz giyim olarak nitelendirmesine karşın, eski bir tüvit etek ve yünlü bir hırka giymekte ısrar ediyordu. Saçı kısa ve gürdü, doğal olarak düzenli görünürdü, düzensiz olmasını sağlamak için, yataktan çıktığı gibi bırakmayı âdet edinmişti. Çorapsız ayaklarına terliklerini geçiriyor, bu haliyle de Heath Caddesi'nde el arabasını süren çöpçü kadına benzemeyi başarıyordu.

Swanny'nin, onu hatırladığım sürece gözünün altında, sol elmacık kemiğinin üstünde küçük bir kırmızı lekesi vardı. Bir yara değil, tıkanmış bir damardı, ama uzun uğraşlardan sonra lekenin bir yara gibi görünmesini sağladı. Bunun bir kir izi olduğunu sanıp onu uyardım, bana o yeni geliştirdiği gizemli tebessümlerinden birini gösterdi, bir sonraki sefer iz daha da büyümüş, göz kalemiyle çizilerek bir gömlek düğmesi büyüklüğüne çıkarılmıştı. Swanny hangi kişiliğe bürünürse hürünsün, o leke bir daha kaybolmayacaktı.

Bir gün benden yün ve örgü şişi almamı istedi. Tabii Asta örgü işinde ustaydı, annem de öyle. Bir ara bütün elbiselerini ve benimkilerini de kendi örmüştü. Asta ilk günlüğünün giriş bölümünde bebek elbisesi örmek için yün almaktan söz etse de daha zenginleştğinde örmekten vazgeçmişti. Swanny'yi ise hiç elinde örgüyle görmemiştim.

- Örgü ördüğünü bilmiyordum, dedim.

- Örmem lazım, dedi, Mrs. Elkins'in sesiyle. Bir zamanlar giydiğim her şeyi kendim yapardım. Yünlülerde, demek istiyorum.

- Ne renk yün istersin? Hazır sormuşken, ne kalınlıkta? Bir de yün kiloyla satılıyor, değil mi? Lila ya da pembe, güzel bir pastel tonu. Hem de sekiz aralı şişle çifte örgü olmalı. Akşamları televizyon izlediğimde beni oyalar. Hiçbir şey yapmadan boş oturmayı hiçbir zaman sevemedim.

- Öğleden sonra sana lila ya da pembe yün getiririm. Böylece bu akşam örmeye başlarsın.

Delilerle birlikteyken gülümse ve ne derlerse yap der onlarla birlikte olmak zorunda kalanlar. Yine de bunu önermek gereksiz, çünkü bu hem doğal hem de en kolay tepki. Normal tepki. Daniel'in bazen tedavi amacıyla yaptığı gibi, onlarla iddialaşmak o kadar korkutucu olabilir ki, genellikle tebessüm eder ve istediklerini yapmaya çalışırız. Deli bir kadınla çekişip, "Neden böyle davranıyorsun? Böyle konuşuyorsun? Böyle giyiniyorsun? Kim olmak

istiyorsun? Sen neredesin?" gibi sorular sorarak bilinmezle karşı karşıya kalmak tehlikesini yaşamaktansa, ona uymak her zaman daha iyi sonuç verir.

Bir psikologla birlikte yaşadım, tedavi yöntemlerini biliyorum. Ne önereceğini tahmin edebiliyorum, yine de tersini yaptım. Swanny artık işçi sınıfından bir nineydi, bebek elbiseleri örüyordu, bense bunun kesinlikle normal olduğunu, ondan tam da bunu beklediğimi söylüyor, hastalıklı ellerindeki şişlerden çıkan şekilsiz ve pembe şey karşısında hayranlığımı gizlemiyordum.

Tabii başka günler, tekrar Swanny Kjær olduğu günler de vardı. Şişler kaldırılıyor -merak ediyordum, hangi düşünce ve kararların sonucunda, nereye- eski güzel elbiseler giyiliyor, saçları fırçalanıp leke yerinde bırakılırken, yüzü belli belirsiz boyanıyordu. Böyle, uzun topuklu ayakkabılar ve naylon çorap giymiş bir Hampstead hanımefendisi gibi konuşuyor, tüvit takım elbisesiyle bir taksiye binip Covent Garden ya da Kensington'a gidiyor, bir kitabevinde kitap imzalıyor ya da ajanyla yemek yiyordu. "Woman's Hour"da canlı yayına çıkacağı gün, Sandra'nın mülakatı ertelenmesi gerekmiyordu. Ancak yine de ikinci kişilik yavaş yavaş üstün gelmeye başlamıştı. Öteki, adı olmayan o değişik kişi, hepimizin tanıdığı Swanny'yi yavaş yavaş yutuyordu. Kendi kişiliğine döndüğü günler giderek azalıyor. Dediklerine uyduğumuzu anlattığımda, kimsenin bir önlem almayı düşünmediğini söylemek istemedim. Doktoru daha bütün bunların en başından beri Swanny'yi dikkatle izledi. Onun özel hastası olduğundan, diğer bir deyimle parasını Swanny ödediğinden hastasını haftada en az bir kez ziyaret etti.

- Bir psikolog çağırıp muayene ettirebilirim, dedi bana bir kez. Ama bu Mrs. Kjær'e gelenin kim olduğunu, neden geldiğini açıklamak zorunda olduğumuz anlamına gelir. Yani onun akılcı rahatsız olduğunu düşündüğümüzü açıklamış oluruz.

Anlaşılan o da "delilerin isteklerini yerine getir" ekolünün üyesiydi.

- Bu haliyle çok mutlu, dedi.

Bundan emin değildim, ama sonuçta ben de bir korkaktım. Bazen, kendi kişiliğine döndüğü ya da diğer insan olduğunda, yüzünde bomboş bir umutsuzluk gördüğümü anlatmadım.

- Onun yaşında, dengesini bozacak bir şeyler yapmak istemeyiz. Swanny çok yaşlı bir hanım. Swanny'nin yaşındayken annesinin millerce yürüyerek Hampstead Heath'e gittiğini, partilere katıldığını, eski elbiselerini sattığını, Dickens okuyup günlük tuttuğunu söylemedim. Ne işe yaradı ki? İnsanlar farklıdır. Belki de en iyisi, dedi, onu sakinleştirecek bir ilaç vermem.

Böylece Swanny zaten sakin olmasına karşın, doktorun sakinleştiricilerini almaya başladı. Eğer onu en iyi tanımlayacak tek bir sıfat bulmam gerekse, bunu kullanırdım. Sakindi. Her zaman sakin olmuştu, bir kuzeyli tanrıça görünüşünün yanı sıra, Torben'in aklını çelenin Swanny'nin sessiz ve sakin iyiliği olduğunu sanıyorum. Bir insanın sakin olduğunu söylemek, onun mutlu olduğu anlamına gelmemeli, belki de bu sadece barışçı bir kabulün ya da mutsuz bir kadere gösterilen rızanın belirtisidir.

İkinci kişiliğine sarındığı günler, kim olduğunu sormadığımızı söylemiştim. Bildiğim kadarıyla, kimse de sormadı. Sandra, Mrs. Elkins ve hastabakıcılar Swanny gidip de öteki geldiğinde ondan kaçmaya çalıştılar, tam gerektiği zaman konuştular, görevlerini yaptılar.

Giderek endişelendikleri belliydi. Delilerle birlikte olan gibi, ne yapacağını bilmedikleri için endişeliydiler. Büyük ihtimalle, ikinci kişiliğinde kim olduğunu bilmek istemiyorlardı. Hepimiz delilik belirtilerini görmezlikten geliyorduk, çünkü bu belirtilerin ardındaki açıklamalar ve gerçekler kendi aklımızda gizli kalan noktaları da ortaya çıkarır. Bazen en az onlar kadar korkuyordum yine de öğrenmek istedim. Neredeyse soracaktım.. Dilimin ucundaydı, eminim Swanny de Asta karşısında öğrenmek istediğinde benim gibi sıkıntı çekmişti. Ama her seferinde geriye adım attım. Belki de bana hiç söylemeyecek, kurnazlığa başvuracak ve terlik giyip örgü ören yaşlı kadın için bir isim ve bir hikâye uyduracaktı.

Bu kadının kim olduğunu, Swanny öldükten altı ay sonra anladım. Edith Roper. Swanny, Edith Roper olduğunu sanıyordu.

Swanny'nin okuduğu Donald Mockridge yazısını yeniden inceledim. Edith, Mayıs 1904'te doğmuştu. Edith mavi gözlü, sarışın bir bebektir, yaşlılarından çok daha uzundu. Sol yanağında bir iz vardı. Swanny çarpık bir mantık yürüterek, Edith'in Asta tarafından alınmaması durumunda, içine doğduğu çevrede büyüyeceğini, seksen birine geldiğinde de büyük bir olasılıkla Mrs. Elkins'in Walthamstow'da oturan, birçok torun sahibi, bölgesel Yaşlı Vatandaşlar Kulübü'nün üyesi, televizyon izlerken örgü ören annesine benzeyeceğini düşünmüştü.

Böylece onun kişiliğini aldı. Çünkü kendisi ya da bilinçaltı, doğru olanın bu olduğunu söylüyordu. Kader hileye uğramıştı, işleri düzeltmenin zamanı gelmişti. Ya da Edith Roper olduğunu sanarak, Edith Roper olmak istedi, sonunda bir kimliğe kavuşmuştu.

Düş gücü, işçi sınıfıyla tek teması evinde çalışan hizmetlilerle kısıtlı olan korunmuş bir kadının sınırlı düş gücüyle Edith'i yıkanmayanların arasına yerleştirdi. Heath Caddesi'ndeki çöpçü kadını ara sıra görmenin sonucu, Edith'in çıplak ayaklarına terlik giydirmek ve saçını taramamak oldu. Bilinçaltında Mrs. Elkins'in konuşma tarzını, Edith-konuşma tarzı olarak benimsedi.

- Yine de yanıldı, dedi Paul.
- Evet, tabii, yanıldı. Asta bebeği 28 Temmuz 1905 yılında evlat edindi. O günlerde Edith on dört aylıktı ve yürüyordu.
- Eğer yanlış hatırlamıyorsam, üç ay sonra da bebeği emzirdiğini yazmıştı. Üstelik on sekiz aylık bir çocuğu, Edith artık on sekiz aylık olacaktı, kasımda İngiltere'ye dönen Rasmus'a üç aylık bebek olarak yutturması da imkânsızdı.
- Günlüğü ne kadar iyi biliyorsun.
- Yeni okudum. Bir hafta geçsin, çoğunu unuturum. Belli ki teyzen inanmak istedi, bir kimlik aradı ve bulabildiği tek imkâna sarıldı. Belki de geçmişte başka fırsatlar bulmuştu, ama hiçbirini bunun kadar uygun değildi.
- Gerçekten de imkânsız, değil mi?
- Edith olması mı? Asta üç dört yıl boyunca kızı Swanhild'le ilgili notların tarihlerinde hile

yapmadıysa, Rasmus'a söyledikleri ve Rasmus'un ona cevapları konusunda yalan söylemediyse, Rasmus'u bir katil olarak göreceği bir adamla bir fahişeden başka bir şey olmayan bir kadının çocuğunu evlat edinmeye ikna etmediyse, imkânsız. Bütün bunları çizebiliriz, derim. Üstelik, neden bahsediyoruz? 28 temmuz civarında doğum yaptığı kesin olan Asta'nın o günlerde sokakta yürüyecek durumda olduğunu, başkalarının kaybolmuş çocuklarını kapıp eve götürmeye hazır olduğunu mu?

- Neler olduğunu merak ediyorum. Yani, kendi çocuğu ölü mü doğdu? Yoksa, doğumdan sonra mı öldü? Yine bir erkek miydi, yoksa, nihayet bir kız doğurabilmiş miydi? Hiç öğrenemeyeceğiz, değil mi?

- Eee, bilmiyorum, dedi Paul. Hepsi günlüğün o eksik beş sayfasında olmalı. Teyzen onları yırttı, ama atmamış da olabilir.

- Evi aramamı mı söylüyorsun?

- Bu, gerçeği ne kadar öğrenmek istediğine bağlı.

Öğrenmek istediğimi sandığımı söyledim. Yine de eğer öğreysenim bile artık bunu Swanny'ye anlatamayacaktım, büyük bir düş kırıklığının kurbanı olarak ölmüştü, kendini olması mümkün bile olmayan bir kişi sanarak. Westerby'lere benzemiyordu, ama birçok kişi ailelerinden farklı olabilirdi. Asta Swanny'ye evlat edinildiği söylemişti, ama bunun kanıtı yoktu. Hepsi de genetik araştırmalar yapılamayacak kadar erken doğmuştu. Swanny Asta'nın kendi kızıydı ve Asta bir hikâye uydurmuştu. Torben başından beri haklıydı. İmzasız mektupları yollayan da Asta'ydı. Mektup Hampstead'den postaya verilmemiş miydi? Mektubu yakmamış mıydı? Evet, hakarete uğramış görüntüsüne rağmen, mektubu Asta yazmıştı.

- Maalesef sana inanamıyorum, dedi Paul.

- Neden maalesef?

- Sadece bir konuşma biçimi.

Bununla yetinmem gerekirdi, ama yetinmedim. Hem de hiç. İrlandalılara benzeyen herkes gibi o kadar açık bir yüzü var ki, gözleri ruhunun aynası gibi. Yüz ifadesi sertleşip sabitleşti, bu ifade ben konuştuğumda silindi, karmaşık bir gerçeği öğrenen kişinin meraklı ifadesine dönüştü.

İmzasız mektuptan bir daha söz etmek istemediğini fark etmedim. Yanlış değerlendirerek, bütün konudan sıkıldığını düşündüm, fazla belli etmemeye çalışarak konuyu değiştirdim.

Evi aramadım. Onun yerine Hackney'ye, bir zamanlar Asta'nın oturduğu yere çok yakın olan evine gittik. Bana Asta'nın evini göstermek istiyordu, o gece bir daha günlüklerden ve Swanny'nin ilginç yanlışlığından söz etmedik.

Yirmi birinci bölüm

17 ocak 1920

Det er mserkeligt, men sidste Gang Sergeanten kom paa Besfg, var det igen Hansines Frieftermiddag. Jeg kan svaargepaa, atjegikke arrangerede det med Vilje, men det var hare helt tilfældigt.

İlginçtir, Çavuş beni yine Hansine'nin izinli olduğu gün ziyarete geldi. Bunu böyle ayarlamadığıma yemin ederim, kendiliğinden oldu. Tabii o geldiğinde, Hansine'nin ayaklarımın arasında dolaşmamasına seviniyorum. Onun gelip önlüğünü buruştura buruştura ne kadar yakışıklı olduğunu söylemesini ya da anlamlı anlamlı konuşmasını istemiyorum; şimdi de evde olmadığına göre, tehlike yok demektir.

Gelecek ayki düğüne kadar Cropper'ın annesi ve babasıyla birlikte oturmaya gitti. Onu kıskanmadığımı söylemeliyim. Eğer abartmıyorsa, yaşlı Mrs. Cropper Hansine'nin aslında yabancı bir ülkeden olduğunu belli etmek için tek bir fırsatı bile kaçırmıyor, İngilizcesini eleştiriyor, üstelik de Cropper'dan tamı tamına altı ay daha büyük olduğunu da öğrenmiş. Ne korkunç bir cinayet. Hepsi ne kadar boş!

Zavallı Hansine'nin en büyük korkusu, müstakbel kayınvalidesinin okuyup yazma bilmediğini öğrenmesi. Bunu nasıl saklayacağını doğrusu merak ediyorum.

12 nisan 1920

Hansine evlendi. Rasmus ve ben düğüne davetliydik ama tabii gitmedik. Evli çifte yıllardan beri sahip olduğum ve Berger Amca'nın kız kardeşinin bana kendi düğünümde verdiği bir Royal Copenhagen vazosu hediye ettim. Vazoyu hiç sevmemiştim, yıllardan beri dolapta duruyordu, Hansine'nin vazoyu daha önce hiç görmediğinden eminim. Ama hediyeyi verirken yüzündeki ifadeyi görünce, kuşkulanmaya başladım. Bir sürü güzel parçamı kırdığı gibi, bunu da elinden düşürmeyeceğini umuyorum.

İşini devralan yeni hizmetçinin adı Elsie. Emily ve Elsie, ne de karışık! Yeni adıyla Mrs. Cropper kocasıyla Leytonstone'da oturacak. Önümüzdeki günlerden birinde, eğer davet edilirse, Çavuş'un beni otomobille oraya götürmesini isteyeceğim. Düşündükçe, bunu yapmamam gerektiğini anlıyorum. Gidilecek daha ilginç yerler olmalı.

Rasmus'un Çavuş'un beni gezdirmesine ses çıkarmayacağımı kim tahmin edebilirdi? (Artık ona Harry demem gerektiğini buraya yazıyorum.) Aslında giderek daha sık gösterdiği o meşhur öfke nöbetlerinden birine kapılmasını bekliyordum. "Eğer benim karım benim arabamla gezmek isterse, onu ben gezdiririm" demesi ona daha uygun olurdu. Tek söylediği

Mercedes'i almamız, artık en az sevdiği otomobil bu.

Harry çok memnun oldu. Beni her cumartesi günü, hafta arasında da, işini bitirdikten sonra akşamüstleri gezdirebileceğini söyledi. Çalışmaya önce otobüs şoförü olarak başlamış, şimdi kentin Sular İdaresi'nde çalışıyor. "Şimdilik cumartesi gezmeleriyle yetinelim" dedim. Ya karısıyla kızları? Onlar da Harry'le birlikte olmak istemezler mi? Sadece gülümsedi ve ailesini hiç ihmal etmediğini söyledi, ilk otomobil gezintimize çıktık, güzel köyleri görmek için Hertfordshire'a gittik.

Başlangıçta biraz gergin ve endişeliydim. Durumdan yararlanacağını sandım, onun sınıfındakilerin, onların yanında rahat davranırsanız bundan yararlanacaklarını öğrenerek yetişmişim, ama yararlanmaya çalışmadı. Hep son derece saygılıydı. Yanımda piknik malzemesi getirdim. Sakin bir köy yolunun kenarında, ağaçların altında sevimli bir yer buldu. Arabadan piknik sepetini taşıdı, örtüyü çimenlerin üzerine yaydı. benim oturmam için yere battaniyeyi yayıp üzerine minderler daha yerleştirirken benim yanıma oturmayacağını, gerçekten de yürüyüşe çıkacağını söyledi.

Ama bunu kabul edemezdim. Onu karşıma oturttum, başlangıçta rahatsız olduğunu belli ettiyse de kısa sürede rahatladı. Sonunda, bu ilerlemiş yaşta, konuşulacak birinin yanında olmak değişik bir duygu. "Bu fırsat kaçmadan yakalamak gerekiyor" diye düşündüm.

Bana Danimarka'yı, bir sürgün olmanın nasıl bir duygu olduğunu sordu, o sırada tepemizdeki ağacın bir kayın ağacı olduğunu gördüm. Evimi ve ülkemi öylesine özlediğimi anladım ki, sanki yüreğime bir sızı oturdu. Üzüldüğümü anladığını sanıyorum, ama konuyu değiştirmektense beni Danimarka hakkında konuşturmaya devam etti, konuşma ve düşünme kendimi güçlü hissetmeme ve sonunda tekrar gülmeme neden oldu.

Çok şey biliyor. "Bir işçi için" diyecektim ama, bu haksızlık olurdu. Herhangi biri için çok şey biliyor. Örneğin, tarih. Bana İngiliz kraliyet ailesinden kimlerin Danimarkalı prenseslerle evlendiğini anlattı. Anlattıklarımın doğru olup olmadığını söylemem imkânsız, ama eve dönünce ansiklopediye baktım, haklıydı. Dahası, doğa konusunda da çok bilgili, bana hiç tanımadığım bir İngiliz ressamdan söz etti, İngiltere'de ressam olduğunu bile bilmiyordum. Sözüünü ettiği ressam John Constable, Suffolk ve Essex'ten orman ve kır manzaraları çizmiş, ama Hampstead'de yaşamış, mezarı da Hampstead Kmsesi'nin avlusundaymış. Oraya gidip mezarını görebileceğimizi söyledim.

Gelecek hafta, çocukları da alacağız. Harry Swanny'den çok hoşlanıyor, onun ne kadar sevimli ve cana yakın olduğunu dilinden düşürmüyor. Söyledikleri bir bakıma hoşuma gidiyor, Swanny'nin hak ettiği beğeniye görmesi beni memnun ediyor, ama diğer taraftan da biraz rahatsız oluyorum. Galiba kıskanıyorum, kendi kızımı kıskanıyorum!

29 temmuz 1920

Swanny dün on beş yaşına girdi. Doğum günü partisi istemedi, okuldaki arkadaşlarından hiçbirisiyle eve çağırarak kadar yakın olmadığını söyledi. Gerçek arkadaşı yok. O da benim gibi, kolay arkadaşlık kurmuyor. Anne babalar çocuklarından bahsederken, sanki her şey kalıtımla geçermiş gibi, "Bilmem ki bunu kimden almış? Benden ya da babasından değil. Ailemizde hiç öyle davranan olmadı" derler. Her şeyin kalıtımla geçeceğine inanmıyorum,

çocukların anne ve babalarını taklit ettiklerini, onlarda gördükleri davranışları kopya etmeye çalıştıklarını sanıyorum.

Swanny, Mogens hayatta olsaydı, Mogens gelebilseydi belki bir parti vermeyi düşünebileceğini söyledi. İçimden Mogens yaşasaydı şimdi yirmi iki yaşında olurdu, herhalde bizle birlikte oturmazdı demek geçti, ama ağzımı açmadım Hayat Mogens öldükten sonra da devam ediyor, "Mogens'i anarken mutsuz olmamayı öğrenmemiz gerek" dedim. Söylediğimin pek bir etkisi olmadı. Bu genç yaşında ölmüş ağabeyini hatırlayıp üzülmesini, yas tutmasını istemem.

Bleak House'u üçüncü kez okuyorum.

4 eylül 1920

Rasmus ve ben Danimarka'ya gidiyoruz. İlginçtir, tatilde Paris ve Viyana'ya gittim, ama kendi ülkeme hiç dönmedim ve çok heyecanlıyım. Aarhus'ta, o korkunç kız kardeşiyle birlikte bir iki gün geçireceğiz, ama geri kalan zamanda Kopenhag'da Ejnar ve Benedicte ile beraber olacağız. İki yıl önce bizde kaldıkları iki günde görebildiğim kadarıyla, Benedicte'den hoşlandım. Ötekiler gibi acı, kötü niyetli, erdem meraklısı, soğuk ve züppe değil. Danimarkalılar neşeli, bira içip gülen, eğlenceli insanlar olarak tanınır, ama tanıdıklarımda bunu gördüğümü pek söyleyemem.

Kızlar Mrs. Housman'da kalacak. Onları okula göndermemek doğru olmazdı. Aslında, "Eğer Rasmus o güne kadar Mr. Housman'la kavga etmezse, kızlar Mrs. Housman'da kalacak" diye yazmalıyım. Herkese Mr. Housman'ın onu kazıkladığını söylüyor, umarım söyledikleri ayın 12'sinde gidişimize kadar Mr. Housman'ın kulağına gitmez.

Yolculuk için iki elbise aldım, mavi-siyah Chanel bir takım ve lila-siyah kadife manşetli, mor mavi bir çay elbisesi. Bu yıl her şey mavi ve siyah, Allah'tan bu renkler de bana çok yakışıyor. Yüksek topuklu, çift atkılı siyah bir çift ayakkabılar en sevdiğim ayakkabı biçimi bu. İki elbisem de kısa. Yirmi santim bacak gösteren etekler giyeceğimi rüyamda görsem, inanmazdım.

Sabah Emily aşağıya indiğinde, Bjfrn'ü kilerde kaskatı buldu. Zavallı köpek, kendi cinsine göre uzun ve mutlu hayat yaşadı. Kimse için -Mogens dışında, tabî - kolay gözyaşı dökmez, kolay kolay ağlamayan Rasmus ağladı.

20 mart 1921

Harry bana şaşırtıcı bir şey anlattı. Aslında niyetimiz Kew Gardens'a gitmekti, ama bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu, biz de bir tiyatro matinesine gitmeye karar verdik. İyi bir oyun değildi, birkaç gün sonra oyunu hayal meyal hatırlıyorum. Asıl ilginç olanı, Harry'yi kendisi için de bir bilet almaya ve benim yanıma oturmaya ikna etmemdi. O korkunç oyun hakkında ikimiz de aynı düşünceleri paylaştığımızı gördük, duygusal bölümlerinde gülmemek, uzun konuşmalarda esnememek için kendimizi zor tuttuk. Oyunların çoğu savaş ya da savaştan sonra olanlarla ilgili, konuların çoğunda mutsuz anne babalar, sakat kalmış

çocuklar, evlenecek genç kalmadığı için yaşlı bakireliğe mahkûm kızlar var.

Biraz daha ikna çatışması yaparak Harry'yi bir çayevine, birlikte çay içmeye götürdüm. Swanny'den, oyunda nişanlısı ölen kızdan bahsettik, yüreğimi açıp, Swanny'nin evlenebileceği uygun bir genç bulamamamızın ne kadar korkunç olacağını söyledim. Gerçekten de çevrede öyle çok genç adam görünmüyor, sadece orta yaşlılar ve çocuklar var. Yakışıklı gençlerin çoğu öldürüldü.

Sayfanın tepesine bakıp Harry'nin bana şaşırtıcı bir şey anlattığını yazdığımı gördüm. Söylediklerini anlayabilmem için uzunca bir süre gerekti. İngilizlerin yabancılardan nefret etmelerinden söz ediyorduk, bana Danca olmasına rağmen İngilizce gibi duran bir adımızın olmasından dolayı ne denli şanslı olduğumuzu söyledi. Harry kendisi de bir Alman ismine sahip olduğunu, büyükbabasının 1850'lerde İngiltere'ye göçen bir Alman olduğunu, hem babasının hem de kendisinin Londra'da doğmuş olmalarına rağmen, bir savaş çıksa böyle bir isimle başının belaya gireceğini düşündüğünü anlattı. Çok akıllıca düşündüğünü söylerken, adlarını yeterince değiştirmedikleri için sıkıntı çeken Mr. ve Mrs. Q-düşündüm.

Duke adını almak çok akıllıcaydı. Almanca bilmediği ama okuyabildiği için Almanca bir sözlüğe bakıp Alman soyadının Duke anlamına geldiğini öğrendiğini anlattı. Bütün bunlar karısını tanımadan önce olmuş, ama flört etmeye başladıklarında gidip tek bir imzayla adını değiştirmiş.

Okuma bilmeyen insanlardan bahsetmişken, Hansine'nin bir kızı oldu. Adını Joan koyacaklarmış. Çocuk istemeyene bak!

Swanny bebeği görmek istediğini söyleyerek beni şaşırttı anlaşılan Harry bizi oraya götürecektir. Harry ve ben iyi dostuz, aramızdaki sınıf duvarı her geçen hafta biraz daha inceliyor. Cinsiyet duvarı ayrı bir konu. Doğrusunu düşünmek gerekirse, efendi ve uşak -ona hiçbir şey ödemesek de- durumunda olsak da o çarpıcı derecede yakışıklı, bense cinsel gerginliğin farklarını ve titreşimlerini herhangi bir kadından çok daha fazla hissediyorum. Dürüst olmam gerekirse, çevremdeki tüm sevginin, başka insanların içinde insanlar arasında sevginin farkına vardığımı, sevgiyle hiç tanışmadığımı, ama evet evet, sevgiyi özlediğimi söylerim. Bu ilerlemiş yaşıma rağmen, sevgiyi hasretim.

Sanırım bu da geçecektir. Bu yaz kırk bir yaşında olacağım, saçımda tek bir beyaz tel yok. Bu sabah saçımı uzun uzun inceledim, saçımın hâlâ eski kum renginde olduğunu gördüm. Zavallı Rasmus, kafasındaki saçlar hâlâ kahverengi olmasına rağmen, sakalı grileşti.

23 haziran 1923

Dün gece, Rasmus'la birlikte Paris'ten döndük. Tatilde, evden uzaktayken günlük tutmuyorum, çok da özlüyorum. Tatiller ilginç şeyler. Aslında bir değişiklik yapman, dinlenmen gerekiyor, ama sen ne yapıyorsun? Aynı şeylerle ilgilenmediğin için konuşmadığın biriyle berabersen, günler çok uzun geliyor, çok yavaş geçiyor. Louvre'a gidip Eiffel'e çıktık. Iles'a gidip Champs-Élysees'de gezindik, ama Rasmus'un tek ilgilendiği otomobiller.

Paris'te bu otomobillerden bir sürü var, her birini gördüğünde kafasını uzatıp bakıyor,



parmağıyla gösterip anlamadığım, anlamak da istemediğim şeylerden söz ediyor.

Şey, ikimizin de birlikte yapmaktan hoşlandığı tek şey, elbise almak. Hakkını vermem gerek, ne kadar para bana harcadığını umursamıyor.

Paris şömizyenin öldüğünü, düz hatların hakim olacağını kararlaştırmış. Göğüs kalçalara kadar inmiş, kemerler kaymış. Siyah-beyaz etollü bir elbise almak için Patoilya, benekli bir elbise için de Chanel'e gittik. Moda neredeyse Hindicin elbiselerine dayanır olmuş ama ben sevmedim, Kamboçyalı bir köylü gibi görünmekten hoşlanmıyorum. Swanny'ye soluk mavi Çin ipeğinden bir elbise aldım, Rasmus elbiseyi kendim için aldığımı sandı. Eğer benim bileklerime kadar inen bir şey giyeceğimi sanıyorsa, yanılıyor!

Günlüğümü ve -ah, günlüğümden de çok- Harry'yi özledim. Rasmus'la birlikte geçirdiğimiz günler boyunca, yanımdaki Harry olsa ne kadar başka olacağını, ne kadar gülüp ne kadar çok şey paylaşacağımızı düşündüm. Her ikimiz de resimden, özellikle de portrelerden hoşlandığımız için, aynı şeyleri görmek isteyeceğimizi, güzel yemekten zevk alacağımızı düşündüm. İkimiz de uzun süren büyük ve nefis yemeklerden hoşlanıyoruz. Rasmus yaşamak için yiyor.

Yine de yarın Harry'yi göreceğim ve tavsiyesini isteyeceğim. Aslında bunun sorulması için en uygun insan Rasmus ama o aldırmayacak, istediğim gibi yapmamı söyleyecek. Döndüğümüzde, Benedicte'nin Swanny'yi onlara göndermemi isteyen mektubuyla karşılaştım. Haftalardan değil, aylardan bahsediyor, altı ay diyor. Swanny'den o kadar süre ayrı kalmaya dayanamayacağımı sanıyorum, ama Harry'ye ne düşündüğünü soracağım.

12 nisan 1924

Rasmus havalara uçuyor. Bugün Britanya Adaları'nın Cadillac mümessilliği gibi bir şeyi aldığını öğrendi. Bunun anlamı bu ülkede onun, sadece onun Cadillac otomobilleri satması oluyor. O ve yeni ortağı Mr. Cline Cadillac satacaklar. Rasmus kendini binlerce pound kazıkladığını söylediği Mr. Housman'dan kesin olarak ayrıldı.

Chelsea'de, King's Road'da büyük bir dükkân açmayı düşünüyorlar. Sanırım bundan sonra Padanaram'dan ayrılıp, Cheyne Walk ya da benzeri bir yere taşınmamızı isterse ben de reddedeceğim. Savaştan önceki günlere, bana bir gün sonra taşınacağımızı bildirip elimden geleni yapmamı istediği dönemlere kıyasla başımı kaldırıp sesimi çıkarmayı öğrendim.

Düşüncemi kabul ettirmemin bir örneğini de dün, bu yaz tatilinde yapacaklarımızı söylediğinde yaşadık. Kızlarla birlikte Bognor Regis'te -orası da neresiyse- iki hafta, sonra da Brüksel'de baş başa iki hafta. Brüksel'e gitmek istemiyorum, koskoca iki hafta boyunca orada, onunla baş başa ne yaparım? Şiddetli bir tartışma oldu, şimdiye kadar yaptığımız tartışmalardan en şiddetlisi, tabii Marie her şeyi duyup ağlamaya başladı.

Rasmus'u öldürebilirdim. Onu kucağına oturtup sarıldı -on üç yaşında bir kız- ve eğer Mor'la birlikte yaşamaya dayanamıyorsa, Far'la gidip onun evine bakıp bakmayacağını sordu. Çocuklarla böyle konuşmamasını söyleyip bağırdım. En kötüsü de Marie'nin böyle bir şey olursa, Mor'un da gidip Harry Amca'yla evlenip evlenmeyeceğini sorması oldu.

Marie böyle bir şeyin söylenmeyeceğini bilecek yaşta. Altı yaşında olsa, anlardım. Rasmus'un kucağındaydı, kafasını onun sakalına dayamıştı, başının üzerinden Rasmus'un yüzünü buruşturduğunu gördüm.

- Demek Mor şoförle evlenecek, öyle mi? dedi, sonra da bana döndü. Gördün mü yaptığını, o adamlarla yalnız giderek...

Aslında böyle düşünmüyor. Yanlış bir şey yapmayacağını biliyor. Keşke yapabilseydim, yapmak istiyorum ama faydasız. Belki Harry de istiyor, aynı şeyi hissediyor, ama onun da faydası yok, biz öyle insanlardan değiliz. Bazen elimi öpüyor, hepsi bu. Ama bir daha Rasmus'la baş başa bir yere gitmeyeceğim, bütün gün boyunca Harry'yi, yanımda yürüyen o olsa dünyanın ne kadar değişik olacağını düşünerek seyahate çıkmayacağım.

Mrs. Duke, Harry'nin karısı yine bir çocuk doğurdu, yine bir kız.

Artık dört kızları var. Bana söylediğinde, yüzümün kızardığını hissettim, yüzümden kan çekilirken ürperdim, başımı sallayıp gülümsedim, bunun harika bir haber olduğunu söyleyip onu kutladım. Gerçekteyse, kıskanıyordum.

Harry'nin çocuklarını doğuran kadım kıskanıyorum. Harry'nin çocuğunu ben doğurmak isterdim, bunu yazmaktan bile özlemden midem bulanıyor, bayılacak gibi oluyorum.

2 haziran 1924

Swanny Danimarka'ya gitti. Bu sabah Mrs. Bisgaard'ın yanında, gemiyle gitti. Dorte Bisgaard çok zengin ve soylu bir Danimarkalıyla evlenecek, tabii düğünün Bisgaard'ların West Heath Caddesi'ndeki alelade evinde yapılması söz konusu olamaz. Bütün bunlar ne saçma! Yine de Swanny'nin gerçekten güvenilebilir biriyle birlikte olmasını bilmek güzel.

Bu, Swanny'nin ilk nedimeliği olacak. Hepsi altı nedime, her biri kaz yumurtası mavisi bluzlar turkuvaz saten etekler giyecek. Swanny'yi kandırabilmek için uğraşmam gerekti, öteki kızlardan çok daha uzun olacağını, gülünç olacağını söylüyor. Tabii gülünç olmayacak, hiç gülünç olmadı ki, ama çok mütevazî, fazla mütevazî.

Mrs. Bisgaard onu doğruca Ejnar ve Benedicte'ye götürecektir, Swanny düğüne oradan gidecek. Onun başka başka evlerde kalmasını istemiyorum, nerede olduğunu bilmem gerek. Aslında onu koruyacak zengin ve yakışıklı bir erkekle evlenenin Swanny olmasını isterdim.

Swanny olmadan bu ev ölü, bütün odalar cansız ve sıkıcı...Ben hayattayım. Ben ölü bir odadaki tek canlı şeyim.

16 mart 1925

Hep birlikte Knud'un düğününün etkisini üzerimizden atmaya çalışıyoruz. Bu da Swanny'nin ikinci nedimeliği oldu, bir üçüncüsünü istemiyorum. Batıl inançlar gülünçtür, benim böyle bir inanışım yok ama o deyimini hiç unutamiyorum. Üç kere nedime, hiç gelinlik giymedi.

Maureen elindeki çiçeği Swanny'ye fırlattı, hiç anlamadığım bu geleneğe göre gelinin attığı buketi yakalayan kız hemen yakında evlenirmiş. Tabii, Swanny daha yirmisine girmede ve çevresinde hayranları var. Danimarka'dayken ondan çok hoşlanan o genç, Dorte'nin düğününden sonra partide tanıştığı o adam Swanny'yi mektup bombardımına tutuyor. Hem Danimarkalı hem çok uygun birisi, ters olanı Swanny'nin onunla birlikte Güney Amerika'da yerlere gitmesini istemesi. Evlenip hemen ardından Samgo mu, Asuncion mu, neresi unuttum, oraya gideceklermiş, Swanny akıllı davranıyor, bekleyip görmek istiyor. Ona cevap yazıyor, ama mektupları hem sık değil hem de kısa.

16 nisan 1927

Babaanne oldum. Kendimi eskisinden farklı hissetmiyorum, eskisinden değişik görünmüyorum, üstelik bebeğe karşı da hiçbir şey duymuyorum. Bu sabah onu ve annesini görmeye gittik. Aynı Maureen gibi, tombul yüzlü ifadesiz bir çocuk, hoş Knud da bir güzellik abidesi değil. Adını John Kenneth koyacaklar.

Erkekler üst kata çıkıp kutlamayı içkiyle yaptı, Knud buna "bebeğin başını ıslatmak" diyor, onlar gider gitmez Maureen bana doğumunu tüm ayrıntılarıyla anlatmaya, ne kadar korkunç bir şey olduğunu, ne kadar da uzun sürdüğünü söylemeye başladı. Sözümlü kestim. Hepimizin çocuğu olduğunu -nişanlılarını savaşa kaybeden "ihtiyaç fazlası" kadınlar hariç- hepimizin aşağı yukarı aynı şeylerden geçtiğimizi söyledim. İki düşüğü saymazsak beş çocuk doğurduğumu hatırlattım, bana bilmediğim bir şey anlatamayacağım söyledim.

Oturdukları o korkunç daireyi o seçmiş olmalı. Belki de değildir. Knud'un benimle ortak hiçbir yanı yok, üstelik babasıyla da yok. Komik olanı, İngilizlerden de fazla İngiliz olması, Avrupalılar apartman dairesinde yaşamayı seçerken. İngilizlerin müstakil evlerde oturmayı tercih etmesi. Ama biliyor olmam gerekirdi, insanları anlamak zor.

Artık hava daha geç kararıyor, Harry beni yeniden akşam yemeğinden sonra çıkarmaya başladı. Mercedes'te bir arıza varmış, Rasmus Cadillac'ı alabileceğimizi söyledi. Artık arka koltukta değil, önde, Harry'nin yanında oturuyorum. Her şeyin nasıl başladığı ilginç. Başlangıçta arkada oturuyordum, durup biraz yürüdükten ya da bir şeyi seyrettikten sonra dönüşte, ön koltuğa geçiyordum. Evvelsi gün, arka tarafta oturmak üzereyken bunu komşuların görüp dedikodu yapmalarından korktuğum için yaptığının farkına vardım.

Kendimden utandım. Ne zamandan beri insanların ne düşündüğüne aldırır oldum ki? O zaman başımı salladım, hemen anladı, her zamanki gibi düşüncemi okudu ve bana ön kapıyı açtı. Şimdiye kadar hiç yanlış bir şey yapmadık, yapmayacağız. Kötü düşünene lanet, derim ben.

Babaanne olmaya fazla aldırmadığımı söyleyince güldü, büyük kızının evlenmek istediğini, kısa zamanda bana yetişeceğini söyledi. Kız daha on altısında, 1911'de doğdu, anladığım kadarıyla doğması gereken günden önce doğmuş.

Neden bilmem, her ikimizin de torunları olması düşüncesi hoşuma gitti.

Playhouse'da Somerset Maugham'ın The Letter'ını görmeye gittik. Gladys Cooper

oynuyordu, onu her zaman beğendim, bir oyuncunun olması gerektiği gibi güzel, ama hikâye kendisine tecavüz etmeye çalışan adamı öldüren bir kadından bahsediyor. Aslında adam kadının gerçek sevgilisiydi, ama adamın Çinli bir metresi olduğunu öğrenince, kadın onu vurdu.

Sonra, geç olup havanın kararmasına rağmen Hampstead'e gidip Heath'de dolaştık. Bugünlerde araba gezintilerimiz gittikçe kısalıyor, yürüyüşlerimiz, birlikte yediğimiz yemekler, tiyatro ve konser izlememiz gittikçe uzuyor. Ne olduğunu ben de, o da biliyor ama söylemiyoruz. Birbirimizle flört ediyoruz ama ne öpüşüyoruz, ne elimizi ötekinin beline doluyoruz, ne birlikte olabiliyoruz, masanın iki yanından birbirimizin gözünün içine bakmanın, birlikte kahkaha atmanın, elimi elinde sıkıca tutmasının ötesinde hiçbir şey yapamayacağımızı biliyoruz.

2 kasım 1929

Swanny, bütün karşı koymama rağmen, bugün yeni işine başladı. Artık bütün duygularımı bastırmam ve bunun hakkında tek bir söz bile etmemem gerekiyor. Swanny kabul etse, Torben Kjær onunla yarın evlenir. Bir de Maurp bir yerden akrabası olan o genç var. Swanny için çıldırıyor, bütün hayatını telefonda geçiriyor. Ama eğer Swanny her sabah o yaşlı kadının köpeğini Hampstead'de gezdirmeyi, kadına da saçma sapan kitapları okumayı tercih ediyorsa yapsın bakalım. Artık büyüdü. Tabii Rasmus onun ne yaptığıyla hiç ilgilenmiyor, sadece ona elbise parası vermekten kurtulduğu için seviniyor. Kazandığı azıcık para elbiselerini karşılamaya ancak yeter.

Geriye bakınca, Maureen ve Knud'un bir çocukları daha olduğunu yazmayı unuttuğumu görüyorum. Geçen pazartesi Charles doğdu. Harry'nin büyük kızı da çocuk bekliyor. Şimdi benim Mogens'i doğurduğum yaşta ama daha da önemlisi Marie'yle yaşıt, oysa ben Marie'yi hâlâ çocuk olarak görüyorum.

New York'taki buhran Rasmus'un işini etkileyecek. Nasıl olacağını anlamıyorum ama sanıyorum o biliyordur. Bütün önemli şeyler tehdit altında, Cadillac temsilciliği, bu evden çıkıp daha küçük bir eve taşınmak falan. Bu sabah bana Mr. Cline'ın ona yüklü bir kazık attığını söyledi.

Bir kere yazacağım, bir daha asla. Bir kere yazacağım ve bir daha okumayacağım bile. Üstelik bu günlüğü ne zaman okudum ki?

Harry'ye âşığım. Gelecek yıl elli yaşında olacağım, ömrümde ilk kez âşık oldum. Bize, ona ve bana, ne olacak? Yazık olan, hiçbir şey olmayacağı. Aynı şekilde yaşamaya devam edeceğiz.

Yirmi ikinci bölüm

Bu benim hikâyem olsaydı, aşkımanın gelişimini daha ayrıntılı belirtirdim. Konuşmalarımızı yazar, bu arada Asta'yla ilgili söylenenleri almazdım, ilk öpüşmemizi, ilk sevişmemizi anlatırdım. Yine de kısa bir özetin yeterli olması gerektiğini düşünüyorum. Cary'ye bir sevgili bulmak için çok yaşlı olduğumuzu söylerken, Daniel'la geçirdiğim bütün o yılların âşık olma yeteneğimi yakıp kül ettiğini düşünürken ne kadar haksız olduğumu, eğer bunları söyleyip düşünürken bilmiyor idiysem, çabuk öğrendiğimi söylemekle yetineceğim.

Cary'yi daha fazla ihmal etmemem gerektiğini de anladım. Kendi evimde uyumayan iki hafta olmuştu, bu sürenin tamamını Willow Caddesi'yle Paul'ün Hackney'deki evi arasında mekik dokuyarak geçirdim, yine de birkaç kere eve gidip telesekreterdeki mesajları dinledim. Telesekreterden her seferinde Cary'nin sesi, giderek artan bir heyecanla çıkıyordu. Sonunda aradığımda, çok rahatlamış gibiydi.

- Aman Tanrım, o kahrolası makine yerine sonunda seninle konuşabilmek ne harika bir şey! "Bir şeyler yapmış olmalıyım" diye düşünüp durdum, yani daha önce yaptığımın yerine bir şey, ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi? Dinle, benimle Roper'ın evini görmeye gelir misin?

İlginç bir şey oldu, artık ondan nefret etmediğimi anladım. Bir cumartesi sabahı, meydan okuyan bir kıyafetle Willow Caddesi'ne geldi, sanki herkesten çok bana gençliğinin yıllara yenik düşmediğini kanıtlamak ister gibiydi eskiden de ona söylediklerim düşünülürse, bunu kanıtlamak önemliydi.

Başlangıçta kayakçılar için tasarlanmış, atkılı ve dar bir tulum, beli kemerle sıkı sıkı tutturulan bir tunik ve renkli bir panço giymişti. Endişeli görünüyordu. Gözleri korkuluydu Onu bağısladığımı söylerken yalan söylediğimi anladım, oysa şimdi söylesem yalan olmazdı. Bir zamanlar arkadaş olmuştuk. Sonra, gençliğimizin son demlerindeyken, işe Daniel karıştı. Sanki şimdi bir şeyler olmuş ve bütün o yıllar silinmişti, karşımdaki eski Cary'ydi, bense eski, istediği bir biçimde yeniden gençleşen eski ben.

Onu öptüm. Kaçmak istermişçesine geri çekildi, sonra Swanny'nin oturma odasına doğru yürürken, arkamdan yetişip yanağımı öptü. O gün anlayış açısından beceriksiz günümdeydim, olanların farkına varmam, ondan nefret etmekten vazgeçip tekrar hoşlanmamın nedenini anlamam için uzunca bir süre gerekti. Cary ve ben Hackney'deydik, Roper'ın evini inceliyor, Lizzie'nin yaşadığı ve öldürüldüğü odalarda yürüyorduk, birden anladım.

Söz konusu olan, Roper filmi çekilirken, iç sahnelerin Navarino Caddesi'ndeki Devon Villa'da mı, yoksa bu iş için seçilecek başka bir evde mi gerçekleştirileceğiydi. Devon Villa, tıpkı Asta'nın görmediğim Lavender Grove'daki evi gibi hâlâ ayaktaydı. Cary'ye de

söylediğim gibi en iyisi çekimi gerçek evde yapmak, evin yıkılmamış olmasını da talihin bir belirtisi olarak kabul etmektir. "Evet" dedi, "Televizyon yapım kuruluşlarını benim kadar tanımadığım için böyle söyleyebiliyorsun. Roper'lar içinde yaşamamış olsalar bile, başka bir evi çekim için daha iyi bulmaları mümkün."

- Hikâyeyi yeniden düzenlemekte olduğunu mu söylüyorsun?
- Tarih bazen olduğundan daha düzenli olabilirdi.
- Bütün beklenmedik olayları bir düşün. Bu yapımdan bütün umulmayanları uzaklaştırmak istiyorum.
- Devon Villa beklenmedik bir yer mi?
- Daha bilmiyorum. Görmedim. Bildiğim tek şey, büyük olduğu. Anlaşılan oldukça da görkemli bir yer, Maria almadan önce çok daha parlak günler geçirmiş olmasına rağmen. Yine de bu gibi insanların oturmasını beklemeyeceğin eğin bir ev.

Oraya gitmek üzereydi, içimden gelen sese uyararak onunla gideceğimi söyledim; oysa daha önceleri hep ilgilenmediğimi belirterek ayak sürümüşüm. Ama işler değişmişti. Ona karşı duygularım değişmişti. Onunla birlikte olmakta bir sakınca görmüyordum, kaldı ki beraber geçireceğimiz bir gün boyunca eğleneceğime de inanıyordum. Swanny'nin son günlerinde kimin kişiliğine büründüğünü de şimdi öğrendiğime göre, Swanny'nin Edith olmasının imkânsızlığına rağmen, küçük Edith'in yaşadığı evi görmek istiyordum.

Çekilmesi düşünülen dizinin yapımcısı olarak Cary, Devon Villa'nın bodrum ve zemin katlarının sahibiyle birinci katın sahibini aramış, bir randevu ayarlamıştı. Sahipleri Fas'a taşındıklarından üçüncü ve dördüncü katlar boştu, ama alt kattakilerde anahtar vardı, bize Lizzie ve Maria'nın cesetlerinin bulunduğu odayı göstereceklerdi.

Evin görkemli olduğunu söylerken yanılmamıştı. Bu ev Hampstead'de olsaydı, malikâne olarak adlandırılırdı, ama yıkık dökük çevrenin ortasında, zavallı duruyordu. Bütün terası, süslü ön cephe kaplaması, üstü kapalı ve sütunlu ön kapıya çıkan basamaklarıyla Bayswater'da görebileceğiniz Victoria Dönemi yapıları gibiydi. Devon Villa adı Devon Court olarak değiştirilmiş, ana kapının yanına üç zil konulmuştu. Cary'nin beklenmedik şeyler derken de söylemek istediğini, daha kendini Brenda Curtis olarak tanıtan kadın kapıyı açıp bizi dairesine alır almaz anladım. Sokak kapısı kapanır kapanmaz çevrenin görüntüsü ve gürültüsü kesildi, biraz ötede, Willow Caddesi'nde apartmana çevrilmiş evlerden birinde de olabiliydik.

Girişteki hol umut vericiydi, Ward-Carpenter'ın sözünü ettiği kırmızı mermer döşeme ve oymalı merdiven tirabzanları hâlâ yerli yerindeydi. Duvarlar boyunca uzanan sandalyeler, kabartma çiçekleri ve stilize yapraklarıyla en az yüz yaşında olmalıydı. Ne var ki şimdi, Maria Hyde'ın sadece banyolar için kullanacağı beyaza boyanmıştı, dairenin ahşap bölümleri de maun korkuluklar dışında beyazdı. Ama şimdi, Brenda Curtis'in kocasıyla birlikte yaşadığı kattaki iki, bodrumdaki diğer üç odada gezerken, bir yüz yıl önce bitirilmiş bir evde olduğumuzu düşünmek mümkündü.

- İkinci kattaki dairede oturmak istediğimi sanmam dedi, bizi Florence Fisher'ın bölgesi olan bodruma indirirken. Mannering'ler sık sık yurtdışına gidiyorlar, belki de bu yüzden fazla

aldırmıyorlar. Üstelik çevrelerini çağa uydurma konusunda da fazla iddialı değiller, tabî evlerini temiz tutuyorlar, ama pek bir şey değıştirmediler. O odada yatıyorlar, bilmem anlatabildim mi? Bize baktı. Yani, cesetlerin bulunduğu odada. Orada yatmak istemezdim.

- Hayır hayır, biz de istemezdik, diye mırıldandık.

- Yedi yıl önce geldiğimizde, burada hiçbir şey yapılmamıştı. Burası herhalde Roper'ın oturduğu zamanki gibiydi. Bodrum katında çok yaşlı bir kadın vardı, otuz yaşından beri buradaymış, zaten burada da öldü, hayatı boyunca tek bir kat boya bile sürmediğinden eminim. En azından bodrumun boya yüzü görmediği belliydi. Maria Hyde'ın mutfağını değıştirmemişti, biz geldiğimizde etraf karafatma kaynaklıydı. Öte tarafta, dolaptan biraz küçük bir oda vardı, zavallı hizmetçinin yattığı oda. Kiler bölümü bu taraftaydı, bahçe kapısına yakın; inanır mısınız eski çamaşır kazanı bile yerinde duruyordu, tahta kapaklı, taştan ve alçıdan yapılmış korkunç bir şey. Emlakçı çamaşır kazanının da mutfak tezgâhı gibi koleksiyoncu malzemesi olduğunu söyledi, ama her yeri yıktırdık. Her şeyi değıştirip genişlettik, ferahlattık, yani eskiden neye benzediğini tahmin etmeniz güç.

Yere kadar uzanan pencere, Poggenpohl mutfağın taş döşeli ve duvarlı bir bahçeye açılmasını sağlıyordu. Niyeti bozuk bir kedi, defne ağaçlarının arasında, balık dolu bir havuzun kenarında oturuyordu. Sadece üç metre yüksekliğindeki bahçe duvarları eskisi gibiydi, kahverengi tuğlaları artık yakılması yasak ateşin isinden kararmıştı. Polisin ekmek bıçağını bulduğu yerde şimdi etrafı alçak bir taş duvarla çevrilmiş, içinde cüce çamların bulunduğu bir tarh görünüyordu.

Kafam Edith'le doluydu, ama kadının da dediği gibi Edith'i bu mutfakta düşünmek, hizmetçi etrafta iş yaparken masanın başına oturmuş, yulaf ezmesini yerken göz önüne getirmek imkânsızdı. Mutfakta dışarıya açılan bir yan pencere olmuş olabilirdi, ama mutfağı o günkü haliyle canlandırmak zordu. Kahvaltıyı gaz lambası ışığında yemiş olabiliyorlardı çünkü temmuzda bile evin bu katına güneşin girmesi neredeyse imkânsızdı.

Birinci kata çıkmadan önce merdivenlerin dibinde durdum, Mrs. Curtis'i kendi kapısının ardında bırakmış olmanın rahatlığıyla, Edith'i bu dünyada son görüldüğü anda, merdivenlerden çıkarken, kısa bacaklarına çok yüksek gelen hamaklardan tırmanırken ve yukarıdaki dönemeçte gözden kaybolmak üzereyken düşündük. Merdivenleri yarılamiştık ki, yan dairenin sahibi gelişimizi duydu ve sahanlığa çıktı.

- Onu bu saatte göremezsiniz, dedi. Cary kimi göremeyeceğimizi sordu.

- Edith'i.

Söylediklerinin üzerimizdeki etkisi, belki de gözlerimizin açılması onu keyiflendirmiş benziyordu.

- Sadece bir şaka, hanımlar. Bu kadar korkmayın. On yıldan beri buradayım, ama onu daha hiç görmedim.

- Bir hayalet?

- Öyle diyorlar. Yukarıdaki kadın, Mrs. Mannering onu bir kere gördüğüne yemin ediyor. "Bardağına biraz daha su koymalısın" dedim. "Saçmalama" dedi, "İçki içmediğimi

biliyorsun." Onu merdivenlerde gördüm. Geçen gece, geceyarısından az önce, eve dönerken. Bu hikâyeyi daha önce onlarca kez anlattığı ve artık ezbere söylediği belliydi. Tek başına yaşayan, bu hayalet hikâyesinin sıkıcı hayatının en heyecanlı macerası olarak alan yaşlı bir adam. Merdivenlerin dibindeydim, dedi, kafamı kaldırdığımda, basamakları tırmanan çocuğu gördüm.

- Sonra ne oldu? dedi Carry.

- Fazla bir şey olmadı. Dönemeçte kayboldu, bir daha da görünmedi. Sonra Mrs. Mannering onu bir başka yerde bir daha gördü, alt kattaki Mrs. Curris de bir şeyler gördüğünü söylüyor. Bir çılgılık attı, neden çılgılık attığını kimseye söylemiyor, ama hava karardıktan sonra hole yalnız çıkamıyor.

Bütün bunlar tam da Cary'nin aradığı şeydi. Duyduklarının ona dizisi için bir sürü yeni fikir verdiğini görebiliyordum. Ona karşı sıcak bir şeyler duyup onun adına sevindim, o anda da eski dostluğumuzun yeniden başladığını anladım. Artık Daniel'ın, Daniel'ın anılarının ya da Cary'nin Daniel'ı elimden almış olmasının bir önemi yoktu. Daniel artık bir gölgeye dönüşmüş, sadece bir zamanlar tanıdığım biri olmuştu. Bütün bu olaylarda Cary'nin oynadığı rol çok önemli değildi, "olay" da önemsizdi, çünkü artık Paul vardı.

Cary 'nin koluna girdim. Şaşırmadı, ama sizinle kolkola girmekten memnun olan insanların göstereceği sıcak ve güzel bir hareket yaptı. Elimi dayadığım dirseğini beline bastırdı. Hayalet hikâyesinin belkemiğimi ürperttiğini sandığından eminim. Birlikte yaşlı adamın dairesine, Edith'in yatak odasına girdik. Mr. Wagstaff gülümseyerek bize bakıyordu, burada geçmişten en ufak bir iz bile kalmamasından gururlandığı açıktı. Pencereler çift camla kapatılmış, duvarlar da şeftali renginde güllerle süslü bir duvar kağıdıyla örtülmüştü.

Bir üst kat, bambaşkaydı. Mrs. Curtis haklıydı, burada pek bir şey değişmemişti. Eski görüntü ve eşyalar bilerek isteyerek korunmuş, hiç olmazsa kopyaları yapılmıştı. Örneğin, tüm ışıklandırma, aydınlık sanki on dokuzuncu yüzyıl kaynaklarından geliyormuş gibi düzenlenmişti. Masa lambaları yerine elektriğe döndürülmüş gaz lambaları kullanılmış, avizelere de kesme camdan, gaz lambası şişelerine benzer şişeler yerleştirilmişti. Tablo askıları hâlâ yerindeydi, ama o dönemde evin üçüncü katında meyve ve çiçek kabartmalı duvar kâğıdı kullanıldığını sanmıyorum. Anlaşılan Mannering'ler bu kadarlık bir değişiklik yapmaya hakları olduğunu düşünmüşlerdi.

Her yerde ince bir toz tabakası vardı. Cary'nin kulağına fısıldadığına göre üçüncü katın temizliğinden, Mr. Wagstaff sorumluydu. Bütün daire uzun süre kapalı kalan her yer gibi silkelenmemiş tozlu kumaş, eski kâğıt ve bayat hava kokuyordu.

Mannering'ler evlerini yüzyıl sonu döküntü, birkaç da Edward Dönemi güzel parçayla doldurmuştu. Eski tren istasyonlarını anımsatan, koluna yapışmadıkça üzerinde kaymadan oturmanın imkânsız olduğu bir at kılı kanepe vardı. Her yerde kullanılan kızıl kadife, sanki Florence Fisher'in paspasıyla gelip tozunu almasını bekler gibiydi. Tüm duvarlara, sanat eseri olmak iddiasında çerçeveler içinde, pub samoda olduğunu sandığı fotoğraflara benzer sepya resimler asılmıştı. Portrelerin Mannering'lerin büyüklerine adandığından eminim, kime ait olduklarını bildiklerini de sanmıyorum. herhalde bir eskici dükkânından düzineyle salmış olmalı. Yine de ressam fırçasından çıkmış tabloların aksine, bu portrelerin gerçek kişilere, bir zamanlar, muhtemelen yüz yıl önce yaşamış, birilerinin sevgilisi, kocası-karısı, annesi ya



da babasına ait olduğunu, onların resim çektirmek için bir yerlere gidip oturduklarını, çıkan sonucu sevinçle, öfkeyle ya da aldırılmazlıkla karşıladıklarını düşünmek heyecan verici. Şimdi buradaydılar, yaklaşık bir yüzyıl sonra, kuşkulu da olsa bir ölümsüzlüğe ulaşmışlardı. Sizin kopyanızı satın alıp duvarlarına asanlar, sizi güzel, iyi, zeki ya da çarpıcı olduğunuz için değil, eğlenceli buldukları için yapmışlardır. Resimden bakıp insanları tahrik eder, "Bu değişik adam" ya da "Bu ilginç kadın da kim?" diye sormalarına neden olursunuz. "Elbiselerine, saçlarına bakın!" Peki böyle giyinerek, saçlarını böyle yaptırarak güzel olduklarını mı sanıyorlardı?

Evden çıktığımızda Cary, çevrelerini alaya alan insanlara güvenmediğini söyledi. Çevresini "eğlenceli" eşyayla dolduran, güzeli eğlenceliye, konforu korkunçluğa feda eden nasıl bir insandır? Bundan sıkılmazlar mı? Peki, sıkılmazlarsa, sonra ne yaparlar?

Görüldüğü kadarıyla Mannering'ler bundan sıkılmıyordu. Öte yandan da, zamanlarının çoğunu yurtdışında geçiliyorlardı. Belki de her geri döndüklerinde, eğlence onlar için yeniden başlıyor gibiydi. Cinayetin orada işlendiğini düşünerek yatak odalarını en "eğlenceli" yer yapmaları fikrini kabul etmek güçtü. Daireyi tepetakla kullanmalarının başka bir açıklaması olabilir miydi? Oturma odalarını, Maria Hyde'ın kapadığı kata taşımışlardı.

Cary'yle birbirimize baktık. Yüzünü buruşturdu. Duvarda Roper'ın portresi vardı, yanında da Lizzie'ninki, Ward-Carpenter yazısındaki fotoğraflar olağanüstü büyütülmüş, yaldızlı ve süslü çerçevelere konulmuştu. Mannering'lerin pirinç yatağı, kuşkusuz Lizzie'nin cesedinin bulunduğu yatağın bir kopyasıydı ve üzerinde beyaz pamuklu bir örtü vardı. Pençelere koyu pembe perdeler ve tüller asılıydı. Yatağın her iki yanındaki komodinin üzerinde nilüfer şeklinde birer art Nouveau lamba vardı; orijinal değil, büyük mağazaların aydınlatma bölümlerinde binlercesine rastlanan taklitlerinden

- Bu ikisinin kim olduğunu bileceksiniz.

Mr. Wagstaff çerçeveli portreleri gösteriyordu. Kıkırdamaya başladı. O da portreleri eğlenceli buluyordu. İnsanları çoğunun böyle şeyleri eğlenceli bulup bulmayacağını merak etmeye başladım. Sonra söyledikleri merakımı hemen giderdi. "İki yıl kadar önce yaşlı bir hanımla iki genç buraya gelip daireyi gezdiler. Kadının fotoğrafları çok beğendi. Fotoğrafları almak istiyordu ama buna benim karar veremeyeceğimi söyledim. Mr. ve Mrs. Mannering'e söylememi istediler, ben de 'Tabii söylerim' dedim, döndüklerinde sorarım. Sormadım Söylediklerini fazla ciddiye alamayacağımı düşündüm", parmağının ucunu şakağına vurarak "Biraz böyleydi" dedi, "Anlıyorsunuz ya."

- Yaşlı kadın nasıl biriydi?

Bana kuşkuyla baktı, kuşkulanmakta da haklıydı.

- Uzun, çok zayıf. Başında bir şapka vardı, hanımların bugün pek kullanmadıkları şapkalardan. Yoksa onu tanıyor musunuz?

Demek Swanny ile Gordon ve Aubrey'nin geldikleri yer burasıydı, benim sandığım gibi Lavender Grove değil. Buraya, Roper'ların yaşadığı eve gelmişlerdi.

- Sizi nasıl bulmuş?

- Ön kapıya gelmiş, anlaşılan. Mrs. Curtis de yukarıya göndermiş. "Üst katı görebilir miyim?" dedi, ben de "Neden olmasın" dedim. İnsanlar ara sıra gelip daireyi gezmek isterler, Mannering'lere göre bunun pek bir sakıncası yok. Merdivenlerde biraz zorlandı, mafsallarının ağrıdığını söyledi, gençlerden birinden yardım istemek zorunda kaldı.

Swanny o fotoğrafların anne ve babasına ait olduğunu sanıyordu. Onlara neden sahip olmak istediğini anlamak güç değil. Onu şimdi durduğumuz yerde canlandırarak, kendi çizgileriyle fotoğraflar arasında bir benzerlik arar, solmuş, bulanık fotoğrafların içinden gülümsemeden bakan kahverengileşmiş yüzlerdeki ağızlara, burunlara, gözlere, saçlara bakar bir halde düşünüp acıdım. Resimleri alamamıştı. Mr. Wagstaff onu ciddiye bile almamıştı.

Aklıma gelen, korkunçtu. "Ona hayalet hikâyesini anlattınız mı? ",gülümsedi. "Tabii anlattım. Hoşuna gideceğini düşündüm" Holiday Palace'ta yerdeki kahverengi lekeyi gösterip Ilizzio'nun ölürken kaybettiği kan olduğunu söyleyen rehberler gibi, ara sıra gelip daireyi gezmek isteyen insanlara bu hikâyeyi anlattığı belliydi.

- Hoşuna gitti mi?

- Bana inanmadı. Canlıların hayaletinin olamayacağını, Edith'in de hayatta olduğunu söyledi.

Edith'in tırmana tırmana bitiremediği basamakları indik. Nereye kadar ulaştığını kimse bilmiyor. Belki de sadece birinci kata erişti, kendi odasına gitti; peki, ondan sonra? Açık pencereden düşmüş olabilir miydi? O zaman, onu kaldırımında bulan biri haber vermez miydi?

Belki de bir üst kata çıkmıştı. Anneannesinin daha ölmediği bir senaryo kurmaya çalıştım, yaşlı kadını ölmeden önce çocuğu daha güvenli bir yere götürmeye çabalarken gözümün önünde canlandırmaya çalıştım.

Mr. Wagstaff Cary'nin, dairesini belirsiz bir süre kullanmak üzere hemen orada haftada 500 pound'luk bir öneride bulunmamasından düş kırıklığına uğradı. Cary'nin baskıya direnmesini, kendisini ya da şirketini bağlamaktan kaçınmasını hayranlıkla izledim; arkadaşlarımızın, dostlarımızın meslek hayatları hakkında ne kadar az şey bildiğimizi, çalışan insanlar olarak nasıl davrandıklarını bilmediğimizi düşündüm. Bu yanını, terbiyeli terbiyeli gülümsemesine karşın boyun eğmeyen yanını daha önce hiç görmemiştim.

- Daha kararlaştırılmış bir şey yok. Eğer tasarıyı gerçekleştirmeye karar verirsek, sizinle mutlaka temasa geçeriz.

Kapı kapanıp biz merdivenlerden inerken bana "Burası hiç olmaz, çok değiştirilmiş" dedi. "O yatak odası olabilecek en yanlış yerde."

- Öbür ev nerede?

Paul'ün oturduğu sokakta, Middleton Sokağı'ndaydı. Ona söylemedim, ama birdenbire o sokağa gitmek istemediğimi hissettim. Cumartesiydi. Paul evdeyken bizi görebilirdi. O akşam buluşmak üzere sözleşmişdik, yine de beni dışarda, sokakta Cary'yle görmesini istemedim.

- İstersen, o eve de gideriz. Sana içini gösteremem çünkü ev sahiplerine haber vermedim, ama dışından bakmayı düşündüğünü söylersin.

- Hayır hayır, görmem şart değil.

- Bence gidelim. Bu fikirden hoşlandım. Zaten geldik bile. Hackney insanın her gün gidebildiği bir yer değil. Fırsattan yararlanalım. Uzak değil. Yürüyerek bile gidebiliriz, yani ben bile yürüyerek gidebilirim.

- Cary, dedim, Maria Hyde, Lizzie Roper ve Florence Fisher, hepsinin hasta olması gerekirdi. Lizzie hastalığı her neyse, akşamın beşinde yatağa girdi. Ertesi gün, hastalanan Florence'tı. Onlara ne oldu? Bulaşıcı bir hastalık mı? Bunu kimse araştırdı mı?

- Maria'nın derdinin ne olduğunu biliyoruz. Kalp krizinden öldü. Tabii Lizzie, Roper'ın verdiği hidrobromidle uyutulmuştu. Anlaşılan fazla dozda alınca insanın midesini bulandırıp uyutuyor. Üstelik Roper karısının ne dozda ilaç alacağını hiçbir zaman bilemezdi, öyle değil mi? Florence, Lizzie'nin bazen bir fincan çaya üç kaşık şeker koyduğunu söylüyordu. Peki, ya bir seferde iki ya da üç fincan çay içtiyse?

Florence'ın şeker kullanmadığını, hidrobromidle uyutulmadığını söyledim.

- Hep Florence'ın o hastalık hikâyesini fazla abarttığını düşündüm. Tate-Memling evde çalışan biri olarak bütün bir hafta boyunca temizlemek için üst katlara çıkmayıp ne yaptığını sorarken, aslında sorunun kalbine inmişti. Bence gerçekte, ev sahiplerinin evden gittiklerini görür görmez o da işten kaçtı, ama bunu mahkemede söyleyemedi. 1905 yılında yatılı bir hizmetçinin işten nefret ettiğini itiraf edip işten kaçtığını söylemesi, ahlaksız davranışlardan en beteri olarak görülüyordu.

- Tepsiyi yukarı çıkarmayıp Maria'nın eline tutuşturması şaşırtıcı değil mi? Anlaşılan Maria daha o günün sabahında bir kalp krizi geçirmişti.

- O zamana kadar düzeldi. Bütün cevaplan bilemiyorum, Ann.

- Polis hiç Florence Fisher'ın Edith'i ortadan kaldırmış, olabileceğinden kuşkulandı mı? Onu sorguya çekmedi mi? Edith'i hayatta gören son insan olmasına rağmen, hiç kimse ondan kuşulanılmadı.

- Bunu ben de düşündüm, ama anladığım kadarıyla polis Fisher'dan hiç şüphelenmedi. Belki de çok dürüst insan izlenimi bıraktı ya da belki çocuğu öldürmesi için hiç bir neden yoktu. Neden öldürsün? Aradan geçen bunca zamana rağmen, hâlâ insanları güçlü ve güvenilir biri olarak etkiliyor.

- Ona ne olduğunu merak ediyorum.

- Florence Fisher'a mı? Sana birazını anlatabilirim. Dizi konusunda bir sürü araştırma yaptık. Nişanlı olduğu o adamla evlenmedi, neden evlenmediğini kimse bilmiyor. Duruşmada tanık olarak dinlendiği sırada Stamford Hill'de, Sumner adlı bir ailenin evinde çalışıyordu. Hiç evlenmedi, Florence hakkında koca bir dosyamız var, istersen bakabilirsin ama fazla bir şey anlatmıyor. Hayatta olup olmadığını sordum.

- Güç olurdu, Ann. Yüz yaşını geçmiş olurdu. Eğer yanılmıyorsam, ki genellikle yanılıyorum, hafızam bugünlerde elekten de beter, 1971'de öldü. Uzaktan bir yeğeni,

ablasının torunu bir kız var, ama onun tek anlattığı, senin de düşünebileceğin gibi övücü şeyler, teyzesinin ne kadar iyi bir insan olduğu, başkalarını ne çok düşündüğü, falan. Hizmetçiliği hayatı boyunca sürdürmedi. Bir şekilde bir tütüncü dükkânı kuracak kadar para biriktirdi ve yıllarca bu dükkânı işletti. Gönüllü Kadınlar Birliği'nde oldukça yüksek yerlere geldi, Clovenford markisiyle resmi bile çekildi. Bana resmi yeğeni gösterdi. Bütün bu hikâyenin içinde ilginç olan tek bir şey var: Lady Clovenford'un kayınpederi, ilk Clovenford markisiydi ve bu ilk Clovenford markisi daha önce Roper'ı yargılayan, daha sonra adalet bakanı olan Tate-Memling'di.

- Acaba Florence resmi çektirirken bunu biliyor muydu? Derin bir nefes aldım, köşedeki evi gösterdim.

- Arkadaşım Paul burada oturuyor.

Cary küçük bir çığlık attı.

- Aman Ann, kapalı bir kutusun! Neden söylemedin? Gidip tanışabilir miyim? Eve girip bize kahve ikram etmesini isteyelim mi? Bir kahveye ihtiyacım var, senin yok mu?

Okullu kızlar gibi. Erkek arkadaşın burada mı oturuyor? Ona bir bakabilir miyim?

- Nerede şu ev? dedim.

İstemeye istemeye beni evin önüne götürdü. Karşısına dikildiğimizde Paul'ün bizi görüp görmediğini düşünüyordum. Evin üç katı, bir de bodrumu vardı, ama bunu dışında Devon Villaya hiç de benzemiyordu. Daha yeniydi, daha az zarifti, birçok evin bir arada yapıldığı bir döneme ait, 1890larda yapılan birçok evin ortak özelliği olan oransız boyutlar burada da göze çarpıyordu. Ucuz ve çirkindi, kalın tuğladan yapılmıştı. Yine de bu evin biraz önce gezdiğimiz eve kıyasla Maria Hyde'a daha uygun olacağı açıktı.

Arkamıza döndük. Paul bizi görmüş, ön bahçeye çıkmıştı

- Ne kadar yakışıklı, değil mi? dedi Cary. Kahkaha attım.

- Sana da ne oluyor?

- İşte bunu alamayacaksın, dedim, onu Paul'le tanıştırdım, eve girdik.

Yirmi üçüncü bölüm

Bu kez, Cary'nin yeni sevgilimi de çalması söz konusu bile değildi. Paul sonra bana sıkılarak da olsa, Cary'den hiç de hoşlanmamasına üzülmeceğimi umduğunu söyledi. Beni daha az sevindirense, günlüklerle daha fazla uğraşmayı reddettiğini söylemesi oldu.

"Reddetmek" biraz abartılı olabilir. Fazla istekli olmadığımı söylemek daha yerinde olur. Roper duruşması konusunda konuşmaktan, Ward-Carpenter ve Mockridge kitaplarını okumaktan mutluydu, hatta Ünlü İngiliz Davaları dizisinden benim için duruşmanın bütün zabitlerini de çıkarmıştı. Bu dizi Senato Kütüphanesi'nde bulunuyordu, oraya ulaşması güç olmamıştı. Edith'in kaderi hakkında düşünmekten, eğer hayatta kalmış olsa başına neler geleceği konusunda fikir üretmekten de hoşlanıyordu. Ama başlangıçta onu heyecanlandıran günlüklerle işini tamamlamış, onları bir kenara bırakmış gibiydi. Günlüklerden bahsetmenin onu sanki rahatsız ettiği duygusuna kapıldım. Benden ödünç aldığı defterleri tekbir yorum yapmadan geri verdi, ona belki de 1920 ve 1930'lu yılların defterlerine bakmak isteyebileceğini söylediğinde kafasını sallayıp konuyu değiştirdi. Eğer günlükler bir aile büyüğünün bana bıraktığı notlar olsaydı, isteksizliğini anlardım. Birine âşık olmak ve onunla yeni bir ilişkiye başlamak, her şeyi paylaşmak anlamına gelmez. Ne de olsa Paul golf oynuyordu, Paul satranç da oynuyordu, bu faaliyetlerden hiçbirisiyle fazla ilgilendiğimi söyleyemezdim. Ancak benim günlüklerin bir aile varlığı dışında, dolapta saklanacak bir miras ötesinde de anlamı vardı. Onların yayıncısı olmuş Swanny'nin görevi artık benim omuzlarımdaydı. Giderek daha az yazar araştırması yapıyordum, Swanny'nin ölümünden bir yıl sonra da başkalarının adına çalışmaya son verdim

Günlükler Swanny'nin tersine, hayatımın tek amacı değildi, yine de önemli bir yer tutmaları kaçınılmaz oldu. Swanny'nin zamanında yaptığı her iş artık bana kalmıştı yayıncılarla yeni baskıları görüşmek, kartona basılacak kapakların formatlarını onaylamak, yabancı ülkelerdeki satışları değerlendirmek, resimlere karar vermek ve daha bir sürü şeyle benim ilgilenmem gerekiyordu. Bir sonraki yıl 1935-1944 dönemini kapsayan günlükleri yayımlamayı kararlaştırmıştık, üstelik bunu İngiliz yayıncılar ile Gyldendal'e aynı zamanda yaptırmayı düşünüyorduk. Yapacak çok işim vardı ve herkes gibi ben de bazen yaptıklarımı en yakınımıdaki erkekle paylaşmak istiyordum.

Çok sıcak, çok heyecanlı, paylaşımda çok cömert olan Paul, her seferinde beni nazikçe reddetti. Her zaman terbiyeli, her zaman düşünceliydi, ama ne olursa olsun o günlüklerden bahsetmek istemiyordu. Defterlerin onu sıktığı sonucuna vardım. "Bu da belki doğaldır", diye düşündüm. Günlükler çok iyi tanıdığım biri tarafından yazılmamış olsaydı, çok iyi tanıdıklarımın söz etmeseydi, ben de sıkılır mıydım? Ama diğer taraftan, kitapları satın alıp okuyan milyonları sıkılmıyordu.

Paul'e günlüklerden söz etmeye son verdim. Bana sık sık o gün ne yaptığımı sorduğu, benim de normal bir ev kadını hayatı yaşamayıp alışverişe çıkmadığım, arkadaşlarımla gündüz görüşmediğim düşünülürse, cevap vermekte ne kadar zorlandığım anlaşılacaktır. Gerçekten de bütün gün yayımlanacak günlüklerle ilgileniyordum.

Bunun böyle sürüp gitmesini kabullenemedim, hemen Paul'le konuştum. Biraz tereddüt ettikten sonra nasıl olup da on dokuz yaşındaki insanlara Danimarka edebiyatı öğretmeye başladığımı öğrenmek istemediğimi düşündüğünü söyledim.

- Bilmiyorum, dedim.

- Değişik ya da eğlenceliyse ben de yapardım sanırım.

- Beni ilgilendiren değişiklikti, hiç de eğlenceli değil.

- Doğru. Margrethe'yle ya da Swanny'nin yayıncısıyla günlükler hakkında konuşurken çok değişik, bazen de şaşırtıcı şeyler oluyor.

- Anlat, dedi, ama sadece iyiliğinden dediğini biliyorum. Yüz ifadesi, sıkıntı ya da boşvermişlikten çok, üzüntü gösterince anlatmamı kestim. Evet üzüntülü, neden olduğunu hiç bilmeyeceğim. Aslında görmeliydim, nedeni yukarda gözlerimin içine bakıyordu, ama göremedim. Ben erkeklerinin kendisini ailesine tanıştırmasını bekleyen kadınlardan değilim, özellikle de bu yaşta, ellinci yaş günüm yaklaşırken. Üstelik Paul de bunu hiç önermedi. Annesini görmeye gitti, bana gittiğini söyleyip annesiyle ilgili bir iki yorum yaptı, nasıl olduğunu, neler yaptığını anlattı, ama hiç benim de kendisiyle gelmek isteyip istemeyeceğimi sormadı.

Aslında gerçek anlamda birlikte yaşamıyorduk. Öyle sanıyorum ki toplumumuzda, sürekli ilişkilerde sosyologların pek de dikkatini çekmeyen bir engel var; insanlar evlerini seviyor, bu evler için bir sürü para harcamışlar, çiftlerden hangisine sevdiği evinden ayrılıp boşaltması söylenecek? Bu sadece bir para konusu da değil. Çiftlerden biri Dulwich'te oturup Brondesbury'de yaşamının fikrine bile karşı olabilir, oysa karşısındaki nehrin güney kıyısına taşınmayı aklından bile geçirmez. Paul Hackney'deki evini çok seviyordu, benimse Hampstead ve çevresinde iki ayrı yerim vardı. Hangimiz fedakârlık yapacaktık?

Her neyse, işi dairemi satışa çıkarmaya kadar vardırımdımsa da, bebek evi dışında hiçbir eşyayı taşımadım. Artık Willow Caddesi'nde Padanaram'ın kendine alt yeni bir odası vardı. Nakliye kamyonu onu Hampstead'e taşımak üzere tem da Margrethe Cooper'ın bana yeni çevirisini gösterdiği, aslı Padanaram'ın otuzlu yılların başında nasıl satıldığını okuduğum gün geldi. Zamanımın büyük bölümünü Swanny'nin evinde geçiriyordum, birbirimize gidip kalmamıza, hafta sonlarını ya onun ya da benim evimde geçirmemize rağmen, Paul Hackney'deki evinden ayrılmayı düşünmüyordu.

Her ikimizin de evlerini satıp birlikte yeni bir yer almamız en uygunu olurdu, ama Willow Caddesi'ni sevmeye başlamıştım. O da evini seviyordu, arada sırada da satmaktan söz ediyordu. Onu durdurmamın ya da en azından cesaretlendirmememin nedeni, günümün önemli bir bölümünü işten sıkılan (ya da üzümlü umutsuzluğa kapılan) bir adamla birlikte yaşamaktan çekinmemdi.

Cary senaryo yazacak birini buldu, yazılan senaryoyu beğendi, bir yönetmen bulup günümüz modasına uygun olarak sadece Roper olarak adlandırılacak dizinin çekim hazırlıklarına başladı. Dizi pazartesi, salı ve çarşamba günleri yayınlanacak üç bölümden oluşacaktı.

Dizi Paul'ün sokağındaki evde çekilecekti, Cary altı kişinin üç ay boyunca çalışarak evin tüm ayrıntılarını o döneme uygun olarak değiştirdiklerini söyledi. Evlerini ya eski durumunda geri alacak ya da isterlerse 1905 stiline uygun döşenmiş bir eve sahip olacak kişiler, Avustralya'daki oğullarının yanına, uzun bir tatile gittiler. Paul'le birlikte, Roper'ın para kutusunu almak için geri geldiği sahnenin çekimlerini izledik. Bir pazar sabahıydı, çok erkendi, hafta sonunu onun evinde geçiriyordum. Kaldırım kenarları genellikle park edilmiş otomobillerle dolu olan Middleton Sokağı boşaltılmış, kapının önüne fazla iri bir atın çektiği

zarif bir araba yanaştırılmıştı. Daha güzel bir at bulamamışlar.

Karşı kaldırımda küçük bir meraklı kalabalığı toplandı, Paul'le birlikte yatak odalarından birinden de aynı şeyleri görebileceğimizi düşündük. Roper rolünü oynayan aktör fotoğraftaki Roper'a çok benziyordu, hatta Abraham Lincoln'e Alfred'den daha da çok benzediği kesindi. Onun arabadan çıkıp merdivenleri on beş kere tırmanmasına rağmen yönetmeni tatmin edemediğini görünce, izlemekten vazgeçip kahvaltuya oturmaya karar verdik.

Dizinin çekimleri sekiz hafta sürdü, bittiğinde de Cary son derecede güzel tanıtım malzemesi çıkardı. Bunların arasında en önemlisi, kuşe kâğıda basılmış dört sayfalı renkli bir broşürdü, sayfalarından çoğunu diziden fotoğraflar kaplıyordu, en son sayfanın bir bölümünde oyuncuların kim olduklarını, ne yaptıklarını, hangi rolde oynadıklarını anlatan Cary ile dizinin yönetmeni Miles Sinclair'e övgüler yağdıran bir çerçeve vardı. Broşürde Roper ile Lizzie'nin ve Lizzie Hyde'ın birlikte fotoğrafları da görülüyordu. Bir diğer fotoğrafta Edith merdivenleri tırmanırken, başka birinde de Florance mutfakta çalışırken görülüyordu. Bir de rol alanlar vardı. Bütün bunları, daha sonra önemli olacağı için anlatıyorum.

Broşürün amacı yabancı ülkelerdeki satışı artırmaktı. Avustralya ve Yeni Zelanda'ya, Kanada ve Amerika'ya gönderildi, sonuçta Cary yapımını bütün dünyaya sattı. Bir diğer olay da çok daha kişisel bir tepkiydi. Cary, Lisa Waring adlı bir Amerikalıdan önce bir mektup, da bir telefon aldığı anlattı. Kadın Los Angeles'taki bir televizyon kuruluşunda çalışıyordu, kadının ya da çalıştığı bölümün görevi, kablo üzerinden yayınlanmak üzere yabancı (özellikle de İngiliz) yapımlar seçmektir. Şu aralar hâlâ Kaliforniya'daydı, ama çok geçmeden İngiltere'ye gelecekti.

Lisa Waring'in Roper tanıtım broşüründe gördüğü bir isim, baba tarafından büyük dedesinin adıydı, ama bu ada başka bir yerde rastlamamıştı. Ailesinin baba tarafının atalarını bulmak için yaptığı araştırmalar, o adamdan ötesine ulaşamadığı için sonuçsuz kalmıştı.

- Hangi adam? dedim.
- Söylemiyor. Sır dolu bir durum, ama göreceksin önemsiz bir şey çıkacak.
- Senden ne yapmanı bekliyor?
- Gelip benimle konuşmak, elindeki bazı kâğıtları göstermek istiyor.

Paul böyle bir şeyi beklediğini, gerçek hayattan alınma bir öykünün televizyona uyarlandığında, hep buna benzer durumlarla karşılaşıldığını söyledi, Roper yayınlandığında, buna benzer çok daha fazla şey olacaktı.

- Ona yardımcı olabileceğimi sanmıyorum, dedi Cary. Eğer büyükdedesinin adı Roper'sa bu sadece Arthur olabilir. Öteki kardeşlerin ya çocuğu yoktu ya da çocukları Birinci Dünya Savaşı'nda Edward gibi genç öldüler. Arthur'un iki kardeşi vardı, belki de onlardan biri kadının büyükannesi. Anımda da yazıyor, kızları 1912 ve 1914'te doğmuş.

"Kadının dedesi Roper olamaz, "dedi Paul, Roper sık rastlanan bir isim.

Cary'yi iyi tanırım, yüzü tüm duygularını yansıtır, birdenbire ciddileşmesinden ve dalgınlığından yaptığı dizinin geleceğinden endişelendiğini anladım. O kadının diziyi

tehlikeye atacak bir şey söylemesinden korkuyordu.

Birkaç gün sonra bana Roper'ın geçmişinde Lizzie'nin öldürülme şeklini ve nedenini açıklayabilecek bir şeyler olup olmadığını hep merak ettiğini anlattı. Herkes bir insanın gırtlığını tek bir hareketle kesemez. Normal insanlarda böyle bir arzuyu gemleyen ama Roper'da bulunmayan neydi? Böyle bir öldürme becerisini nerede ve nasıl edinmişti? Yani Lizzie'yi öldürmüşse. Eğer öldüren Roper'sa.

Lisa Waring Cary'yle evinde ya da bürosunda, Cary'ye neresi uygunsa orada buluşmak istiyordu. Cary her zamanki abartılı tutumuyla benim de orada bulunmam için yalvardı. Geleceğimi söyledim, ancak Lisa Waring'den uzun zaman haber alınamayınca Amerikalının fikrini değiştirdiğini düşündüm. Belki de dikkat çekmek, birden önemli biri olmak için bir hikâye uydurmuştu. Belki de söylediği o televizyon kuruluşunda çalışmıyordu, tanıtım broşürünü orada çalışan bir arkadaşında görmüştü. Cary bunu araştırmış mıydı? Böyle bir araştırma güç olmasa gerektili.

Cary araştırmadığını söyledi. Endişeli olduğunu biliyordum, ama Lisa Waring'in -eğer gerçekten böyle birisi varsa- bunu kötü niyetten ya da eğlenmek için yapmış olabileceğini söylediğimde canlandı, televizyon kuruluşuna telefon edip Lisa Waring'le konuşmak isteyeceğini söyledi. Cary'ye televizyonda çalışan bir kişiyle telefonda konuşmanın bile birçok kişi için heyecan verici olduğunu hatırlattım.

Bu arada dairem sonunda satılmış, Willow Caddesi evim olmuştu. Gordon ve Aubrey sık sık gelen ziyaretçilerdi. Danimarka'daki araştırma gezilerinden dönmüşler, Gordon soyağacındaki boşluklardan çoğunu doldurmuştu. Westerby'leri 1780'lere Kastrup'ları da ondan elli yıl daha geriye kadar götürmeyi başarmıştı. Gyldendal yeni baskıların ilk sayfasında soyağacı fikrinden hoşlanmıştı, İngiliz yayıncılar da neredeyse aynı derecede hevesli görünüyordular. Gordon'un artık tek sorunu Asta'nın büyük dedesinin kim olduğu, Frederick Teyze'nin büyükbabasının 1790'lı yıllarda kiminle evlendiği, Rasmus'un anneannesinin gayrimeşru bir çocuk olduğu konusundaki kuşkusunun doğru olup olmadığıydı.

Tabii onu Devon Villa'ya ziyaretleri konusunda sorguya çektim, ama bana ilk seferde anlattıklarının ötesinde fazla bir şey bilmiyordu. Swanny bu konuda oldukça gizemli davranmıştı. O zaman da Swanny'nin kendilerinden bir şeyler sakladığı izlenimi edinmişlerdi.

- Bize gittiğimiz evin Asta'nın evi olduğunu söyleyip inandırmaya çalışmadı, dedi Aubrey, tam öyle değil. Gittiğimiz evin kime ait olduğunu hiç söylemedi.

- Sadece kendi ailesinin -yani benim kendi ailemin- burada oturmuş olduğunu ima etti, "annem ve babam" dedi.

Gordon hayalet öyküsünü, Swanny'nin öyküden hoşlanmadığım hatırlıyordu. İkinci kat benim olduğu kadar onun da sinirine dokunmuştu, ama ne duvardaki resimleri ne de Swanny'nin onları satın almak istediğini hatırlıyordu. Kim olduklarını sormadım, çünkü hiç ilgimi çekmediler. Sadece onların Asta ve Rasmus olmadığını biliyordum.

Sonra ona ya da ikisine, Swanny'nin kim olduğunu bilmediğini anlattım. Başlangıçta Gordon sadece soyağacı için endişelendi. Swanny'nin adının yanına "evlatlık" yazmasının doğru olup



olmayacağını sordu, ama ona böyle bir şeyin günlüklerin gelecekteki, hatta geçmiş yayınlan için ne gibi güçlükler açacağını söyleyince vazgeçti.

Başını hafif sallayarak, tipik bir Westerby bakışıyla ve son derecede ciddi bir biçimde "Kim olduğunu bulacağım" dedi.

- Öyleyse sana iyi şanslar, dedim.

Günlüklerin Barış ve Savaş olarak adlandırılan yeni bölümü baskıya verilmişti, ben de yaklaşık on kişiyle birlikte ilk kopyaları düzeltmekle görevliydim. Çoğu yazarın da söylediği gibi, basılı halini görmeden bir eserin ne olduğunu göremezsiniz. Daktiloyla yazılmış ya da kelime işlemciyle düzenlenip yazıcı çıkışı alınmış sayfalar aynı şey olamaz, önümdeki yazıyı baskı hataları ve anlatım yanlışlarını bulmak için okurken, okuduğumdan zevk almaya da çalıştım. Margrethe Cooper'ın çevirisini okuduğumdan, kitapta Swanny'nin kim olduğu konusunda en ufak bir ipucu bile bulunmadığını biliyordum. Yine de aradığım buydu. Swanny hayattayken bu konuyla fazla ilgilenmemiştim, ama öldükten sonra, Roper'dan sonra, Swanny'nin hangi kimliğe bürünmeye çalıştığını öğrendikten sonra merakım giderek artmıştı. Merakım doğal olarak onunki kadar yoğun olamazdı, ama benim için yeterince güçlüydü. Cary Edith Roper'a ne olduğunu, ben de Swanny'nin kim olduğunu öğrenmeye çalışıyorduk. Bildiğimiz tek şey, ikisinin aynı kişi olmadığıydı.

Arthur Roper'ın anılarını hiç okumadan Cary'ye geri verdim. Cora Green'in 1905 sonbaharında Star'da yayımlanan yazısının ilgimi çekebileceğini söyledi.

Günlük düzeltme işine ara verip yazıyı okudum. Tabii yazıyı Cora Green kendisi yazmamıştı ama gerçeklerin, eğer bunlara gerçek denilebilirse, ondan kaynaklandığı kesindi. Asıl yazarın süslü ve görkemli bir üslubu vardı, o zaman için bile modası geçmiş olmalıydı. Lizzie Roper ölmüştü, yasaya göre hakaret davası açamazdı, bu nedenle Mrs. Green onun sevgilileri ve sevgililerinin yanındaki tutumu hakkında görüşlerini esirgemeye çaba göstermemişti. Maria Hyde da ölmüştü, bir zamanlar Cora Green'le aralarında su sızmadığı gerçeği de yazının iyiliği açısından unutulmuşsa benziyordu.

"Yaşadığımız sokak, son zamanlarda bir sürü skandala neden olan o kötü şöhretli aile Devon Villa'yı kendilerine mesken olarak seçtikleri güne kadar sakin ve saygıdeğer bir yerdi. Aksi kanıtlanmadıkça insanların iyi olduğuna inananlardan biri olduğum için, yeni komşum Mrs. Maria Hyde'la arkadaşlık kurduğumu itiraf etmeliyim.

Bu onurlu lakaba hak kazanmış mıydı? Tabii ki araştırmadım. 'Mrs.' olarak tanınıyordu, ben de ona öyle hitap ettim. Yakınlığımız birbirimize önadlarımızı, Maria ve Cora demeyi zorlatana kadar Mrs. Hyde ve Mrs. Green olarak kaldık.

O günlerde, geçen yüzyılın son on yılında, Maria Hyde'ın üç kiracısı vardı: Mr. Dzerjinski, Miss Cottrell ve Mr. Ironsmith. Bir çocuktan daha büyük olmayan ama evin hemen hemen bütün işini yapmakla görevli küçük hizmetçinin adı Florence'tı, Hackney'nin en beter yerinden, Lea Nehri'nin bataklığı olarak bilinen korkunç yerden geliyordu.

Adından da anlaşılacağı gibi bir yabancı olan Mr. Dzerjinski Mrs. Hyde'ın kiracısından çok, arkadaşı gibiydi. İlişkilerinin gerçekten ne olduğunu, birbirlerine ne kadar yakın olduklarını, hangi suçları işlediklerini bilemem. Ben insanların iyi yanlarını görme temayülündeyimdir, kötü taraflarını değil. Ne var ki bir melek ya da bir azizin bile Mrs. Hyde'ın kötü kaderli

Lizzie'nin Devon Villa'yı ziyaret eden beyefendilerle (daha değişik bir ad kullanmak gerekirdi) yaptıklarına iyi gözle bakması mümkün değildi.

Mr. Ironsmith'in Devon Villa'yı ziyaret etmesi gerekmiyordu o zaten orada kiracıydı. Bir gün Mrs. Hyde bana Lizzie'nin Mr. Ironsmith'le nişanlı olduğunu söyledi. Lizzie adamın verdiği, ucuz bir metal üzerine yapıştırılmış cam parçacıklarından yapılmış, ama yine de aralarındaki ilişkiyi yaklaştırmak konusunda iyi niyet belirtisi olan yüzüğü gösterdi. Miss Lizzie'nin nişanlısına verdiği söz, onu başka beyefendilerin ziyaretlerini kabul etmekten alıkoymadı. Ne de olsa nişanlısı günün büyük bir bölümünde evden uzakta, işinin başındaydı. Mrs. Hyde bir gün bana 'Lizzie'nin arkadaşı' adı altında, oldukça ileri yaşlarda bir beyefendi olan Mr. Middlemass'ı tanıştırdı.

Bir öğleden sonra tesadüfen karşılaştık. Miss Lizzie ona evin dışını gösterirken ben de evden çıkmış buldum. Mr. Middlemass en az elli yaşında, paltosunun yakasındaki kürkten ve altın topuzlu bastonundan da anlaşılacağı gibi varlıklı bir adamdı. O günden sonra onu birçok kez gördüm, Miss Lizzie'nin isteksizce sürdürdüğü nişanlılığın onun ziyaretleri nedeniyle bozulduğunu duydum. Zaten talihsiz Mr. Ironsmith kısa bir süre sonra da evden ayrıldı.

Onun dairesini saygınlıkları konusunda kimsenin en ufak bir kuşku duyamayacağı bir çift, Mr. ve Mrs. Upton devraldı. Ben ve Mrs. Upton kısa sürede aynı zevkleri, aynı genel hayat felsefesini paylaştığımızı gördük ve iyi bir dostluk kurduk. Gerçekten de dostluğumuz o mahalledeki yasanımızın da ötesinde, bugüne kadar sürdü. Bana evin içine düşmekte olduğu korkunç durumu anlatan da Mrs. Upton'dı, duvarlarda ve hatta yataklarda dolaşan 'canlılar', mutfak ve çevresindeki karafatmalar ve böcekler âleminin saygıdeğer davetsiz misafirleri."

Burada Devon Villa'da hüküm süren koşullar hakkında aynı görkemli ve yüksek ahlaklı üslupla yazılmış çok daha fazla ayrıntı vardı. Cora Green bununla da yetinmemiş, evin yaşanlarının kişisel görünüşleri ve giyimlerini de ayrıntılarıyla tanımlamıştı. Miss Cottrell'in evden ayrılması Mrs. Hyde'la aralarında geçen ve bu ayrılmaya neden olan şiddetli tartışma da Mrs. Upton'un gözüyle anlatılıyordu.

Cary'nin, Devon Villa'daki yaşamı anlatan diğer değerli belgenin, Beatrice Cottrell'in anılarının nasıl kaybolduğu anlattığını hatırladım. İskenderiye kütüphanesini kül eden yangında yanan bazı edebiyat klasiklerinden nasıl sadece başka eserlerde söz ediliyorsa, Cottrell'in anılarına başka yazılarda da rastlanmaktadır. Cary British Museum'a da baş vurmuş, ama bir sonuç alamamıştı. Çok üzüldüğümü söyleyemem. Okumaya devam ediyorum.

"Miss Lizzie yeni kiracıyla, Mr. Roper'la evlenince çok rahatladım. Başlangıçta, biraz talihsiz ama koşullar ve daha önce yaşananlar düşünüldüğünde haklı görülebilecek bir karar vermiş, Mr. Roper'ın Miss Lizzie'nin listesinde yeni bir ad olmaktan öteye gitmeyeceğini, beraberliklerinin amacının kilise ve devletçe onaylanmış uzun ve yasal bir ilişkiye dönüştürülmesinin tasarlanmadığını düşünmüştüm. Ancak bu kez Miss Lizzie evlilikte kararlıydı, diğer 'beyefendiler' Devon Villa'da görünmez oldu.

Sokağımızdaki dedikodulara göre Miss Lizzie ya da yeni adıyla Mrs. Roper evlendiği zaman belli bir durumdaydı; gerçekten de Mr. Roper'ın ilk çocuğu ve oğlu bu ilginç evlilikten sadece altı ay sonra doğdu.

Bütün bu olanlardan sonra Mrs. Roper'ın uslandığını, sadık ve bağlı bir eş ve anne olarak yaşamaya başladığını söylemekten ne kadar mutluluk duyardım! Ne yazık ki, bu kocaman bir yalan olurdu. Ne kadar inanılmaz olsa da doğurduğu o sağlıklı oğlandan nefret ediyordu. Mr. Roper çocuğun ilgisizlikten, gıdasızlıktan ve hatta isteyerek yapılmış kötülüklerden ölmesini engellemek için bir bakıcı tutmak zorunda kaldı.

Florence o evde, yeni bir çocuğun bakımını üstlenemeyecek kadar çok işle baş etmek zorundaydı. Ona her zaman acıdım, taşıyamayacağı kadar çok ağır iş yüklendiğini görüp üzülüm. Sık sık bana açılıp genç yüreğinin derinliklerindeki sırları anlatırdı. Başka bir evde uşak olarak çalışan biriyle evlenmek üzere nişanlanmıştı, nişanlısının efendileri Cary'de görkemli bir evin nimetlerinden yararlanıyorlardı. Bunu duyduğumda ve Devon Villa'nın bodrum katına indiğinde, gencin korktuğum gibi Mrs. Roper'ın yeni bir hayranı değil de Florence'in nişanlısı olduğunu öğrendiğimde çok rahatladım- ne var ki bu hayranların ardı arkası kesilmiyordu. Çocuk henüz küçükken Mrs. Roper kendim tutmayı başarmıştı. Mr. Middlemass'ın bir arabanın içinde Devon Villa'sının önünde görünmesi çok gecikmedi. O günlerde sık sık görülen bir diğer ziyaretçi de Cobb ya da Hobb. adında başka bir gençti. Mrs. Roper'ı London Fields'ta o adamla kol kola yürürken gördüğüm zaman ne kadar şaşırduğımı tahmin etmek kolay olacaktır. Mrs. Roper'ın şehvete olan düşkünlüğü anlayışla karşılanabilir, yakınlık gösterdiği kişi kocası olsa, kimsenin söyleyecek bir sözü olamaz. Ama yüzünü Mr. Cobb'a (ya da Hobb'a) bu kadar yaklaştırmaması, adamın beline sarılmasına izin vermesi anlaşılacak ya da kabul edilebilecek davranışlardan değildi.

O gün beni görmemiş olmayı tercih edeceği açıktı, ancak aynı patika üzerinde birbirimize doğru yürüdüğümüz için, yapacak bir şeyi kalmamıştı. Yüzünü becerebildiği kadar topladı, yanındaki genci Mr. Roper'ın arkadaşı 'Bert' olarak tanıştırdı.

Kısa bir süre sonra, sokakta Mr. Roper'ın başka bir eski arkadaşıyla tanıştım. Bu kişi buradan birkaç yıl önce ayrılmış olan Mr. Ironsmith'ten başkası değildi. Onu görür görmez tanıdım, ama o beni tanımamazlıktan gelmeyi tercih etti. O güne kadar nerede olduğunu bildiğimi iddia etmem yanlış olur. Ekose bir palto ve geniş kenarlı şapkasıyla oldukça şıktı, ağızda bir puro vardı, daha sonra bir satıcıyla konuşmak için ön kapı merdivenlerini indiğimde ne kadar gayret gösterirsem göstereyim, onun Mrs. Roper'la Devon villa'nın kapısının önündeki sohbetini duymamı önleyemezdim. Onu daha önce görmeseydim, sadece duyduklarımdan kim olduğunu kesinlikle çıkaramazdım, çünkü son derece belirgin bir sömürge aksanıyla konuşuyordu.

Üzülerek de olsa, bütün bu işlerde Mrs. Hyde'ın önemli bir rol oynadığı sonucuna varmak zorundayım. Kısaca söylemek gerekirse, Devon Villa'da kendi öz kızının çalıştığı o belirli evlerden birini işletiyordu. Daha sonra ne bahane uydurulursa uydurulsun, Miss Cottrell'i evden ayrılmak zorunda bırakanın, daha sonra benim yapacağım gibi bir konuşma olduğundan kuşku yok. O gün komşu evde korkunç bir tartışma oldu, bu tartışma sözlü ve fiziksel şiddete kadar vardırdı, zavallı Miss Cottrell'in eşyasının kaldırılmasına atılmasıyla sonuçlandı.

Mr. Roper karısının 1904 mayısında doğurduğu kızın babası olmadığından kesinlikle emindi. Kızın asıl babası kim olduğunu bildiğimi iddia edemem. Devon Villa'daki utanç verici durum karşısında orada daha fazla kalamadım o yılın kasım ayında talihim yaver gitti ve Stoke Newinton'da kendime uygun bir yer buldum, bunun sonucunda da taşındım. Gazete sayfalarında Mrs. Roper'ın uzun süre yaşadığım evin hemen yanındakinde korkunç biçimde

öldürülmesi haberiyle karşılaşana kadar ne Roperlardan ne de Maria Hyde'dan bir daha söz edildiğini duymadım."

Asta'nın savaş yılları ve savaş öncesi yıllarla ilgili günlükleri 1925-1934 dönemine kıyasla çok daha fazla kendisiyle, kendi duygularıyla doluydu. Bu defterlerde gündelik hayata, evlerin içi ve döşenmelerine daha az rastlanıyor, buna karşılık bağımsızlıktan, siyasetten, uluslararası olaylardan ve bedensel korkudan söz ediliyordu. "98 Numara"nın önüne neredeyse bir bomba düşmüştü. Danimarka'da yaşayan bir aile dostu, evinde bir Yahudi sakladığı için Nazilerce kurşuna dizilmişti.

Bu konuda felsefe yapıp komik olmaya çalışmasına rağmen, asıl endişesi orta yaşlılıktı. Uzun saatler hatta günler boyu kocasıyla hiç ilgilenmemeyi, aynı evi, hatta aynı yatağı (altı aydan beri Paul'le birlikte kullandığımız yatak) paylaşımlarına rağmen onu yok saymayı başarıyordu. Harry Amca'yla eskisinden çok daha fazla birlikte oluyorlardı. Günlüklerdeki sayfalar Harry Amca'nın ne yaptığı, Harry Amcanın ne dediği, hatta Harry Amca'nın ne yiyip ne içtiğiyle doluydu. Onu seviyordu, öyle demişti, Harry Amca'nın da ona âşık olduğu kesindi, yine de ilişkileri hiç cinselliğe dönüşmedi.

Ellilerindeki veya altmışlarındaki Asta kendini çok yaşlı görüyordu. Bütün ömrü boyunca yaşlı değildi, 1919 yılında, Harry'yle tanıştığında da yaşlanmamıştı. Tabii, aralarında kişinin de kurduğu bir sınıf engeli vardı. Yine de ne evli olmaları, ne de aralarındaki toplumsal uçurum onların birlikte yürüyüşe çıkmalarını, beraberce çay içmelerini, hayvanat bahçesine, parklara, British Museum'a, sinemaya ya da tiyatroya gitmelerini engellemedi. Bunun cevabı, evli birer insan olarak her ikisinin karşısında ahlakî bir yasak olmasıydı. Arkadaşlar, dosttular, sevgili olmaları imkânsızdı. Ama bu yanı dışında Harry beni ilgilendirmiyordu. Benim aradığım bir esrarın anahtarıydı, bir arkadaşlığın tarihçesi değil. Birçok konuda Swanny'nin mirasçısıydım. Ondan çok daha az heyecan duymakla birlikte, ben de Swanny gibi öğrenmek istiyordum. Bunu düşünüp bu isteğin kendini belli etmeden yüreğime nasıl yerleştiğini gördükçe, merakımın Paul'e günlüklerden bahsetme arzumdan da güçlü olduğunu anladım. Gerçekten de Paul'e genel olarak günlüklerden değil, Swanny'nin kim olduğuyla ilgili konulardan söz etmek istemiştım. Günlüklerle ilgili olarak ne söylemeye başlarsam başlayayım, sonunda hep bu konuya dönmüştüm.

Demek ki onun konuşmak istemediği konu buydu. Bunu anladığımda işine telefon edip özür dilemeyi, sonra da isteksizliğinin nedenini sormayı düşündüm. Neden? Ama onu işinden çok az, hemen hemen hiç aramamıştım. Paul Öğretmenler Odası'nda zaman geçirenlerden değil, ya derste ya da kendi bürosunda bir öğrenciyle görüşmededir, böyle durumda da telefona cevap vermez. O akşam buluşmayı da kararlaştırmamıştık. Annesi çok hastaydı, bir hafta önce şiddetli bir kalp krizi geçirmişti, Londra'nın öbür ucunda bir hastanede, acilde yatıyordu. Paul her gün annesini ziyarete gidiyordu, bu akşam da doktorlardan biriyle görüşecek ve annesinin durumunu öğrenmeye çalışacaktı.

Tabii, kesinlikle nedenini bilmediğim bir konu hakkında her zaman yaptığıma başvurduğum, tahminler yürütmeye çalıştım. Kanıtları bir kenara bırakıp, başlangıçta bütün bunlarla son derece ilgilenen Paul'ün birdenbire neden Swanny'nin kimliğiyle ilgili her sözden kaçındığını düşündüm. Cevaplardan biri, biliyor olmasıydı. Bu büyüleyici bir şeydi, ama imkânsızdı. Nasıl bilebilirdi, diyelim inanılmaz bir rastlantı sonucu öğrense de bana söylemez miydi?

Son günlükler, 1955 ve 1967 arasında yazılan defterler henüz çevrilmemişti. Yani Margrethe Cooper onları daha çevirmedi, demek istiyorum. Paul bu defterleri çevirmeye başlamıştı, ama

sonra birden günlüklere düşman kesilmiş ve ilgisini kaybetmişti. Kendi kendime onu sadece iten bir şey değil, bana bile söyleyemeyeceği bir şey okuduğunu düşündüm.

Anneanesi, anneanesiyle ilgili bir şey. Yine Hansine'e geri dönüyorum. 1954'te ölmüştü ama Asta günlüklerinde Hansine'nin ölümü hakkında pek az şey yazıyor. Belki de yorumlarını bir sonraki yılın defterine saklamıştı, Paul de yazdıklarını gördü. Ya da belki anneanesi ona bir şeyler anlattı. Hansine'nin bir şeyler bilmesi hep mümkündü, Hansine Lavender Grove'da Asta'yla birlikteydi, çok değişik bir şey olmamışsa, olup biteni bilmesi gerekirdi. Peki, bildiklerini o zaman on bir yaşına yeni basmış torununa anlatmış olabilir miydi?

Hayır, ama kızına anlatmış olabilirdi. Buradan ileriye gidemedim, yine çıkmaza girmiştım, kafamda düşüncelerimi toparlamaya çalışıyordum, Paul telefon etti. Akşam olmuştu, bir elimde Asta'nın kopyalan, bir elimde Encyclopaedia Britannica düzeltme yapıyordum.

Telefonda annesinin öldüğünü söyledi. Paul hastaneye varmadan birkaç dakika önce ölmüştü.

Yirmi dördüncü bölüm

4 haziran 1947

Det er nfjagtig femten Aar siden idag, at vi maatte tage fra Padanaram ogkomme hertil. Jeg skrevikke Datoen ned nogen Steder, men jeg kan huske den. Hvis jeg var den Slags Kvinde, der er dramatisk anlagt, saa vildejeg sige, at den var skrevet i mit Hjerte.

Padanaram'dan ayrılıp buraya geleli bugün tam on beş yıl oldu. Tarihi hiçbir yere yazmadım, ama hatırlıyorum. Eğer duygusal bir kadın olsaydım, bunun kalbime yazıldığını söyledim.

Marie'nin bu öğleden sonra çaya gelip Padanaram'ı Ann'e yedinci doğum günü hediyesi olarak vermek istediğini söylemesi, ne tuhaf bir rastlantı. Doğum günü aralıkta galiba, bakmam gerek. O evi çok sevdim, büyük olanı demek istiyorum, yoksa Rasmus'un yaptığı ve Swanny için olmadığını öğrenince öfkelendiğim o aptalca oyuncağı değil. "Doksan sekiz" o kadar kötü değil ama çevresi dökük, bana yıllar önce Lavender Grove'da geçip giden günlerimi hatırlatıyor.

Marie'nin kendi Padanaram'ından Swanny'nin yanında bahsetmemesinden, konuyu Swanny gelmeden önce açıp bitirmesinden memnunum. Belki yanılıyorum, ama hâlâ Rasmus'un onu

itmesinden incinmiş gibi geliyor. Komik olanı da Rasmus'un şimdi Swanny'ye harika davranması, zamanının çoğunu onun evinde geçirip nasıl kazıklar yediği hikâyeleri anlatarak Torben'i canından bezdirmesi. Aptal ihtiyar! Eğer Swanny yoksul biriyle evlenip yolun öteki yanında, Hornsey'de otursaydı, görürdüm onu.

İşlerin bozulup Westerby Autos'un kapandığı günden beri her dakika, kimin ondan neyi çaldığını, kimin ona ne kazık attığını, insanlar onu bu kadar kötü dolandırmasalar bugün nerelerde olacağını anlatıp duruyor. Neye benzediğin-sert yakalığı, fötr şapkasıyla, hâlâ çıkarmadığı tozluklarıyla o eski Fiat'ın, o kara kutunun içinde dimdik otururken neye benzediğini biliyor mu, merak ediyorum. Buna rağmen benim kadar sert bir kadının bile şefkatin tuzağına düşmemesi mümkün mü? O yaşlı bir deliyse, ben de duygusal bir kocakarıyım. Ona bakıp hatırlıyorum, bir ya da iki şey hatırlıyorum. Yüz yıl önce. Geri döndüğü o geceyi hatırlıyorum ama yazdıklarım farklı. Yazdıklarımın tam gerçek olmadığını biliyorum, tam olarak öyle olmadı. Yine de onu sevdiğimi söylemenin bir anlamı yok. Sevmiyorum.

Kızlar, Frascati'de verecekleri ellinci evlilik yıldönümü partisini konuşmaya geldiler. Bunların hepsi saçma! Her şeyden önce, güzel yemek olmayacak, hiç güzel yemek yok ki. Galiba savaş bittikten sonra, yemekler daha da kötüleşti. Restoranların verebildikleri tek şey talaş böreği ve sütlü pelte. Sebzeyle doldurulmuş talaş böreği konserve çorbaya benziyor. Neyse, yemeği boşverelim, iyi olmayacağını biliyoruz. Davetli listesi sorun olacak, bunu şimdiden görüyorum.

Hansine'nin davet edilmesini kabul edemem. Daha neler! Tabî, Marie'den geldi bu fikir. "Bütün bu züppece tutumlar, savaşla birlikte kayboldu, Mor" diyor bana. Bu züppelik falan değil, ama ona söylemeyeceğim. Neyse, Joan Cropper iyi bir işi olan, iyi para kazanan biriyle evlendi, "98"den çok daha iyi bir evde oturuyorlar, Sam'in ölümünden beri Hansine de onların yanında. Hayatında hiç düşlemediği bir yere yükseldiği, bizimse düştüğümüz söylenebilir. Ama gerçek olanı, onu sevmemem. Hiç sevmedim. Bana sadece o eski günlerimi hatırlattığı için değil, ki hatırlatıyor, ama onun o kocaman kırmızı suratını, ifadesiz gözlerini ve aptalca tebessümünü gördüğümde, hiç de bana uymayan bir duyguya kapılıyorum, korkuyorum.

Neyse, kendi partime kendi istediğim insanları çağıracağım, Hansine'nin gelmesini istemiyorum, ama Harry'nin gelmesinde ısrar edeceğim, karısıyla tabî. Bunda çekineceğim bir şey yok. Marie bundan hoşlanmazsa -Swanny hoşlanacak, Harry'ye bayılıyor- parti fikrinden bütünüyle vazgeçebilir. Bana göre kırk dokuz yıldır birbirimizi sevmeyen kocamla elli yıl birlikte olmamızı kutlamak çok gülünç!

15 eylül 1954

Rasmus hayattayken, kimseye ondan şikâyet etmedim, ihtiyaç hissetmedim, şikâyet etmek istediğimde günlüğüm vardı. Harry'ye bile bir şey söylemedim; oysa söyleyebilirdim, ondan bir şey çıkmayacağından eminim.

Yıllar boyu düzenli olarak tutulan bir günlük sadece hayatınızın ve düşüncelerinizin kaydı olmakla kalmaz, yavaş yavaş bir kişilik de kazanır. Günlüğünüz her şeyinizi söyleyebileceğiniz bir kişidir, ondan bir şey saklamanız gerekmez, aklınızdan geçenleri, ne kadar kötü olursa olsun, günlüğüne yazabilirsiniz. Ya da dünyanın kötü dediği şeyleri.

Dünyada bunu yapabileceğim başka bir canlı yok, Harry dahil. Şimdi düşünüyorum da, Harry'ye söylemekten çekindiğim binlerce şey var. Öte yandan bu günlüğe, bir teki dışında, her şeyi yazdım.

Rasmus'tan hiç şikâyet etmemiş olsam da bu, öldüğünde insanların bana onu ne kadar özleyeceğini söylemelerini engellemedi. Belki de onu hiç de sevmediğimi gördüler. Bunları iyi bilmesi gereken Marie bile Rasmus'un çok hasta olduğu son aylar boyunca, onu sandığımdan da çok arayacağımı söyledi. İşte öldü, onu aramıyorum. Onu özlemiyorum. Sonunda özgürüm, bu da hoşuma gidiyor.

Harry'nin karısı öldüğünde, üç yıl önce falan olmalı, Harry onu çok özledi. Onun karısıyla hiç de evlenmek istemediğini söylediğini hatırladım, karısını özlediğinde bunu ona hatırlatmayı düşündüm ama yapamadım. Böyle bir şey söyleyerek karşınızdakinin sizden nefret etmesine neden olabilirsiniz, bir iki kelime yeter, kelimeler sonsuza kadar yaşar. Karısı öldü, Harry yas tuttu, ben de kıskandım. O günlerde her şeyi yazdım, ama günlüklerime geri dönmeyeceğim, hiç dönmem. Ne yazdığımı hatırlamıyorum, ama ölmüş bir kadını kıskandığımı biliyorum.

Çocuklarımdan hangisiyle beraber oturacağım? Cevap Swanny'yle. Bu konuda hiç kuşum olmadı, hepsi de bunu biliyordu. Cenazeden sonra konuyu açtığımda, hepimiz tiyatro oynadık. Harry'den biraz daha uzakta olacağım tabii, ama artık onun da bir arabası olduğuna göre, bunun pek bir önemi yok.

23 kasım 1954

Herkes birbiri ardına ölüyor. Şimdi de Hansine. Joan Sellway bana siyah çerçeveli adi bir kart gönderdi.

Cenazeye gitmeyeceğim. Hayatımda gereğinden fazla cenaze oldu. Üstelik cenaze töreni yapacakları gün, Harry'yle tiyatroya gidiyoruz. Hard Times'ı yeniden okuyorum. Galiba beşinci kez.

3 nisan 1957

Hayatımda sadece iki evlilik teklifi aldım, ikisinin arasında altmış yıl vardı. Birincisine aptal gibi evet dedim, ikincisiye bugün geldi.

Beklemiyordum. Ne de olsa yakında yetmiş yedi olacağım, o da yetmiş beş yaşında. Kesin olarak emin değilim, ama buna yakın olmalı. Birlikte öğle yemeği yemeyi önerdi, beni Londra'ya, Charlotte Sokağı'nda nefis bir Fransız restoranına götürdü. Birlikte yemek yemekten hep hoşlandık, ikimiz de aynı yemeklerden ve çok yemekten zevk alıyoruz.

Yemekten sonra kahve ve konyak içiyorduk. Harry son zamanlarda puroya dadandı, puro içen bir erkek görmek hoşuma gidiyor, ama ben bir sürü Danimarkalı kadının tersine, sigara ya da puro içmiyorum. Purosunu yaktı, bana en küçük bir ipucu bile vermeden, biraz da gergin bir sesle "Asta, benimle evlenir misin?" dedi.

Ne söyleyeceğimi bilemedim ki bu başıma kolay kolay gelmez. Yüzüm de kızarmadı. Belki de yaşlanınca insanın yüzü kızarmıyor. Galiba rengim biraz soldu. Ürperdiğimi hatırlıyorum.

- Seni seviyorum, senin de beni sevdiğini biliyorum, dedi-

- Evet. evet, dedim. Evet evet, bunu söylemeye bile gerek yok.

- Söylenmesi gerekmeyen hiçbir şey olamaz, Asta. Bunu büyük bir sıcaklıkla, sevgi dolu söyledi.

- Öyleyse, seni seviyorum, dedim.

Daha sonra birbirimizin gözüne baktığımız, başımızı başka yönlere çevirdiğimiz, yeniden birbirimizin gözünün içine baktığımız uzun bir sessizlik oldu. Çılgın gibi düşünüyordum daha önce hiç düşünmediğim gibi düşünüyordum. Ya da, öyle sandım. Benimki kadar uzun bir hayatta, geçmişte neler duyduğunuzu, neler düşündüğünüzü hatırlamanın mikanı yoktur, hatırladığını iddia eden yalan söylüyordur. yine de gençken onu ne kadar arzuladığımı, ne kadar yakışıklı olduğunu ve beni arzuladığını hatırladım. Oysa şimdi içi kurumuş bir kadını, kimse günlüğüne böyle şeyler yazmaktan hoşlanmasa da gerçekten kurumuş. Benim dışımda. Ben yazarım. Yatakta bir erkekle o şeyleri yapacağımı sanmam, bu fizik olarak mümkün olamaz. Bir kabuk kadar kuru ve kapalıyım. Çıplak vücudum da iyi bir ütüye ihtiyacı varmış gibi duruyor, kırışıkları başka türlü düzeltmek imkânsız. Bir erkeğin bana bakmasından, bana dokunmasından utanırım.

İçinde böyle bir şey olan bir evlilik önermediğinden eminim. Peki o zaman, evliliğin ne anlamı olacak? Evlilikte isteyip de elde edemediğim tek şey buydu. Gerisi, evliliğin sevmediğim yanı, samimiyet, bir insanın en kötü halini görmek, giderek artan küçümseme duygusu. Ona söyleseydim, "Bizim aramızda böyle şey olmaz" diyeceğini kesin olarak biliyordum. Onun için söylemedim. Sadece "Hayır" dedim.

- Hayır Harry, seninle evlenmem, dedim.

- Tuhaf. Hayır diyeceğinden korkuyordum. Sanki hayır diyeceğini biliyordum.

- Bir zamanlar evlenirdim, dedim, evlenemeyeceğimiz günlerde.

- Hep merak ediyorum, dedi, bu kadar iyi ve ahlaklı olmak bize ne kazandırdı? Evlendiğimiz insanlara bağlı kalmak, demek istiyorum. Gençliğimizde buna onurlu davranış derlerdi.

- Mrs. Duke'ü terk edemezdin, dedim. Tuhaf ama, kadının adını hatırlayamıyorum. Ondan hep "Mrs. Duke" diye bahsettim. "Bundan en ufak bir kuşkum olmadı. Ben de kocamı bırakamazdım. Galiba fazla inatçıyım. Bir anlaşma yapıp sonuna kadar bağlı kalıyorsun ama aslında bu çok saçma, öyle değil mi?

Bilemediğini söyledi. Cevapları bilemiyordu; tek bildiği artık çok geç olduğuydu, onun bekâr bir erkek olarak Islington'da çalıştığı, bizim de Lavender Grove'da oturduğumuz günlerde tanışmış olsaydık, yine çok geç olacağını da biliyordu. Ama birbirimizi hiç bırakmayacağız, değil mi? Birimiz ölene kadar dost kalacağız?



Başımı salladım. Bir an için konuşmadım, oyuncak bir bebek gibi başımı sallamaya devam ettim. Elimi aldı, ara sıra yaptığı gibi, öptü.

16 haziran 1963

Gelecek ay için düzenleyeceğimiz, seksen üçüncü doğum günümde vereceğimiz çikolata partisi için iki düzine davetiye aldım. Tabî Swanny ile Marie de orada olacak, Ann'ı da çağıracağım, ama bugünlerde gençlerin nerede olduğunu tahmin etmek imkânsız. Ann'ın nerede kaldığım bilen var mı? Tek bildiğim, annesinin yanında değil.

Knud ve Maureen'i de davet etmek zorundayım, ama bu kadar yolu göze alacaklarından kuşkuluyum. Anladığım kadarıyla Knud'un prostatından bir derdi var, erkeklerin çoğunda olan bir şey. John ve karısını çağırmiyorum, onları neredeyse hiç tanımıyorum, Rasmus'un cenaze töreninden beri John'u gördüğümü sanmıyorum. Tabî Mrs. Evans, Mrs. Cline ve evlenen, ama yeni soyadını hatırlamadığım Margaret Hammond. Galiba kadınlar erkekler gibi uzun zaman kavgalı ya da dargın durmuyorlar. Eminim Mr. Housman ölmeseydi, Rasmus hayatının sonuna kadar ondan nefret etmeyi sürdürürdü. Neyse ki bir grip salgını onu alıp götürerek herkesi sevindirdi, özellikle de uzun zamandan beri serbest kalıp Mr. Hammond'la evlenmek isteyen Mrs. Housman'ı. Kendimi "Bütün bunları daha önce yazmıştım" diye düşünmekten alamıyorum. Benim yaşımda, kendini tekrar etmemek mümkün değil. Swanny'ye Margaret'in yeni soyadını ve nerede oturduğunu sormalıyım. Çağırmayı gerçekten istediğim biri de Swanny'nin öğle yemeği davetinde çok ilginç bir konuşma yaptığım Mrs. Jorgen. Danimarka'ya döndüğünü söylediler. Yazdığı kitap basılınca sözünü tutup bana bir tane gönderecek mi, merak ediyorum, içinde Georg Stage ile ilgili bir bölüm olacak.

Harry hiçbir yere gitmedi, bunu yazmaktan mutluyum. O orada olmasa, bir çikolata partisi kutlama olamaz. En büyük kızımı da davet edeceğim ki, Harry'yi getirsin. Elleri titremeye başlayalı beri Harry araba kullanmaktan çekiniyor.

Bunu yazmayı en sona bıraktım. Aslında bunu belki de hiç yazmayacaktım. Swanny bana aldığı imzasız mektubu gösterdi. Zavallı çocuk, korkunç haldeydi, neredeyse konuşamıyordu, neden bilmem, bütün vücudu titriyordu. Tam da çıkıp davetiyeleri almaya hazırlandığım bir sırada, davet edeceğim kişileri düşünüyordum, söyledikleriyle fazla ilgilenemedim. Ama o kahrolası şeyi burnumun ucuna tutunca çok gergin olduğunu gördüm, kâğıdı elinden alıp yırttım ve yaktım. Yapılacak en iyi şey. Sonra hemen çıktım, aslında gerçekten yalnız kalmak istedim. Şok insanı hemen etkilemiyor, bunun için birkaç dakika geçmesi gerekli. Willow Caddesi'nde yürürken az da olsa titriyordum, sonra kendi kendime sordum, kim aldırır? Şimdi artık kim aldırır?

5 ekim 1964

Ann telefon etmedi, ama bugün öğleden sonra gelip Marie'nin öldüğünü söyledi. Bunu biliyorduk, bekliyorduk, ama şok hâlâ geçmedi.

Bir insanın çocuğunu kaybetmesi korkunç bir şey, belki de en korkuncu. Ama çok uzun süre önce en iyisinin duygularımı göstermemek, sakin olmak, hayata devam etmek olduğuna karar

vermiştim. Torben'in dediği gibi, "Asker! İleri, marş!" En iyisi, üzüntüyü yürekte tutmak ya da yazmak. Şimdilerde bütün duygularımın kurduğunu iddia ediyorum, işin tuhafı da bazıları buna inanıyor, galiba inanmak istiyorlar, böylece bana karşı sorumluluklarından kurtuluyorlar. Yüreğim bütün bu yıllar süresince aldığı darbelerden katılmış gibi davranıyorum.

Bazen, insanlar birbirinin peşi sıra ölünce, bu günlüğün, bir ölüm ilanına benzemeye başladığını düşünüyorum, ama en küçüğümü, elli üç yaşında olmasına rağmen benim için hâlâ küçük olanı kaybetmeyi beklemiyordum.

21 nisan 1966

Gazeteler cinayet davası haberleriyle dolu, yukarıda, Lancashire'da çocukları öldürmekle suçlanan Ian Brady adında bir adam ile Myra Hindley adında bir kadının duruşması Dikkat çekici ama korkunç. Kadın fotoğraflarında olduğundan da yaşlı görünüyor, oysa yirmilerinde, adamsa bir kütüğe benziyor. Bence kadında Alman tipi var, dedelerinin arasında bir Alman olduğundan eminim.

Bir katil tanımış çok insan yoktur. Tanıdığınız birinin daha sonra bir insan öldürdüğünü öğrenmek ilginç olmalı. Bu dava bana Londra'ya ilk geldiğimiz dönemlerde Navarino Caddesi'nde işlenen bir cinayeti hatırlattı. Hafızam artık delik deşik, ne evin ne de oradakilerin adlarını hatırlayabiliyorum, tek hatırladığım kadını bir kere gördüğüm, o evin benim olmasını istediğim.

4 haziran 1966

Bu unutkanlıktan nefret ediyorum. Hayatımın onca yılı elimden kayıp gitti, geriye sadece on yılın solmakta olan bir cama çizilmiş resim gibi bulanık parçaları kaldı. Çocukluğumu, yaz tatili için Strandvej'deki eve gidişimizi, yedi yaşındayken Bornholm'deki tatili, annemim hep yatakta, hasta olmasını, onu uyandırmamak için odadan emekleyerek çıkmamı hatırlıyorum. Dik durmayı öğrenmem için Frederikke Teyze beni hep başımda bir kitapla yürütür, nefret ettiğim o yoğurt çorbasını içirir, bitirene kadar da masadan kalkmama izin vermezdi. O dönemden bazı günleri en ince ayrıntılarına kadar hatırlayabiliyorum. Hatırlamadıklarım, ortadaki yıllar.

Swanny'nin sorularına son vermesini istedim. Hatırlamadığımı söyleyince, inanmıyor. Bazı şeyleri, gerçek olduğunu hatırlıyorum tabii, ama kim, ne zaman, nasıl, bunları unutuyorum. Bir zamanlar bu konuda hiçbir şey yazmamaya karar vermiştim, şimdi bu kararın ne kadar anlamsız olduğunu görüp gülüyorum. Şimdi istesem de yazamam, çünkü neredeyse tamamım unuttum.

2 ekim 1966

Artık akşamları çok yorgun oluyorum, akşamın çok erken saatlerinde, oysa eskiden hiç böyle

değildi. Galiba yazdıklarım da giderek kısalıyor. Onun yerine şimdi Harry'ye yazmaya başladım. Haftada bir iki kere görüşüyoruz, ama onun eve bağlı olmak zorunda olması, benim de taksi için Swanny'ye güvenmek zorunda kalmam, işleri güçleştiriyor.

Taksiler çok pahalı. Taksi parasını eski elbiseleri sattığımda gelen paradan ödüyorum. St. John's Wood High Street'teki kadına gittim, mavi- siyah Chanel tayyörümle Patou elbisemi sattım. Onları Paris'ten mi almıştım? Yoksa Londra'dan mı? Hatırlamıyorum. Çok heyecanlandı, bu kadar güzel ve bu kadar iyi saklanmış elbiseler beklemiyordu.

Şimdi burada kesip Harry'ye yazacağım. İngilizce yazım hâlâ kötü ama Harry aldırıyor. Yazdıklarım aşk mektubu diyor, ona aşk mektubu yazan tek kadının ben olduğunu anlatıyor.

- Peki ya yirmi beş yaşındayken âşık olduğun o kız?
- Yirmi dört, dedi. Yirmi dört yaşındaydım. Gerçekten de ona âşıktım, onunla evlenmek istedim ama o istemedi, başından onu erkeklerden ve evlilikten soğutan bir şey geçtiğini söyledi. Ama bütün bunları söyledi, mektuba yazmadı.
- Birinci Dünya Savaşı'nda sen Fransa'dayken karın sana mektup yazmış olmalı.
- Oh, mektup yazdı tabî, hem de düzenli olarak, dedi, ev hakkında, kızlar hakkında, hepsinin beni ne kadar özledikten hakkında, ama bunlar aşk mektubu değildi. Seninkiler gibi değildi, Asta. Seninkiler muhteşem aşk mektupları. Sanki, sanki Robert Browning'inkiler gibi.
- Mrs. Browning gibi demek istiyorsun, değil mi? dedim, bunu ne kadar sevdiğimi saklamak için söyledim. Daha önce kimse bana güzel yazdığımı söylememişti. Galiba kimsenin fırsatı da olmadı.

O Browning mektuplarını birlikte okuduk, aslında birlikte de değil. Mektupları kütüphaneden aldım, okudukta sonra Harry'ye verdim.

2 Eylül 1967

Her şey bitti. Hayat bitti gibi hissediyorum, ama durmayacak, devam etmesi gerek. Babası ölürken yanında olmam için bana kızını gönderen o kadına şükran borcum hiç bitmeyecek. Öldüğü zaman değil, çünkü hepimiz gittikten sonra, gece uykusunda öldü, ama sonuna doğru, yatmış ölümü beklerken, yanındaydık. Zatürree olmuştu, sonunda verilen ilaçlar da bir işe yaramamaya başladı, hastalığı çok ilerlemişti. Kızlarından biri, Birinci Dünya Savaşı'nda gaz soluduğundan her kış ağır bir bronşit geçirdiğini anlattı, ama bunu daha önce hiç duymamıştım. Duymadığımı söylemedim tabî, "Bırak böyle düşünsün" dedim kendi kendime. Tek hatırladığım, o puroları içtikten sonra ne kadar öksürdüğüydü.

Seksen beş yaşındaydı, bu da güzel bir yaş. Kim olursa olsun, yeterince uzun dersiniz, ama benim için yeterince uzun olmadı. O kadar bencilim ki, bana kalsa, ben ölene kadar hayatta kalmasını isterdim. Hastane yatağında yatarken bana güzel bir şey söylemedi, beni sonsuza dek seveceğini falan. Sadece elimi tutup gözlerimin içine baktı, elimi öpemeyecek kadar güçsüzdü.

Neyse işte, artık yok. Beni hastaneye Swanny götürmüştü, tam Torben eve girerken geri döndük. Hiçbir şey söylemedim, onlarla birlikte her zamanki gibi akşam yemeği yedim, her zamanki saatte odama çıktım. Bu sabah, geceyi çıkaramadığını bildiren bir telefon geldi. Swanny beni teselli etmeye çalıştı, ama sarılmasına izin vermedim, biraz utanıyordum, ne de olsa Harry kocam değildi, en iyi arkadaşım. Yukarıya, odama çıktım, bütün gün orada kaldım, bütün gün ve bütün gece onu düşünüp bunları yazdım. Çok parlak bir günlük yazısı değil. Edebî yeteneğimin en güzel örneği de değil! Ama hiç olmazsa ağlamadım.

Ağlamam.

9 Eylül 1967

Ölü gibi yorgunum. Harry'nin cenazesine gittim. Swanny götürmek istedi, ama izin vermedim, oraya yalnız gitmeliydim. Elimde sanki bir demet ısırgan otu varmış gibi, taşıdığım çiçeklere uzun uzun baktı, ama hafızam ne kadar zayıflarsa zayıflasın, unutacağım son şey Harry'nin kır çiçeklerinden hoşlandığı. Parklarda birlikte yürürken hep arsaların yanında durur, onun için gerçek çiçeğin bu olduğunu söylerdi.

Söylenecek başka şey yok. Onu her zaman düşüneceğim, ama bunu yazmak niyetinde değilim. Çok yorgunum. Bu, günlüğüme yazacağım son yazı olacak. Beş dakika önce olanları hatırlamazken günlük tutmak saçma olur. Belki de bütün bu defterleri yakarım, bunu bir düşüneceğim. Çok gençken yazdıklarımı yakmıştım, bunu dünmüş gibi hatırlıyorum.

Hayır, dünmüş gibi değil, çünkü en çok dünü unutuyorum.

Yirmi beşinci bölüm

Joan Sellway yaşasaydı, onun hakkında bir yargıya varamayacağım kadar yakın olacaktı. Annesi hayattayken onun hakkında tek bir olumsuz söz söylemeyen Paul ise ölümlerin ardından konuşmama kuralını izleyenlerden değil, bence haksız da sayılmaz. İnsanlar hakkındaki iyi ve güzel şeyleri onlar hayattayken söylemek, yargılamayı da öldükten sonra yapmak daha akıllıca olurdu. Öyle çok olumsuz bir yargıda bulunmadı, ama bir açıklama yaptı.

Annesinin öldüğü günün öğleden sonrasında, kafamdan geçenlerden ona hiç bahsetmedim. Konuyu ilk o açtı.

- Swanny Teyze'nin aldığı o imzasız mektuptan bana söz edişini hatırlıyor musun? Bütün dertlerin başlangıcı olan mektuptan?

Sanki unutulmuş gibi. Üstelik de sadece Swanny'nin dertlerinin başlangıcı değil. Aramızdaki sorunu ona mektuptan söz ettiğim dakikaya bağlayabilirim. O gün yüzünün kararmasını, gözlerinin boşluğa bakmasını hiç unutmam, kendi içine çekilmiş, ona hiç uymayacak kadar uzaklaşmıştı.

- O mektubu annem gönderdi.

Yüzüne baktım. Yüzüne sadece merakla baktım.

- Kesin olarak bilmiyorum, yani kanıtlayamam. Ama tabii ki biliyorum. Sen daha bana söylerken anladım ve sanki beynime bir darbe yemiş gibi oldum. Dehşete kapıldım. Konuşmakta güçlük çektim. Bunları güçlükle söylerken bile sanki omzundan atmak ister gibiydi. Farkına varmı4tı. Farkına vardığını biliyordum, ama elimden bir şey gelmezdi. O kadar iğrenmiş ve o kadar korkmuştum ki.

- Nereden anladın?

- Mektubu onun gönderdiğini mi? "Yazdığını" diyemiyorum, çünkü mektubu yazmadı, kestiği büyük harfleri yapıştırdı.

- Buna benzer başka mektuplar da gönderdi mi?

- Bir sürü. Yok, bu kadarı abartılı olur. Teyzene gönderdiğinden önce, dört ya da beş. Bir tanesini kocasının onu aldattığına inandığı bir kadına, bir tanesini de oğlunun homoseksüel olduğunu bilmeyen bir anneye. Bir gün bir şeye öfkelenmişti, babama anlattı, insanları uyarmak göreviymiş öyle dedi. Galiba hep bahane olarak buna benzer şeyler uydurulur. Her ikisi de orta yaşa gelince babam annemi terk etti, yirmi dört yıllık evliydi. Bana annemi neden terk ettiğini uzun uzun açıklarken, mektuplardan da bahsetti.

- Annen sana hiçbir şey anlatmadı mı?

- Hayır, ama ona bu fırsatı hiç vermediğimi de söyleyebilirsin. Annemle yapılan konuşmalar son derece yüzeysel olurdu. Derine dalmaktan çekinirdim. Belki de korkuyordum.

Söylediklerini düşündüm, ikimiz de sessizdik, birbirimizi kolluyorduk. Sonra ona neden korktuğunu sordum. Mektuptan söz ettiğimde, niçin korkmuştu?

- Seni kaybetmekten.

Bunu dünyanın en basit şeyiymiş gibi söyledi.

- Mektup yüzünden?

- İnsanlar çocuklarının anne ve babaları gibi olmalarını bekler, onlarda da aynı kusurların bulunduğunu sanır, insanları anne ve babaları yüzünden suçlarlar, oysa bu çok yanlış. Bir imzasız mektup yazarının oğlu olmakla gurur duymuyorum. Bana şimdi dürüstçe cevap verip, sana o zaman söyleseydim hiçbir şeyin değişmeyeceğini söyleyebilir misin?

İşin kötüsü, söyleyemedim. Bunu ona söyleyemiyordum. Bir şeyler değişecekti, belki çok

küçük, belki de o kadar önemsiz olmayan bir şeyler. Ama şimdi değişir miydi?

- Ne kadar iyi bir psikologsun, dedim, ayağa kalkıp yanına gittim, kollarımı boynuna doladım. Onu öptüm, her şeyin yeterince iyi olduğunu hissettim.

Mektup Swanny'nin hayatında son yirmi yılını yıkmıştı, etkileriyle hayatına yerleşmiş, onu olabilecek tüm iyi ve güzel şeylerden soyutlamıştı. Mektubun gelişiyi birlikte nin sonuçsuz araştırması, son günlerindeki delilik olarak nitelendiren her şeyin yıkımı başlamıştı. Kendini daha rahat hissetmesi için Paul'e de anlattım, "Mektup olmasaydı belki günlükler hiç de gün ışığına çıkmayacaktı, yayımlanıp en çok satan kitaplar arasına girmeyecekti, bize bir servet kazandırmayacaktı" diye düşünmek de mümkündü. Herhalde Swanny günlükleri okuma zahmetine bile girmeyecek, dahası yayınlanmaları için profesyonel bir çevirmenle anlaşmayı aklından bile geçirmeyecekti.

Ama ölüm döşeğinde, ben yanımdayken ki halini hatırladım. Karanlık bir kış sabahının erken saatlerinde, evinde ölmüştü.

O gün onu bir hastaneye yatıracaktık, doktoru öyle önermiş, daha sonra ısrar etmişti. Sol tarafını felç eden, ağzını çarpıtan inmeden sonra kendi içine çekilmiş, sessiz ve hareketsiz kalmıştı. Hareketsizliğiyle fizyoterapistin tedavisini, beyin damarı tıkanıklığından sonra gerekli moral tedaviyi reddetmişti. Yeniden yürümeyi ya da sol kolunu tekrar kullanmayı öğrenmek için egzersiz yapmayı da kabul etmedi. Geceleri yatağında yatıyor, günışığı olan saatlerde de tekerlekli iskemlede oturuyordu. Onu hemen hemen her gün görmeye geliyordum, bazı hafta sonlarını da Willow Caddesi'nde geçirmeye başladım.

O dönemlerden birinde, doktoru Swanny'yi hastaneye yatırmamız gerektiğini söyledi. Hastabakıcılardan biri işten ayrılacaktı, yerine bir başkasını bulmakta güçlük çekiyorduk. Swanny'nin bir gece hemşiresine, bir gündüz hemşiresine, onların izin günlerinde de bir yedek hemşireye ihtiyacı vardı. Doktora göre özel bir bakımevi Swanny dahil herkes için daha iyi olacaktı, özellikle Swanny alt kata inmek istemediğinden, günün büyük bir bölümünü üst kattaki odasında, tek başına geçirmek zorunda kalmayacaktı.

Çifte kişilik dönemi sona ermiş, Edith Roper'ın saltanatı bitmişti. O gün anlamamıştım, ama şimdi Swanny'yi krizi Gordon ve Aubrey'yle birlikte Hackney'ye gittiği Hyte ailesinin odalarını gördüğü, merdivenlerdeki hayalet hilesini duyduğu gün ya da hemen sonra geçirdiğinden eminim. Bütün bunlar onun için çok fazlaydı, kanı ve beyni için ağırdı.

O krizle birlikte Edith gönderildi ya da gerçek Swanny'n-gerçek kadın her kimse, onun içinde eritildi. Zorlukla bastırabildiği büyük bir korku, inanılmaz bir dehşet içinde yas tutuyormuş gibiydi. Kafasını kaldırıp çarpık dudaklarını sıkma ya çalıştığında, gözlerinde o eski sükûneti ya da daha sonraki umutsuzluğu değil, sadece korkuyu görüyordum. Ve ne yapacak bir şeyim ne söyleyecek bir sözüm ne de durumu değiştirmek için bulabileceğim bir çözüm vardı.

O sabah gece bakıcısı gelerek beni uyandırdı, Swanny'nin odasına girdim. Konuşabiliyordu, hep konuşabilmişti, ama çok az konuşuyordu. Dudakları hep, sanki bir şey söylemek istiyormuş gibi kıpırdıyordu. Sağ eli, hareket ettirebildiği eli, çarşafın kenarını okşadı, bazen avucunun içinde buruşturdu bazen de çarşafın kenarını başparmak ile işaret parmağı arasında sıkıştırdı. Hastabakıcı kulağıma artık "zamanın geldiği" ni fısıldadı.

Ölürken gördüğüm ilk insandı. Ölü görmüştüm, ama hayattan ölüme geçen bir insanın yanında hiç bulunmamıştım. Elini tuttum, hâlâ hisseden sağlam elini, bütün gücümle parmaklarımı parmaklarına bastırdım. Böylece sanırım bir saat kadar oturdum, o sürede parmaklarımın üzerindeki baskı giderek azaldı.

Gece hemşiresi Claire gitmek üzereydi, ama gündüz hemşiresi geldikten sonra da yanımızda kaldı. Odada sessizce oturarak beklediler. Hepimiz Swanny'nin ölmekte olduğunu biliyorduk. Dudakları sanki ekmek çiğniyormuş gibi hareketlerini sürdürdü, ama hareket giderek zayıflıyordu. Elimi tutan el yavaşça boşaldı. Konuştu, arkamdaki hemşirelerden birinin güçlü bir nefes aldığını duydum.

"Kimse" dedi Swanny, sonra bir daha "Hiç kimse."

Hepsi bu. Gerisi yok. Bir anlamı var mıydı? Kimse anlamıyor, kimse bilmiyor, kimse artık benimle gelemez mi dedi? Yoksa kendinden mi bahsediyordu? O hiç kimse miydi? O da dizedeki gibi, anasız babasız, çocuksuz muydu? Hiç öğrenemeyeceğim. Bir daha konuşmadı. Son nefesi ciğerlerini tıkarken, göğsü hırıldadı, eli gevşedi, ağzı kapanıp duaları hareketsiz kaldı. Gözlerindeki ışık söndü, Carol, gündüz hemşiresi gelip alınına dokundu. Nabzını saydı, kafasını salladı ve Swanny'nin gözlerini kapadı. Swanny'nin yüzüne gençliğin döndüğünü, kırışıkların kaybolduğunu, elmacık kemikleri ve alınının yumuşadığını gördüm. Hep böyle olurmuş, sonra Carol söyledi, hep böyle gençleşirlermiş.

Claire ve Carol beni onunla baş başa bırakacaklarını söylediler, ama yanında çok az kaldım. Hayatın sıcaklığının çekilmeye başladığını biliyordum, soğumuş bir Swanny'ye dokunmak istemedim.

- Sence annen neden o kadar bekledi? diye sordum. Kendisi kırkını geçmişti, Swanny de elli sekiz yaşındaydı.
- Onu harekete geçiren bir şey olmalı. Belki de kıskançlık ya da öfke. Ya da belki bir adam ya da bir kadının bir hakareti. Bunu söylememeyi isterdim, ama mecburum. Homoseksüel olan o adamın tek kusuru, sokakta annemin yanından geçerken ona selam vermemesi.
- Ben hep o mektubu yazanın Tatier'da Swanny'nin fotoğrafını gördüğünü düşünürdüm.
- Böyle bir fotoğraf annemi harekete geçirmek için yeterli olurdu. O resimde mutlu, varlıklı, güzel ve iyi giyimli miydi?

Başımı salladım. Sonra gülmeye başladım, güldüm, güldüm. Komik değildi, ama kim eğlendiğimiz için güldüğümüzü iddia edebilir?

Annesi Swanny'nin Asta'nın çocuğu olmadığını nasıl biliyordu? Paul'e sordum, belki de anneannesinin söylediğini sanıyordu. Anneanesi biliyor olmalıydı. Asta'yla birlikte aynı evde yaşıyorlardı. Asta Hansine'ye belli etmeden ölü bir çocuk doğurmuş, daha sonra bir şekilde onu canlı bir bebekle değiştirmiş olamazdı. Günlüklerde bir yerde Asta Hansine'yle birlikte bir sürü güçlükten geçtiklerini yazar. Hansine'yle aralarında büyük bir sevgi ve bağlılık olmasa da özel bir ilişkinin bulunduğu açıktı.

- Anneannen neden söylemiş olabilir?

- İnsanlar yaşlandıkça sırların ağırlığı altında kalır, öyle sanıyorum, annem ve anneannem senin ailenle hiç görüşmüyordu. Anneannem sizlerin annemden çok daha farklı olduğunuzu düşünmüş de olabilir, kızının bu yanını belki hiç tanımıyordu. Evlat edinme konusunun açıldığını, anneannemin de eskiden bunun çok daha kolay olduğunu söylediğini bir düşün. Tek yapman gereken, tıpkı Mrs. Westerby'nin yaptığı gibi gidip istenmeyen bir çocuğu almaktı

- Asta'nın senin aileden uzak durmak istemesinin nedeni bu mu, merak ediyorum, dedim. Günlüklerde Asta'nın anneanneni ellinci evlilik yıldönümü davetine çağırılmayı reddetmesiyle ilgili bir bölüm var. Okurken bunun sadece züppelikten kaynaklandığını düşünmüştüm, ama artık emin değilim.

- Bütün bunlar, dedi Paul, bugünün çocuk edinme kurallarının daha iyi olduğunu kanıtlıyor. Bunu mahkeme yoluyla yapmak çok daha iyi. Yine de biz hiç çocuk evlat edinmeyeceğiz, değil mi?

- Hayır, teşekkür ederim, dedim.

Paul'le birlikte Roper'ın özel gösterimine gittik. Basın gelmemişti, sadece BAFTA üyeleri vardı, bir de tabii Cary, Miles Sinclair, Roper'ı oynayan aktör ve Florence Fisher rolündeki oyuncu.

Önce barda Cary'le birlikte birer içki içtik. Son derece memnun gözükiyordu, üzerinde ocak indiriminden alınmasına rağmen bin pound'un üzerinde bir paraya mal olan, gizemli bir gülümsemeye hediye olduğunu söylediği bir Chanel tayyör vardı. Yapımdan memnun olup olmadığını sordum.

- Çok memnunum, gerçeği söylemek gerekirse, sevinçten uçacak gibiyim. Ama biliyorsun, bir soruşturma gibi olacaktı. Kimin yaptığını bulacağımı sanıyordum, ama hâlâ başaramadım.

- Seksen beş yıl sonra da mı? diye sordu Paul.

-Oh, bilmiyorum, bazen öyle saçmalıyorum ki. Galiba gerçeğin kendiliğinden ortaya çıkacağını sandım.

Bize oynayanların listesiyle birlikte küçük bir broşür, bir de Lizzie rolündeki Clara Salaman'ı bir gaz lambasının altında gösteren bir fotoğraf verdi. Oldukça zengin bir kadroydu, r ailesi ve Florence, sevgililer, çeşitli polis memurları, r ve avukat, Florence'in nişanlısı, arabacılar, dükkâncı, hamal, Roper'ın ablasıyla eniştesi. Edith'i merak ediyordum, o rolü ikiz kızlara verdiklerini gördüm. Bunu yasa verdiği çocukların çalıştırılabileceği kısa süre nedeniyle yapmak zorunda kaldıklarını biliyordum.

Salona girdik, gösteri tam altı buçukta başladı, ama önce Cary sahneye çıkıp izleyicilerden bu yapıyı gerçekleştiren ki kişiyi, senarist ve yönetmeni alkışlamalarını istedi. Miles Sinclair gri ve karışık sakallı bir devdi. Cary'nin yanında oturuyordu, çok yakın oturuyordu, ışıklar



kararınca kolunu Cary'nin omzuna attığını gördüm. Chanel tayyörü alan o muydu?

"Roper" hakkında ne söyleyebilirim?

Çok güzeldi, çok sürükleyiciydi, çok eğlenceliydi. Ucuz ve duygusal değil, dönemi anlayıp bilerek, akıllıca, neredeyse entelektüelce gerçekleştirilmişti. Dizide zaman yanlışları olmadığından eminim. Her neyse, insanlar Asta günlüklerini nasıl okuyorlarsa, gidip "Roper"ı da izleyeceklerdir. Benim fazla açıklamam gereksiz. Benim için düş kırıcı yanı, kafamda canlandırdığım Devon Villa ve Navarino Caddesi'nin yakınından bile geçmemesiydi. Oyuncular Roper'lara, Devon Villa da Maria Hyde'ın evine benzemiyordu. Dizinin üzerinde, geçen yüzyılın sonunda ya da bu yüzyılın hemen başlarında Londra'da geçen bir cinayet filmi gerçekleştirmeye çalışan her yapımıcının tutkusu, Karın Deşen Jack'in hayaleti dolaşıyordu.

Cinayeti işlenirken görmedik, sadece gırtlığı kesilmiş bir Lizzie izledik. Herhalde bahçe kapısında elinde bıçakla korkunç suratlı bir adamı beklemek yanlış olurdu. Cary ve senaristin önerecek bir çözümleri yoktu, hepimiz, Ward-Carpenter ve Mockridge okuyucuları gibi, Roper'ın karısını öldürdüğünü, buna rağmen kellesini kurtardığı duygusuyla baş başa bırakıldık.

Cary Arthur Roper'ın anılarını, Ward-Carpenter koleksiyonunda bulunan ve Roper ile ablası arasındaki mektupları kapsayan dosyayı, duruşmayla ilgili gazete haberlerini okumuştum. Elindeki bilgi, birkaç küçük ayrıntı katmasına izin verdi, ama bir açıklama yapması için yeterli değildi. Yani filmde hoşlandım, bunu Cary'ye de söyledim. Paul bunun evinin değerini yükselteceğini umduğunu söyledi. Evini satmaktan bahsettiğini ilk defa duyduğumu söylemek üzereydim ki Cary Miles Sinclair'i aralarındaki ilişki konusunda hiçbir kuşku bırakmayacak şekilde bizimle tanıştırdı.

Onun için memnundum. İki üç yıl önce birisi bana Cary Oliver'ın mutlu olduğunu duyduğumda sevineceğimi söylese, onun deli olduğuna karar verirdim, ama bu kez gerçekten memnundum. Buluşup birlikte akşam yemeyi yemek üzere anlaştık. Miles Sinclair oyuncu listesini gösteren broşürlerden birinin üzerine telefon numarasını yazdı, -bundan Cary'yi kendi evinden çok Miles Sinclair'in yanında bulabileceğim sonucunu çıkardım- broşürü katlayıp cebime koydum.

Hampstead yolunda "Bana evini satmak niyetinden hiç söz etmemiştin" dedim.

- Bir anlık bir karardı.
- Nereye gidiyorsun? Bir an için korkudan nefessiz kaldım.
- Satması uzun sürer. En az bir yıl.
- İyi de nereye gidiyorsun?
- Hampstead'de Willow Caddesi'ni düşünüyordum. Tabii, beni kabul edersen.

Lisa Waring'i tamamen unutmuştum. Cary adını söyleyince, kimden bahsettiğini sormak zorunda kaldım. Cary ve Miles'la kararlaştırdığımız akşam yemeğini yemiş kahvelerimizi

içiyorduk ki, birdenbire Lisa Waring'in telefon ettiğini söyledi. Gelmişti, Cary'nin Frith Sokağı'ndaki bürosunun "hemen yanibaşında"ydı. Cary sanki bu yakınlık her şeyi daha da kötüleştiriyor, sanki ortada bir casusluk döndüğünü kanıtıyor gibi anlattı. Oysa hâlâ Lisa Waring'in ona ne göstereceğini bilmiyordu.

- Ne zaman görüşeceksiniz? diye sordum.
- Çarşamba sabahı. Sen de geleceksin, değil mi? Geleceğine söz verdin.

Miles ona bir çocuğa bakar gibi başışlarcasına baktı ama halimden pek memnun değildim. Çarşamba özellikle uygun bir gün değildi. Yine de Cary'yi kırmamak, tüm iş hayatını üzerine kurduğu bir yapım konusunda düş kırıklığına uğratmamak daha doğru olacaktı. Onu üzmem büyük öfkelere, suçlamalara, gözyaşlarına ve başka dramlara neden olabilirdi. Elimi tuttu.

Eğer beni yıkacaksa, yanımda olmanı istiyorum. Lisa Waring bir hamamböceğinden daha büyük bir şeyden kaçacak gibi görünmüyordu. Cary'nin Soho'daki pis bürosuna girerken o yaratıklardan birinin üzerine dikkatle nişan alıp bastı, ezilen böceği siyah bir koşu ayakkabısının ucuyla kenara itti, Mozart'ın çocuk yaşta Londra'ya geldiğinde, hemen yandaki evde oturduğunun doğru olup olmadığını sordu.

Cary sigarayı bir hafta önce bırakmış ve yeniden başlamıştı, sekreter içeri girip ziyaretçisinin geldiğini söyleyince, paketten yeni bir sigara çıkarıp yaktı. Küçük oda dumandan masmaviydi. Cary'nin sesi çatlak çıktı, konuşmadan önce gırtlığını temizlemesi gerekiyordu, sonra öksürüğünü önleyemedi. Sonunda Mozart'ın yaşadığı evin şimdi Londra Gazinosu'nun girişi olduğunu söylemeyi başardı. Lisa Waring akıllı bir çocuk gibi başını salladı.

Yanında bir belge getirmediği belliydi. Blucin ve kazağının üzerine giydiği cepli ceketin dışında, yanında bir çanta bile yoktu. Yirmilerin sonunda görünüyordu, ufak tefek ve siyah saçlıydı, gözündeki hafif çekiklik atalarından birinin Doğu'dan geldiğini kanıtlamaya yeterliydi. O anda Cary'den bir şey istemek üzere gelenin o olduğunu anladım, yoksa Cary'den bir şey koparacak ya da onu bir biçimde tehdit edecek değildi. İkimizin de gözünden kaçan ya da Cary'ye göre bir tehlike ya da bir şantaj olarak görünen bir şey.

İşte karşımızda, sessizce oturuyordu, Cary beni tanıştırtırken gözlerini kaldırdı, sonra yeniden yere bakmaya devam etti.

- Öğrenmek istediğiniz, tam olarak nedir? diye sordu Cary.
- Dedelerimi. Büyük dedemi. Nereden geldiğini, kim olduğunu.

Cary'nin de benim gibi düşündüğünden, bunu bulmanın kolay olacağını söylemek üzere olduğundan eminim. Alfred Roper'ın hayatıyla ilgili belgeler eksiksizdi, bunu ikimiz biliyorduk. Bu kız da anlaşılan Paul'ün korkulu rüyası öğrenciler gibiydi, bütün eğitimlerine, uyarılara ve önerilere rağmen araştırma hakkında bilgisiz, kaynak aramada deneyimsiz, bir kaynağın nasıl değerlendirileceği hakkında beceriksizdi, başkalarının onun için çalışmasını tercih edenlerdendi.

Yanıldığımızı çabuk anladık. "Bulamıyorum, elimden geleni yaptım. Onun adına hiçbir yerde rastlamadım, ta ki broşürünüzü aldığım güne kadar."

Galiba bana ayrı konulardan konuştuğumuzu belli eden de bu oldu. "Siz Roper'dan bahsetmiyorsunuz, değil mi?"

Tabii ki bu kadar açık sordum. Şaşırmış gibiydi. "Yaptığımız dizinin adı bu, bunu biliyorum. Benim aradığım, büyük dedem. Adı George Ironsmith'ti, aynı adam olup olmadığını öğrenmek istiyorum."

Yirmi altıncı bölüm

George Ironsmith'in kim olduğunu hatırlamaya çalıştım. Aynı isim, Cary'nin hazırladığı, bir tanesi de önümüzdeki masanın üzerinde bulunan küçük broşürde de vardı; ha tabii, Lizzie'nin bir zamanlar nişanlısı, hani ona camdan taşlı yüzüğü hediye eden. Cary Ward-Carpenter yazısının, Arthur Roper'ın anılarının ve Cora Green'in Star'daki yazısının fotokopilerini getirdi. Masasının üzerinden Lisa Waring'e uzattı, genç kadın kâğıtları eline aldı, "İzin verir misiniz?" diye sordu, bazı kelimelerin ve adların altlarını çizmeye başladı.

- Hanımın sevgilisi bir George Ironsmith vardı, öyle mi?

- Öyle anlaşılıyor, dedi Cary. Onunla 1895'te nişanlanmış ama nişan bozulunca, yurtdışına gitmiş.

-Yurtdışına, nereye?

- Hiçbir fikrim yok. Cora Green onun bir "sömürge" aksanıyla konuştuğunu yazıyor, bu da ne demekse.

Ne demek olursa olsun, Lisa Waring pek memnun olmuşa benzemiyordu.

- Ironsmith kaç yaşındaydı?

- Cinayet zamanında mı? Belki otuz-kırk arası. Yapım için böyle düşündük. Onu oynayan aktör otuz altı yaşında.

- Mezar taşını gördüm, büyük dedem George Ironsmith 1920'de öldüğünde kırk dokuz yaşındaydı. 1871'de doğmuştu, demek ki 1905'te otuz dört yaşındaymış.

Cary'nin üzerinden kocaman bir yük kalkmıştı.

- Sanki aynı adamdan bahsediyoruz, değil mi?
- Nereden geldiğini nasıl öğrenirim?

Cary tüm ülkenin telefon rehberlerini taramasını önerdi. Her ikimiz de St. Catherine's House'daki kayıtlardan söz ettik. Ona böyle bir araştırmayı nasıl yapması gerektiğini söyledim, atalarıyla ilgili en güvenilir bilgiyi kilise vaftizlerinin kaydedildiği Mormon's World'de bulabileceğini söyledim Benim istediğim bizi heyecanlandıracak, ama Cary'nin yapımına zarar vermeyecek kadar önemli bir gerçeği öğrenmekti

Cary yine de rahatlamıştı. Sırtından ağır bir yük kalkan çoğu insan gibi, aşırı yardımcı olmaya çalıştı. Örneğin Lisa Waring ona (bunları ben uyduruyorum) büyük dedesinin Arthur Roper olduğunu, bir zamanlar cerrah yardımcısı olarak çalışıp 28 Temmuz 1905 günü Londra'da bulunduğunu anlatsaydı, Cary'nin en son kabul edeceği şey, ona filmi göstermek olurdu. Oysa kız ona böyle bir şey değil, oyundaki üçüncü derece kişilerden birinin küçük torunu olduğunu anlatınca Cary ona "Roper"ın üç kasetini de göndermeye söz verdi.

Lisa Waring gidince Cary duygularımı havaya zıplayıp bana sarılarak ve "bir yerlerde harika bir yemek" yemeyi önererek ifade etti. Uzun zamandır kafasını karıştıran, bana bir türlü sormadığı soruyu da uzadıkça uzayan, sonunda bütün öğleden sonrayı kaplayan bu yemek sırasında sordu. Beni Roper'ların eviyle Asta'nın ailesi arasında bir bağ aramaya iten şey neydi?

- O bağı sen kurdun, dedim. Seni başlangıçta beni aramaya iten de buydu. Günlüklerde Roper'la ilgili başka şeyler olup olmadığını öğrenmek istedin, o sırada da Swanny'nin bazı sayfaları yırtmış olduğunu gördük. Bağlantıyı kuran sensin, ben değil.

- Evet ama, o sayfaların eksik olduğunu görünce bağlantı aramaktan vazgeçtim. O sayfalarda ne var bilmiyorum, ama, günlüklerde Roper'la ilgili başka bilgi yoksa, hiçbir şey öğrenemeyeceğiz. Elimizdeki tek bağ, Hansine'nin kaldırımında ölen Dzerjinski'ye rastlaması ve Asta'nın yaptığı iki üç yorum

- Altı, dedim. Altı yorum var. Hepsini de ezbere biliyorum. İlki, Hansine'nin Dzerjinski'yi görmesiyle ilgili, ikincisi Hansine'nin Florence Fisher'ı evde çaya davet etmek için izin istemesi üçüncüsü Asta'nın Navarino Caddesi'ne gidip Lizzie 'in Edith'le birlikte evden çıkışını görmesi. Burada da Edith'i güzel bir periye benzetiyor ve Edith'in kendi doğmamış çocuğuyla bir çeşit telepatik iletişim kurduğunu hissettiğini anlatıyor. Daha sonra, ismini belirtmeden, Navarino Caddesi'nde karısını öldüren adamdan söz ediyor. Dördüncü yorum, yakında oturan ve günlük tutan herkesin yapabileceği bir yorum. Bunu yazmamış olması daha ilginç olurdu. En ilgi çekici olanı beşincisi, çünkü sekiz yıl sonra, 1913'te yazılmış. Burada Rasmus, Sam Cropper'ı karısının hayranlarından biri sanıyor, Asta da kocasının "Mrs. Roper'ın izinde yürüdüğünü" sandığını anlatıyor. Sonra, en son günlüklerden birinde de Moors Cinayetleri'ni okuduğunu, onların da "Navarino Caddesinde'ki o şeyi" hatırlattığını yazıyor. -Yani demek istiyorsun ki, aklında hep Lizzie Roper vardı.

- Aşağı yukarı. Tabii bunun nedeni de Asta'nın hiç "kötü" kadın olarak adlandırılabilen bir kadınla karşılaşmamış olması.

- Lizzie gerçekten de bildiği ilk kötü kadın, üstelik onu gerçekten de görmüş olduğunu unutmamalıyız. Büyük gösterişli şapkasından da söz etmiyor mu? Asta gibi kadınlar, "iyi"

kadınlar hep öteki cins kadınlardan büyülenirdi, bu da o kadar yıl sonra Lizzie'yi düşünmüş olmasını açıklayabilir. Yine de bütün bunlar Asta'nın ailesiyle Devon Villa arasında hiçbir bağ olmadığını gösteriyor. Bunu senin kafana ben soktum, o sayfaların kaybolduğunu gördükten sonra da aklından bir daha çıkmadı.

- Tabii çünkü önemli bir şey varsa, o sayfalarda olmalı.

- Olup olmadığını bilmiyoruz. Tek bildiğimiz, Swanny Kjær'in o sayfalarda kendi köküyle ilgili bir ipucu bulduğu, tanıştığı gerçeği, ne olursa olsun, kabul edemediği için de sayfaları koparmak zorunda kaldığıdır. Oh Ann, o tatsız küçük kızın -tatsızdı değil mi, çok soğuktuba bana gelip de büyükbabasının Arthur Roper olduğunu, ölüm döşeğinde yatarken cinayeti kendisinin işlediğini itiraf ettiğini söylemediği için o kadar mutluyum ki!

Söz vermiş olmama rağmen, artık benim olan evde günlükten koparılmış sayfaları aramaya daha hiç başlamamıştım. Cary bana Roper bağlantısının benim hayalimden kalma olduğunu söylediğinden sonradır ki, aramaya giriştim. Yapılacak tek şey, düzenli çalışmak, en tepeden başlayarak hiçbir yeri gözardı etmeden, halıları kaldırarak, dolaplarda gizli bölme arayarak aşağıya doğru ilerlemektir.

Aramamın yarısına gelmiştim ki, beynimde bir şimşek çaktı. Eğer Swanny günlükten kim olduğunu anlatan sayfalar koparmışsa, o zaman neden kendini Edith olduğuna inandırmaya çalışmıştı? Edith olması imkânsızdı, koparılan sayfaların onun Edith olduğunu ileri sürmesi de mümkün değildi, öyleyse o sayfalarda ne yazılıydı? Edith'in daha iyi seçenek olabilmesi için, çok daha kötü, çok daha korkunç bir şey.

Birdenbire Swanny'nin öteki seçeneğin, bulduğu gerçek Kişiliğinin kabul edilemeyecek kadar kötü olduğu için Edith olmaya çalıştığını gördüm. Yine de Edith'in kişiliğine bürünmeye çalışması, sayfaları koparmasından çok daha sonra başlamıştı. Neler bulduğunu anlamaya çalışmak imkânsızdı, ama aramaya devam ettim.

Günlüklerin dördüncü cildi yakında yayımlanmak üzereydi. Bu kez, şömizin arka iç kapağına Swanny'nin fotoğrafını koyup koymamayı daha kararlaştırmamıştık. Daha önceki bütün yayınlarda Swanny'nin fotoğrafı vardı, ama o zamanlar Swanny daha hayattaydı. O günlüklerin yazarı değildi, sadece yayıncıydı ama şimdi yaşamıyordu, 1935-1944 arasını kapsayan günlükleri yayına hazırlamaya zaman bulamadığına göre, artık onun resmini kullanmamak daha doğru olmaz mıydı?

Swanny'nin yerine benim fotoğrafımı basmak söz konusu bile değildi. Asta'nın cildin sonunda daha sadece dört yaşında olan torunu kimsenin dikkatini çekmezdi. Yine de arka iç kapakta sadece önceki ciltler hakkında yayımlanan olumlu eleştirilerden alıntı yapmak, bana biraz yetersiz geliyordu. Ön kapakta Asta'nın resmi, daha doğrusu, Asta'yı hayatının çeşitli dönemlerinde gösteren ve oval çerçeveler içine yerleştirilmiş dört fotoğrafı bütün ön kapağı kaplayacaktı.

Swanny'nin yayıncıları -onları hâlâ öyle düşünüyorum" bana önerilerini göndermeye devam ettiler. Eski formatı koruyabilir, Swanny'nin fotoğrafını küçültebilir ya da Swanny'nin buğunu gösteren değişik bir fotoğraf kullanabilirdik Swanny'nin çocukluğu ya da gençliğine ait yığınla fotoğraf vardı. Tek yapmam gereken, Asta'nın albümlerini karıştırıp bulmaktı. Belki de diğerlerinden daha güzel görüldüğü için, Swanny'nin resmini diğer çocuklarına oranla çok daha sık çekmişti. Her doğum günü için çekirilen bir stüdyo portre -aralarda çekilen birçok

değişik fotoğraf vardı. Asta'nın fotoğraf albümlerinin hepsini görmüş olduğumu sanıyordum, ama zamanda içinde görmediklerim ya da unuttuklarım da olduğunu anladım. Albümler Asta'nın odası olarak adlandırdığımız odadaki şifoniyerin bütün çekmecelerini doldurmuştu. Albümleri çıkarırken Swanny'nin eksik sayfalan albümlerin arasına saklamış olabileceğini düşündüm, ama saklamamıştı.

Swanny'nin günlükleri ilk okumaya başladığı çalışma odasıydım. Kopardığı sayfaları yırtıp atmış olamayacağını düşünerek, raflardaki her bir kitabı indirdim, sayfaların arasına saklanmış kâğıtlar aradım. Bir sürü kâğıt buldum, zaten bulmamam garip olurdu: ilgisiz bir teşekkür mektubu, yemek tarifleri, arkadaşların gittiği tatil yerlerinden gönderdiği kartpostallar, hemen hemen hepsi Danca gazete kupürleri. .. sadece aradıklarım yoktu. Evde tutulamayacak kadar acı verici olduklarını düşündüm, Swanny onları küçük parçalara ayırmış, üzerinde yazılanlar da buhar gibi kaybolup gitmiş olmalıydı.

Bir şeyi yok etmek isterseniz, bunu hemen, zaman geçirmeden yaparsınız. Yoksa sonsuza dek saklamazsınız. Sinemalardaki gerilim filmleri gibi, hani kötü adam filmin kahramanını sıkıştırır da hemen öldürmek yerine kurbanının gözlerini kamaştırmak için kendini övmeye, kabarmaya girişir ya öyle. Ama sözünü bitirene kadar imdat yetişecektir. Swanny imdat gelmesini beklemeden sayfalan yakmış olmalıydı.

Gazetede, Sotheby's'te satışa çıkarılan bir Victoria Nişanı'yla ilgili yarım sütunluk bir haber vardı. Satan kişinin adı Richard Clark'tı, nişana hak kazanan adamın torunuydu. Onun adı benim için bir şey ifade etmese de dedesininki önemliydi.

Eğer asıl Victoria Nişanı başka bir yerde bu kadar ünlenmeseydi, gazetenin satışa bunca yer ayırması düşünülemezdi. Okuyucuların Çavuş Harry Duke'e bu kadar ilgi göstermelerinin nedeni onun 1 temmuz 1916'da Sortime cepesinde gösterdiği kahramanlık değil, Asta'nın günlüklerindeki önemiydi. Bu adam önce Asta'nın oğlunu kurtarmak için kahramanlık göstermiş, sonra da Asta'nın platonik sevgilisi olmuştu.

Paul'e yüksek sesle haberi, haberin yanında yer alan günlükleri pek de iyi özetlemeyen bölümü okurken, Gordon geldi. Dış kapı basamaklarını çıkmış, evde olduğumuzu görünce de cama vurmuştu.

Cenaze levazımatçısı gibiydi. Üzerindeki takım elbise resmî ve siyahtı, üzeri siyah çizgili koyu gri bir kravat takmıştı. Eğer hayatta kalmış sevdiğim bir yakınım olsa, bana bir felaket, bir kaza haberi vermeye geldiğini düşünürdüm.

Bütün duygulanım yüzüme yansıtılmış olmalıyım ki, her zamanki açık sözlülüğüyle "Bu kadar endişelenme. Dinleyince hiç de takmayacaksın. Belki de hoşuna bile gidecek" dedi.

Paul Gordon'un habersiz geldiğinden böyle konuştuğunu sandı, onu görmekten memnun olduğumuzu söyledi ve Harry Duke'ün Victoria Nişanı'nın satılacağı anlatmaya girişti. Gordon terbiyeli terbiyeli dinledi, bulduğu ilk fırsatta da Paul'e "Annenin bir fotoğrafını görmek istiyorum" dedi.

- Benim annemin?

- Ann sende fotoğrafları olduğunu söyledi. Bir şeyden emin olmak istiyorum.

Fotoğrafta, çiçekli bir ipek elbise giymiş, bahçesinde görülüyordu. Rüzgârlı bir gün olsa gerekti, saçları karışmıştı, bir eliyle uçmasın diye eteğini tutuyordu. Fotoğraftan neye benzediği anlaşılmıyordu ama ince uzun boylu, açık renk saçları olduğu belliydi. Paul bu fotoğrafı, annesinin ölümünden sonra onun evinden aldığı resimler ve kâğıtlar arasında bulmuştu. Gordon'un yanında kendi Asta nüshası vardı, açarak Swanny'nin şömizdeki resmini gösterdi. Küçük Denizkızı'nın yanında duran, mavi tüvit elbiseli, mavi keçe şapkalı, uzun boylu, zayıf, açık renk saçlı bir kadın.

- Ne görüyorsunuz?

Konuşmadan önce duraklamıştı, ölçülü dramatik vurgulu sordu. Arada bir Gordon'un gelişmiş bir tiyatro yeteneği olduğunu düşünürüm.

- İki de Danimarkalıya benziyor.
- Hepsi bu mu?

Ne görmemi istediğini sordum.

- Kardeş gibi, yarı kardeş gibi değil mi?
- Eğer kardeşlerin ya da yarı kardeşlerin birbirlerine benzemediklerini düşünürsek, evet.

Paul'e döndüğümde, rahatsızlığımı gördüm. Sesinden bir şey belli etmemeye çalışarak sordu: "Ne demek istiyorsun, Gordon?"

- Size bir şok yaşatmak istemiyorum. Aslında belki de bundan hoşlanacaksınız, bir şekilde Ann'la kuzen olacaksınız.

- Bize Hansine'nin Swanny'nin annesi olduğunu mu söylemek istiyorsun?

- Bir sürü şeyi açıklıyor, dedi Gordon. Asta günlüklerinde Hansine'nin ne kadar şişman olduğunu yazıyor, bizler de bunu zayıf bir kadının kendinden şişman birine gösterdiği normal ve acımasız tepki olarak kabul ediyoruz. Ailenin bahçede çay içtiği, Hansine'nin de arkalarında durduğu ünlü fotoğrafta Hansine hiç de şişman değil. Asta daha sonraki yıllarda da onun şişmanlığından hiç söz etmiyor. 1905'te şişmandı, çünkü hamileydi.

- Belki de Asta uzunca bir süre onun hamile olduğunu fark etmedi. O günlerde elbiseler gebeliği gizleyecek denli boldu. Moda tarihi uzmanları, kadınlar yüzyıllarca hep hamile oldukları için, kadın elbiselerinin hamileliği gizleyecek biçimde tasarlandığını söylüyor. Yirmilerde moda olup bir daha kaybolmayan dar ve yapışık elbiselerin nedeni, kadınların eskisi gibi sık sık hamile kalmamaları. Hansine hamileliğinin yedinci ya da sekizinci ayına kadar durumunu saklamış olabilir, itiraf ettiğinde de çocuğu aldırma için çok geç. Üstelik Asta'nın böyle bir şeyi bağışlamayacağını da biliyoruz. Rasmus bağışlayabilirdi, ama Rasmus orada değildi.

- Yani Asta ve Hansine hemen hemen aynı zamanda hamille kaldı? Bu biraz fazla rastlantı değil mi?

- Hayır. Hansine'nin bebeği Asya'nın ölümünden bir ay ya da altı hafta sonra da doğmuş olabilir. Swanny'nin doğum gününün 28 Temmuz olduğunu biz bilmiyoruz, çünkü Asta çocuğunun ölü doğduğu günü Swanny'nin doğum günü olarak seçti.

- Baba kimdi?

- En muhtemel aday Rasmus, ama muhtemelen yanılıyorum. Günlüklerden dürüst, dimdik bir adam olarak çıkıyor. Asta'ya fazla ilgi göstermese de başka kadınlarla hiç ilgilenmiyor. Yani karısı dışarıdayken hizmetçiyi yatağa devirecek adamlardan değil. O daha çok bir otomobil motoruyla ilgilenmeyi seviyordu.

- Üstelik, dedim, Swanny'yi hiç sevmedi, bütün çocukları içinde en az yakınlık duyduğu Swanny'yi. Eğer bilmiyorduyorsa, Swanny'nin kendi kızı olmadığını hissetmiş olmalı.

- Hansine'nin daha önce bir sevgilisi olduğunu biliyoruz. Asta Hansine'nin Paul'ün dedesini çaya davet etmek istediğini yazıyor. Hansine'nin görünüşü hakkında pek de hoş olmayan şeyler yazıyor ve Sam Cropper'ın Hansine'nin ilk hayranı olmadığını da söylüyor.

- Kim olduğunu merak ediyorum.

- Bir Danimarkalı, dedi Gordon. Kopenhag'da birisi, bir işçi ya da bir uşak. Büyükannenler İngiltere'ye göç ettiklerinde, ondan ayrılmak zorunda kaldı.

- Onlarla gitmek zorunda değildi.

- Belki de gitmek zorunda kaldı. Belki adam onunla evlenmek istemedi ya da evlenemiyordu. Belki de evliydi ya da ona bakabilecek durumda değildi.

Hansine'nin Westerby çocukları içinde en çok Swanny'yi sevdiğini söyledim. Gerçek yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Asta kendi çocuğunu kaybetmişti, ama doğumda doktor bulunmamıştı. Çocuğunun ölü doğduğunu hiçbir yere bildirmede, çünkü Hansine'nin doğuracağı bebeği yedekte tutuyordu. Belki de Hansine'ye sadece kız olursa alacağını söylemişti. Böylesi tam Asta'ya uygun olurdu.

- Rasmus'un söylediğinden de erken dönmemesi için dua etmiş olmalılar, dedi Paul.

Bebeğin ne zaman doğduğunu öğrenmenin imkânı yoktu. Peki, ya bir oğlan olsaydı ne olacaktı? Asta'yı bir bebeğe zarar verirken düşünemiyorum, ama onu bebeği kundakladıktan sonra koltuğunun altına alırken, örneğin Alman Hastanesi'nin basamaklarına bırakırken görebiliyorum.

Ama Hansine bir kız doğurmuştu, doğurduğu bebeği de büyük bir mutlulukla Asta'ya vermişti. Başka ne yapabiliirdi. Swanny'nin kendi çocuğu olduğunu söylemek ve anne olarak adlandırılmanın dışında, yıllar boyu anneliğin dertlerini. yaşayıp keyiflerini tatmıştı. Çocuğunu her gün görüyor, ona bakıyor, yıkayıp yatağa yatırıyor, kucağına alıyor, sevgisinden yararlanıyordu. Aslında, terk edenin Hansine olduğunu söylemek de mümkün, çünkü 1920'de, Swanny'nin on beşinci doğum gününden az önce, evden ayrılıp Paul'ün



dedesiyle evlenen Hansine'ydi.

- Günün birinde annene anlatmış olmalı, dedim Paul'e.

Bir şey söylemedi. Gordon açıklamasına başladığından beri hemen hemen hiç konuşmamıştı. Annesini, imzasız mektupların mutsuz yazarını düşündüm. Herhalde Hansine kızı yetişkin biri olana kadar söylememişti. Anlatılanlar Joan üzerinde kötü etki yapmış, daha sonraki tepkilerini ateşlemiş olmalıydı. Örneğin, annesinin hizmetçilik yaptığına değinenlerden nefret ederdi. Annesini çocuğunu terk etmek zorunda kalmış bir hizmetçi olarak görüyordu. Her bakımdan efendilerinin isteğine uymak zorunda olan, seçme hakkı bulunmayan bir hizmetçi. Onun açısından öyle görülmesi olmalı. İşin asıl korkunç yanı, gayrimeşru ve istenmeyen çocuğun, meşru ve istenen çocuktan çok daha görkemli bir hayat yaşıyor olmasıydı.

Daha önce Swanny'le hiç karşılaşmamıştı, ama Tatler'da fotoğrafını gördü. Kını ve öfkesi kabardı, imzasız mektubu yazmaya karar verdi. Daha sonraları Swanny'nin ona gittiğini, kimliğini aydınlatacak bilgiler vermesini istediğini, Joan Sellway'in de anlamaz gözüktüğünü hatırlıyorum.

Gordon'un yanında bunların hiçbirinden söz edemezdim. Birdenbire Paul'e karşı güçlü, bir daha silinemeyecek bir rahatsızlık duydum. Sonra gülümsediğini gördüm.

- Kuzen olmamız mümkün değil, Gordon, dedi, eğer Swanny gerçekten de anneannemin kızıysa, o zaman benim teyzem olduğu doğru, ama Ann'in teyzesi olabilmesi için, Asta'nın kızı olarak doğması gerekir. Tek yaptığımız, teyzeleri değiştirmek.

Paul'ün geçici umutsuzluğunu görece kadar duyarlı olan Gordon, onun güldüğünü ve ilişkimiz hakkında şakalaştığını görünce rahatladı. Tabii başarılı detektifliğinden gururluydu, bizimle birlikte günlüklerin ilk bölümlerini gözden geçirmek istedi. İşte, haziranda Asta Hansine'nin "Çok şişman" olduğunu, "gün geçtikçe daha da şişmanladığını yazıyor, daha sonra, temmuzda Hansine'nin ellerini "neredeyse kendisinininki kadar şiş karnı" üzerinde birleştirdiğini anlatıyor, sonra da Hansine'den bahsederken "Kopenhag'dayken, birlikte olduğu adam" diye söz ediyor.

Doğum zamanına geri dönmek gerekirse, Asta'nın ölü çocuğunun yerine bir bebek bulunmasının gerçekten de en kolay ve en güvenli yolu bu değil mi? Daha yeni doğum yapmış Asta'nın sokağa çıkıp birilerinin istemeyeceği bir bebek bulabilmesi mümkün mü? Hansine oradaydı, Hansine aynı çatının alandaydı. Hansine 28 temmuz 1905'te Asta'ya ebelik yapmıştı, birkaç hafta sonra da Asta Hansine'nin doğumunda ona yardımcı oldu.

Kabul ettik. Ayrıntılar herhalde eksik günlük sayfalarındaydı, bunları bulamayacağımızı da biliyorduk. Hansine'den geriye bir şeyler kalmış olması da imkânsızdı, Hansine okuma yazma bilmiyordu. Swanny'nin yirmi beş yıl boyunca peşinde koştuğu cevap buydu. Asta Swanny'ye gerçeği söylemediyse, bunun nedeni Hansine'yi hep küçük görmesi, en sevdiği çocuğunun bir hizmetçi ile Kopenhaglı bir tüccar ya da uşağın çocuğu olduğunu kabul etmek istememesiydi.

Böyle şeyler her zaman oluyordu kuşkusuz. Anne ve babalar kızlarının gayrimeşru çocuklarını kendi çocuklarıymış gibi büyütüyor, çocuksuz çiftler de hizmetçilerinin gizlice dünyaya getirdiği bebekleri evlat ediniyorlardı. Bir çeşit yeraltı ya da gayrimeşru evlat edinme topluluğu gibi bir şey. Hansine neden sessiz kaldı? Çünkü öteki türlü bir yetimhaneye gönderilmesi kesin olan çocuğunun varlıklı ve güvenli bir orta sınıf ailesinin sevgisinden ve

konforundan yararlanmasını istiyordu. Çocuğu ondan kopartılmamıştı, onu her gün görüyordu, masaldaki anne gibi annelik adından mahrum edilmiş, hizmetçiliğe ve küçültücü işlere mahkûm, kızının bir prenses olarak yetiştiğini, yakınında da olsa arada uçurum olduğunu görmüştü.

Böyle kadınlar sadece mitolojide vardır, çünkü bir zamanlar bu anlattıklarım gerçektir. O dönemlerde çocuklar günkünden çok daha değersizdi. Çocuk hayatını düzenleyen yasalar çok daha gevşektir. Paul ve ben Gordon'un açıklamasını kabul ettik ya da en azından ben kabul ettim. Gordon'un açıklamasının tek kusuru, doğru olmamasıydı.

## Yirmi yedinci bölüm

Lisa Waring'i tamamen unutmuşum, sanırım Cary de. Eğer Cary onu hatırladıysa, uzun süre önce Amerika'ya dönmüş olduğunu düşünmüştür. Lisa'ya verdiği bütün malzemenin, üç kasetin de içinde bulunduğu paketi aldığı anda bir çeşit rahatsızlık duymuştur. Paketin arkasında, Amerikan usulü, gönderenin adı ve adresi yazılıydı. Üstelik adres Amerika değil, Battersea'ydi, Lisa Waring bir iki milden fazla uzaklaşmamıştı.

Televizyon dizileri genellikle programlandıkları gibi yayınlanmaz. Hemen her zaman gecikmeler, ertelemeler olur. "Roper" da önce şubatta yayınlanacaktı, sonra nisana ertelendi, en sonunda mayıs için, Cary'nin yapıma başladığından iki yıl sonraya, benim Asta'nın günlüklerinden sayfa koparıldığını gördüğümden tam iki yıl sonrasına programa alındı.

Nisan başındaki basın gösterisi Paul'le birlikte ilk özel gösterimi izlediğimiz BAFTA'da gerçekleştirildi. Saat dokuzda bitti, saat dokuz buçukta Miles Sinclair bana telefon ederek Lisa Waring'in de gösteriye geldiğini, ışıklar karartılmadan bir dakika önce salona girip yavaşça -onun deyişiyle tehditkâr bir ifadeyle- ilerlemeden önce herkese tek tek baktığını, daha sonra en öne kadar yürüyüp tek boş koltuğa oturduğunu anlattı. Miles da tıpkı Cary gibi abartmalardan hoşlanır, Lisa'nın görünüşünü de bir vaftiz törenine davetsiz katılan, ısırıldığı altın elmayı davetlilere fırlatan şeytana benzettiğinde fazla ciddiye almadım.

Daha sonra, hep birlikte barda toplanmış, o da bir gazeteciye konuşurken, Lisa Cary'ye yaklaşmış ve açıkça gazetecilere bütün yapıyı yerin dibine batıracak bir iki kelime söylemek istediğini anlatmıştı. Buluştuğumuz gün bize dostça davranan, malzemeyi iade ederken nazik bir not yazıp Londra'da işleri nedeniyle kaldığını anlatan Lisa'daki değişiklik Cary'yi şaşırtmıştı. Lisa şimdi saldırgandı. Büyükdedesi için çizilen portreden hoşlanmamış, filmi büyük perde de izledikten sonra, öfkesi daha da artmıştı.

Geçen hafta boyunca, George Ironsmith'in köklerini araştırmıştı. George Ironsmith 1871'de Whitehaven'da doğmuş on dört yaşındayken birinin yanına çırak olarak girmiş 1897'de

Amerika'ya göçmüş, 1904 sonbaharında da evlenmişti. Söylediklerinin özeti, "Roper" yayınlanmadan, Cary'nin onu danışman olarak görevlendirmesinin gerektiği idi.

Miles'a göre Cary sakin davranmış, bütün bu söylediklerinin dizinin geçerliliğiyle ne gibi bir ilgisi olabileceğini sormuştu. Lisa'ya göre, Ironsmith'e oyunda üçüncü derecede bir rol vermek haksızlıktı, büyükdedesi oyunun en önemli kişisi olmalıydı. Cary'yle birlikte bunu konuşmalıydılar, yoksa Lisa basına açıklama yapmaya hazırdı. Bu son cümleyi yüksek sesle söylemişti, ama oradaki gazeteciler daha çok Edith Roper'ın hikayesiyle ilgileniyorlardı.

Çocuklar her zaman ilgi çekmiştir, nedendir bilinmez, kızlar erkeklerden de çok; üstelik kayıp çocuklar çok merak edilir. Bütün bu olaylar seksen altı yıl önce geçmiş de olsa, Edith'in kayboluşu basın için hâlâ ilgi çekiciydi, Edith olduğunu iddia edenler ya da onun başına gelmesi muhtemel olaylar gazetelerde her an yer bulabilirdi. Miles'a göre Lizzie'yi kimin öldürdüğüyle fazla ilgilenmediler, köprülerin altından çok su akmıştı, bütün bunlar tarih olmuştu. Bu nedenle simsiyah giyinmiş, Çinli gözlü yabancı bir kızın büyükdedesinin hakları için gürültü yapması, geçici bir eğlenceden öteye gitmedi.

Cary de konuyla daha fazla ilgilenmek istemedi. O Lisa'nın Picadilly'de bir otobüsün altında kalmasını, yaptığı dizinin engellenmeden yayınlanmasını tercih ederdi. Ne var ki bahane bulamadı, Ironsmith'in küçük torunuyla görüşmek zorunda kaldı. Hem de orada, hem de o an. Benim de orada olmam gerekiyordu. Cary'yle kendim konuşma çabasına girdim. onu tanıdığım kadarıyla, çevrede bir erkek gördüğü zaman bütün güç ve karmaşık telefonları o erkeğe yüklediğini biliyordum. Daniel'dan bile yararlanmayı başarmıştı.

Gordon gelip Swanny'nin Hansine'nin kızı olduğunu söylediğinden beri birkaç gün geçmişti. O daha gider gitmez, Paul kesinlikle bu çözümün yanlış olduğuna inandığını söyledi. Yanlış olduğunu hissediyordu, böyle durumlarda duyguların ve içgüdünün çok önemli olduğuna inanıyordu. Kanıtlanma imkânı olmamasına rağmen, Hansine'nin Joan'dan önce bir çocuk doğurmadığını biliyordu, annesinin Swanny Kjær'in üvey kardeşi olmadığından emindi. Bunları bulmanın tek yolu günlükleri incelemek, Asta'nın ilk defterindeki orijinal Danca'yı okumaktan geçiyordu.

Gordon'un anlattıklarından kimseye söz etmedim. Bahsetsem de kimin ilgisini çekerdi? Belki Gordon'un kendi babası, belki de Charles Amcası. Eğer isterse, Gordon onlara kendisi söyleyebilirdi. Daha önemli olan, günlüklerin kendisiydi. Görüldüğü kadarıyla da günlüklere gösterilen büyük ilginin önemli bir bölümü, korkunç bir kandırmacaya dayanıyordu. Adı neredeyse ailelerle birlikte anılan kadının sevgili kızı Swanny, o kadının kızı değil, adı günlüklerde sıkça geçen bir hizmetçinin çocuğuydu. Bütün bunlardan, Paul'ün içgüdülerine fazla güvenemediğim görülecektir. Ne erkeklerde ne de kadınlarda içgüdüye fazla güvenmem, bu sefer içgüdüsünün ilginç ve acı bir açıklama karşısında bulduğu bir savunma olduğunu düşünüyorum.

Öyle sanıyorum ki bir gün gelecek, ben ya da Swanny'nin yayıncıları, bundan sonraki günlükleri yayımlarken, Swanny'nin Asta'nın kızı olmadığını belirten bir not koyup koymama hakkında bir karar vermek zorunda kalacağız. Kolay olmayacak. Daha önce yayımlanmış, satın alınmış günlükleri gerçeklerden koparacak, bütün bunun önceden tasarlanmış bir kandırmaca olduğu izlenimini yaratacak bir karar. Swanny Asta'nın çocuğu olmadığını öğrendiği ya da bu yönde güçlü kuşku duyup asıl kimliği konusunda fanteziler üretmekten

öteye gidemediği sürece gerçeğin açıklanmaması için doğrusuydu. Gerçeğin ortaya kesin olarak çıkması, her şeyi yeniden değiştirir. Bu durumda yola devam edip adı hemen hemen her sayfada görülen, Gordon'un soyağacında Asta ve Rasmus'un en büyük kızları olarak gösterilen kadının aslında tamamen farklı bir kökten geldiğini bile bile, Barış ve Savaş, 1935-1944 kitabını yayımlayabilir miydik?

Bir adım atmadan önce düşünecek kadar zamanım vardı. Günlük yayıncılarının satmayı umdukları yirmi bin ciltten her birine açıklayıcı bir sayfa eklemek için daha önümüzde birkaç hafta vardı. Oysa, çok daha az beklemem gerekti. Paul kanıtını kısa zamanda buldu. Kanıtı ilk defterin ilk bölümlerindeydi. Önce benden bu bölümü yayımlandığı biçimiyle okumamı istedi:

"Hansine Mogens'i iki sokak ötede, Gayhurst Caddesi'ndeki okula götürüyor. Mogens yalnız gitmek istiyor, yakında izin vereceğim, ama henüz değil. Evde bir konuğu varken midesinde kasılmalar duyduğundan belli belirsiz homurdanıyor. Ben Knud'la evde kalıyorum, onu kucağıma alıp masal anlatıyorum. Eskiden oğlanlara H. C. Andersen anlatırdım ama, Danimarka'dan ayrılırken Andersen'i de geride bıraktım. Birden bazı öykülerinin ne kadar acımasız olduğunu fark ettim."

- Anlamadığım bir bölüm var, dedim, ama bütün günlüklerde de anlamadığım böyle bölümler var.

- "Evde bir konuğu varken" bölümünden mi söz ediyorsun? dedi Paul. Bunu Gordon'un da anladığını sanmıyorum. İkiniz de çok gençsiniz.

Ondan daha büyük olduğumu söyledim, güldü, belki de bunun yaş konusu değil, kaba sözleri nazikçe anlatma sanatıyla ilgilenmek olduğunu söyledi. O nazik anlatımla ilgilendiğinden, bu cümleyi daha günlükleri ilk kez okurken ilginç bulmuş, bu nedenle de aklının bir yerine saklamıştı. İçgüdüünün kaynağı bu cümleydi.

- Danca orijinale döndüm. Danimarkalıların İngilizler gibi zengin bir üslubu yoktur, ama bazı konulan nezaketle geçmekte ustadırlar. Asta birçok konuda dürüst olmuş olabilir ama âdet konusunda değil. Âdet, katı terbiye kurallarının son kalesidir; bunun sadece bu son yirmi yıl içinde biraz azaldığını söyleyebilirim. Margrethe Cooper, Asta'nın yazdıklarını "evdeki ziyaretçi" olarak çevirmiş olabilir, çünkü İngilizce'nin bu konuda Danca'dan çok daha zengin olmasına rağmen, Asta'nın den rfde blomst deyiminin İngilizcede karşılığı yok, bunun kelime anlamı "kırmızı çiçek'tir.

Eğer Asta hun har det maanedhge (âdet ağrısı çekiyor) ya da hun har sit skidt (o kirli) demiş olsaydı, bu kelime kelime çevrilir ve hiçbir zorluk çıkmazdı. Kadın psikolojisinde uzman olmadığı açık Gordon bile, bunun ne anlama geldiğini anlayacaktı. Margrethe Cooper buna uyan bir İngiliz deymi aradı ve 1970lerde hâlâ hayatta olan birçok yaşlı kadının kullandığı deymi buldu: "evde ziyaretçisi var."

- Swanny biliyor olmalıydı, dedim.

- Daha ilk defterin ilk satırını okurken biliyordu, bu nedenle Hansine'nin kızı olması ihtimalini aklına bile getirmede. Hansine'nin 5 temmuzda kanaması varsa, 28 temmuzda, hatta bir ay sonra bile çocuk doğurması imkânsız.

Cary'nin de dediği gibi, bütün bunlar bir yıl önce olsaydı, her şey ne kadar da değişik olurdu. O zaman Lisa Waring'i ve Lisa'nın geçmişle ilgili açıklamalarını ne büyük heyecan ve mutlulukla karşılardı. Lisa dizide danışman olarak görev alır -almaması şimdiki kininin ve nefretinin başlıca nedeniydi- Cary de bir cinayetin üzerindeki esrar perdesini, cinayetten yaklaşık yüz yıl sonra kaldırmış olmanın mutluluğunu yaşıyordu.

Kin ve öfkenin başka, çok daha özel bir nedeni daha vardı- İkimizden pek azı, ne kadar uzak olursa olsun, atalarınızdan birinin muhtemel bir katil olmasından hoşlanır. Babanın böyle bir role layık görülmesi korkunçtur, büyükbabaninki rahatsızlık verici, büyükdedeninki de yeterince kötü. Lisa Waring'in çabası buydu. Dizide silik biri olarak gösterilen George Ironsmith, Lisa'ya göre Lizzie Roper'in katiliydi, büyükdedesinin hakkının iade edilmesini, adı ne olursa olsun, üne kavuşmasını istiyordu.

Birinin mantksız mantıklı, saçmalığı kesinlikle ciddi bir şey olarak göstermeye çalıştığı psikolojik davranış bozukluğu örneklerinden izliyormuşum izlenimine kapıldım. Lisa'nın yürek biçimindeki yüzü, solgun burnu biraz büyükçe, sadece erkek kesimli düz siyah saçları, uçları hafifçe yukarı kalkık gözleri doğrudu. Konuştukça gözlerinin parıltısı söndü, uzakta, belirli bir noktaya bakmaya başladı. Cary'nin verdiği metinleri okuyup ev ödevine çalışmıştı, Yargıç Edmondson'un konuşmasını neredeyse ezberle okudu.

- "Uzun çabalarımızın artık sonuna yaklaştığınızı söylemekten ve sizi kutlayabilmekten çok mutluyum, değerli Jüri Üyeleri. Bunun sizler için bir ödül olduğunu söyleyemem ama belki de İngiliz Ceza mahkemeleri kayıtlarında uzun yıllardır görülen en önemli davalardan birinde görevli olduğunuzu duymaktan memnun olursunuz, diye düşündüm" Yargıç böyle söyledi. Bunları Mockridge'in duruşma kayıtlarından aldım. Devam ediyor, "O talihsiz kadının öldürülmüş olduğu konusunda en ufak bir kuşku yok. Çok değişik bir biçimde öldürüldü. Bir insanı kısa sürede öldürmeyi iyi bilen biri tarafından öldürüldüğü de belli." Sanki bu cinayeti işleyene karşı bir yakınlık duyuyor gibi. Evet, sizce de öyle değil mi?

Bu kez Cary'nin dairesindeydik, Miles da yanımızdaydı.

- Peki dedi, demek büyükdeden için ölümünden sonra şöhret istiyorsun. Aslında şaşırtıcı, ama bazıları nereden gelirse gelsin, sahne ışığında olmak istiyor.

- Hakaret etmeye gerek yok dedi Lisa.

Miles'in bu durumda, Lisa'nın iddiaları karşısında, başkalarının hakaret olarak alacağı şeylerin Lisa'ya övgü gibi geleceğini düşündüğünden emindim. Ama söylemedi.

- Diyecektim ki, dedi, bütün bunlar çok iyi, çok güzel de elinde George Ironsmith'in Lizzie'nin gırtlığını kestiğinin kanıtı var mı?

Vardı. Eğer ona inanılabilirse. Sürekli hareket etmelerine karşın ifadesiz gözlerini, onun dışında sükûnetini izlerken, söylediklerinden herhangi birine inanmakta güçlük çekiyordum. Anlatacakları kanıtlanabilir olmalıydı, oysa söyledikleri bundan çok uzaktı,

- Ailemizde onun. birini öldürdüğüne inanılır. İngiltere'ye bu yüzden dönemiyordu. Bunu ailede herkes bilir. Karısı da biliyordu, Ironsmith bunu kızına, büyükanneme, on altısına

girdiği gün anlattı. Ölmeden çok kısa zaman önceydi.

Basit bir soyağacı hazırlamış, George Ironsmith'ten gelenleri göstermişti; yaptığı çizimin Gordon'un Westerby araştırmasıyla uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. Bizlere verdi, bir iki dakika göz attım. Ironsmith 1904'te Mary Schaffer adlı bir kadınla evlenmişti, tek bir çocukları oldu, Mary olarak adlandırılan kızları aynı yıl doğdu. Mary Ironsmith 1922'de Clarence Waring'le evlendi, onların 1933'te doğan en küçük çocukları Spencer Waring, 1959'da Betty Wong Feldman'la evlendi. Bunlar Lisa'nın annesi ve babasıydı-

"Aile inancı" Ironsmith'in birisini öldürdüğünü kanıtlamakta yeterli olamazdı. Lisa, Cary'nin video bandını izledikten sonra babasıyla temasa geçmiş, babası da ona kendi annesinden kalan bir yığın belge göndermişti. Benim görebildiğim kadarıyla en önemlisi 1905 yılında Ironsmith'in İngiltere'den karısına gönderdiği kartpostalı. Kartta 'Londra' dışında başka adres yoktu, ama damgada 28 temmuz tarihi okunuyordu. Kartın bir diğer ilginç yanı da üzerindeki resimdi. Londra'ya gelen turistler yakınlarına genellikle Buckingham Sarayı ya da parlamento binasının resimlerini gönderir, ama Ironsmith'in gönderdiği kart üzerindeki fotoğraf, Hackney'nin tek görülmeye değer yeri olan Victoria Park Gölünün bir sepyasıydı.

Ironsmith karısına ertesi gün, yani 29 temmuz pazar günü eve dönmeye hazırlandığını yazıyordu. Kartta bunun dışında "Sevgili Mary", havanın oradakinden daha sıcak olduğu hakkında bir satır ve tepede, adresin de üstünde, bir artı işareti üzerine çizilmiş çarpı gibi ilginç bir işaret vardı. Bu kart Lizzie'nin öldürüldüğü sırada Ironsmith'in Londra'da, hatta Hackney'de olduğunu gösteriyordu, ama bu onu öldürdüğünü kanıtlamazdı.

- Bu işaretin anlamı ne? diye sordu Cary.
- Büyüknineme Lizzie'yi öldürdüğünü anlatmak.

O kadar gülünçtü ki, söyleyecek bir şey bulamadık. Lisa yine de açıkladı. Mary Schaffer Ironsmith bir rakibe olarak gördüğü kadını kıskanıyor, rahata kavuşması için kadının öldüğünü bilmesi gerekiyordu. Lisa'nın babası, kendi annesinin George ve Mary'nin birbirlerine ne kadar bağlı bir çift olduğunu söylediğini hatırlıyordu. Ironsmith karısına tapıyordu, onun için her şeyi yapmaya hazırды.

Cary belgelerin geri kalanını sordu, ama Lisa içlerinin önemli bir şey olmadığını söyledi. Sadece büyükdese ile büyükninesi arasındaki mektuplar, bir sürü de önemsiz yazı. Yine de bakmakta bir sakınca olmadığını söyledi Cary hemen kâğıtlara göz atmaya koyuldu. Lisa ayağa kalktı, bir koltukta oturmak rahatsız ya da alışılmadık bir şeymiş gibi sırtını ovuşturdu, yere oturup bağdaş kurdu.

"Önemsiz kâğıtlar" Mary Schaffer'ın doğum belgesini içeriyordu, ama tabii George Ironsmith'inkiler yoktu.

- O belgeyi bulabilsem, nereden geldiğimi öğrenirdim, dedi Lisa üzgün sesiyle.

Şubat 1904'te Chicago'da verilmiş evlilik cüzdanı, Mary Schaffer'ı otuz sekiz yaşında bir dul olarak gösteriyordu. George Ironsmith otuz dört yaşındaydı, meslek olarak da "gezginci tüccar" olduğu belirtilmişti. Birbirlerine gönderdikleri, çoğu nişanlılık dönemine ait mektuplar, zavallı Mogens'in Fransa'dan gönderdiği, kuzenlerimin de yayımlamaya çalıştığı mektuplar kadar kuru ve sıkıcıydı. Lisa haklıydı, o belgeler bize Mary Schaffer'ın birinci

kocasıyla on beş yıl evli kaldığı ve çocuk doğurmadan boşandığı dışında bir şey göstermiyordu.

Bomba mektuplarda değil, George Ironsmith'in hizmet sözleşmelerinden birinin kopyasında gizliydi. Belgeye göre Ironsmith, 1885'ten sonra yedi yıl boyunca Carlisle'da bir kasap ve mezbahacının yanında çırak olarak çalışmıştı.

- Bunu babam buldu, dedi Lisa yerde Buda gibi otururken. Daha önce hiç görmedim.

Hepimiz yılların sarartıp soldurduğu belgeye baktık. Lisa, kâğıdın üzerimizde yarattığı etkiden memnun, bizi izliyordu.

- Yargıcın söylediklerini hatırlıyorsunuz, "Bir insanı kısa sürede öldürmeyi iyi bilen biri tarafından öldürüldüğü de belli." Tabii biliyordu, bilmemesi mümkün mü? Yıllar boyu o zavallı inekleri ve koyunları boğazladı. Gözlerini sımsıkı kapadı. Ben, vejetaryenim.

- Peki ama, neden? diye sordu zavallı Cary.

- Size söyledim, karısını mutlu etmek için. Lizzie'den sonsuza dek kurtulmak için.

- Hayatını bunun için tehlikeye atar mıydı? Karısının hiç görmediği, sadece adını duyduğu bir kadını öldürmek için?

- O zamanlar katiller asılıyordu, biliyorsun. Şimdiki gibi bir yıl toplum hizmetine gönderilmiyorlardı.

- Aşk uğruna, dedi Lisa soğukça. Büyüknineme tutkuyla bağlıydı. İnsanlar aşk için böyle şeyler yapar. Amerika'ya gittiği gemiyi de biliyorum, işinize yararsa. Son iki kelimeyi söylerken Cary'ye bakıp tatsız tatsız sırttı. İngiltere'den Plymouth'tan kalkıp, galiba Boston'a uğradıktan sonra New York'a giden Lusitania ile.

Miles, yolcu listelerinin hâlâ bulunabileceğini söyledi.

- Yani bana inanmıyorsunuz, dedi Lisa. Aslında inanıyorsunuz ya, değil mi? Şimdi bildiklerinizi biliyor olsaydınız, o filmi hiç yapmazdınız. Peki, şimdi ne yapacaksınız?

- Teması kaybetmemeliyiz, diye söz verdi Cary.

- Oh, hiç merak etme, ben seni ararım, dedi Lisa.

Lisa gittikten sonra Cary krize girdi. Bunu söylemek kolay, ama gerçekten girdi. Uludu, güldü, yumruklarını duvarlara vurdu, parmaklarını saçlarında gezdirdi, deli gözlerle Miles'a baktı ve yeniden sigaraya başlayacağını söyledi. İşte bu kadar. Büyük bir içkiye ve en az yirmi sigaraya ihtiyacı vardı.

Aşağıdaki pub'a gittik.

- Ne yapacağım?

- Bir şeye girişmeden önce, biraz araştırma, dedim. Önce gemi.

İkimiz de iflah olmaz araştırmacılarız. Aradığımızı nerede bulacağımızı, nasıl çıkaracağımızı biliriz. Her ikimiz de bırakın iki yılı, büyükdedelerimizin kim olduğunu bulmadan iki gün geçiremezdik, çoktan bulmuş olurduk.

Tabiî araştırmaların çoğu bulmak için yapılır. Gerçek teoriyi doğrulamayabilir, ama o zaman teori feda edilir ve her bir olasılık birbiri ardına kontrolden geçirilir. Oysa bu kez Cary bilmek istemiyordu, bilmeye kesinlikle karşıydı. Bütün bunları unutmak, bir sonraki projesi için çalışmaya başlamak istiyordu. Bunu sadece Lisa'nın korkusundan, onun basına açıklama yapıp dizisini yerin dibine batıracağından endişe ettiği için değil, başlangıçtan beri kabul edilir bir çözüm bulmaya eğitildiği için yapamıyordu. "Roper"ın yayınlanmasıyla halka yanlış bir hikâye anlatmış olmaktan bir haz duymayacağı kesindi.

Bulduğumuz ilk şey, Lisa Waring'in -daha doğrusu Spencer Waring'in- George Ironsmith'in 29 temmuzda Amerika'ya, karısına dönmek için bindiği geminin adında yanlışlık olduğuydu. Anlaşılan deniz faciaları tarihinde en az Titanic kadar ünlü olan geminin adını hatırlıyordu. Amerika'yı Birinci Dünya Savaşı'na girmeye iten, Alman denizaltılarının 1915 yılında Lusiania'yı batırmalarıydı.

Yüzyılın başlangıcında, İngiltere ile Amerika arasındaki denizlerde dolaşan başka hangi gemiler vardı?

Cary, Cunard Denizcilik İşletmesi'nin tarifesini eline geçirdi. Amerika ve İngiltere arasında mekik dokuyan onlarca büyük gemi vardı. Hibernia, Arabia, Servia, Umbria ve Etruria. Cephalonia, Pavonia, Catalonia, Bothnia ve Scythia da haftalık Boston seferi yapıyor, perşembeleri Liverpool'dan, cumartesileri de Boston'dan kalkarak Queenstown'a uğruyorlardı. Ironsmith böylesi gemilerde yolculuk etmiş olamazdı.

Karta inanırsak, Aurania, Servia ve Gallia'nın iki haftada bir yaptıkları seferlerden birine de katılmış olamazdı. Bunlardan hiçbiri Plymouth'tan kalkmıyordu, Liverpool'dan hareket eden gemiler yolcuların şirketin New York'taki North River ya da Doğu Boston'daki New Pier iskelelerinde indiriyordu. Cary Plymouth'tan vazgeçmeye karar verdi. Anlaşılan Spencer Waring yanlış hatırlıyordu. Cary'ye göre, Liverpool'dan kalkan New York Cumartesi Postası Ironsmith için en uygun çözümdü, Campania, Lucania, Etruria ya da Umbria'ya binmiş olması gerekirdi. "İkinci sınıf" diye düşünüyordu, gidiş dönüş bileti 75 ile 110 dolar arasında olmalıydı. Cunard'a başvurdu, yolcu üstelerinin hâlâ saklandığını duyduğunda şaşırdı. Ne var ki bu kayıtlar varış ülkesinde tutuluyordu, bizi ilgilendirenler de Washington'daki Ulusal Arşiv'deydi. Biraz zaman geçti, ama sonunda istediği -istemek zorunda olduğu- bilgiye ulaştı.

George Ironsmith New York'tan Liverpool'a 15 temmuz 1905 cumartesi günü hareket etmiş, Liverpool'dan New York'a da 29 temmuzda dönmüştü.

Amerika'dan gelirken yalnızdı, ama dönüşünde yanında biri daha vardı.

Yirmi sekizinci bölüm



Çok zaman önceydi.

Lucania'nın yolcu listesi 29 temmuz 1905 cumartesi günü seferinde, ikinci sınıf yolcuları arasında George Ironsmith ve yarım ücret ödediğine göre iki ila on iki yaşları arasında olması gereken Mary Ironsmith'in de bulunduğunu gösteriyordu.

Ironsmith'in bir çocuğu varsa, bunun kanıtı yoktu. 1904 şubatında evlenene kadar bekâr gözükiyordu. Waring ailesinden kimse evlilikten önce karısının bir çocuk doğurduğu hakkında bir dedikodu, söylenti, hatta fısıltı duymamıştı. Mary Schaffer'la arasındaki mektuplaşmadan, karısının ilk evliliğinden bir çocuğu olmadığını açıkça belli ediyordu.

Cary'nin bu sorulan sorduğu Lisa çocuğun kim olduğunu bilmediğini, bu konuda bir çocuktan söz edildiğini hiç duymadığını söyledi. Asıl konudan uzaklaştığımızı düşünüyor, sabırsızlanıyordu. Onun tek istediği, büyükbabasının Lizzie'yi öldürdüğünü Cary'nin de kabul etmesiydi. Muhtemelen çocuk Ironsmith'e Amerika'ya götürmek üzere emanet edilmiş birisiydi, Cary bu kadarını da mı göremiyordu?

- Bu, çocuğu neden Mary Ironsmith olarak adlandırdığını açıklamaz, diye cevap verdi Cary, kaldı ki hangi anne baba küçük kızlarını altı günlük bir deniz yolculuğunda tanımadıkları genç bir adama emanet eder ki?

Her ikimizin de düşündüğü, imkânsız bularak aklımızdan uzaklaştırmaya çalıştığı düşünceyi söyleyen yine Cary oldu. Olumlu bir Roper ipucu yakalamak umuduyla günlüklerin ilk cildini yeniden okuyordu. Sonunda bulduğu bir açıklamaya da kanıt değil, Asta'nın ünlü öykülerinden biriydi.

Bana anlatmak için telefon etti. Tarih Roper Davası'ndan yıllar sonra, 18 aralık 1913'tü.

"Kuzinim Sigrid, Stockholm'de, yaşadığı sokağın bir arkasındakinde oturan bir adamın bir kadını öldürmek suçundan ölüme mahkûm edildiğini anlatmıştı. İlginç bir hikâyeye. Adam evliydi ama çocukları yoktu, mutlaka bir çocuk sahibi olmak istiyorlardı. Anlaşılan kabahat karısında, çünkü adamın kuzeyde, Sollentuna'da oturan metresi bir çocuk doğurmuştu. Metresi çocuğu adama vermeyi kabul etmedi karısından boşanıp onunla evlenmesini istiyordu. Oysa adam karısını seviyordu, metresini öldürüp çocuğu eve getirdi, onu evlat edineceklerdi."

- Sadece bir hikâyeye, dedim. Hem Asta nereden düşündü bilmem, giyotinleri yazmıyor muydu?

- Hikâyeye olduğunu ben de biliyorum. Asta'nın on yıl ya da daha önce bir başkasından duyduğu bir şeyi hatırlamaktan başka bir şey yaptığını iddia etmiyorum. Ama yine de bir senaryo, öyle değil mi? Gerçek bir olay. 1900'de mi ne İsveç'te oldu, 1905'te de İngiltere'de

tekrarlanmaması için bir neden yok.

George Ironsmith'in yanında Lucania'ya binen çocuğun Edith Roper olamayacağını söyledim. Çok büyüktü. İki yaşından büyük olmasa, Ironsmith onun için hiç bilet parası ödemeyecekti.

- Edith, Swanny Kjær olmak için çok büyüktü, dedi Cary, şimdi de onun Mary Ironsmith olmak için çok küçük olduğunu söylüyorsun. Bir de şöyle bak: bir sürü soru sorulmasını önlemek istemiş olabilir, olamaz mı? Edith büyümüş, yürüyebilen bir çocuktü. Herhalde iki yaşında gösteriyordu. Ironsmith, Lizzie'nin cesedinin ne zaman bulunacağını kestiremezdi. Maria Hyde'ın öldüğünü de bilmiyordu. Talihi yaver gitti, cesetler bir haftadan önce bulunmadı. O zamana kadar New York'a varmış, büyük ihtimalle de Chicago trenine binmişti bile.

- Yani sence kıza bilet almasa sorularla karşılaşacak ve iki yaşından küçük olduğunu kanıtlamak zorunda mı kalacaktı?

- Dahası da var. On dört aylık bir çocukla yolculuk ettiğinden şüphelenilmesini bile istemiyordu. Gemi kayıtlarına göre, gemide Marconi Telsiz Telgrafı da vardı. Ne yazıldığını sana okuyayım: "Bu şekilde dünyanın haberleri ve hava durumu raporları Atlantik'i kat eden gemilere dağıtılmakta, karadan yüzlerce mil uzakta olsalar da yolcuların mesajları kıyıya iletilmektedir."

1910 yılında Crippen'in telsiz aracılığıyla denizdeyken yakalanan ilk katil olduğunu bir yerlerde okumamış mıydım?

- Ironsmith ondan beş yıl önce yakalanmak istememiş anlaşılan, dedi Cary.

Kendi aramızda, Cary ve Miles, Paul ve benim konuşarak yarattığımız senaryoya göre Ironsmith Lizzie'ye gitmiş, kendi çocuğu Edith'i ona vermesini istemişti. Çocuğu olmayacağını, ama çocuk istediğini bildiği bir kadınla evliydi. Cary İngiltere'ye sadece Edith'i almak için geldiğini, kızını istediğini, hatta para önerdiğini, isteği reddedilince de tehdide başvurduğunu sandığını söyledi. Acaba Lizzie, Roper'ın kızın kendinden olmadığını başkasından öğrenmesinden korkarak, kocasına durumu itiraf etmiş miydi? Açıklamayı kendi yaparak daha kötü sonuçlardan kaçınmaya çalışmış mıydı?

Miles Lizzie'nin kararsız olduğunu düşünüyordu. Ne de olsa çocuğunu büyütmede inat etse, kocasını kaybetme tehlikesiyle karşılaşacaktı. Üstelik kocası oğlunu da yanına almış, onları bırakarak Cambridge'e taşınmıştı. Miles'a göre karısına, eğer Cambridge'e gelecekse, yalnız olması gerektiğini de söylemişti. Edith, Maria Hyde'ın yanında kalacaktı. Miles nasıl olup da Roper ve oğlunun Cambridge'e yalnız gittiğini, Lizzie'nin geride kalmayı nasıl kabullendiğini hiç anlamadığını söylüyordu. Gerçekten ayrılmaya karar vermiş olsalar, bu hareket anlaşılırdı, ama boşanmayı düşünmüyorlardı ki. Roper'ın, karısını bir hafta sonraki cumartesi günü beklediği belliydi. Anlaşılan Lizzie'nin bir haftalık gecikmesinin nedeni, bu arada Edith'e uygun bir ev bulmak ya da annesini razı etmeye çalışmaktı.

Lizzie'nin çocuğunu sevdiğini söyledi Cary, onu terk etmeyi düşünmüş olamazdı. Ah, bunu ancak terk edilmiş, geçinecek imkânı olmayan kadın olma tehlikesi karşısında düşünmüştü. O günlerde "suçlu taraf" olarak görülecek bir kadına nafaka bağlanması söz konusu değildi. En iyisi Roper'i Cambridge'de buluşarak hiç olmazsa dışa karşı saygınlığa korumaktı, özellikle de Edith'in istendiğine, iyi bakılacağına, sevileceğine, kendi yanındakinden çok daha güzel bir

hayat yaşayacağına emin olduktan sonra.

- Bütün bunlar çok güzel ama, kızını Ironsmith'e vermedi, dedi Paul.
- Vermeyi kabul ettiğini, ama son anda vazgeçtiğini bir düşünün.

Cary'nin söyledikleri üzerinde düşündük. Cinayetten önceki bir hafta boyunca olardan kimse bilmiyordu. Bize göre Ironsmith o haftanın her günü Devon Villaya gelmiş, Lizzie'yle tartışmış, kandırmaya çalışmış, para önermiş, tehdit etmiş de olabilirdi. Lizzie bir ara kızını vermeyi kabul etmişti. Roper'ın gidişinden önceki salı ya da çarşamba. Ironsmith'le, 27 temmuz perşembe akşamı, Roper'ın gidişinden sonra Devon Villa'ya gelerek kızını alması konusunda anlaşmışlardı.

Lizzie, evin kiracısı olduğu dönemden kalma anahtarıyla Devon Villa'ya giren Ironsmith'e kararını değiştirdiğini söylemişti. Edith'i vermeyecek, kendisi de Hackney'de annesiyle oturacaktı. Eskiden, Roper'ın sahneye çıkmasından önce yaşadıkları gibi yaşayacaklar, geçineceklerdi. Ironsmith'in onu tekrar kandırmaya çalışmış olması kesindir, ne var ki Lizzie geri adım atmayacaktır. Roper'dan nefret etmekte, oğlunu da sevmemektedir. Hayattaki tek varlığı, küçük kızıdır.

Ironsmith iki gün sonrası, 29 temmuz için SS Lucania'da yer ayırtmıştır. Karısına, çocuğu getireceğini de bildirmiştir. Kendimi Asta'nın anlattığı, metresinden olma çocuğunu karısına vermek isteyen, metresini öldürüp giyotinden kurtulan adamın öyküsünü düşünmekten alamıyordum. Belki de böyle hikâyeler, tek bir gerçek olaya dayanıp daha sonra başka koşullara uyarlanan öyküler yaygındı, bazen de ger-çekleşiyorlardı belki de, kim bilir? Belki de Ironsmith böyle bir öykü duymuş, daha sonra gerçekleştirmişti.

Ertesi sabah Devon Villa'ya geri döndü. 28 temmuz, cuma günüydü. Florence Fisher saat onda alışverişe çıkmıştı. Mutfak çekmecesinden aldığı bıçakla Lizzie'yi korkutmak mı istemişti, yoksa onu öldürmeyi kafasına koymuş muydu? Maria Hyde ortalıkta görünmüyordu. Edith annesinin yatağında uyuyordu, belki de yüksek dozda hidrobromid almış annesini uyandırma çabalarından yorgun düşmüştü. Öyleyse, neden Edith'i alıp gitmekle yetinmedi? Ne de olsa Edith, evlilik bağıyla bağlı Roper ve Lizzie'nin meşru çocukları olarak görülüyordu. Lizzie'yi hayatta bıraksa, kadının uyandıktan sonra polise gitmesi, Edith'in kaçırıldığını, Amerika'ya götürülmek üzere Liverpool yolunda olduğunu söylemesi işten bile değildi.

Böylece yatak örtüsüne sarındı ve Lizzie'nin gırtlakını kesti, Lizzie hiçbir şey duymadı, zaten hiç uyanmadı. Ironsmith, canlı varlıkları hızla öldürmekte uzman bir mezbahacıydı. Edith'i yanına alıp Euston İstasyonuna gitti, Liverpool trenine yetişti, daha sonra iki yaşından büyük, on iki yaşından küçük bir çocuk için Amerika'ya bir gidiş bileti aldı. Hackney'de aldığı ve üzerine özel bir işaret koyduğu kartpostalı karısına göndererek çocukla birlikte geldiğini bildirdi. O geceyi Liverpool'da geçirdikten sonra ertesi gün Lucania'ya bindiler.

Başlangıçta Lisa Waring beklenmeyecek ölçüde köpürdü. Büyükdedesinin hakkının teslim edilmesini, gerçek bir kasap olarak tanınmasını istiyordu; babaannesinin Ironsmith'in meşru çocuğu olmadığını öğrenmek ona pek hoş gelmedi. Cary ve ben senaryo yazmak, fantezi kurmak, yalan söylemekle suçlandık. Babasıyla telefonda uzunca bir süre konuştu, sonunda

babasından babaannesinin doğum kâğıdı olmadığını, böyle bir belgenin hiç görülmediğini, kadın öldükten sonra kalan eşya arasında böyle bir kâğıda rastlanmadığını öğrendi. Mary Ironsmith Waring çocukluğunu Chicago'da geçirmiş, New Jersey'li biriyle evlenmiş ve tüm evliliğini Cape May adlı şirin bir kıyı kasabasında geçirmişti.

Spencer Waring'in Lisa'ya gönderdiği birçok fotoğraf arasında biri özellikle önemliydi. 1922 yılında çekilmiş fotoğrafta gelinlikle görülen Mary Waring kolaylıkla 1898'de gelinlikli Lizzie Roper olabilirdi. Aradaki tek fark, modaydı.

Bu fotoğrafta Mary Waring'in yüzünün sol tarafını görmek mümkün değildi. Çünkü aynen Lizzie gibi o da fotoğraf çekilmek için hafifçe sağ yanını dönmüştü. Bilindiği kadarıyla Lizzie'nin sol göz altındaki elmacık kemiğinde bir leke yoktu, böyle bir leke Edith'in bilinen en önemli iziydi Lisa babaannesini iyi tanııyordu, 1970'te, Lisa daha yedi yaşındayken ölmüştü. Diğer fotoğrafların hiçbirinde, Mary Waring'in yüzünde bir iz yoktu, ama Spencer Waring annesinin yüzünde böyle bir lekeyi hatırladığını, onun bu lekeden kurtulmak için her gün özel bir makyaj yaptığını söyledi.

George Ironsmith'in Lizzie Roper'ı öldürdüğü tam olarak kanıtlanamasa bile Edith bulunmuştu.

Paniğin büyük kısmı geçmiş olmasına rağmen, Cary yapımı konusunda hâlâ endişeliydi. Dizi bir çözüm önermediği, Edith'in gerçek kimliğini kanıtlamak iddiasında olmadığı için, Roper planlandığı gibi yayınlandı. Daha ilk bölüm gösterilirken Cary ve Miles, Roper'ın yapılışı ve Waring açıklamaları konusunda bir belgesel hazırlıklarına başlamışlardı bile.

Lisa Waring'i danışman olarak görevlendirdiler. Zaten onun asıl istediği de buydu. Bütün bu konu onu heyecanlandırıyordu; Roper'ın beraat edeceği, Ironsmith'in gerçek katil olarak gösterileceği yarı belgesel bir dizi hazırlamak arzusundaydı. Cary bundan fazla hoşlanmadı, özellikle Lisa'nın babasının iki kardeşiyle birlikte hayatta olduğu bir dönemde. Sonunda gösterime sunulan "Roper"ın tamamlandığı sırada Lisa'nın sahneye çıkması ve Edith'in kim olduğunu açıklamasıydı. "Roper"dan, özellikle Edith'in merdivenleri tırmanışı ve tepede gözden kayboluşu gibi bazı sahneler kullanıldı. Bunu Edith'in hayatının canlandırılması, yeni ailesi, Ironsmith'in ölümü, evlenmesi ve Cape May'deki yılları izledi.

Bu yapım Cary'ye "Roper"dan çok daha fazla keyif verdi. Ne de olsa, endişeleri sona ermişti. Bundan sonra yeni bir gerçek çıkmayacaktı. Cevaplar ellerindeydi ve bana anlattığına göre, herhangi bir sorun çıktığında, Lisa çözümü bulmakta gecikmiyordu. Lisa'nın değeri ölçülemezdi, Cary bundan sonraki yapımları için onu yardımcı olarak görevlendirmekte kararlıydı.

Amerika sahnelerini çekmek için oraya gittiler. Çekimin son günü aynı zamanda Lisa'nın yirmi yedinci doğum günüydü, onun onuruna düzenlenen partide Lisa hamile olduğunu açıkladı. Cary bundan memnun olmadı, yardımcısını kaybetmek üzere olduğunun farkındaydı, yine de üzüntüsünü belli etmemeye çalıştı.

Lisa ertesi sabah Los Angeles'a uçtu. Cary onu geçirmek için havaalanına gitmedi, Miles'in da Lisa'yla birlikte gittiğini anlaması birkaç saatini aldı.

Swanny'nin gerçek anne ve babası konusunda Paul'ün bana Gordon'un teorisindeki yanlışları göstermesinden sonra, gerçeği bulabilme düşüncemden vazgeçmişim. Bütün bunlar çok zaman önce olmuştu, artık çok geçti, olaylar ya kâğıda dökülmemişti ya da yazıldıkları kâğıtlar kayıptı.

Cary ve ben, çocuksuz iki kadın, birer küçük kız evlat edindik. O kendi kızının gerçek kimliğini öğrenmiş, bu arada da sevgilisini kaybetmişti. Ben, kendi kızımı sevdim, bebek Swanny'nin gerçekte kim olduğunu öğrenme iddiasını bir kenara bıraktım. Söyleyebileceğim tek şey, uzak olasılık da olsa Swanny'nin olabileceğini düşündüğümüz insanın, Swanny olmadığını öğrenmemizdi.

Evi aradım, her kitabı açıp sayfalarının arasına baktım, günlükleri tekrar okuyarak küçük de olsa bir ipucu, bir ima peşine düştüm. Aranacak başka neresi vardı?

Asta yıllar boyunca çok az mektup yazmıştı. Yazdığı asıl şey, milyonlarca kelimelelik romanı ya da günlükleriydi. Harry Amca'nın kızı bana Asta'nın son dönemlerde babasına yazdığı, onun da Robert Browning'inkilere benzettiği aşk mektuplarını verdi. Günlükler yayımlanmaya başladığında, Swanny'nin ikinci dereceden bir kuzeni, Asta'nın onun babasına gönderdiği mektupları iade etti. Bütün bu mektuplardan hiçbirinde Swanny'nin Asta'nın kızı olmadığı şeklinde yorumlanabilecek tek bir söz yoktu.

Edith Roper'ı bulmamıza yardımcı olan fotoğraflar, Swanny konusunda işe yaramadı. Kitap şömindeki fotoğrafa, yayımlanan son günlükler için seçtiğim ve Küçük Denizkızının yanında çekilenin yerini alacak resme, o tanıdık güçlü ve güzel kuzeyli yüze baktığımda, bazen daha önceden tanıdığım birini gördüğümü düşünüyorum. Çok önceden, ben daha çok küçükken.

Belki de gördüğüm, büyükbabam Rasmus. Ya da yıllarca Swanny'yi kızkardeşi sanan annemi. Bilmiyorum.

Pek tatmin edici bir son değil, farkındayım.

Yirmi dokuzuncu bölüm

1991. Sayfalar Kopenhag'dan bir paket içinde geldi. Üç hafta kadar önceydi. Paketi gelir gelmez açmadım, postadan gelen büyük zarfları açtığım öğleden sonrası için ayırdım.

Swanny'nin rolünü üstlenip günlüklerin yayıncılığına soyunduğumda, bunun tam günlük bir iş olacağını farkında değildim. Günlüklerin dördüncü cildinin basılmasıyla, ilk günlerdeki ilgiden sonra Asta'ya olan ilginin sakinleşeceğini sanıyordum. Yeni kitabın gelen mektupları bu denli artacağını, mülakat isteklerinin, konuşmaların yoğunlaşacağını, gazetelerin akla gelebilecek her konuda yorum yapmamı arzu edeceklerini düşünmemiştim.

Sandra'dan sonraki sekreterim, Asta konusunda bir dosya dolabı gibi düzenli olan kız, dünyanın öteki ucundaki nişanlısıyla evlenmek üzere işten ayrılmıştı. Yeni bir yardımcı yetiştirmek ya da işi kendim yapmak durumundaydım. Bulduğum ara çözüm beni hâlâ günde on-on iki istek cevaplandırmak, sadece günlükleri iyi tanıyan birinin cevaplandırabileceği mektuplarla ilgilenmek zorunda bırakıyordu. Dedektif öyküsü yazarlarının mektupla senaryo taslakları, romans yazarlarının aşk konulan, seyahat kitabı yazarlarının da 1852'de Zambezi'ye tırmanan bir büyükbabanın anılarını aldığı doğru olabilir. Böyle olduğunu duydum. Ben de düzenli olarak başka insanların anılarını, günlüklerini, elyazmalarını, hatta bir okul gezisinde tutulan notları alıyordum. Dünyanın hemen her yerinden geliyorlardı, büyük bir bölümü de İngilizce bile değildi.

Gelenlerden yüzde birini yayıncıma gönderiyordum. Geriye kalanları geldikleri yere gönderirken, mektuplarla birlikte pul göndermiş olmalarını da istemiyor değildim. Danimarka'dan, Gyldendal tarafından gönderilen kalın zarfı gördüğümde, "Yine böyle bir şey olmalı" diye düşündüm. Belki de birkaç sayfalık bir örnek, iştahımı kabartacak bir özet.

Pakete el atmadan önce beş kutu ve iki büyük zarf açtım. Paketin içindekilerin ne olduğunu hemen anlamadım, çünkü bir bölümü ayrı bir kutuya konmuştu. Kutunun üzerinde bir mektup ve yayıncının alışılmış not kâğıdı vardı. Mektup İngilizce'ydi, iyi eğitim almış bir Danimarkalının İngilizcesi. Adres Kopenhag'ın bir bölgesini, tarih de iki hafta öncesini gösteriyordu. Mektubu yazan hem Swanny'nin öldüğünden hem de Danca bildiğinden habersizdi.

"Sevgili Mrs. Kjær,

Size annem Aase Jfrgensen'in geçen kasımda öldüğünü bildirmek zorunda olduğum için üzgünüm. Onu uzun zaman önce tanıdığınızı, evinize konuk ettiğinizi biliyorum.

Annemin kâğıtlarını karıştırırken, ilginç bir şey buldum. Tabî ben de herkes gibi o ünlü günlükleri okudum! Hemen bu sayfaların 'Asta Bog'a ait olduklarını anladım. Elinizde kopyaların bulunduğunu biliyorum, ama bunların orijinal olduklarını ve sizin için tarihî değer taşıdıklarını düşünerek size göndermeye karar verdim.

Bildiğiniz gibi annem bir deniz tarihçisiydi, uzun yıllar üniversitede hocalık yaptı. Bu sayfaların onun eline nasıl geçtiğini araştırdım ve sonunda Georg Stage'den söz edildiği için Mrs. Asta Westerby tarafından gönderilmiş olduğu kanısına vardım. Annem 1963 yılında İngiltere'yi ziyareti sırasında, Danimarka denizcilik tarihi konusunda yazdığı kitabı hazırlamaktaydı, yukarıda sözünü ettiğim kaza hakkında bilgi toplamakta olduğunu sanıyorum. Anlaşılan bu konudan Mrs. Westerby'ye de söz etti, anneniz de anneme kendi elindeki bilgileri gönderdi.

Sayfaları size iade ederken ilginç bulacağınızı umuyorum-

Saygılarımla,

Christiane Neergaard"

Zarfı titreyen ellerle açtığımı söylemem abartılı olmaz. Yıllar boyu o sayfaları aramış, her seferinde onları koparanın Swanny olduğunu düşünmüştük. Hiçbirimizin aklına sayfaları Asta'nın koparmış olabileceği gelmedi. Günlük yazarının kendi kayıtlarını tahrip etmesi düşünülemeyecek bir şeydi.

Ama yine de tam Asta'ya göre bir davranıştı. O ünlü imzasız mektubun geldiği gün, Swanny'nin Aase Jørgensen onuruna verdiği öğle yemeği davetinde Asta'yı profesörün ilgisini çekebilecek bir şeyleri olduğunu söyler, zavallı Swanny'yi her yerde onu boşuna ararken üst kata çıkıp söz konusu günlüğü ararken gözümün önüne getiriyorum. Yukarıda uzun süre kalmış olamaz, çünkü asıl eğlence aşağıdaydı. İşte burada, tam da düşündüğü gibi, temmuz ve ağustos 1905, işte bunlar da Frederikke Teyze'nin mektubu hakkındaki yorumları. Aradığı sayfaları bulmuş, yaprakları koparmıştı. Ne işine yarayacaklardı ki? Ne önemi vardı? Önemli olan tek şey yazmaktı, elindekiler sadece ölü kâğıttı.

Hatırladığım kadarıyla Swanny Asta ve tarihçiyi yemek odasında, Royal Copenhagen porselenlerine bakarken bulmuştu. Günlük sayfaları çoktan katlanmış, Aase Jørgensen'in çantasına girmişti. Büyük hatalar bu kadar kolay yapılıyor, korkunç trajediler böyle hatalarla harekete geçiriliyor demek. Sayfaların tümü bir plastik dosya içindeydi, bir bilim adamı özeniyle korunmuşlar, ataş ya da zımbayla tutturulmamışlardı. İlk sayfanın tepesindeki tarih Swanny'nin doğum gününden, daha da doğrusu, Swanny'nin doğum günü olduğu söylenen günden bir sonrasındı. Ama daha önce dört cümle daha vardı, 27 temmuz tarihli notlar sanki "... Babalarına sormak gerektiğini söyledim, böylece konuyu hiç olmazsa birkaç ay geciktirdiğimden eminim" ile bitiyor gibiydi.

12 ağustos tarihli notlar da eksikti.

Sayfaları kocama verdim, İngilizce'ye çevirdi ve yüksek sesle okudu:

"Bebek bugün pek hareket etmedi. Doğumdan önceki son günlerde fazla hareket etmezler. Efsanelerimizden birinde okuduğum bir öyküyü düşünüyorum, içinde Swanhild olan öyküyü.

Kızıma Swanhild adını vereceğim."

29 temmuz 1905

Hâlâ bekliyorum, hâlâ sancım yok.

Bu arada kendimi meşgul etmek için, içimde olanlarda -daha doğrusu olmayanlardan- başka her şeyi düşünmeye çalışıyorum. Okullar uzun yaz tatili için kapandı, oğlanlar evde, koşuşturup korkunç bir gürültü çıkarıyorlar. Tanrıya şükürler olsun ki hava yağmurlu değil, dışarıya, sokağa çıkıp oynamaları mümkün.

Hansine dün öğleden sonra izin istedi, çevremde dolaşmasından kurtulmak için kabul ettim. Oysa gecenin yarısını dışarıda geçirdi. Tabii uyuyamadım, saat ikide eve döndüğünü duydum. Bir sevgilisi olabilir mi? Neyse, oturma odasında oğlanlarla birlikteydim, onlara bir kız kardeşleri olacağını söyledim. Bunu söylemek tehlikeli değil. Bu kez kendimi eskisinden o kadar farklı hissediyorum ki, karnımdakinin kız olduğundan eminim, başka türlü olamaz.

Bu yaşta onlara bütün o korkunç ayrıntıları anlatmak doğru değil. Daha birkaç yıl böylesi şeylerden korunmaları gerekir. Leylekler ve bebekler hakkındaki o saçmalıklardan anlatmak yerine, Hansine'nin zamanı gelince sokağa çıkıp bir bebek getireceğini söyledim. Tabii Hansine'nin bebeği nasıl bulacağı, onu satın mı alacağı konusunda bir sürü soru sordular, biraz daha büyüdükleri zaman çok daha fazlasını öğreneceklerini söyledim. Sonra Knud bir kız değil de, oynayabileceği bir erkek istediğini söyledi. Kızlarda iş yokmuş. Mrs. Gibbons'un bu sabah getirdiği bir torba dolusu sigara kutusunu verdiğimde, bebek konusunu unuttular. Mr. Gibbons sabahtan akşama kadar sigara içiyor olmalı!

Ortalık sivrisinek kaynaklı. Eskiden sivrisineklere sadece şehir dışında rastlandığını sanırdım, bunlar her yerde. Gece odaya girip o hayvanların sokması korkusuyla yatağa yatmaktan nefret ediyorum. Mogens'in bacakları ısırık içinde. Hansineye Mogens'in bacaklarını kâfuru ile ovmasını, sonra da buz gibi suyla silmesini söyledim.

Yanlışın ne olduğunu biliyorum. Kendimi değişik hissettiğim için çocuğun kız olduğuna karar verdim. Ama sonra buldum, bulduğumda da midem bulanmaya başladı, kendimi değişik hissetmemin nedeni, çocuğun ters durması. Bebeğin başı, olması gerektiği gibi aşağıda değil, hâlâ kaburgalarımaya dayalı, ayakları da aşağıda, çıkacağı yere yakın.

31 temmuz 1905

Hansine sancılar başladığında bebeği çevirebileceğini söylüyor. Kendi ablasının doğumunda yapmış. "Şimdi yap" dedim, denedi, o öküz gibi elleriyle karnıma masaj yaptı. Bebek biraz yer değiştirdi, biraz hareket etti ama dönmedi, sonuç, bütün vücudumun çürük içinde kalması. Hansine'ye göre doğum başlayıp bebek hareket edince, daha kolay olurmuş. Doktor istemiyorum. Bunu bir erkeğin yapmasını istemiyorum, bundan eminim. Aklımı başka şeyle meşgul etmek için değişik şeyler düşünmeliyim.

Gazetelere göre hastaneler sivrisinek ısırığıyla gelenlerle doluymuş. New Orleans'ta bir sarı humma salgını varmış, ama Avrupa'daki sivrisinekler farklıymış.

Frederikke Teyze'den gelen mektubun tamamı, arkadaşı Mrs. Holst'un on altı yaşındaki oğlunun Georg Stage'de öğrenci olduğu, gemi batarken de bir mucize eseri kurtulduyuyla dolu. Bence mucize eseri değil, içlerinden elli sekizi kurtuldu.

İngiliz gemisinin kaptanı, Kaptan Mitchell, çocukları kurtarmak için elinden geleni yapmış. Danimarka Deniz Mahkemesi'ne tanık olarak ifade verirken ağladığı söyleniyor. Mahkeme başkanı ona karşı davranışlarında son derecede acımasızmış, Kaptan Mitchell'in her şeyden sorumlu tutması nedeniyle savunma avukatından tarafsız olmadığı için kınanmış. Neyse, Mrs. Hoist Frederikke Teyze'ye 150 metre ötedeki bir İngiliz gemisinin hiç yardım etmeksizin geçip gittiğini söylemiş. Öte yandan İsveç gemisi Irene imdat çağrılarına hemen cevap verip, kırk kişinin hayatını kurtarmış. Ben de biraz İsveçli olduğum için, en sevdiğim kuzinim



Sigrid'in de İsveçli olması nedeniyle bundan çok memnun oldum.

Erik'in en iyi arkadaşı boğulmuş. Bir yaş daha küçüktü, daha sadece on beş yaşındaydı, adı da Oluf Thorvaldsen'di. Thorvaldsen'ler Strandvejen'de, babamın bir zamanlar tuttuğu yazlığın yakınlarında oturuyor. Çok korkunç, ailesinin tek çocuğuydu, denizcilik öğrencilerinin de en iyisi, sınıf birincisi. Kazanın meydana gelişi, inanılmaz bir şey. Yıldızlı pırıl pırıl bir geceydi, Georg Stage Stockholm'e gitmek için yeni hareket etmiş, Kopenhag'dan sadece üç mil uzaktaymış. Leith Limanı'na bağlı Ancona, İskoçya'da Alloa'dan aldığı kömürü, on iki mil hızla Prusya'da Königsberg'e götürüyormuş. Georg Stage onu görmemiş ve gemiye baştan çarpmış.

Çarpan okul gemisi olmasına rağmen, en çok zararı da o görmüş. Batması bir buçuk dakika sürmüş. Teknedeki öğrencilerden çoğu uykudaymış! Tahlisiye sandallarını suya indirecek zaman bulamadılar. Danimarka gazeteleri panik çıkmadığını, her şeyin sükûnetle yürütüldüğünü söylüyor ama Frederikke Teyze'ye göre Erik aynı fikirde değil. Korku ve çılgınlıklar anlatılacak gibi değilmiş. Çocuklar ellerine geçirebildikleri şeylere tutunup denizcilerden gelip onları kurtarmaları için bağıryormuş. Annelerini çağırıyormuş, ölmek üzere olan her erkek annesini çağırırmış. Georg Stage şimdi denizin altı fersah dibinde yatıyor.

1 ağustos 1905

Bu deftere her gün yazmayacağımı söylemiştim, ama yapacak bir şeyim yok. Hansine işlerimi devraldı, evi çeviriyor, oğlanlara bakıyor, bense bekliyorum. Kızımın bugün doğacağını hesaplamıştım, ama bir hareket yok, her şey beklemede. Artık sokağa çıkmıyorum, geçen perşembeden beri evdeyim.

Hansine bana gazeteleri getiriyor. Kayser, Kral Christian'ın konuğu olarak Bernstorff Şatosu'na gitmiş. Kendinden yine Danimarka hanedanının oğlu olarak söz ediyor, ama neye dayanıyor, bilmiyorum. Etrafta İsveçli ve Danimarkalı adaylar varken, bir Hohenzollern'in Norveç kralı olması korkunç olur. Ama seçimi Norveç halkına bırakacaklarını söylüyorlar, herkese göre de en uygunu bu.

Georg Stage konusunda yeni haberler var. Gazetelerde değil, Mrs. Holst'tan aldığım mektupta. Onu pek tanımadığım için şaşırdım, onunla sadece birkaç kez karşılaşmıştım, düğünümüze de davetli değildi, bu da Frederikke Teyze'yi çok kızdırmıştı. Sanırım adresimi Frederikke Teyze'den almış.

Eğer Leith'i Londra yakınlarında bir yerde sanıyorsa, ki sandığı anlaşılıyor, oldukça değişik bir coğrafya bilgisi var demektir. Çok fazla bir şey de istemiyor! Sadece Kaptan Mitchell'in adresini bulmamı, böylece onun da kaptana mektup yazıp oğlunun hayatını kurtardığı için teşekkür etmesine imkân hazırlamamı.

Peki, neden Kaptan Kopenhag'da, duruşmadayken teşekkür etmedi? Neyse, sanırım Mitchell'in ne kadar hayat kurtardığı, ne kadar suçlu olduğu konusunda çelişkiler de var. George Stage'nin kampana çalmadan birdenbire rota değiştirdiğini söyledi, oysa okul gemisinin kaptanı Malte Brun, Ancona'yla paralel yol aldıklarını, sonra İngiliz gemisinin kendi rotasını değiştirerek çarptığını söylüyor. Kaptan Mitchell daha önce aldığı bir kılavuzun

çizmiş olduğu rotadan ayrılmadığını söylemesine rağmen mahkeme başkanı Kaptan Brun'e inandı, bu açıkça belliydi.

2 ağustos 1905

O kadar çok şey oldu ki. Bu satırları yatağımda, yanımda bebeğimle yazıyorum. Her şey iyi gitti. Daha önce onu emzirdim ve mutlu olarak uykuya daldığını gördüm. Gelişini ve mutluluğumu kaydetmek için zaman geçirmeden bunları yazmak istedim. Büyük bir üzüntüden sonra gelen, gerçek olduğunu sandığın bir kâbustan uyanmak gibi mutluluğa benzer başka bir duygu olabilir mi? Çocuğum, kızım, sonunda...

Burada eksik bir sayfa vardı. Herhalde Asta bu sayfaya Mrs. Jorgensen'e veremeyeceği kadar özel şeyler yazmıştı.

4 ağustos 1905

Çarşamba öğleden sonra Harisine, Knud'u yanımda bıraktı ve sabahtan beri arkadaşı John'un Malvern Sokağı'ndaki evinde oynayan Mogens'i almaya gitti. Mogens Hansine'yi elinde bir bebekle Richmond Caddesi'nden gelir gördüğünde hiç şaşırmadı, koşarak yatak odama girdiğinde "Hansine leylek olmuş, Mor" diye bağırdı. Knud tek kelime bile etmedi, sadece baktı. Onları gönderdim, bebeği mememe dayadım, bu hem beni hem de bebeğimi rahatlattı.

Galler prensesinin oğlu John Charles Francis olarak vaftiz edildi, vaftiz babalarının arasında Danimarka Prensi Karl da vardı. Onun Norveç kralı olmasını umdukları için vaftiz babası yaptıklarını sanıyorum. Ben bebeğimi vaftiz ettirmeyeceğim. Niye ettireyim? Bunların hepsi saçma. Çok güzel bir bebek, ötekilerden daha açık renkli. Bütün bebekler mavi gözlü doğar, ama bunun gözleri mavi kalacak. Çizgileri çok düzgün, çok güzel bir ağız var.

18 ağustos 1905

Bu öğleden sonra Hansine, ben, oğlanlar ve Swanhild Wembley Park'ta uçmaya çalışan bir adamı görmeye gittik. Bütün insanların uçmak istemesi ilginç değil mi? Galiba insanların en güzel hayali uçmak. Bu adamın adı Mr. Wilson, uçmakla ilgili sorunları çözümlediğini sanıyordu, ama çözümlenememiş. Makinesi suya düştü.

Hipodromdaki pigmeleri görmek isterdim. Orta Afrika'da bir ormandan getirilmişler, buraya gelmeden önce de onları sadece dört araştırmacı görmüş. Anlatıldığına göre küçücük insanlarmış, ama normal gibiymişler, cüce değil. Neyse, ben yalnız gidemezdim, Hansine de çocukların yüzünden benimle gelemezdi. Görebildiğim kadarıyla, evde bir erkek olmasını istemenin aşığı yukarı tek nedeni bu.

Mrs. Holst'a mektup yazdım. Aklıma parlak bir fikir gelmişti, eski gazeteleri karıştırdım. Yazın eski gazeteleri atmaz, kışın yakacağımız ateş için saklarız. Gazetelerden birinde, Danimarka gazetelerinde araştırma hakkındaki haberlere baksaydı onun da bulabileceği bir

şey buldum. Böylece ona Kaptan Mitchell'in adresini bulamadığımı, ama yazdığı mektubu Ancona'nın sahibi olan şirket aracılığıyla gönderebileceğini bildirdim: James Currie and Company, Leith, İskoçya.

Gelecek hafta Sandringham Caddesi'ndeki nüfus memuruna giderek Swanhild'in doğumunu kaydettirmeliyim.

Paul'le birbirimize baktık. Sayfaları ve çeviriyi aldım. Bazen düş kırıklığı o kadar yoğun olabiliyor ki, insan kendini haksızlığa uğramış görüyor.

Kim koparmış olursa olsun, hep o sayfaların cevabı taşıdığını biliyordum. Beklediğimiz cevap kâğıtlarda yazılı olacak, bu nedenle de sayfaların yırtılmasını anlayacaktık. Daha Christiane Neergaard'ın mektubunu okurken cevabın bu koşullar altında görüneceğini anlamıştım. Asta dikkatsiz olabilirdi, Asta yazdıkları bittikten sonra günlükleriyle ilgilenmiyor olabilirdi, ama kocasının bile bilmediği bir evlat edinmeyi, evlat edinilen kızın bile haberi olmadığı bir şeyi bir yabancıya açıklayacak kadar düşüncesiz değildi.

- Hiçbir şey, dedim. Kesinlikle yok. Çok kızgınım. Gülünç ama kızgınım. Ne bir ipucu ne bir değinme. Swanny, Asta'nın kendi kızı olmalı. Gerçekten de Asta'nın kızı olduğunu düşünmeye başlıyorum.

- İpucu olmadığı konusunda yanılıyorsun, dedi Paul. Tabii böyle sayfalar senden çok gördüm. Böylelerini çevirdim, ipuçlarını nasıl bulacağımı bilirim. 1 ağustos günü günlüğünü yazarken, çocuk daha doğmamıştı, oysa hepimiz Swanhild Kjær'in doğum gününü 28 temmuzda kutladığını biliyoruz. Bir de 2 ağustosta yazılanlara bakalım: "Her şey iyi gitti." Çocuğunun doğduğunu anlatmak için pek söylenecek bir şey değil.

Gerçekten de bazen son derecede soğuk, bazen neredeyse tutkulu olan Asta için bile bu üslubun biraz farklı olduğunu kabul etmek zorundayım.

- "Çarşamba öğleden sonra Hansine, Knud'u yanımda bıraktı ve sabahtan beri arkadaşı John'un Malvern Sokağı'ndaki evinde oynayan Mogens'i almaya gitti." Bunun anlamı, okullar tatil olduğu için Mogens'e arkadaşının annesinin baktığı. Daha sonra Asta, Mogens'in Hansine'yi elinde bebekle görünce şaşırmadığını yazıyor. Bunun anlamı da o sabah evden ayrılırken, evde bebek falan görmediği. "Knud tek kelime bile etmedi, sadece baktı." Knud'un daha önce bebeği görmediği neredeyse apaçık ortada. Gerçekten de Mogens Hansine'yi bebek getiren leyleğe benzetiyor. Öyleyse, ne oldu? Asta, 1 ağustos salı akşamı ile 2 ağustos Çarşamba sabahı arasında bir çocuk doğurdu.

- Ölü bir bebek?

- Öyle sanıyorum.

Senaryoya uygun düşünmeye çalıştım.

- Hansine, Asta'nın söylediğini yaptı ve sancı sırasında bebeği çevirmeye çalıştı. Beceremedi, bebek nefessiz kaldı, öyle mi? Peki bundan neden tek bir söz bile etmiyor? 1905'teyken elli sekiz yıl sonra bu sayfaları, içinde Georg Stage'yle ilgili bir şeyler var diye

bir tarihçiye vereceğini bilemezdi ki.

- Bir şeyler söylüyor. Burada bulunmayan sayfada. Üst kata çıkıp tarihçi kadına vereceği sayfaları kopartınca, içlerinden birini attı. Muhtemelen buruşturup çöp sepetine attı.
- Swanny'nin kim olduğu o sayfada mıydı?
- Belki. Belki de sadece Asta'nın acılarından ve kaybından söz ediyordu. "Büyük bir üzüntü'den söz ediyor. Bu da kendi bebeğinin ölümüyle ilgili olmalı.
- Öyleyse Swanny'nin kim olduğunu öğrenmek konusunda tek bir adım atmadık.
- Ben öyle söylemezdim, dedi Paul.

Ertesi gün Gordon kiralık bir kamyonla bebek evini almaya geldi. Başlangıçta, bebek evini yeğenine, Gail'in kızı Alexandra Digby'ye vermeyi düşündüğümüzde, evin taşınmasına gönüllü olmuştu. Ne var ki sekiz yaşındaki Alexandra mühendis olmayı istediğini, bebeklerle fazla ilgilenemeyeceğini söyleyince, bebek evini isteyecek, onu gerçekten sevecek birini aradık. Daha evlenmeden önce Paul büyük bir haksızlık yaptığımızı, bebek evini bir odaya kapatarak senelerce ilgilenmediğimizi söyledi.

Harry Amca'nın en küçük kızı, yirmili yıllardaki doğumuyla Asta'yı kıskançlığa sürükleyen o çocuk, yıllar önce anneanne olmuştu. Torununun adı Emma'ydı, ailece bizi ziyaret ettikleri bir sefer (sanırım buna tek sefer demek daha doğru olacaktır) Emma bebek evini görmüş, hayran olmuş, daha sonra öğrendiğimize göre de istemişti. Evlerinde bebek evi için yeterli yer olduğunu öğrendikten sonra, bebek evini Emma'ya hediye etmeyi kararlaştırdık. Gordon sanki evin sahibi kendi öz yeğeniymiş gibi, taşıma işini yine üstlendi.

Bebek evini aşağıya taşırken, Asta'nın bu evin Harry Duke'ün torununa gitmesinden memnun olacağını düşündüm. Swanny de bundan hoşlanırdı. Evin ilk sahibesi olan annem ise hiç aldırmayacaktı. Gordon, Chingford yolculuğuna çıkmadan önce ona artık Neergaard belgeleri olarak adlandırdığımız kâğıtları ve çevirisini gösterdik.

Aramızda Hackney'i en iyi tanıyan Paul'dü, ama Gordon'un bulduğunu görememişti. İlgili sayfayı a'dan z'ye Londra Rehberi'nde buldu.

- Hansine Richmond Caddesi'nde ne arıyormuş?
- Mogens'in arkadaşının evinin bulunduğu Malvern Sokağı güneyde doksan derecelik bir açıyla Richmond Caddesi'yle birleşir, dedi Paul, hâlâ orada, pek fazla bir şey değişmedi.
- Evet ama, Malvern Sokağı Lavender Grove'la kesişiyor. Richmond Caddesi, yolu gereksiz yere uzatır. Normal olarak Lavender Grove'dan gider, sonra sağa ya da sola saparsın. Eğer arkadaşın evi köşedeysen, adımını Richmond Caddesi'ne atmış olursun, ama Asta'nın dediği gibi "Richmond Caddesi'nden bebekle gelir" olmazsın.

Ne demek istiyordu, yani Hansine kollarında tuttuğu bebeği Richmond Caddesi'nde bir yerden mi almıştı, çocuğu doğal annesinden almış gelirken Mogens'i de Malvern Sokağı'ndan

almayı mı düşünmüştü?

- Buna benzer bir şey. Ama mutlaka Richmond Caddesi demek istemiyorum. Richmond Caddesi'nden giderek kolaylıkla ulaşılabilecek bir yer de olabilir.

Çayını içti, kamyona binip gitti, bebek evini değerinin bilineceğine inandığımız bir eve götürdü. Paul'ün arabasına binip Hackney'ye yollanmadan önce beş dakika bekledik.

Çevre tehlikeli olmasıyla tanınır, insanlar burada geceleri soyulur. Paul evine yalnız gitmemi hiç istemez, her seferinde gelip beni karşılardı. Ama gündüz ışığında burası hoş görünüyor, sanki bir Victoria Dönemi zarafeti var, herhalde Asta'nın döneminde olduğundan çok daha temiz. Örneğin, ne at pisliği ne duman ne de sarı sis var.

Buraya son kez Cary'yle çekim yeri ararken gelmiş, sonunda da Paul'ün evine girmiştik. Burası Richmond Caddesi'nin güneyindeydi. Devon Villa'yı muhtemel bir set olarak inceledikten sonra, Cary'yle ben buranın karşısında, Middleton Sokağı'na girmiştik. Buraya gelmek için, Navarino Caddesi'nden yola çıkmış, Graham Sokağı'ndan geçmiş, Richmond Caddesi'nden sağa sapıp şimdi artık Lansdowne Caddesi olan Lansdowne Sokağı'na girmiştik.

Bu kez yola Lansdowne Caddesi'nin batısında, ona paralel olarak giden Malvern Sokağı'ndan başladık. Mogens'in Hansine'nin gelişini görebilmesi için arkadaşının evinin köşede olması, Mogens'in de pencereden bakıyor ya da bahçede bekliyor olması gerekirdi. Eğer Hansine'yi Richmond Caddesi'nde yürürken gördüyse, bunun anlamı Hansine'nin Navarino Caddesi'nden geldiği idi, Navarino Caddesi'nde de Devon Villa vardı.

Paul'le birlikte tepede sağa döndük ve oraya yürüdük. Ilık, neredeyse sıcak bir öğleden sonraydı. Ağaçlar yapraktan ağırlaşmıştı, her yeri gölgeliyor, çevreliyordu. Öğleden sonra güneşi çevreye harika bir görüntü vermişti. Basamakların tepesindeki o giriş kapılan, nefis pencereler Belgravia'da bir terasa ait gibiydi. Ya da gözünüzü iyice kısarsanız, neredeyse.

Kaldırımında durup Devon Villa'ya baktık. Zemin katin sahibesi Brenda Curtis'in yüzü basamakların hemen sağındaki pencerede göründü, bize baktı, beni tanımayınca da aldırmaçlıkla öteye döndü.

Sıcak bir ağustos öğleden sonrası, bugün gibi bir gün, Hansine daha önce yapılmış bir anlaşma uyarınca buraya geldi. Bir randevusu olduğu söylenebilir. 2 ağustos gününün belirli bir saatinde, bu evden bir bebek alacaktı. Devon Villa'nın üst katında bir yerde Lizzie Roper ile Maria Hyde'in cesetleri vardı, ama bu son henüz bilinmiyordu. Daha iki gün de bilinmeyecekti, Roper'ın kendisi de oğlu Edward'la birlikte, Cambridge'deydi.

- Florence Fisher evde yalnızdı, dedi Paul. Anneannemin görmeye geldiği Florence Fisher olmalı. Florence onun arkadaşıydı. Florence onun Devon Villa'da tanıdığı tek insandı.

- O zaman bütün tıbbî kanıtlara, bütün diğer kanıtlara rağmen, Roper'ın John Smart'a anlattıklarının doğru olduğunu, Lizzie'nin öldürülmeden önce bir bebek doğurduğunu mu düşünüyoruz?

- Neden Lizzie?

- Orada sadece Lizzie vardı.
- Florence da vardı.

## Otuzuncu bölüm

Her şeyin kaybolduğu bir anda, karşı konulmaz olan gerçekleşti, parçalar bir araya gelmeye başladı. Arkamızı döndük, konuşmadan Navarino Caddesi'nde yürürken, duyduklarımın sonuçlarını tartmaya çalışıyordum.

Florence Fisher nişanlıydı, evlenmek üzere nişanlanmıştı, ama evlenmedi, hiç evlenmedi. Bir tütüncü dükkânı açtı, WVS üniformasıyla Clovenford Markizi'nin yanında fotoğraf çekti.

İki kadın ilk kez temmuz başında tanıştıklarında, hamileliğinden Hansine'ye söz etmiş miydi? Hamileliği pek göze batmamış olmalıdır, özellikle Florence gibi iri olduğunu bildiğimiz kadınlarda. Belki de Hansine'ye anlattı ya da saklanmayacak kadar belirgin olan bir şeyi Hansine'ye itiraf etmek zorunda kaldı.

- Ne diyorsun? Biliniyor muydu? Roper'lar biliyor muydu?

- Sanırım. Roper onu kovmuştu, ama Maria Hyde tekrar işe aldı, dedi Paul. Neden, bilmiyoruz. Eğer hamile idiyse, açıklaması daha kolay. Efendiler hamile kalan hizmetçileri kovardı. Florence'ın hamile kalması tutucu biri olan Roper'a korkunç gelmiş olabilirdi, ama Roper'la tanışmadan önce hamile kalmış bir kızı olan Maria Hyde için fazla önemli değildi. Bebek doğduktan sonra gidecekti herhalde. O dönemde hiçbir ev, hizmetçinin bebeğini alıkoymasına izin vermezdi.

Paul'le birlikte ne tarafa gittiğimizin farkında değildim Onunla yürüdüm, beni güneye doğru sürükledi, ne olduğunu anlamadan kendimi Lavender Grove'da buldum. Kucağında bebek, yanbaşında koşuşturan küçük oğlanla Hansine buralardan geçmişti. Herhalde sıcak bir gündü, belki bugünden de sıcak, Florence'ın yeni doğmuş bebeği tehlikede değildi.

Asta'nın Londra'ya geldiği zaman oturduğu eve ilk kez baktım.

O küçük yüzler hâlâ orada, biri girişin üzerinde, diğeri üst kat pencerelerinin altında, taşa

oyulmuş, başlarında beyaz taşlı yüzler. Asta bebeğinin doğumunu bekler ve sokaktaki oğullarını izlerken o penceredeydi. Dışarıda birisi bir Land Rover park etmişti, oysa hemen hemen hiç kimsenin otomobili olmadığı bir dönemde, aynı yere Rasmus o zamanlar Hammel olarak adlandırılan otomobilini bırakıyordu. Büyük pencerelerden birinde, Asta'nın sevmediği tül perdelerden biri sallanıyordu.

Birbirimize soru sormaya başlamıştık.

- Swanny neden doğum gününü 28 temmuzda kutluyordu? diye sordu Paul.

- Belki de gerçekten o gün doğduğu, Asta'nın da bunu bildiği için. 28 temmuz cuma günü doğdu, Florence bir ara onu yanında tutabileceğini sandı. Ne de olsa Roper'lar orada değillerdi. Ya da belki bebeği ne yapacağını bilemiyordu. Nasıl geçineceğini, kimin yanında çalışacağını, erkek arkadaşının onunla evlenip evlenmeyeceğini bilmiyordu. Asta'nın çocuğunun ölü doğması, bir bakıma Florence'in şanslı oldu da denebilir. İşte birisi -üstelik bir hanımefendi- küçük bir kız çocuğu istiyordu.

- Florence çocuğunu tek başına mı doğurdu? Mutfakta, yatağının bulunduğu o delikte?

Günlüklere ve Ward-Carpenter'in Roper'larla ilgili yazılarına bir kez daha bakmamız gerektiğini söyledim. Şimdi eve gidecek ve elimizdeki belgelere başvuracağız. Willow Caddesi'ne döndüğümüzde, her şeyi, günlükleri, orijinalleri, Ward-Carpenter anlatısını, duruşma zabıtlarını, Neergaard belgelerini ve Paul'ün çevirisini önümüzdeki masanın üstüne yaydık.

Paul, Ward-Carpenter raporundan bir bölümü okudu:

- "Florence'in iç karartıcı bir evde, kötü muamele karşılığında az para almasına rağmen kalmakta neden bu kadar ısrar ettiği anlaşılabilir". Eğer yedi buçuk aylık hamile olduğunu, gidecek bir yeri olmadığını düşünürsen, hiç de anlaşılabilir değil. Hiç olmazsa Devon Villa'da başını sokabileceği bir damaltı vardı.

- Birkaç sayfa ötede 28 temmuz sabahı alışverişten dönen Florence'tan bahsederken "Eve döndüğünde, kendini iyi hissetmemektedir" diyor. Hep Florence'in hastalığının ne olduğunu düşündük. Lizzie'ninkini hidrobromide, Maria'ninkini güçsüz kalbine bağladık, ama Florence için geçerli bir neden bulamadık. Florence'in doğum sancıları başlamıştı.

- Tabii bu durumda Florence'in üst katlarda neler olduğunu merak etmemesi de anlaşılır. Daha önce kendi derdiyle ilgilenmesi gerekiyordu. Duruşmada Tate-Memling Florence'in üç gün boyunca ekmek bıçağına dokunmadığına değindi. "27 temmuz akşamından 30 temmuza kadar üç gün boyunca boğazından tek bir lokma bile ekmek geçmediği" diyor. O sırada bir çocuk doğurduğunu, muhtemelen çok da rahatsız olduğunu düşünürsen, buna şaşmamam gerekecek. Florence'in görevi evi temiz tutmak olmasına rağmen 4 ağustos gününe kadar üst katlara çıkmadığını hatırlattığında, mahkeme Florence'a gülmüştü. Ben de o sırada en az ilgilendiği şeyin, üst kat odalarının temizliği olduğunu düşünüyordum.

- Tepsiyi Maria'nın yerine yukarıya taşımamasının nedeni, hamileliği ve yaklaşmakta olan doğumuydu. Tepsiyi niye taşımadığını şimdi anlıyoruz. Ward-Carpenter bile "Rahatsızlığı her neyse, Florence'ı bodrumdaki yatağına girmeye ve sonraki iki gün boyunca yataktan çıkmamaya zorlar" demek zorunda kalmış.

- Peki tek başına mıydı? Düşüncesini bile korkunç buldum. Seksen altı yıl sonra bile, dayanılmaz bir fikirdi.

- Yalnız olduğunu sanmıyorum, dedi Paul. Neergaard sayfalarına bir göz at. 29 temmuzda yazılanlara bir bak. Asta "Hansine dün öğleden sonra izin istedi, çevremde dolaşmasından kurtulmak için kabul ettim. Oysa gecenin yarısını dışarıda geçirdi. (...) Saat ikide eve döndüğünü duydum" diye yazıyor. Daha sonra anneannemin bir sevgilisi olup olmadığını düşünüyor. Oysa biz, nerede olduğunu biliyoruz Anlaşılan amatör ebe olarak epey ün salmış. O sırada Devon Villa'daydı, Florence'ın doğumuna yardım ediyordu.

- Swanny, dedim.

- Swanny. Anneannem onun kim olduğunu herkesten iyi biliyordu, çünkü doğumunda bulunmuştu. Üstelik Swanny'nin gerçekten 28 temmuzda doğduğunu da biliyoruz. Eğer Hansine eve saat ikiye doğru dönmüşse, muhtemelen geceyarısından da az önce doğdu.

- Asta biliyor muydu?

- O sırada değil. Bence anneannem Asta'nın bebeği öldükten sonra Florence'ın doğumundan bahsetti. Belki de birkaç saat sonra.

Daha önce sormayı hiç düşünmediğim bir soru vardı, sordum. "Ona nasıl hitap ederdin?"

- Kime?

- Hansine'ye. Anneannene.

- Annem ona Mormor dememi istemezdi. Ben de sadece "Gran" derdim. Neden sordun?

- Çok cesaret isteyen bir şey yaptı. Güçlü kişiliği olan bir kadınmış. Merak ediyorum, Asta'nın doğurduğu bebek erkek miydi, kız mı? Bir de tabii cesedi ne yaptıklarını. Bahçeye mi gömdüler?

- Herhalde. Umarım bahçeyi kazıp araştırmamızı istemeyeceksin, değil mi?

- Asta bundan tek bir söz bile etmedi. Tek bir söz. Öyle sanıyorum ki, unuttu, kendini unutmaya zorladı. O evde 1906 yazına kadar kaldılar.

- Yani Asta'nın ölü çocuğu ne gün doğdu?

- 1 ağustos gecesi. 2 ağustos öğleden sonra da Hansine Florence'ın bebeğini almaya gitti.

Asta'nın Hansine'den neden bu denli nefret ettiğini ve korktuğunu anlamak güç değildi. Hansine onun için çok şey yapmıştı, çok şey de biliyordu. Sadece bir kez, tek bir kez Hansine hakkında az da olsa iyi bir şey yazıyor, o da Swanny'ye annesinin bazen kötü olabileceğini söylediğinde onu kovmayı düşündüğü gün: "Onunla birlikte o kadar güçlükten geçtik ki..."

- Peki Swanny'nin babası kimdi? diye sordum. Herhalde Roper olamaz, değil mi? Swanny hep Roper'ı babası sandı.



- Ama o zaman Lizzie'yi de annesi sanıyordu.
- Doğru. Neyse, Florence, Roper'ın savunma tanığı gözükmüş olabilir, ama aslında ondan hoşlanmıyordu. Nişanlıydı, çocuğunun babasının nişanlısı olması lazım. Onun hakkında ne biliyoruz?
- Ward-Carpenter dışında hemen hemen hiçbir şey.
- Biraz da Cora Green'den. Mahkemede adı bile geçmedi.

Paul, Ward-Carpenter'da ilgili bölümü buldu, gerçekten de dişe dokunur bir şey yoktu. Nişanlının adı Ernest Henry Herzog'du, "kendisi de göçmen torunuydu." Anlaşılan bu cümle, Joseph Dzerjinski'nin göçmen olmasına yapılan bir dokundurma. Ward-Carpenter Herzog'un Islington'da bir ailenin hizmetinde çalıştığını, bir nedenle de ondan toplumsal olarak "bir sınıf yukarıda" olduğunu söylüyor. Neden evlenmedikleri konusunda tek bir açıklama yok. Belki de Florence ve Herzog dışında hiç kimse bu nedeni bilmiyordu. Ward-Carpenter'a göre Roper'ın işine son verdiği temmuz başında bile, Florence ertesi bahar evlenmeyi umuyordu.

Öyleyse, neden evlenmediler? Herhalde Asta'nın anlattığı gibi, erkeklerin bakire olmayan kızlarla evlenmek istememeleri, bu nedenle de kızların bekâretlerini korumaları gerektiği değil. Roper Florence'a kendisine iş bulmasını söylediğinde genç kız yedi aylıktan fazla hamiledir, buna rağmen evlenmeyi ummaktadır. Demek ki nişanlısı onun hamileliğinin farkındadır. Öyleyse neden Florence'ı çocuğunu bomboş evde, tek başına doğurmaya terk etti?

Çünkü Florence'ın yalnız olmayacağını biliyordu. Yanında Hansine olacaktı. Herzog'un bilebildiği kadarıyla, Maria Hyde ve Lizzie Roper da orada olacaktı. Üstelik uşaklık görevi, onun nişanlısının yanında bulunmasına da engeldi. Bebek doğduktan sonra da Florence'la evlenmeye niyetli miydi, diye merak ediyordu Paul. Belki de kendi kendine bir neden buldu - daha çok gençti, işini kaybedebilirdi- ve sonunda Florence'la evlense de çocuğunu istemediğine karar verdi.

- Ama onunla evlenmedi, dedim.
- Biliyor musun, belki de sonunda onunla evlenmek istemeyen Florence'tı, dedi Paul. Eğer çocuk doğmadan evlenselerdi, bir sorun olmayacaktı. Ama çocuk doğmuş, bir yere verilmişti, Florence özgürlüğüne kavuştu. O dönemin kadınlarını hep evlenmeyi düşünür, gözleri evlenmekten başka şey görmez birileri sanıyoruz. Bir de Florence'ın değişik olduğunu, doğumdan sonra nişanlısından soğuduğunu düşün. Evliliği bir kişisel güven aracı olarak istemesi gerekmediği anda, evlenme fikrinden vazgeçmiş olabilir.

Sanki uzaklarda bir zil çalar gibi oldu. Kitabın şömininin arka kapağına bastırığımız Swanny fotoğrafına baktığımda o güçlü kuzeyli çizgilerinde, sanki çok uzun zaman önce tanıdığım birinin gölgesini görmüş gibi olduğum duygusuna benzer bir zil. Sanki daha önce gördüğüm, en son da on dört yaşındayken, Morfar'ın cenazesinde gördüğüm birinin gölgesi. Zil, Paul'ün açıklamalarıyla harekete geçen zil, çalmaya devam etti.

- Merak ediyorum, dedi Paul, Florence'ı evlenmekten vazgeçiren neydi? Belki de Maria Hyde'ın yerde, gırtlığı kesilmiş Lizzie'nin de yataktaki cesetlerini bulması. Kimse onun neler

düşünmüş olabileceğiyle ilgilenmedi. Kimse ona bir insan muamelesi yapmadı, onun da duyguları olabileceğini aklına getirmede. Belki de Lizzie'yi kimin öldürmüş olabileceğine ilişkin düşünceleri vardı. Kimse onun fikirlerine değer vermediği için, ne düşündüğünü sormadı. Bütün bunlara karşın o da polis gibi, hemen hemen herkes gibi, katilin Roper olduğunu mu düşünüyordu? O evde evliliği o kadar yakından görmüştü ki, kendi evlenmeden önce ciddi ciddi düşünmesi kadar olağan bir şey olamaz. Gırtlığı kesik Lizzie'yi bulmak, bardağı taşıran damla mıydı? Artık büyütmesi gereken bir çocuğu yoktu, bir sokak ötedeki Mrs. Westerby onun çocuğunu evlat edinmişti, doğumu ardında bıraktığı andan itibaren nişanlısına olan duygulan değişti. Evliliğin sonu böyle miydi, son saldırı, kadına vurulan o korkunç darbe? Yeni bir iş bulmak için girişimde de bulunmuştu. Yeni bir işe girecek, Stamford Hill'e taşınacak, nişanlısı da onu bir daha görmeyecekti.

Yavaşça "Günlüklerde bununla ilgili bir bölüm var" dedim.

- Günlüklerde neyle ilgili bir bölüm?

- Erkek arkadaşını terk eden bir kızla ilgili. Nerede ya da hangi ciltte hatırlamıyorum. Belki de Asta'nın kuzini Sigrid, ya da bir arkadaşın kızı.

- Önemli mi?

- Ah, evet, dedim, önemli olduğundan eminini.

Araştırmaya başladık. İlk baktığımız Neergaard sayfalarında hiçbir şey yoktu. En son okuduğum günlüklerde buna benzer bir şeyler gördüğümü hatırlar gibiydim. Sonra Paul, Asta'nın orijinallerini araştırırken ben de Asta adlı 1905-1914 cildini elime aldım.

Burada kaç yüz bin kelime var bilmiyorum, sadece Neergaard sayfalarındaki sözcük sayısı 1 700. Paul o karışık görüntüyü ateşleyen kelimelerin günlüklerden geldiğinden emin olmak istiyordu. Yoksa düşüncemin kaynağı Ward-Carpenter anlatısı mıydı? Ya da duruşma tutanakları? Ertesi gündü, saatlerdir okuyorduk. Ama artık hiçbir şeyden emin değildim.

- Günlüklerde olmaması çok daha muhtemel, dedi, çünkü Asta Swanny'nin babasının kim olduğunu herhalde bilmiyordu.

- Bu kadar doğrudan olduğunu söylemedim. Belki de sadece Asta'nın hikâyelerinden biridir. Her neyse, eğer Asta'nın öykülerini doğru değerlendirseydik, Ironsmith'in Lizzie'yi öldürme nedenlerini, hatta Lizzie'yi öldürenin Ironsmith olduğunu çok daha çabuk görürdük.

Böylece bulabildiğimiz bütün Asta hikâyelerini okuduk ama, hiçbiri aradığımız değildi. Ben Asta'yı ondan biraz önce bitirip ikinci cilde, Ölü Bir Odadaki Canlı Şey, 1915-1924 kitabına geçtim. Paul beynimde çakan kıvılcımdan kuşkulanmaya devam etti ve Ward-Carpenter'ı eline aldı. Florence'ın nişanlısının adının Ernest Henry Herzog olduğu nereden anlaşılıyordu? Adamın adı duruşma boyunca geçmemişti, tabii Arthur Roper'ın anılarında da yoktu. Belki de Cora Green'in Star'daki yazısındaydı.

- Hayır dedim, o yazıyı okudum, nişanlının adı geçmiyor. Belki de Florence, Ward-Carpenter'a kendi söyledi.

- Florence ne zaman öldü?

- Cary 1971'de falan demişti. Ward-Carpenter yazısı otuzlara ait. Florence'la mülakat yapmış olmalı, diye düşünüyorum. O yazıda başka türlü öğrenemeyeceği gerçekler var. Lizzie'nin sevgililerinin adlarını nasıl öğrenebilirdi? Onlardan duruşmada hiç söz edilmedi ki. Cora Green Middlemass adlı bir adamdan bahsederken sadece soyadını kullanıyor, öteki adamın adının Hobb mu, Cobb mu olduğunu da bilmiyor, ama Ward-Carpenter'da bu isimler doğru. Middlemass'ın ilk adının Percy olduğunu Florence'tan öğrenmiş olmalı.

- Yani Florence ona Herzog adlı biriyle nişanlı olduğunu söyledi, o da bunun bir İngiliz için oldukça ilginç bir ad olduğu yorumunu yaptı. Tabii böyle bir adın 1934'te bugün olduğundan çok daha olağandışı görüleceğini unutmamak gerek.

- Florence da Herzog'un dedesinin, tıpkı Mr. Dzerjinski gibi bir göçmen olduğunu söyledi, Islington'da bir ailenin yanında çalıştığını da anlattı. Peki, Herzog'un Florence'tan bir yaş daha küçük olduğunu nereden öğreniyor?

- Cora Green'den olamayacağına göre, Florence'ın kendinden.

Paul "Öğreneceğimiz başka bir şey var mı?" dedi, "Öğreneceğimiz başka bir şey? İşte Swanny'nin babası, yirmi dört yaşında bir uşak, Ernest Henry Herzog."

- Kimbilir neye benziyordu? dedim.

- Bence, uzun boylu, açık renkli, yakışıklı. Muhtemelen Kuzey Alman görünüşlü. Herzog bir Alman adı. Bu ad dokuz yıl sonra, savaş başladığında, pek işine yaramamış olmalı. O zamanlar Alman olan her şeye karşı korkunç bir önyargı vardı. Orkestralar bile Mozart ve Beethoven çalmamaya başladı. Bana baktı. Ne dedim ben?

- Oh, Paul.

- Ben ne dedim?

Kız arkadaşının terk ettiği adam hakkındaki bölümü bulamamıştım, ama bunu nerede arayacağımı biliyordum. Nedense hatırladım. 20 mart 1921 tarihli yazıydı, hatırlamamın nedeninin de Hansine'nin Paul'ün annesi olan bebeğinden ilk kez burada bahsedilmesi olduğunu sanıyorum. Aradığımı buldum.

- "... Kendisinin de bir Alman adının olduğunu, büyükbabasının 1850'lerde İngiltere'ye göçen bir Alman olduğunu, hem babasının hem de kendisinin Londra'da doğmuş olmalarına rağmen, bir savaş çıksa böyle bir isimle başının belaya gireceğini düşündüğünü..." Paul, son günlükler için yaptığın çeviri nerede? İstedğim 1966, galiba, belki de 1967'dir, sonlara doğru bir yer.

Gidip bulduk. Son on üç defter Margrethe Cooper'daydı, Asta son yıllarında giderek daha seyrek, giderek daha kısa yazdığından, bu cilt ötekilerden kalın olmayacak. Paul kendi sayfalarını önüme koyduğunda, aradığımı 2 ekim 1966 tarihinin altında buldum.

- "... Yirmi dört yaşındaydım. Gerçekten de ona âşıktım, onunla evlenmek istedim, ama o istemedi, başından onu erkeklerden ve evlilikten soğutan bir şey geçtiğini söyledi..."

- Kimden bu alıntı? Kim konuşuyor?
- Paul, dedim, sen Almanca biliyorsun. Herzog'un anlamı ne? Herhangi bir anlamı var mı, yoksa sadece bir ad mı?
- Herzog'un İngilizce karşılığı Duke, dedi, bilmediğini anladım. Günlüklerde bu ad pek sık geçmez. Nereden bilebilirdi?
- Swanny'nin babası Harry Amca'ydı, dedim. Onun adı Harry Duke'tü.

Öğrendiklerimizi sessizce hazmetmeye çalışarak oturduk. Harry Amca 1905 yılında yirmi dördündeydi, Florence'tan bir yaş gençti. Florence'ı evlilikten soğutan şey, Lizzie'nin öldürülmesi, Maria Hyde'ın ölümü ve Edith'in kaybolmasıydı. Bir yerlerde bir kızı olduğunu biliyor muydu, yoksa Florence çocuklarının ölü doğduğunu mu söylemişti? Kesin olan ne onun ne de Asta'nın bilmediğiydi. Swanny'ye bir çocuğun yüzünde mutlaka anne ve babayı görebileceğini, ama Swanny'nin yüzünde onun anne ve babasını görmediğini söylemişti. Oysa ben görebiliyordum. Swanny'nin fotoğrafının bana hayal meyal hatırlattığı Harry Amca'ydı, oysa ben onu en son ellilerde görmüştüm.

- Swanny keşke bilseydi, dedim. Onu hep sevmişti, babası olmasından mutlu olacaktı. Asta da onu seviyordu. Ne ilginç, Asta'nın "Harry'nin çocuğunu doğurmak isterdim" dediği sırada, Harry'nin çocuğuna sahip olması, ne şaşırtıcı.

Harry Padanaram'a ilk geldiğinde, ona kapıyı Swanny açmıştı. Ona "sevgili küçük hanım" demişti. Başlangıçta Mogens'i, her ikisi de Londra'nın aynı bölgesinden oldukları, Mogens bir zamanlar çok iyi tanıdığı Hackney'de oturduğu için tanımıştı. Yani tanışmalarında pek de şaşılacak bir yan yoktu.

O gece bütün bunların rüyasını göreceğimi sandım, görmek istedim de. Asta'nın bir konuda rüya görmemek için önerdiklerinin -uyumadan önce, o konuyu düşünmek- tersini yaptım. Kendimi bunları düşünmemeye, Paul'ü, onunla birlikte hayatımı, mutluluğumuzu düşünmeye zorladım; yine de başaramadım, sonunda görmek isteyeceğim düşü gözlerimin önünde canlandırmak zorunda kaldım.

Güneş parıldamakta, kentteki yaz sonu günlerinin sıkıcı, yarı karanlık, tozlu güneşi. Çevre toz kokuyor, ama sokak kenarlarında çöp, kâğıt yok, havada mazot kokusu da duyulmuyor. Hansine, kollarında Swanny, Devon Villa'nın merdivenlerinden iniyor. Kapıyı ardından kapatıyor, çünkü Florence kalkıp onu geçirecek, bebeğinin yeni bir hayata götürüldüğünü görecektir. Florence evin derinliklerinde, tek başına. Yani Miss Newman'ın acentesine giderek yeni bir iş arayacak, ondan sonraki gün de yukarıya, düşleyemeyeceği bir korkunçluğun onu beklediği, yaşayan tek canlının ölümden beslenen sinekler olduğu üst kata çıkacak. Ama buna daha var. Bu arada yeniden çocuksuz bir kadın olmuştur, geleceğine karar vermek zorunda olan çocuksuz bir kadın.

Mogens John'un evinin penceresinden bakmakta, heyecanla Hansine'yi beklemektedir. Hansine'yi Richmond Caddesi'nden gelirken görür, elinde de beklediği vardır. Koşarak John'a ve John'un annesine haber verir, böylece Swanny'yi Westerby ailesinin yeni üyesi rolünde ilk gören, John'un annesi olur.

O dönemde kadınlar, özellikle yazın sıcağına uymayacak, kullanışsız kıyafetler giyer.

Hansine'nin uzun eteği toza bulanmıştır. Sert ve yüksek yakası çenesine kadar dayanmakta, onu terletmektedir. Büyük şapkası başına bir iğneyle tutturulmuştur, ama terden kayar, altından bir tutam açık sarı sa görülür. İnce rts ve Florence'ın şalı altındaki beş günlük bebeğin durumu, Hansine'den çok daha iyidir. Hepsinin içinde kendini en iyi hissedenden denizci kıyafeti içindeki Mogens'tir, Mor'a ilk söyleyen olmak için koşmaya başlar.

Hansine'nin esrarengiz bir bebek kaynağına gidip aldığı kız kardeşini daha şimdiden sever. Hiç kimse, önünde kız kardeşini seveceği sadece on bir yıl olduğunu bilmez; bilmemeleri de daha iyidir. Kim kader kitabını okumuş olmak ister ki?

Kapıya Hansine'den beş dakika önce varmanın da pek bir anlamı yoktur, çünkü kapının anahtarı Hansine'dedir. Yine de merdivenleri ikişer üçer atlayarak Mor'un odasına dalar, Hansine oflaya puflyaya odaya girdiğinde Mor rahatlamış, Hansine'nin başarılı olmayacağı, dönüşte bir bebek getiremeyeceği kuşkularını kaybolmuştur.

Gururla sırttan Hansine bebeği Asta'nın kollarına bırakır. O zaman Knud yaklaşarak kız kardeşine bakar. Kendi ismini değiştirmek istemiştir, kız kardeşinin adını sorar.

- Swanhild, ama biz ona Swanny diyeceğiz.

Gözlerini kaldırıp Hansine'ye teşekkür eder, oldukça soğuk bir teşekkür, sonra da her şeyin istediği gibi gittiğini söyler. Peki, hepsi sonsuza dek bu odada mı kalacaklardır? Kızıyla baş başa kalmak istediğini görmezler mi?

- Oğlanları da al, olmaz mı Hansine? Hazır aşağıya inmişken, şu şalı da ne yapacaksan yap.

Kapı kapandığında memesini Swanny'nin, sıkıca emen, güçlü kız çocuğunun ağzına dayar. Asta mutluluktan ağlayacak gibidir, ama ağlamaz. Hiç ağlamaz. Uzunca bir süre Swanny'yi kollarında tutar, onu emzirir, uykuya dalışını seyreder, eriğe benzeyen yanağına dokunur, incecik sarı saçlarını okşar.

Bir süre sonra kızını yavaşça yatağa bırakıp yapması gereken işine döner. En önemlisi, hayatının amacına. Yatağının başucundaki komodinden defterini, kalem ucunu ve mürekkep hokkasını çıkarır ve her şeyi yazmaya başlar. O güçlü, ne yatık yazıya acısını, kaybını ve mutluluğunu döker, bütün bu güçlü duygularını kendinden başka hiç kimsenin okuyamayacağı, kimsenin bilmediği tek sayfaya yazar.

SON